GEORGES RODENBACH
CLOPOTARUL
Coperta: VICTOR WEGEMANN
GEORGES RODENBACH LE CARILLONNEUR
Fasquelle Editeur, 1970
Toate drepturile asupra acestei versiuni sunt rezervate Editurii LABIRINT
ISBN 973 – 607 – 012 – 8
GEORGES RODENBACH
CLOPOTARUL
Ediţia a II-a Traducerea şi prefaţă de SANDA RADIAN
EDITURA LABIRINT
CUPRINS
Partea întâi: VISUL 7
Partea a doua: DRAGOSTEA... 98
Partea a treia: ACŢIUNEA... 154
Bun de tipar 04.11.1991. Apărut 1991.

Originar dintr-o familie flamandă, scriitorul belgian Georges Rodenbach se naşte la Tournai în 1855. El se va simţi permanent ataşat de acea Flandră învăluită de tăceri şi ceţuri, unde, la tot pasul, întâlneşti vestigiile trecutului, şi o va transpune cu o mare încărcătură afectivă în opera lui.

Ca poet şi jurnalist de notorietate, încă din primii ani ai tinereţii face parte din societatea Tânăra Belgie, societate ce-şi propune să fundamenteze o cultură naţională cu o personalitate proprie şi nu la ariergarda beletristicii franceze. Atât în ţara, să cât şi la Paris i se recunosc meritele literare. Pentru reprezentanţii curentului simbolist el întruchipează chiar pe însuşi prinţul poeziei cu ochi albaştri pierduţi în depărtări şi glas muzical intonând stihuri melodioase şi melancolice.

Dintre numeroasele lui volume de versuri, publicate

între 1877 şi 1898, pot fi amintite: Mâhnirile, Marea eleganţă, Tinereţea albă, Domnia tăcerii, Vieţile întemniţate, Oglinda cerului natal.

În domeniul prozei, trei romane, Arta în exil, Bruges, a doua moarte şi Clopotarul, toate luându-şi drept cadru oraşul Bruges, au o perspectivă comună în tratarea evocării cetăţilor moarte, temă importantă a literaturii universale, abordată şi de Thomas Mann şi D'Annunzio, anume aceea de a suprapune destinul eroului ambianţei citadine a cărei decădere îi pecetluieşte existenţa.

Scriitorul păşeşte doar o singură dată pe tărâmul dramaturgiei cu piesa într-un act Vălul, pusă în scenă de Comedia Franceză.

Georges Rodenbach moare în 1898. Postum îi mai apare un volum de schiţe, intitulat sugestiv Vârtelniţa negurilor.

Clopotarul, publicat în 1897, marchează pentru Rodenbach sfârşitul carierei artistice pe fundalul apusului de veac, ca o presimţire a morţii apropiate. Eroul romanului nu-i un om sărman care trage clopotul bisericii, personaj prezentat de majoritatea creatorilor, aparţinând altor literaturi, drept o fiinţă primitivă, precum la Victor Flugo, Mallarmé sau Philippide. Dimpotrivă, el este compozitorul melodiilor canionului, persoană de vază printre concetăţenii săi. Lupta lui cu adversităţile este cea a creatorului, dornic de frumos şi în imposibilitate de a suporta meschinăria şi insensibilitatea celor din jur. Joris exprimă idealurile lui Rodenbach de păstrare a tradiţiilor naţionale şi de glorificare a artei, potrivnice goanei după câştigul imediat. Sfâşiat între atracţia fizică pentru o femeie senzuală, dar instabilă şi adevărata iubire, personajul principal nu-i scutit de nicio încercare. Joris, care, până la urmă, se izolează în încăperea clopotelor, aflată, simbolic, deasupra oraşului, impregnând canionului

vibraţiile sufletului său, este oare în faţa judecăţii timpului un învingător sau un înfrânt? Romanul îl lasă pe cititor să răspundă la această întrebare.

PARTEA ÎNTÂI

VISUL

CAPITOLUL I

Piaţa Mare din Bruges, pustie de obicei şi doar rareori străbătută de câţiva trecători, de copii săraci rătăcind cu paşi nesiguri, ori de un număr mic de preoţi sau beghinel, se însufleţi deodată, umplându-se de pâlcuri mişcătoare ca nişte insuliţe negre care pătau întinderea cenuşie. Oamenii se strângeau în mari grupuri.

În prima lune din octombrie, la ora patru, se ţinea concursul clopotarilor. Locul de clopotar al oraşului, liber de la moartea bătrânului Bavon de Vos, care-l ocupase cu cinste timp de douăzeci de ani, trebuia să fie atribuit după datină printr-un concurs public. Poporul era chemat să decidă şi să aleagă prin ovaţiile sale pe învingător. Iată de ce întrecerea avea loc într-o luni, când lucrul înceta la prânz, în prima zi a săptămânii care, prin urmare, mai prelungea oarecum duminica. În acest chip, alegerea putea fi întru totul obştească şi unanimă. Şi nu era drept să fie aşa? Concertul clopotelor e în adevăr muzica poporului. Pe alte meleaguri, în capitalele mai pătimaşe, focurile de artificii constituie semnul sărbătorilor publice, darul feeric care înflăcărează inimile. În această Flandră gânditoare, printre ceţurile umede ce se răzvrătesc împotriva faimei focului, sunetul clopotelor îi ţine locul. Este un foc de artificii „pe care-l auzi”. Jerbe, izbucniri, licăriri, mii de scânteieri ale sunetelor luminează şi ele văzduhul pentru ochii vizionarilor pe care auzul îi pregăteşte să se bucure de această sărbătoare.

1 Beghină – femeie care trăieşte într-un lăcaş mănăstiresc, cu regim de călugăriţă.

În piaţă se îngrămădea deci o mulţime de oameni. Din toate străzile învecinate, strada Laine, strada Flamandă veneau cete îngroşând fără-ncetare grupurile ce se strânseseră până atunci. Soarele începuse să apună, cum se-ntâmplă în zilele scurte ale începutului de toamnă. Razele răspândeau încă în piaţă o lumină de chihlimbar mai blândă acum când se stingea. În prim plan, întunecata clădire a halelor, cu severa ei formă pătrată, cu zidurile misterioase, făcute parcă din bucăţi de noapte, căpăta o culoare caldă. Cât despre turnul clopotniţei, se înălţa mai încolo, deasupra acoperişurilor, unde mai putea să primească întreaga lumină a asfinţitului cu care stătea faţă în – faţă. Dar partea neagră de dedesubt părea trandafirie, ca şi cum ar fi fost dată cu un strat de suliman. Lumina se micşora necontenit, jucăuşă, fluidă şi modela micile coloane, arcul ogival al ferestrelor, turnuleţele dantelate, toate ieşiturile pietrei; apoi în alt loc se revărsa în valuri sprintene, ca nişte pânze luminoase de steaguri încât făcea mai viu şi mai gingaş turnul masiv ce-şi etajează de obicei blocurile întunecate de piatră peste care s-a aşternut bezna, sângele, pleava şi praful secolelor… Acum asfinţitul se oglindea în el ca într-o apă, şi cadranul din mijloc, la jumătate de înălţime între temelie şi vârf, rotund şi parcă de aur, avea însăşi înfăţişarea soarelui pe care-l răsfrângea!

Toată lumea îşi aţintea privirea pe acest cadran, aşteptând deschiderea concursului, calmă însă şi într-o tăcere – aproape deplină. O mulţime este suma obţinută după ce aduni una cu alta facultatea care predomină în fiecare ins prezent. Or, în oricare om de aici, partea de tăcere era cea mai mare. Şi apoi taci bucuros când eşti în aşteptarea unui eveniment însemnat.

Toţi locuitorii din centru şi de la periferie, atât săracii cât şi bogaţii, alergaseră să asiste la concurs. La ferestre

se strânseseră mulţi curioşi şi tot aşa şi pe treptele caselor din Piaţa Mare. ACeasta era pestriţă şi de o voioşie fremătătoare. Leul de aur al palatului Bouchoute strălucea, pe când faţada veche pe care o sprijinea îşi desfăşura cele patru etaje de cărămidă ornamentată. În faţă, palatul guvernatorului îi opunea leii lui de piatră, paznici heraldici ai vechiului stil flamand, îmbibând aici o frumoasă armonie de pietre cenuşii, de vitralii verzi-albăstrui şi de vârfuri zvelte. Pe palierul scării gotice, acoperit de un baldachin roşu, se aflau guvernatorul provinciei şi demnitarii în ţinută oficială, purtându-şi decoraţiile pentru a onora această ceremonie legată de cele mai vechi şi scumpe obiceiuri ale Flandrei.

Ora concursului se apropia.

Cu dangătul lui sonor, clopotul mare al turnului nu înceta să bată. Era clopotul triumfului, acela al doliilor, al victoriilor şi al duminicilor; turnat în 1680, sălăşluia de atunci acolo, sus. Bătăile sale, precum bătăile unei mari inimi roşii, marcaseră toate pulsaţiile timpului în mecanismul turnului. De o oră, clopotul îşi îndrepta chemarea spre cele patru colţuri ale zării. Deodată bătăile deveniră mai slabe şi se răriră. Se lăsă o mare linişte. Arătătoarele cadranului, care se caută şi se urmăresc tot timpul, se deschiseră acum în formă de compas. Încă un minut, două şi urma să se facă patru. Atunci, în golul clopotului care încetase să bată, se auzi un început de albadă încă neînchegat, un susur, un piuit de deşteptare a puişorilor în cuib, câteva vagi arpegii de melodie.

Mulţimea asculta; unii crezură că se deschisese concursul, dar nu se auzea decât sonoritatea mecanică a canionului: t, datorată cilindrului de aramă care ridică ciocănelele şi produce sunete ca în sistemul cutiei cu muzicuţă. În plus, canionul ascultă şi de o claviatură, şi tonurile acesteia aveau să se audă în curând, când

muzicanţii vor intra în luptă.

Până atunci, canionul cânta automat preludiul obişnuit înainte de bătăile ceasului, broderie aeriană, buchet de sunete aruncat ca un rămas bun timpului care pleacă. Oare nu aceasta este însăşi menirea orologiului: să răspândească puţină bucurie pentru a atenua melancolia orei ce se pregăteşte să moară?

Patru bătăi izbiră ilăul orizontului, bătăi puternice, grave, rare, iremediabile, care păreau să ţintuiască o

1 Canion – ansamblu de clopote acordate ale unei biserici.

cruce în aer. Ora patru! Era ora fixată pentru începerea concursului. Mulţimea începu să se agite. Se simţi o undă de nerăbdare…

Deodată, la fereastra de la balconul Halelor, nu departe de consola sculptată cu frunze şi capete de berbec, unde meditează statuia Fecioarei – aceeaşi fereastră de unde se proclamaseră dintotdeauna legile, ordonanţele, tratatele de pace şi deciziile comunei – apăru un crainic îmbrăcat în purpură, care strigă într-o porta-voce, cu aerul unui proroc invocând viitorul, că se declară deschis concursul clopotarilor din oraşul Bruges.

Mulţimea tăcu, îşi stăpâni orice murmur.

Numai câţiva cunoşteau amănuntele: că participau clopotarii din Măline, Audenarde, Herenthals; că se vor prezenta eventual şi alţii, că unii s-ar putea să renunţe, fără a ţine seama şi de neprevăzut, căci aveau dreptul de-a se înscrie până în ultimul minut.

După anunţul de la fereastra cu balcon, clopotul mare bătu repede de trei ori, ca pentru rugăciunea de seară. Vestea intrarea în arenă a primului concurent.

Imediat, în adevăr, canionul se urni cam nehotărât. Nu mai era sunetul automat dinainte. Se simţea acuma o mişcare liberă şi capricioasă, intervenţia unui om care

deşteaptă clopotele unul câte unul, le îmbrânceşte, le bruftuluieşte, le mângâie, le mână în faţa lui ca pe o turmă. Începutul nu fusese deloc neîndemânatec, dar urmă o debandadă, un clopot păru gata să cadă, altele scăpară ele sub supraveghere, iar unele se-mpotriviră.

O a doua probă fu mai bine executată, dar alegerea temei se dovedi nepotrivită: era un potpuriu de arii oarecare, însăilate ca o haină de arlechin, muzică smucită care parcă făcea acrobaţii din înaltul turnului.

Mulţimea nu înţelese nimic şi rămase rece. Când clopotarul încetă se auziră puţine aplauze, făcând timp de un minut zgomotul unor maiuri la malul apei.

După un răgaz, clopotul mare bătu din nou de trei ori ca pentru rugăciunea de seară. Fu auzit al doilea concurent. Părea să cunoască mai bine mânuirea instrumentului, dar obosi repede clopotele, vrând să le facă să scoată strigătele Marsiliezei, sau biblicele melopei ale imnului G-od save the Queen... Nici de astă dată efectul nu fu mai bun; şi poporul, decepţionat, începu să creadă că nu va fi înlocuit niciodată bătrânul Bavon de Vos care atâţia amar de ani trăsese clopotele aşa cum trebuia.

Proba următoare fu şi mai jalnică. Concurentul avu ideea nefericită să cânte refrene de operetă şi de cabaret care aveau un ritm rapid şi sacadat. Clopotele săreau, ţipau, râdeau ca şi cum ar fi fost gâdilate, se poticneau, păreau cherchelite şi nebunatice. S-ar fi spus că-şi ridicau fustele de bronz şi-şi legănau şoldurile ca într-un cancan cinic. Mulţimea fu mai întâi surprinsă, apoi supărată de ceea ce erau puse să facă şi să spună bunele clopote seculare. Avu impresia că se comite un sacrilegiu. Huiduielile se înălţară spre turn, în mari rafale...

Cei doi concurenţi care mai erau înscrişi se retraseră cuprinşi de panică. În mod vădit, concursul se-mpotmolea. Trebuia oare amânată numirea unui nou clopotar? înainte

de asta însă, crainicul fu însărcinat să întrebe din nou dacă mai era cineva care dorea să concureze.

Imediat după ce se puse întrebarea, se auzi un strigăt, în timp ce un gest se schiţa în primele rânduri ale mulţimii adunate în faţa Halelor…

O clipă mai târziu vechea poartă scârţâi din balamale: un om intră. Mulţimea fremătă, deveni nerăbdătoare şi începură să se răspândească fel de fel de zvonuri. Nimeni nu ştia nimic. Ce avea să se-ntâmple? Oare concursul se terminase? Desigur că nu putea fi numit niciunul dintre concurenţii ascultaţi. Se va mai ivi unul nou? Fiecare se informa, se înălţa în vârful picioarelor, îşi îmbrâncea vecinul şi privea fereastra cu balcon şi spre platformele turnului. Nu se deosebea dacă se aflau siluete omeneşti sau corbi care umblau de colo-colo.

Curând însă clopotul mare bătu încă o dată de trei ori – semnul vestitor, salva tradiţională, care anunţa proba unui nou clopotar.

După ce aşteptase şi fusese dezamăgită, mulţimea asculta mai cu atenţie, cu atât mai mult cu cât de data aceasta clopotele răsunau mai dulce şi trebuia să le auzi într-o tăcere adâncă. Începutul în surdină era ceva bine închegat şi nu se mai desluşeau clopotele alternând sau amestecându-se, ci contopite într-un concert de bronz ca un tot, răsunând de foarte departe şi din vremuri de demult. Muzică de vis! Nu venea din turn, ci de undeva de sus, din înaltul cerului şi din negura timpurilor. Acest clopotar avusese ideea să cânte străvechi colinde, colinde flamande născute în popor şi care sunt oglinzi în care el se recunoaşte. Erau grave, puţin cam triste, ca tot ce a străbătut veacurile. Erau foarte vechi şi totuşi înţelese de copii. Erau foarte îndepărtate, abia auzite, ca îk preajma tăcerii şi totuşi înţelese de fiecare, pătrunzând în sufletul oricui. Ochii multora se înceţoşară, nu se ştie dacă din

cauza lacrimilor sau a picăturilor de sunet mărunte şi triste, care îi umpleau…

Toată mulţimea tresări. Tăcută şi gânditoare, simţi cum se desfăşoară în văzduh înlănţuirea lăuntrică a visului ei pe care-l îndrăgea aşa, nerostit până la capăt.

Când seria vechilor colinde se sfârşi, mulţimea rămase mută un moment, ca şi cum ar fi condus în gând pe drumul spre eternitate pe prea bunii strămoşi, întruchipaţi de astă dată de clopotele venite să le cânte întâmplări de demult, poveşti nedesluşite cărora fiecare putea să le găsească un sfârşit după placul său…

Apoi urmă o izbucnire de urale, emoţia se risipi şi bucuria cu mii de braţe se revărsă din toate părţile, urcă la toate caturile, cuprinse turnul ca o iederă neagră şi veni să-l asalteze pe noul clopotar.

Acesta se hotărâse să se prezinte la concurs din întâmplare, în ultima clipă. Supărat de mediocritatea participanţilor, dintr-o pornire suise în turn, în camera de sticlă, unde îl vizitase câteodată pe prietenul său, bătrânul Bavon de Vos. Oare el va fi cel menit să-l înlocuiască?

Ce să facă? Era vorba să execute o a doua bucată. Colindele fuseseră băbuţele de pe drumurile istoriei, beghinele în genunchi pe marginea văzduhului. Cu ele, poporul care aştepta jos se întorsese la timpurile de glorie, la ţintirimul propriului său trecut… Era pregătit acum pentru eroism.

Omul îşi şterse fruntea, se aşeză în faţa claviaturii, tulburătoare ca şi orgile, cu pedale pentru clopotele mari, în timp ce cele mici sunt acţionate de nişte tije de fier care se ridică de pe clape – un fel de război de ţesut al muzicii i

Canionul se auzi din nou. Intona cântecul Leul din Flandra, im vechi cântec popular cunoscut de toţi, anonim ca şi turnul însuşi, ca tot ce sintetizează un neam. Clopotele seculare întineriră, proclamară vitejia şi

imortalitatea Flandrei. Era în adevăr chemarea leului care parcă avea, ca şi cel din Sfânta Scriptură, botul plin de albine. Odinioară un leu de piatră, heraldic, se afla deasupra turnului. Părea că se va întoarce acolo odată cu acest cântec, tot aşa de bătrân ca el, şi că va ieşi din turn ca dintr-o vizuină.

În Piaţa Mare, în asfinţitul care îşi trimitea ultimele raze fierbinţi, leul ele aur al palatului Bouchoute parcă strălucea, parcă – trăia, în timp ce în faţa lui leii de piatră ai palatului provincial îşi aruncau, din ce în ce mai mare, umbra peste mulţime. Flandra leului! Era strigătul de glorie al gilzilor1 şi al corporaţiilor triumfătoare. Se crezuse că era pe veci închis în cuferele ghintuite cu acoperitoare de fier uncie se păstrau hrisoavele şi privilegiile foştilor prinţi, într-una din sălile turnului... Şi acum acest cântec renăştea: Flandra leului! Un cântec ritmic ca un popor care mărşăluieşte şi scandează o melopee războinică şi umană în acelaşi timp, ca un chip într-o armură...

Mulţimea asculta cu sufletul la gură. Nu se mai ştia dacă ceea ce auzeau era clinchetul canionului şi prin ce minune cele 49 de clopote ale turnului sunau ea unul singur – era cântecul unui popor unanim în care clopoţeii ele argint, greoaiele clopote oscilante, vechile clopote mari se arătau în adevăr precum copiii, femeile cu mantie şi soldaţii eroici care se-ndreptau spre oraşul ce fusese socotit o cetate moartă. Mulţimea nu se înşelă; şi ca şi cum ar fi vrut să întâmpine cortegiul trecutului pe care cântecul îl întruchipa, intona şi ea, la rândul ei, nobilul imn. El cuprinse întreaga piaţă. Fiecare gură cânta. Când

1 Gildă – asociaţie de neguţători sau de meşteşugari în evul mediu.

tecul oamenilor se ridica în văzduh în întâmpinarea cântecului clopotelor; şi inima Flandrei plutea ca soarele

între cer şi mare.

O beţie de epopee însufleţi un moment această mulţime taciturnă, obişnuită cu tăcerea, resemnată cu decăderea oraşului, cu canalele lui nemişcate, cu străzile cenuşii şi care, de multă vreme, gusta melancolica dulceaţă a renunţării. Totuşi, un vechi eroism sălăşluia adormit în sufletul neamului, scânteile erau îngropate în inerţia pietrelor. Deodată sângele curse mai repede prin vine. Entuziasmul izbucni spontan, general, fremătător şi nebunesc, de cum încetă muzica. Strigăte, urale, mâini ridicate, mâini fluturate deasupra capului, chemări, aclamaţii. Ah! minunatul clopotar! Fusese eroul providenţial al romanelor cavalereşti, ajuns ultimul sub o tainică armură şi care iese învingătorul turnirului. Cine era acest om ivit pe neaşteptate, care apăruse în ultima clipă, când concursul părea să rămână fără rezultat, după mediocrele probe ale primilor clopotari. Numai câţiva din apropierea imediată a turnului putuseră să-l zărească când intrase pe poartă… Niciunul dintre ei nu-l recunoscuse şi nu putuse comunica altora identitatea sa.

Deodată crainicul îmbrăcat în purpură se ivi iar la fereastra cu balcon şi prin porta-voce îi strigă numele: „Joris Borluut”! Era numele învingătorului. Joris Borluut… Numele căzu, se rostogoli din turn peste primele rânduri ale celor de faţă, apoi ricoşă, zbură, trecu mai departe propagat din om în om, din val în val, ca un pescăruş deasupra mării.

După câteva minute poarta Halelor se deschise larg… Crainicul roşu mergea înaintea omului al cărui nume era acum pe buzele tuturor. Crainicul îşi croi drum prin mulţime pentru ca în urma lui să poată trece clopotarul victorios pe care îl conduse până la treptele palatului, unde se aflau autorităţile oraşului ce-i dădeau investi tura.

Toţi se traseră înapoi ca în faţa unuia care era mai

mare decât ei, ca în faţa episcopului când poartă la procesiune moaştele Sfântului Sânge.

Jorâs Borluut! Şi numele continua să zboare prin marea piaţă, săltând, lovindu-se de faţade, aruncat spre ferestre şi până la crestele caselor, răsfrânt la infinit, deja. familiar tuturor, ca şi cum s-ar fi scris de la sine în văzduhul limpede.

Între timp învingătorul, ajuns pe palierul scării gotice, fu felicitat de către guvernator şi demnitari care, ratificând unanimitatea populară, semnară în faţa lui numirea sa în slujba de clopotar al oraşului. Apoi îi înmânară, ca preţ al victoriei şi semn al funcţiei ce o va îndeplini, o cheie ornamentală cu filigrane din fier şi cu grele arabescuri din cupru, o cheie solemnă ca o cârjă episcopală. Era cheia turnului unde de-acum înainte va avea. privilegiul să intre când va voi, ca la el acasă.

Or, învingătorul, primind acest dar pitoresc, fu cuprins deodată de melancolia care urmează oricărei sărbători, se simţi singur şi înfricoşat, fără să-şi dea seama de ce. Era ca şi cum ar fi primit în mână cheia propriului său mormânt.

CAPITOLUL II

În seara concursului, Borluut se duse, pe la nouă, la bătrânul anticar Van Huile, prietenul lui, cum obişnuia să facă în fiecare luni. Acesta locuia în strada Corroyeurs Noirs, într-o casă străveche cu două frontoane şi a cărei faţadă din cărămizi era împodobită deasupra uşii cu un basorelief reprezentând o corabie cu pânzele umflate ca nişte sâni. Clădirea fusese sediul corporaţiei de şalande din Bruges şi data, 1578, autentică, gravată pe o tăbliţă, sta mărturie a nobilei sale vechimi. Uşa, broaştele, vitraliile, totul fusese reconstituit cu pricepere după vechiul stil, în timp ce cărămizile, lăsate la vedere, fuseseră răzuite şi tencuite din nou, pentru a păstra ici

colo, intactă, pe pietre, patina vremii. Această preţioasă restaurare o executase Borluut pentru prietenul său, la începutul carierei, cum s-ar zice, când abia ieşise de pe băncile Academiei, unde-şi făcuse studiile de arhitect. Fusese o lecţie publică, o lecţie de frumos, dată acelor proprietari de case vechi care le lăsau să se năruiască de tot sau le dărâmau pentru a clădi banale locuinţe moderne.

Van Huile se mândrea cu locuinţa sa care păstra vie imaginea trecutului. Se potrivea cu mobilele lui vechi şi cu antichităţile, el fiind mai puţin anticar şi negustor decât colecţionar, vânzând numai dacă i se ofereau preţuri mari şi clacă îi convenea, om plin de ciudăţenii şi puţind să şi le îngăduie, deoarece avea avere. Văduv de multă vreme, locuia cu cele două fiice ale sale. Din întâmplare şi încetul cu încetul devenise anticar. La început se mărginea să strângă lucruri vechi din ţinut: faianţele de un indigo închis care serveau drept căni de bere; dulapuri ele sticlă care adăposteau câte o Madonă de lemn colorat îmbrăcată în mătase şi dantelă de Bruges; giuvaieruri, coliere, ţinte în formă de pasăre pentru tragerea cu arcul, îndeletnicire a gilzilor din secolul al XV-lea; sipete eu capacele bombate din timpul renaşterii flamande – toate epavele întregi sau cicatrizate ale secolelor trecute, tot ce aducea mărturie în prezent despre bogăţiile patriei străbune. Dar le cumpărase mai puţin cu intenţia de a le revinde şi de a face comerţ decât din dragoste pentru Flandra şi pentru viaţa flamandă.

Sufletele înrudite se recunosc repede în mijlocul mulţimii, şi apoi se unesc. Nu poţi afla niciodată într-o epocă un suflet, oricât de neobişnuit, care să fie singur în felul lui. Căci orice ideal trebuie să se împlinească, orice gând să se poată formula; iată de ce destinul îşi ia măsurile de prevedere ca mai mulţi să fie deplin înţeleşi, şi unul să poată împlini ceea ce altul nu reuşeşte. Există totdeauna

câteva suflete însămânţato în acelaşi timp, pentru ca cel puţin într-unul dintre ele crinul de neînlocuit să înflorească.

Bătrânul anticar era un flamand care iubea pătimaş Flandra; Borluut la fel, căci arta sa de arhitect îl îndemnase să cerceteze şi să îndrăgească Bruges-ul, acest oraş unic care-i apărea ca un poem de piatră, ca nestemata unui preţios giuvaier. Borluut i se dedicase pentru a-l înfrumuseţa şi a-i restitui toată puritatea stilului; de la început aşa îşi înţelesese vocaţia şi misiunea… Nu se putea deci să nu-l întâlnească pe Van Huile şi să nu se împrietenească cu el. Li se alăturară curând şi alţii: Farazyn, un avocat care avea să fie purtătorul de cuvânt al „cauzei”; Bartholomeus, un pictor, adept fervent al artei flamande; acelaşi ideal însufleţea reuniunea lor săptămânală care avea loc acum în fiecare luni seara la bătrânul anticar. Veneau aici pentru a discuta despre Flandra, ca şi cum se schimbase ceva sau urma să aibă loc un eveniment iminent. îşi împărtăşeau amintiri, elanuri, proiecte. Faptul că gândeau la fel le dădea sentimentul că sunt păstrătorii unei taine. Resimţeau bucuria şi emoţia de a avea un secret comun. Era ca şi cum ar fi făcut parte dintr-o conspiraţie. Exaltarea zadarnică de oameni singuratici şi fără obligaţii care în această viaţă cenuşie îşi dădeau iluzia că participă la acţiune, că are fiecare un rol de jucat. Se amăgeau cu vorbe şi cu năluci. Totuşi, erau călăuziţi de un patriotism fierbinte în naivitatea lor; ei visau pentru Flandra şi pentru Bruges, fiecare în felul său, o nouă frumuseţe.

În seara aceea, o mare voioşie domni la Van Huile, din cauza triumfului lui Borluut. Fusese o după-masă în care artase-ncununase de glorie, oraşul părea să renască, să fie din nou cel de altă dată, cu poporul strâns în piaţa publică, la poalele turnului a cărui umbră era destul de

întinsă pentru a-l cuprinde pe de-a-ntregul. Când Borluut ajunse la anticar, prietenii lui îi strânseră călduros mina şi-l îmbrăţişară cu o efuziune tăcută. El binemeritase din partea Flandrei! Căci toţi înţeleseră intervenţia lui neaşteptată…

— Da, spuse Borluut, când am auzit la canion ariile lor moderne şi muzica lor de bâlci, am simţit o mare mâhnire. Am tremurat la gândul că va fi numit unul dintre ei, putând astfel să reverse cu împuternicire, de la înălţimea turnului, aceste cântecele josnice, să întineze canalele, bisericile şi feţele noastre. Atunci mi-a venit deodată în minte să concurez pentru a-i întrece pe ceilalţi. Cunoşteam bine canionul, cântasem câteodată la el în zilele când mă duceam să-l văd pe bătrânul Bavon de Vos. Şi apoi, când ştii să atingi clapele orgii… De altfel, aproape că nici nu ştiu cum am făcut. Eram înnebunit, inspirat, pluteam în alte sfere.

— Cel mai frumos a fost, spuse Bartholomeus, că ai cântat vechile noastre colinde. Mi-au venit lacrimile în ochi: era aşa de dulce, aşa de duios, aşa de depărtat, depărtat… Oamenii pesemne că aşa ascultă uneori cântecele lor de leagăn.

Farazyn spuse:

— Tot poporul s-a însufleţit pentru că auzea cu-adevărat vocea propriului său trecut. Ah, bunul popor al Flandrei, câtă forţă se mai află în el şi cum va izbucni îndată ce-şi va doborî conştiinţa de sine. Patria va renaşte după ce-şi va restaura din ce în ce mai mult limba.

Iar Farazyn, exaltat, dezvoltă un întreg plan de renaştere şi autonomie:

— Trebuie ca în Flandra să se vorbească limba flamandă nu numai în sânul poporului, dar şi în adunări şi în justiţie; ca toate actele, piesele oficiale, hotărârile judecătoreşti, numele de străzi, monedele, timbrele să fie

scrise în flamandă, pentru că suntem în Flandra, pentru că franceza este limba Franţei a cărei dominaţie a încetat.

Van Huile ascultă fără să spună nimic, tăcut ca de obicei; dar ochii lui paşnici scăpărau din când în când… Punerea la cale a unei răzmeriţe îl neliniştea; ei ar fi preferat un patriotism mai intim şi mai liniştit, un cult pentru Bruges ca pentru o moartă, căreia câţiva prieteni îi împodobesc mormântul.

Bartholomeus obiectă:

— Da, dar cum să ştergi urmele tuturor învingătorilor?

— Nimeni n-a fost învingător, ripostă Farazyn… Să se restabilească pe-aceste locuri flamanda, şi neamul va ieşi intact şi nou, aşa cum era în evul mediu. Nici măcar Spania nu i-a putut influenţa cu nimic spiritul. I-a lăsat unele urme numai în sânge, atât. Cotropirea a fost o siluire. Urmarea a fost că s-au născut în Flandra copii cu părul negru şi pielea mai închisă… Se mai văd şi azi câţiva…

Farazyn se întoarse, zicând acestea, spre una din fiicele anticarului. Toţi zâmbiră. Barbe, într-adevăr, se înfăţişa ca unul din acele tipuri străine, fiind foarte brună, cu gura de un roşu pipărat pe chipul smead, în timp ce ochii rămăseseră ai rasei originare, limpezi ca apa canalelor.

Fata asculta plină de interes, puţin îmbujorată la faţă, umplând cu bere blondă cănile de gresie, pe când lângă ea, soră-sa Godelieve, indiferentă, parcă, şi cu gândul aiurea, însoţea discuţia gălăgioasă cu sfârâitul fusurilor ei de dantelăreasă.

Pictorul, care stătuse să le privească, rosti:

— Bineînţeles, una este Flandra, iar cealaltă Spania.

— Dar au acelaşi suflet, ripostă Farazyn. Toată lumea din Flandra simte la fel. Spania n-a putut atinge inimile. Ce

ne-a lăsat? Câteva nume de străzi, ca la Bruges, strada Spaniolă; firme de cârciumă şi, ici-colo, câte o casă spaniolă cu faţadă, cu frontoane, ferestre verzi-albăstrui şi un peron pe unde cobora deseori moartea. Şi asta-i tot. Bruges este o cetate intactă, vă afirm. Nu ca fiinţa Anversului, care n-a fost siluită de cuceritorul ei, ci l-a iubit. Bruges este o inimă pe de-a-ntregul flamandă, Anvers o inimă flamandă ocupată de spanioli; Bruges este o inimă flamandă rămasă în umbră, Anvers o inimă flamandă în bătaia soarelui străin. Anvers a fost atunci şi a rămas şi acum mai mult spaniol decât flamand. Emfaza, morga, culoarea, fastul îi sunt spaniole; şi chiar dricurile sale acoperite cu aur, încheie el, sunt ca nişte racle împodobite.

Toţi se arătară de acord cu spusele lui Farazyn; ei le rostea într-adevăr cu voce tare gândurile şi avea, vorbind, un lirism contagios, un gest larg ce părea de fiecare dată să culeagă roadele sufletului lor tocmai când dădeau în pârg.

— E de ajuns, adăugă Bartholomeus, să se compare geniilor pictorilor lor: Bruges l-a avut pe Memling, care este un înger; Anvers pe Rubens, care este un ambasador.

— Uite şi la turnurile lor! interveni Borluut. Nimic nu te poate face să cunoşti mai bine un popor decât turnurile, deoarece le clădeşte după chipul şi asemănarea sa. Turnul Saint-Sauveur din Bruges este sever. S-ar spune că e o citadelă. N-a vrut să reprezinte decât credinţa, suprapunându-şi blocurile ca nişte acte de credinţă.

Din contră, turnul din Anvers este uşuratic, dantelat, ea» – chet, oarecum spaniol cu mantia-i de piatră în care se-nfăşoară, acoperind zarea.

Bartholomeus interveni pentru a face o observaţie justă:

— Orice s-ar spune despre Spania, chiar şi la Anvers pe care l-a viciat în parte, şi peste tot în Flandra, de la

mare la Escaut, este totuşi bine că Spania a venit, chiar cu preţul Inchiziţiei, al autodafeurilor, al sângelui şi al râurilor de lacrimi vărsate. Spania a păstrat Flandra în sânul bisericii catolice. Ea a salvat-o de Reformă, căei altminteri Flandra ar fi devenit protestantă ca ţinuturile zeelandeze, provincia Utrecht şi Olanda, şi atunci Flandra n-ar mai fi fost Flandra!

— Fie, zise Farazyn, dar toate mănăstirile de azi sunt un alt pericol. Avem aici ordine religioase ca nicăieri în altă parte: Capucini, Carmelite desculţe, Dominicani, seminarişti, fără să mai socotim pe preoţii mireni şi atâtea ordine pentru femei: Beghine, Maicile sărmane, Carmelite, Maicile izbăvirii, Maicile Sfântului Andrei, Surorile de Caritate, Ajutoarele săracilor, Maicile din Englitera, Maicile negre din Bethel. Asta explică în parte de ce populaţia număra zece mii de femei în plus, situaţie care nu există în niciun alt oraş din lume. Castitatea înseamnă sterilitate, şi aceste zece mii de călugăriţe au drept coasecinţă pe cei zece mii de săraci pe care îi întreţine oficiul nostru de binefacere. Nu în felul acesta va putea Bruges-ul să-şi depăşească decăderea în care se află şi să-şi recâştige măreţia.

Borluut interveni, cu glasul grav. Se vedea că e profund şi sincer convins de ceea ce avea să spună, că ţinea la ideea lui cu neţărmurită dragoste şi gelozie.

— Oare nu tocmai prin asta este mare? îi replică prietenului său. Frumuseţea acestui oraş stă în tăcerea lui şi, spre gloria sa, el nu mai aparţine decât unui număr mic de preoţi şi săraci, adică celor mai neprihăniţi, pentru că au renunţat. Are soarta preafericită de a fi ceva care supravieţuieşte.

— Nu, ripostă Farazyn, ar fi mai bine să-i redăm viaţa, căci numai viaţa are preţ, întotdeauna trebuie să doreşti şi să iubeşti viaţa!

Borluut reluă cu o voce de apostol:

— Nu poţi oare iubi şi moartea, nu poţi iubi şi durerea? Frumuseţea durerii stă mai presus de frumuseţea vieţii. Aceasta este frumuseţea oraşului Bruges. Marea glorie stinsă! Ultim zâmbet încremenit. Totul în jur s-a recules; apele sunt inerte, casele închise, clopotele şuşotesc în ceaţă. Iată secretul farmecului său. De ce să vrei să redevină ceea ce sunt celelalte oraşe? Este unic. Îl străbaţi ca pe o amintire.

Toţi tăcură. Se făcuse târziu; evocarea emoţionantă a lui Borluut mişcase inimile. Vocea i se preschimbase în clopotul care vesteşte un sfârşit de neînlăturat. Şi acum, în cameră supravieţuia, ca o dâră în urma corăbiei, ecoul unui sunet ce-şi urma calea şi nu voia să se oprească. Părea că oraşul, odată evocat, răspândise în ei întreaga-i tăcere. Chiar Barbe şi Godelieve, care se ridicaseră să umple pentru ultima dată cănile goale cu bere blondă, nu îndrăzneau să facă cel mai mic zgomot, îşi înăbuşeau paşii.

Fiecare se întoarse acasă gânditor, fericit să-şi fi petrecut seara contopindu-şi cu ceilalţi simţămintele în numele aceleiaşi iubiri pentru Bruges. Vorbiseră despre oraş ca despre o religie.

CAPITOLUL III

A treia zi după concurs, Borluut se-ndreptă dimineaţa spre turn. Duminica, miercurea, sâmbăta şi în zilele de sărbătoare canionul trebuia să cânte de la orele 11 la 12.

Apropiindu-se de turn, îşi spunea: „Să ajungi deasupra vieţii”. Oare nu acest lucru avea să-l îndeplinească acum şi va putea să-l facă şi de aici înainte, urcând acolo, sus? Fără să-şi dea limpede seama, visase de mult această viaţă de veghe, această solitară beţie de paznio de far, încă de pe timpul când venea să-l vadă pe bătrânul Bavon de Vos. Poate că de aceea, la drept vorbind, se grăbise să se prezinte la concursul clopotarilor.

Şi-o mărturisea acuma lui însuşi: n-o făcuse numai de amorul artei şi nici doar din dragostea ce-o purta oraşului, ci pentru că voia să împiedice ca frumuseţea tăcerii şi pustietăţii lui să fie pângărite de o muzică profanatoare. Întrevăzuse de asemenea, imediat, încântarea de a poseda – cum s-ar spune – pentru el însuşi înaltul turnului, de a putea urca oricând dorea, de a domina viaţa şi oamenii, de a trăi ca în pragul infinitului.

Deasupra vieţii! îşi repeta fraza misterioasă, fraza fluidă care părea şi ea că se avântă, se înalţă, dreaptă şi neclintită, ca să simbolizeze prin silabele ei suprapuse treptele unei scări nevăzute care se forma şi se străpungea văzduhul… Deasupra vieţii! La egală distanţă între cer şi pământ… Să trăieşti în eternitate, rămânând totuşi uman, pentru a vibra, pentru a te însufleţi şi a te bucura prin simţurile tale, prin carnea ta, prin amintiri, prin dragoste, de dorinţă, de mândrie şi de vis. Viaţa, atâtea lucruri triste, rele, impure; deasupra ei, adică zborul, un popas, un loc de odihnă magic în văzduh, unde orice-i rău se va topi, va pieri, în mijlocul unei atmosfere prea curate.

Deci se ducea să se aşeze astfel la hotarele cerului ca păstor al clopotelor şi avea să trăiască acolo ca păsările cerului, foarte departe de oraş şi de oameni, la aceeaşi înălţime cu norii…

După ce trecu de curtea Halelor ajunse la poarta clădirilor interioare. Cheia ce-i fusese încredinţată smulse broaştei un strigăt de fier, ca şi cum, izbită de un paloş, ar fi fost rănită. Uşa se deschise şi apoi se închise singură; s-ar fi spus că era obişnuită cu gestul invizibil al umbrelor. Numaidecât după aceea totul redeveni întunecat, mut, şi Borluut începu să urce.

La început picioarele i se poticniră; pasul nu nimerea treptele, unele din ele fiind neregulate, ştirbite ca ghizdul unei fântâni. Câte generaţii se scurseseră pe-acolo,

neobosite ca şi apa, şi ce tropăit de secole pentru ca scara să fie atât de roasă. Aceasta cotea în curbe scurte, întortocheată, încolăcindu-şi mereu inelele de şarpe, subţiratică aşa cum e firul viţei de vie. Urca la asaltul turnului ca la asaltul zidului unei fortăreţe. Din loc în loc se ivea câte o ferestruică, câte o crăpătură pe unde pătrundea o lumină lividă, o tăietură îngustă care desfigura întunericul. Când nu cuprinde totul, întunericul deformează lucrurile; s-ar spune că zidurile se mişcă, giulgiurile freamătă; o umbră pe tavan este ca o fiară ghemuită care stă la pândă, gata să sară…

Spirala scării se îngustează deodată, se schimbă într-un râu care seacă… Vei mai putea ajunge cândva sus, sau vei fi strivit de pereţi? întunericul sporea. Borluut credea că urcase mai mult de o sută de trepte. Dar nu se gândise să le numere. Acum mersul îi deveni mai regulat, cu mişcări ritmice, şi paşii. i se micşoraseră instinctiv, pe măsura treptelor de piatră. Dar cu cât pătrundea mai adânc în marea de întuneric, se năşteau o mulţime de senzaţii potrivnice. Borluut nu mai ştia încotro merge, înainte sau înapoi, dacă urca sau cobora. Neputându-se vedea, căuta zadarnic să-şi precizeze direcţia paşilor. Începea parcă mai degrabă să coboare, să meargă de-a lungul unei scări subterane, într-o mină adâncă, foarte departe de lumina zilei, înconjurat de peisaje nemişcate de huilă, îndreptându-se spre o apă…

Borluut se opri, oarecum tulburat de aceste năluciri ale întunericului. Dar i se păru că suie mai departe. Cu toate că nu sta locului, s-ar fi spus că scara unduia purtându-l şi că treptele erau acelea care i se urcau acum una câte una sub picioare.

Nu auzea niciun zgomot în afară de propriul său ecou de trecător prin turn… Abia dacă uneori se simţea prin aer fâlfâitul unui liliac care, tulburat de pasul neobişnuit, îşi

desfăcea tremurător aripile moi de catifea. Dar îndată totu'! amuţea atât cât poate vreodată amuţi un turn, potolindu-şi acel vag foşnet, acea prăvălire de nu se ştie ce în clepsidra Eternităţii, pe care o întruchipează şi unde se rostogoleşte grăunte cu grăunte pulberea veacurilor.

La diverse etaje Borluut zări săli goale; s-ar fi zis hambare ale tăcerii.

Urca mereu; acum scara se lumina; pe geamuri, prin platforme crenelate, prin broderia arhitecturii intra o lumină albă şi neîntinată, se revărsa, se-nvolbura în valuri înspumate şi poleia din când în când treptele cu un fulger. Borluut simţi o bucurie de armistiţiu, de convalescenţă, de libertate, după temniţele şi chinurile prin care trecuse. Se regăsi pe sine însuşi. Încetase să se identifice cu noaptea, să fie încorporat în ea. Se putea în fine vedea. Simţi beţia de a exista, de a merge. Deodată îl şfichiui vântul. Din cauza bruştei revărsări de lumină, avu senzaţia unui clar de lună pe obraz. Acum urca mai repede, ca într-un aer prefirat, unde efortul se făcea mai lesne şi respiraţia era mai uşoară. Ar fi vrut să suie în fugă pe scara de piatră… îl cuprinse un fel de febră a urcuşului. Se vorbeşte deseori de atracţia prăpastiei. Există şi o atracţie a hăului înălţimii… Borluut urcă mai departe; ar fi vrut să urce necontenit, gândind cu melancolie că fără-ndoială avea să ajungă la capătul scării şi acolo, la marginea văzduhului, îl va cuprinde dorul să meargă mai încolo, tot mai sus.

În acest moment un vuiet puternic năvăli şi o luă pe scara îngustă. Era vântul care gemea fără-ncetare, care urca şi cobora pe trepte. Durere a vântului care se tânguie cu aceeaşi voce printre copaci, în pânzele corăbiilor, în turnuri! Durere a vântului care le închide în sine pe toate celelalte. Regăseşti în strigătele ei ascuţite pe cele ale copiilor, în lamentările ei suferinţele femeilor. În furia sa hohotul răguşit al bărbaţilor, care mereu se porneşte şi se

frânge. Vântul, pe care-l auzea Borluut, rămânea desigur încă o amintire deplină a pământului, deşi devenise nedesluşită. Nu mai rămăsese decât închipuirea unor plânsete, voci slabe, ecouri de tristeţe prea omeneşti şi cărora le era ruşine. Vântul venea de jos; era atât de mâhnit pentru că trecuse prin oraş; iar durerile pe care le culesese şi care gemeau acolo încă vii, de îndată ce ajungeau cu el în vârful turnului, începeau să se topească, să se transforme din durere în melancolie şi din lacrimi în ploaie…

Borluut gândea că acesta era simbolul noii vieţi în care intra, viaţă de veghe pe culmi, pe care o dorise în mod nelămurit şi o câştigase din întâmplare; spera că şi pentru el, de câte ori va urca în turn, neplăcerile din suflet se vor topi cum se topesc vaietele în vânt. Tot mai urca. Ici, colo se deschideau uşi, lăsând să se vadă camere imense, dormitoare cu grinzi solide, unde dormeau clopotele. Borluut se apropia cu o uşoară emoţie; odihna lor nu era deplină cum nu e nici a fecioarelor. Aveau somnul străbătut de vise. S-ar fi spus că se vor mişca, se vor întinde, vor scânci. ca nişte somnambuli. O, zumzet necontenit al clopotelor! Susur care stăruie ca al mării înăuntrul scoicilor! Niciodată nu se golesc cu totul. Sunet care picură ca broboanele de năduşeală. Ceaţă de muzică peste bronz…

Mai departe, mai sus, pretutindeni se iveau noi clopote, aliniate, cu aerul rugător, îngenuncheate în aceleaşi veşminte, trăind în turn ca într-o mănăstire. Erau clopote mari sau plăpânde, vechi, cu haina spălăcită ori noi, ca nişte novice gata să înlocuiască pe câteva din cele bătrâne, toate cu înfăţişarea unei umanităţi vieţuind închisă, dar care îşi păstrează varietatea sub uniformitatea legii. Mănăstire de clopote, unde cele mai multe dăinuiau de la clădirea turnului. Acest nou canion de 49 de clopote

data din 1743, când îl înlocuise pe cel din 1299; fusese făcut şi instalat în turn de Jacques du Mery. Dar Borluut era convins că mai multe clopote originare supravieţuiseră şi se amestecaseră cu cele noi. În orice caz, acelaşi bronz trebuie să fi servit pentru retopire şi în felul acesta tot vechiul metal din secolul al XIII-lea îşi continua concertul anonim.

Borluut începuse să se familiarizeze. Se duse să vadă de aproape toate aceste clopote vrednice care vor trăi de-acum înainte ascultând de el; voia să le cunoască. Le puse pe rând întrebări, le chemă pe fiecare pe nume, se arătă curios să le afle istoria. Metalul avea câteodată o patină argintie, urmele marmorate ale unui stăvilar bătut de maree, un tatuaj complicat ca o rugină de sânge şi de cocleală, ca o pulbere galbenă de rozetă. Printre aceste fermecătoare efecte chimice, ici, colo, Borluut recunoştea o dată, prinsă ca un giuvaier, sau inscripţii latine care se încolăceau, nume de naşi şi de naşe ce-şi încredinţaseră amintirea clopotului nou-născut.

Borluut mergea, alerga, atras de toate colţişoarele, cuprins de emoţia şi de vraja acestor descoperiri. Vântul la asemenea înălţimi bătea mult mai tare şi ajunse deodată dezlănţuit şi asurzitor, având o voce neasemuită, care nu suferea nicio comparaţie cu un glas omenesc, vocea unei forţe şi a unui element fără altă pereche decât vuietul mării.

Borluut simţea că se apropie de platforma crenelată a turnului, la capătul căreia se găseşte un popas înainte de a ajunge în vârf. Acolo, în colţul acestei platforme se afla cabina clopotarului, locuinţă aeriană, începere de sticlă ce-şi deschidea cele şase ferestre uriaşe spre spaţiu. Trebuia să urci spre ea ca la asalt. Vântul bătea din ce în ce mai furios, agresiv, scăpat parcă dintr-o ecluză, fluturându-şi marile văluri, suflând în rafale viclene, întâi asemenea unei

mase ce se prăvăleşte cu o mare iuţeală, apoi amuţind, aidoma unui zid. Borluut înainta bucuros de această luptă. I se părea că vântul biciuindu-l, luându-i pălăria, desfăcându-i veşmintele, voia să-l dezbrace de viaţă şi să-l ducă, liber şi gol, în aerul curat al înălţimilor.

În fine, ajunse la mica încăpere aeriană. ¡Era ca şi cum îl întâmpina hanul de la capătul călătoriei! Căldură şi linişte! Borluut recunoscu camera; nimic nu se clintise de pe timpul când venea câteodată să-l vadă pe Bavon de Vos, bătrânul meşter clopotar, fără să-şi închipuie că într-o zi îi va fi urmaş. Astăzi, totul se preciza mai bine, pentru că ştia că de-acum încolo această locuinţă îngustă era a lui şi va petrece în ea la rândul său multe ceasuri ale viitorului… Gândul ăsta îl emoţionă puţin… Avea să trăiască deasupra vieţii! Şi într-adevăr, zări prin geamurile înalte imensul peisaj, oraşul care zăcea jos de tot, în fund, într-un abis-Nu îndrăznea să privească-Era sigur că l-ar apuca ameţeala… Trebuia să-şi obişnuiască ochii să vadă de la marginea infinitului, unde părea că ajunsese.

Mai aproape de el, privea claviatura canionului, cu fildeşul îngălbenit, pedalele, tijele de fier articulate ridicându-se de pe clape spre limba clopotelor, tot acest mecanism complicat. În faţă descoperi un orbiogiu foarte mic, straniu de mic în imensul turn, cu sunetul său de umilă viaţă regulată, bătaie a pulsului lucrurilor, care ştim că stârneşte invidia inimii umane. Părea curios când te gândeai că micul orologiu era de acord cu enormul orologiu al turnului. Trăia în apropierea lui ca un şoarece în cuşca unui leu.

Or, arătătoarele micului cadran aveau să indice ora unsprezece. Îndată Borluut auzi o rumoare, un tumult de cuib răscolit, foşnetul unei grădini pe care vântul o răvăşeşte când se apropie furtuna.

După o trepidaţie prelungită, izbucni preludiul

clopotelor care se declanşau automat înainte de a bate orele acţionate de un cilindru de aramă pe care se găsesc nişte găuri pătrate, ca ajurul unei dantele. Borluut, curios să cunoască mecanismul, alergă în camera unde ajung la acest cilindru toate firele de comunicaţie ale clopotelor. Borluut privi, cercetă. I se părea că studiază anatomia turnului. Puteau fi văzuţi toţi muşchii şi nervii senzitivi. Turnul îşi prelungea în sus şi în jos trupul vast. Dar aici se grupau organele esenţiale, inima, care palpita şi care era însăşi inima Flandrei, iar clopotarul îi putea număra în acest moment pulsaţiile printre rotiţele seculare. Muzica izbucni mai tare dar neclară din cauză că era prea aproape. Totuşi părea veselă precum un răsărit de soare. Sunetul alergă pe toate octavele, ca lumina peste câmpii. Un clopoţel avea ciripit de ciocârlie; altele îi răspunseră cu cântul deşteptării tuturor păsărilor, cu fiorul tuturor frunzelor. Un bas răsună ca mugetul puternic al boilor… Borluut ascultă, luând parte la această trezire a ogoarelor, simţindu-se parcă acasă la auzul muzicii pastorale, ca şi cum ar fi fost a animalelor şi a ţarinei lui. Bucurie de a trăi! Eternitate a naturii! Dar idila abia începuse, când, spulberând întreaga sărbătoare a canionului, marele clopot bătu grav, pentru a vesti moartea orei: unsprezece bătăi profunde, lungi şi rare, arătând parcă ce singur te simţi atunci când te stingi din viaţă…

Ora unsprezece. Era momentul când Borluut trebuia să-şi înceapă îndeletnicirile. Se întoarse în cabina unde era claviatura pentru celălalt cântec şi se instală. Dar fiind nou, intrat din întâmplare în meserie, nu avusese timpul să pregătească alte arii. Se hotărî deci să execute încă o dată colindele cântate la concurs. O făcu nuanţat, cu o emoţie şi cu un uşor neastâmpăr voios în vârful degetelor, dăruit cu totul melodiei, acum când nu mai era în jurul lui, ca în seara concursului, un neîntrerupt du-te-vino prin turn…

Domnea o linişte necuprinsă. Ascultă cum micile sale colinde se ridicau în aer, coborau, se împiedicau de clopotniţele bisericilor, păşeau pe acoperişuri şi intrau în case. Se bucurau oare şi acum de aceeaşi primire bună? Ce mult se deosebea ziua de azi de cealaltă, când pătrunseseră în inima tuturor. Vis neînchipuit care se împlinise! Minunea nu se mai putea întâmpla. Dar cel puţin, în acest moment, cântând, făcea oare să se ridice ochii cuiva spre cer? Aducea alinare vreunui suflet îndurerat sau o undă de melancolie unui suflet prea fericit şi pe care bucuria îl trădează?

A cânta astfel deasupra mulţimii însemna să realizezi o operă de artă. De ce să vrei să ştii dacă ea emoţionează, entuziasmează, farmecă, alintă? Simpla ei înfăptuire trebuia să-i ajungă. Ea se răspândeşte totdeauna, merge undeva, îşi desăvârşeşte destinul despre care noi nu ştim aproape nimic. Propria noastră glorie ne este veşnic exterioară şi se petrece atât de departe de noi.

Borluut cugetă la toate acestea. Se resemnă. El nu cânta pentru alţi oameni. Se prezentase la concurs dintr-o pornire de moment, numai pentru a crea frumuseţe, deoarece numai el singur se credea în stare să dea acestui oraş, de un farmec desuet şi melancolic, un canion pe măsura lui. Astfel, Bruges rămânea o armonie perfectă. Şi de vreme ce contribuia la ea, crea într-adevăr frumuseţe. Dar nu cucerise turnul numai pentru a crea frumuseţe, ci de asemenea, şi mai ales, pentru sine, din dorinţa de a se izola, de a-şi întrebuinţa în mod nobil timpul, de a părăsi oamenii şi a trăi deasupra vieţii.

Aşadar îşi găsea răsplata imediată.

Borluut se socoti fericit şi tresări în legănarea ultimelor clopote, care de fapt erau propriile-i vise, urne şopotitoare în care i se revărsa tot sufletul.

CAPITOLUL IV

Cetăţile moarte sunt bazilicile tăcerii. Ele au pe ziduri chipuri sculptate după asemănarea lor: ca şi acestea, fiinţe curioase, exasperate, echivoce, cu trăsături împietrite se numără printre locuitorii oraşului. Se desprind clin masa cenuşie, care împrumută, parcă, de la ele o tresărire încremenită. Unele sunt schilodite de singurătate, altele sunt schimonosite de un zel fără rost; ici măşti de desfrâu mocnit; colo feţe în care misticismul sculptează şi sapă fără încetare... Făpturi umane, neobişnuite, singurele care pot trezi interesul în mijlocul populaţiei monotone.

Bătrânul anticar Van Huile era unul din aceste tipuri stranii; trăia retras în străvechea lui casă din strada Corroyeurs Noirs, împreună cu cele două fiice ale sale, Bar ce şi Godelieve. Mai întâi se pasionase pentru cauza flamandă şi grupase în jurul lui pe toţi patrioţii militanţi, Bartholomeus, Borluut, Farazyn, care veneau în fiecare luni la el, înflăcăraţi de speranţe civice. Seri memorabile, când conspirau, dar pentru fericirea Bruges-ului!

Apoi, Van Huile se potolise. îşi primea în continuare prietenii, îi asculta vorbind ca altă dată, făurind proiecte mari, dar fără să ia parte la ele. O altă manie pusese stăpânire pe el: începuse să colecţioneze orologii. Căpătă această pasiune într-un fel cu totul neaşteptat.

Meseria lui de anticar îl predispunea, desigur, la aşa ceva. Toată viaţa căutase bibelouri rare, mobile vechi, curiozităţi flamande; dar îmbătrânit şi obosit, bogat pe deasupra, îşi neglija afacerile, nu mai vindea decât ocazional câte unui amator străin bogat care trecea prin oraş.

Într-un timp se îmbolnăvi de o boală care fu lungă, urmată de o convalescenţă lungă şi ea. Încetineală a vremii, zile nesfârşite, împărţite în atâtea minute pe care trebuia să le numere şi, cum s-ar zice, să le înşire una câte

una! Se simţea singur, pradă tărăgănelii, tristeţii orelor. Mai ales spre asfinţit, care în acest sfârşit de toamnă intra pe ferestre, se aşeza pe mobile în culori livide, mâhnea oglinzile cu un bun rămas de lumină…

Van Huile întreba câteodată:

— Cât e ceasul?

— Cinci.

Şi se gândea la marele gol de timp ce trebuie să-l mai trăiască înainte de sosirea nopţii şi la somnul tihnit în care aluneci scurtând etapele.

Ora cinci! Şi deodată auzi ora bătând în turn cu o voce gravă de oficiant printre ultimele note ale canionului care linişteşte clopotele mici ca un cor de copii. Atunci confruntă ora turnului cu cea pe care o arăta cadranul pendulei sale, mica pendulă Empire de pe şemineu, cu patru colonete de marmură albă, care sprijineau un fronton îngust împodobit cu bronzuri aurite în formă de gâturi unduioase de lebădă. Lipsa de acţiune, acest gol al existenţei şi gândirii îl făcu pe bolnav ca încetul cu încetul să capete deprinderea de a se ocupa de ore. Se interesa de pendula sa ca de o prezenţă. O privea ca pe un prieten. Ea era aceea care-i mai dădea puţină răbdare. îl distra cu jocul arătătoarelor, cu zgomotul rotiţelor. îi vestea apropierea unor clipe mai bune, a meselor lui uşoare. Obsedant cadran! Alţi bolnavi numără din ochi maşinal buchetele de pe tapet sau florile de pe perdele. El făcea calcule cu pendula. Căuta ziua vindecării sale, care sosise dar pălea între atâtea altele… Consulta ora, o verifica, pentru că de multe ori era o diferenţă între pendula sa şi orologiul turnului.

Cinci Van Huile se însănătoşi, rămase cu obiceiul ele a face totul la oră fixă. De câte ori ieşea în oraş, îşi potrivea ceasul după orologiul turnului, ceas pe care nu-i mai întorsese în tot timpul bolii, contrariat dacă ar fi

constatat că merge puţin înainte sau rămâne în urmă. Viaţa sa punctuală, mesele, culcarea sau scularea totdeauna la aceleaşi ore se rânduiau după acest tipic.

— Uite, ceasul meu întârzie cu cinci minute, spunea el dezamăgit.

Avea grijă acum ca ceasul său şi cele din casă să meargă întotdeauna la fel, nu numai mica pendulă Empire cu bronzurile în chip de gâturi de lebădă, dar chiar şi orologiul din bucătărie cu cadran pictat cu lalele roşii, la care bătrâna servitoare Pharailde se uita pentru treburile gospodăreşti.

În hoinărelile sale de convalescent, într-o vineri, zi de târg, pe când zăbovea prin prăvăliile din Piaţa Mare» zări din întâmplare un orologiu flamand, puţin cam ciudat, care-i atrase atenţia. Era pe jumătate ascuns, aproape acoperit de maldărul de vechituri de pe jos.

Se vând tot felul de lucruri în această piaţă: pânză, ţesături de bumbac, obiecte de fier, unelte agricole, jucării, antichităţi. Amestec pestriţ ca după un mutat al secolelor! Mărfurile sunt îngrămădite, aruncate în dezordine pe jos, toate încă pline de praful strâns pe ele, ca şi cum ar proveni de la un inventar, din locuinţa multă vreme închisă, a cuiva plecat într-o lungă călătorie. Totul e vechi, ozidat, ruginit, decolorat şi ar fi urât fără soarele intermitent al nordului care brusc aprinde în maldărul de lucruri câte un clar-obscur sau culorile de aur roşu ale lui Rembrandt. Aici, printre aceste ruine, în acest cimitir al lucrurilor, Van Huile descoperi, epavă nebănuită, orologiul flamand pe care şi-l dori imediat. Ceasul se compunea dintr-o cutie lungă de stejar cu panourile sculptate, cu o caldă patină a timpului dată de transparenţe şi reflexe, şi un cadran de metal care era minunat: din cositor şi aramă, cizelat cu fantezie şi fineţe; mai întâi avea pe el data originară 1700 şi, jur-împrejur, o cosmografie voioasă unde

râdea un soare, unde se subţia ca o gondolă un.com de lună, unde stele ieşite la păşune cu căpşoare de miei înaintau spre cifrele orelor, cu aerul că vor să le pască.

Acest vechi orologiu inaugurase mania lui Van Huile: alte orologii şi pendule urmaseră…

Le cumpărase la licitaţii, la anticari şi giuvaiergii. Fără să fi vrut, avea o adevărată colecţie care, odată ce începuse s-o strângă, îi dădea din ce în ce mai multă bătaie de cap.

Nu se află om cu adevărat fericit în afară de omul care are o idee fixă. Ea îi ocupă minutele, îi umple golul gândurilor şi strecoară lucruri neprevăzute în existenţa plicticoasă, dă o ţintă lâncezirii, înviorează printr-un curent brusc şi fără oprire apa monotonă a traiului de zi cu zi. Van Huile găsise acest mijloc de a-şi însufleţi viaţa, mai bine decât cu discuţiile din trecut, cu uneltirile platonice, ou zadarnicul elan în slujba revanşelor neprecise şi atât de depărtate ce şi le va lua Flandra.

Acum existau pentru el realizări imediate, o plăcere personală şi continuă. În mijlocul acestui Bruges mohorât, în soarta sa de văduv, lipsită de evenimente, în care toate zilele aveau aceeaşi culoare cenuşie ca şi aspectul oraşului, ce schimbare bruscă aducea traiul fără astâmpăr, permanenta pândă pentru a descoperi ceva nou! Şi prilejurile colecţionarului de a-şi satisface patima! întâlnirea neprevăzută care-i va mări tezaurul! Van Huile dobândise între timp şi competenţă. Studiase, cercetase, comparase. De la prima privire putea aprecia epoca în care fusese făcut un orologiu. Şi-i evalua vechimea, alegea pe cele autentice de cele falsificate, preţuia frumuseţea stilului, cunoştea anumite semnături care ilustrau aceste obiecte drept opere de artă. Posedă curând o serie întreagă de orologii şi de pendule variate, strânse pe nesimţite.

Călătorise pentru a se aproviziona în oraşele învecinate. Urmărea licitaţiile de mobile unde câteodată, când după moartea cuiva se puneau în vânzare lucruri, găsea piese rare, curioase, aparţinând din vremuri imemoriale unor vechi familii. Colecţia sa deveni importantă. Avea ceasornice de toate felurile: pendule Empire, marmură şi bronz sau bronz aurit, pendule Ludovic al XV-lea şi Ludovic al XVI-lea, cu panouri cioplite din lemn de trandafir, cu încrustaţii, marchetărie, scene galante care făceau lemnul să pară subţire ca un evantai; pendule mitologice, idilice, războinice, pendule de porţelan, din materiale costisitoare şi fragile: Sèvres sau Saxa, unde orele râd printre flori; orologii arăbeşti, normande sau flamande în cutii de mahon sau de stejar, cu sonerii şuierătoare care imitau cântecul mierlei, scârţâitoare ca lanţurile puţului; clepsidre maritime ale căror picături de apă marchează secundele. În fine, toate soiurile de mici pendule pe console şi ceasuri de lux tot atât de delicate şi de minuţios cizelate ca nişte bijuterii.

De fiecare dată când făcea o nouă cumpărătură, se grăbea să-i găsească un loc în camera mare de la primul etaj unde îşi instalase colecţia; şi noul-venit îşi amesteca imediat bâzâitul de albină metalică cu cel al semenilor lui în această cameră misterioasă ca stupul orelor.

Van Huile era fericit. Visa şi la alte feluri de orologii pe care încă nu le avea. Oare nu aceasta este voluptatea esenţială a colecţionarului, ca dorinţa să-l însufleţească la nesfârşit, să nu fie oprită de nicio limită, să nu cunoască niciodată posesiunea totală, care decepţionează prin însuşi faptul plenitudinii ei? Ah, bucuria de a putea veşnic să-ţi urmăreşti ţelul fără a-l atinge vreodată! Van Huile petrecea zile întregi în muzeul lui de ceasornice. Marea lui grijă era, când ieşea în oraş, că cineva ar putea să pătrundă: în casă, sub un pretext oarecare, şi să deranjeze greutăţile sau să

punã mâna pe lanţuri şi sã-i strice vreuna din achiziţiile cele mai rare.

Noroc cã fiica sa Godelieve era o paznicã de nãdejde. Ea singurã avea misiunea sã vegheze asupra comorilor lui, sã se ocupe de curãţenie, sã le aranjeze cu degete pe care prudenţa le domolea, le fãcea uşoare ca o aripã ce aeriseşte şi şterge praful. De altfel, era fiica preferatã. Barbe, cea mare, cu tenul ei de spaniolã şi gura-i roşie, devenea adesea ciudatã şi mânioasã foc. Pentru o nimica toatã sta bosumflatã sau îi sãrea ţandãra. Recunoşteai în ea tot temperamentul mamei, cãreia o boalã nervoasã îi curmase viaţa în plinã tinereţe. O iubea totuşi, cãci dupã asemenea ieşiri avea, pe neaşteptate, duioşii şi alintãri bruşte, ca încetarea vântului sãlbatic care se linişteşte deodatã, şi. apoi, domol, fredoneazã şi mângâie florile.

Dimpotrivã, Godelieve, cea micã, îl înconjura totdeauna cu o afecţiune egalã şi fermecãtoare prin însãşi, statornicia ei. Oferea siguranţa unui lucru de nezdruncinat care rãmâne pururi acelaşi. îi slujea de oglindã. Se putea vedea într-însa, cãci îi semãna. Avea faţa lui, aceiaşi ochi de culoarea canalelor, acei ochi ai nordului în care vezi limpezimea apei, şi acelaşi nas, puţin gros, fruntea latã şi calmã ca un perete neted, ca un zid ele templu din care nu rãzbate nimic altceva decât puţinã lumină şi bucuriile line ale creierului. Dar avea mai ales o fire asemãnãtoare cu a sa, încrezãtoare şi blândã, nãpãditã de visãri tainice, domesticã şi tãcutã, fãcutã parcã sã depene ghemul gândurilor sau sã descurce caierul de ceaţã. Pe

— Ed. 747

treceau deseori ore întregi în aceeaşi cameră fãrã sã schimbe o vorbã, fericiţi de a fi împreunã şi de tãcerea din jurul lor. Aveau senzaţia cã alcãtuiesc o singurã fiinţã.

Godelieve era într-adevãr carne din carnea lui. S-ar fi zis cã îl continua, cã-l prelungea în afara lui. Îndatã ce

dorea ceva, ea îi îndeplinea dorinţa, aşa cum ar fi făcut-o el însuşi. Simţea într-însa mâinile şi picioarele voinţei sale. Şi era adevărat, în strictul sens al cuvintelor, că vedea prin ochii ei.

Viaţă la unison! Miracol cotidian, ca fiind doi să formeze o singură fiinţă. Astfel că bătrânul anticar tremura la ideea că Godelieve ar putea să se mărite într-o bună zi şi să-l părăsească! Ar fi fost ca şi cum s-ar fi rupt ceva din fiinţa lui şi s-ar fi dus în depărtări. După aceea s-ar fi simţit că mutilat.

Se gândea de multe ori la o asemenea eventualitate, cuprins dinainte de gelozie. Se temu la început că unul din aceşti patrioţi exaltaţi pe care-i primea la el acasă, luni seara, ar putea să se-ndrăgostească de Godelieve. Nu era o imprudenţă din partea lui să-i primească? Oare nu-şi deschidea el însuşi poarta nenorocirii? Joris Borluut mai era încă tânăr şi chiar şi Farazyn. Dar păreau să fie celibatari inveteraţi, ca şi Bartholomeus, pictorul, care, pentru a se asigura mai bine împotriva căsătoriei, se dusese să locuiască în incinta închisă a Beghinajului, unde îşi instalase atelierul într-unul din lăcaşurile părăsite de călugăriţe. Despre el s-ar fi spus că se căsătorise cu arta… Dar şi ceilalţi, nu se căsătoriseră oare cu cetatea fiindu-i cu totul devotaţi, pentru a o înfrumuseţa şi a o împodobi ca pe o femeie? Nu mai aveau loc în suflet pentru o nouă pasiune. Şi seara, în casa lui, se înflăcărau prea tare pentru triumful cauzei, discutând proiecte şi nutrind speranţe, reînviind într-înşii flamurile de altă dată, pentru a mai da atenţie micuţei fecioare tăcute de lângă ei, duioasa Godelieve. Sfârâitul fuselor de dantelăreasă, asemenea unui murmur de rugăciune, nu putea mulţumi aceste suflete clocotitoare care sperau într-un nou răget al leului Flandrei.

Van Huile se linişti deci. Godelieve se afla la adăpost.

Ea va rămâne a lui. Cât despre Barbe, cu frumuseţea ei mai violentă, cu gura ei roşie care făgăduia frumosu-i fruct, poate că va tulbura într-o zi pe cineva. Ah! dacă s-ar putea căsători! Cu câtă bucurie ar fi consimţit! S-ar termina odată cu neîncetatele nelinişti, stări sufleteşti ciudate, mânii bruşte pentru nimicuri, cuvinte tari, crize şi năuceli, în timpul cărora casa părea că naufragiază. Van Huile fremăta la această speranţă: să rămână numai cu Godelieve! Singur cu ea pentru totdeauna, până la sfârşit! Viaţă mereu netulburată, atât de paşnică şi liniştită, în care nu se va auzi alt sunet în tăcerea din jur decât tic-tacul inimii calme a fetei, unde, în Muzeul ceasornicelor, ea n-ar fi decât un ceasornic în plus, un mic ceasornic uman ou înfăţişarea liniştită a „Orei”.

CAPITOLUL V

Se poate spune că Borluut iubea oraşul cu o adevărată patimă. Nu avem însă decât o singură inimă pentru toate dragostele noastre. Simţea deci pentru Bruges afecţiunea pe care o porţi unei femei şi cultul pentru o operă de artă, sau o religie. Iubea cetatea pentru că era aşa de frumoasă şi, ca un amant, ar fi iubit-o şi mai mult dacă s-ar fi făcut şi mai frumoasă. Pasiunea sa n-avea nimic comun cu acel patriotism local care-i uneşte pe locuitorii unui oraş prin obiceiuri, gusturi comune, înrudiri, o mândrie de clan. Din contra, trăia aproape singur, se izola, frecventa puţină lume, avea un ritm lent de existenţă. Chiar şi pe stradă se uita rar la trecători. Fiind izolat, începu să ţină la canale, la sălciile plângătoare, la podurile în formă de tunele, la clopotele simţitoare din văzduh, la zidurile vechi ale vechilor cartiere. Lucrurile luaseră în inima lui locul fiinţelor. Oraşul deveni pentru el aproape uman… îl iubea, având dorinţa de a-l înfrumuseţa, de a-i împodobi frumuseţea, o frumuseţe mişterioasă prin tristeţea ce-o emana. Şi mai ales era atât de puţin bătător

la ochi! Alte oraşe sunt ostentative: acumulează palate, grădini etajate, monumente cu frumos aspect geometric. Pe când aici, totul este surdină şi nuanţă. Arhitectură împodobită de figurine, faţade ca nişte racle, frentoane cu gradene, uşi şi ferestre trilobate, coame de case încoronate cu ciubuce, burlane ornamentate, basoreliefuri – surprize necontenite, făcând ca oraşul să fie ca un multiplu peisaj de piatră.

Era un amestec de gotic şi Renaştere, tranziţie sinuoasă care deodată preface în linii suple şi înflorite forma prea rigidă şi prea goală. S-ar fi zis că încolţise o primăvară bruscă pe ziduri, că un vis le-ar fi transformat substanţa, presărându-le cu chipuri şi buchete.

Florile faţadelor se păstrează până acum, ou rădăcini adânci dar înnegrite de trecerea secolelor, uşor împâclite.

Timpul săvârşea în cetate opera sa de năruire. O uzură tristă ofilea ghirlandele, rodea figurile ca o lepră. Ferestrele astupate erau ochi orbi. Un fronton în ruină, proptit, părea că se târăşte în cârje spre eternitate. Un basorelief începuse să se descompună ca un cadavru. Trebuia intervenit repede pentru a îmbălsăma moartea, a pansa sculpturile, a vindeca ferestrele bolnave, a îngriji bătrâneţea zidurilor. Borluut îşi simţise de tânăr această vocaţie şi se îndreptase spre arhitectură nu ca spre o meserie, nici cu gândul de a clădi, de a reuşi sau a face avere. Încă de la intrarea sa la Academie, când îşi începuse studiile, nu se gândea decât la un singur lucru: să se pună în slujba cetăţii, să trudească numai pentru ea – şi nu pentru propria-i persoană. La ce i-ar sluji să râvnească la glorie, să viseze la un mare monument pe care îl va înălţa şi unde îşi va înscrie numele pentru secolele ce vin? Arhitectura contemporană este sortită să fie mediocră. Borluut se gândea deseori la această discreditare, la această decadenţă a artei sale, care se amăgeşte cu

arhaisme şi repetări.

Şi încheia totdeauna la fel:

— Greşeala nu este a indivizilor. Ci a mulţimii. Mulţimea este aceea care construieşte monumentele. Un om singur nu poate decât să ridice locuinţe particulare oare constituie un capriciu individual, expresia visului său personal. Dimpotrivă, catedralele, turnurile, palatele au fost construite de mulţime. Ele sunt după chipul şi asemănarea ei. Dar pentru asta trebuie ca mulţimea să aibă un suflet colectiv, să vibreze deodată la unison. Acesta a fost cazul Parthenonului, opera unui popor unanim în artă; al bisericilor, care sunt opera unui popor unanim în credinţă. Atunci monumentul se naşte chiar din solul pe care se înalţă; în realitate, poporul l-a creat, l-a conceput, l-a fecundat în măruntaiele pământului, iar arhitecţii nu fac decât să ajute ţărâna să-l zămislească. Astăzi mulţimea nu există ca atare. Ea nu mai are unitate. Deci nu mai poate să aducă pe lume niciun monument. Poate doar o Bursă, căci într-acesta, în josnicul instinct pentru aur, s-ar regăsi unanim; dar ce este o arhitectură, sau oricare altă artă care ar clădi contra Idealului?

Raţionând astfel, Borluut ajunse imediat la concluzia că nu înseamnă nimic să vrei şi să realizezi pentru tine-însuţi. Dar ce nobil scop este să te dedici oraşului şi, neputând să-l înzestrezi cu o capodoperă imposibilă, să restaurezi minunatele arhitecturi de altă dată care mişună aici! Operaţie urgentă; în alte părţi s-a aşteptat prea mult, au fost lăsate să piară pietrele obosite, clădirile vechi, nobilele palate grăbite să se transforme în ruine, care pentru ele înseamnă forma liniştită a mormântului.

Operaţie de asemenea foarte delicată, căci pericolul este dublu: acela de a nu restaura, de a pierde astfel preţioase vestigii care formează blazonul unui oraş, înnobilarea prezentului prin trecut; şi acela de a restaura

prea mult, de a întineri, de a înlocui într-atât piatră cu piatră, încât clădirea şi monumentul să nu mai păstreze nimic din supravieţuirea lor seculară, să nu mai fie „decât un simulacru, o copie înşelătoare, o mască de ceară, o substituire, o mumie, în loc să aibă autentica lor înfăţişare poleită de secole. Borluut înainte de toate se arătă preocupat să conserve cât mai mult posibil. În acest fel restaurase, pentru început, faţada lui Van Huile, anticarul, salvând patina vremii pe ziduri, lăsând intacte sculpturile roase, ca săpate dintotdeauna în piatră. Un altul le-ar fi cioplit din nou. Borluut nici nu se atinse de ei e. Astfel dobândiră frumuseţea misterioasă a lucrului neterminat. Se feri de asemenea să radă sau să lustruiască ceva, menţinând peste tot vechea înfăţişare, nuanţele veştede, rugina, zăvoarele şi ţiglele originare.

Restaurarea casei lui Van Huile i-a adus faima dintr-odată. Toată lumea se duse să vadă, să admire miracolul acestei întineriri a clădirii care rămânea totodată veche, şi fiecare voi să-şi salveze casa de la moarte.

Borluut fu chemat curând să restaureze toate vechile faţade.

Existau faţade neasemuite, răspândite de-a lungul străzilor. Unele perpetuau până în zilele noastre moda veche a frontoanelor de lemn, pe strada Cour-de-Gand, pe strada Courte-de-l’Equerre, autentice modele ale celor ce se văd pictate pe cheiul unui mic port îngheţat în portretele lui Pierre Pourbus 1 aflate la Muzeu. Altele supravieţuiau în timpuri mai recente, dar nu mai puţin pitoreşti, cu un fronton asemănător care apare ca o scufie deasupra acestor străмoaşe, cu aerul ele beghine care parcă îngenunchează la malul canalelor… Ornamentări, îngrămădiri, dăltuiri, cartuşe, basoreliefuri, surprize nenumărate ale sculpturii şi acele tonuri de culoare ale faţadelor spălate de timp şi ploaie, cum sunt trandafirul

unei seri veştede, un albastru de fum sau cenuşiul ceţurilor, o întreagă mucegăire savuroasă, o putrezire de cărămizi, nuanţe sângerii sau clorotice ca ale unui obraz omenesc.

Borluut restaură, amenajă, scoase în relief fragmentele frumoase, astupă găurile şi cicatriză zgârieturile.

Străzile se înveseliră datorită acestei întineriri a strămoaşelor, a bătrânelor beghine.

Borluut le salvase de la o moarte apropiată, conservându-le pentru un timp poate încă lung… Faima sa crescu din zi în zi, mai ales de când demnitarii Primăriei, după triumful său de la concursul clopotarilor, în semn de recunoştinţă pentru ceea ce realizase până atunci, îl nu

1 Pierre Pourbus sau Porbus, inginer şi pictor flamand, mort la Bru «es în 1583; tatăl pictorului, Porbus cel PAtrân (154. O-1580) şi bunicul pictorului, Porbus cel Tânăr (1570 – 1622).

mică arhitect al oraşului. îi dădură astfel lucrări oficiale, căci această mişcare de restaurare pe care el o iniţiase se generaliză, se întinse şi la monumentele publice.

După primărie şi tribunal, unde policromia şi aurirea îmbrăcaseră parcă goliciunea pietrelor în stofe lucitoare şi bijuterii, s-a decis restaurarea palatului Gruuthuus. Borluut se puse pe lucru, scoase la iveală faţada de cărămizi, balustrada dantelată, lucarnele cu cârlige şi ornamentaţii florale şi frontoanele secolului al XV-lea cu stema nobilului stăpân al casei, care-l găzduise pe regele Angliei, izgonit din ţară de partidul rozei roşiii. Vechiul palat, renăştea, ieşea din neînsufleţire, avea aerul că trăieşte şi începu să zâmbească în acest cartier memorabil al Bruges-ului, unde avea să îndulcească, fiind alături, elanurile abrupte ale bisericii Notredame, care se repede cu formele ei ascuţite să ia cu asalt văzduhul şi îşi etajează

contraforturile, platformele, spaţiile, arcurile ca nişte poduri mobile pe cer. Toate formează o nemărginită acumulare de construcţii, de îngrămădiri, de îmbinări, ele unde, deodată, turnul ţâşneşte ca un strigăt.

Lângă cruntul edificiu, palatul Gruuthuus, când restaurarea se va sfârşi, va aduce cel puţin liniştea unei bătrâneţi mai împodobite şi mai binevoitoare. Se aştepta cu nerăbdare terminarea acestei lucrări, căci acum oraşul urmărea cu entuziasm înfrumuseţările aduse. îşi înţelesese datoria, că trebuie să se apere de ruină şi să-şi consolideze frumuseţea primejduită. Duhul artistic coborî deodată asupra lui şi lumină toate conştiinţele. Consiliul municipal se ocupa de restaurarea monumentelor; particularii de a locuinţelor; clerul de a bisericilor. Exista astfel un avertisment al destinului, semnul magic, de care fiecare începe să asculte, fără să ştie de ce, fără să înţeleagă. Această mişcare fu unanimă la Bruges. Fiecare contribuia pentru a crea frumuseţe, colabora cu oraşul care deveni astfel în totalitatea lui o operă de artă. Or.

1 Referire la inamiciţia între Casa de York şi casa de Lancaster, prima având ca emblemă un trandafir alb, iar a doua unul roşu. Rivalităţile politice dintre cele două ramuri ale nobilimii au dus la declanşarea războiului civil din Anglia, cunoscut sub numele de Războiul celor două roze (1455 – 1485).

acest avânt care însufleţi ourând pe toată lumea, numai Bor Imit, cel ce-i fusese iniţiatorul, îl resimţi mai puţin. Şi asta se-ntâmpla de când fusese ales meşter clopotar, de când urca în turn. Găsea acum mai puţină plăcere în restaurările întreprinse, în cercetările sale, în planuri şi arhive. Cântecul canionului îl interesa mai mult decât desenele şi proiectele sale. De altfel, începu să lucreze mai puţin bine. Când cobora din turn, avea nevoie să-şi revină, să-şi golească auzul de vântul bubuitor de sus,

care-i stăruia în urechi aşa cum în scoici se aude vuietul mării. O adâncă tulburare dăinuia în el. Auzea prost, îşi căuta cuvintele, se mira de propria-i voce, se-mpiedica mergând pe străzi. Trecătorii îl stinghereau. Continua să călătorească împreună cu norii. Chiar când îşi revenea, rămânea în el ceva nedesluşit, care-l influenţa şi-i modifica ideile şi vederile. Ceea ce înainte îl pasionase îl lăsa acum detaşat, aproape indiferent. Timp de o clipă, nu mai era el însuşi. Totdeauna se întâmpla aşa, la întoarcerea din turn, de parcă fusese acolo pentru a se dezvăţa puţin câte puţin să trăiască!

CAPITOLUL VI

Când urca în turn, Borluut nu se mulţumea să rămână cât era nevoie, adică ora prescrisă pentru canion. Întârzia cu plăcere, umblând pe îndelete încoace şi-ncolo. Descoperi astfel noi clopote, cele uriaşe, pe care nu le cercetase în primele daţi. Mai întâi clopotul cel mare care atârna în partea de sus a turnului, o urnă imensă de o vechime respectabilă, turnată în 1680 de Mei chior de Heze şi purtând semnătura lui. Te uitai înăuntrul său ea într-o prăpastie. Aveai senzaţia că te afli pe marginea unei faleze care coboară abrupt în mare. Ţi se părea că s-ar fi putut îneca în el o turmă întreagă. Privirea nu răzbătea până-n adâncul lui.

Clopotarul descoperi un alt clopot, imens şi el, clar care nu mai era neted şi golaş. Avea metalul plin de lucrături: basoreliefuri acopereau veşmântul de bronz cu o dantelă verzuie. Desigur, turnarea fontei acestui clopot trebuie să fi fost complicată ca şi placa unei gravuri. De departe, Borluut întrevedea personaje, scene nedesluşite. Clopotul era atârnat prea sus, pentru a le putea distinge. Cuprins de curiozitate, sui cu ajutorul unei scări şi ajunse aproape de tot. Bronzul era ca o orgie nebunească, o lume de beţie şi desfrâu, satiri şi femei goale se învârteau în

jurul clopotului, care, fiind rotund, accelera mişcarea sarabandei…

Din loc în loc perechile se rostogoliseră pe jos şi se îngrămădeau, cu trupurile lipite, gură în gură, împreunându-se cu furia aprigă a dorinţei. Bronzul săpat adânc scotea în evidenţă detaliile… Viţă de vie a păcatului, care se agăţa capricios şi năvalnic, se căţăra şi recădea la perete, iar sânii păreau culeşi ca ciorchinii.

Ici colo, îndrăgostiţi retraşi într-un colţ al clopotului, departe de dansul care se învârtejea tot mai mult, îşi savurau în tăcere iubirea ca pe un fruct. Păreau să-şi descopere unul altuia goliciunea, care încă nu era coaptă pentru voluptate. În afară de aceste colţuri idilice, sexul triumfa peste tot, ţipător şi cinic. Ce surpriză să găsească acest clopot aici, urmă a des Mului, în mijlocul celorlalte care tăceau, fără amintiri şi fără vise rele! Mirarea lui Borluut fu de două ori mai mare când descoperi în interior o inscripţie latină care spunea: „ILL™uş ac /¿mus D.F. Ăe Baillencourt Episc. Ant-w, me Dei Genitricis Omine et Nomine consacravit Anno 1629”. Era deci cu-adevărat, clopotul de care i se vorbise, un clopot din Anvers care aparţinuse odinioară bisericii Notre-Bame şi care fusese dăruit oraşului Bruges. Aşadar clopotul plin de păcate purta numele Fecioarei; se aflase într-o biserică şi vestise sfintele slujbe! Era deci făcut în maniera oraşului Anvers şi a şcolii sale de artă…

Plăcere trupească, animală! S-ar fi spus că se întruchipase în bronz idealul lui Rubens, al lui Jordaens, fixând aceste urâte momente ale neamului: explozia instinctului, furia orgiei, timp al dragostei, care apar în Flandra, în accese rare şi toride, ca şi soarele. Dar această viziune era mai mult a oraşului Anvers decât a întregii Flandre. Borluut se gândea la virginalele închipuiri mistice ale artiştilor din Bruges.

Acest clopot era deci Străinul. Totuşi el îl atrăgea, îl obseda cu imagini carnale. Erau femei răsturnate în bronz, cu atitudini provocatoare, cu încolăciri ale corpurilor având pe feţe, aidoma unui clar de lună, extazul… Unele îşi ofereau gura ca pe o cupă; altele îşi întindeau şuviţele de păr ca o capcană. Chemări, ispite, desfrânări nelămurite dar cu atât mai tulburătoare, înlănţuiri zărite parcă în întuneric şi pe care imaginaţia le întregeşte, le amplifică. Borluut simţi cum tot ce era pe clopot îi pătrunde deodată în suflet, care la rândul lui închipui, serbări lascive. Începu să evoce femei pe care le văzuse astfel el însuşi; îşi reaminti de foste amante, de frânturi de dăruire, apoi, fără să ştie cum, ajunse să se gândească la fiicele bătrânului anticar Van Huile, dar numai la Barbe. S-ar fi spus că Godelieve, prea castă, era unul din clopotele altei încăperi a turnului, clopotul negru cu veşmânt de beghină, care se călugărise. Barbe, din contră, era clopotul desfrâului; toate păcatele îi acopereau rochia, iar dedesubt îi vedea trapul gol; îşi imagina pielea pârguită de soare pe care trebuia s-o aibă, ea care era tot o străină cu ereditatea ei de spaniolă…

Visare echivocă spre care îl târâse clopotul obscen! Oare va începe s-o iubească pe Barbe? În orice caz simţea c-o doreşte sălbatic. Astfel că, atunci când se întoarse în camera de sticlă, căută punctul infim din oraşul risipit, unde fata trăia, umbla şi se gândea poate la el. Se orientă; privirea sa urmări cheiurile, ajunse în strada Corroyeurs Noirs, atât de mică şi care abia se desluşea, cu îngustimea ei de algă între valurile capricioase ale acoperişurilor. Fata se afla fără-ndoială acasă. Şi, obsedat de ea, clopotarul coborî din nou în viaţă…

CAPITOLUL VII

Joris Borluut începu să nu mai vadă limpede în el însuşi. De fiecare dată când se-ntorcea de la turn, o

tulburare îi stăruia în suflet, multă vreme gândurile i se învălmăşeau, voinţa îl părăsea, se căuta pe sine. Se simţea dus ele valuri. Capul îi era înceţoşat. Canionul supravieţuia, îl întovărăşea cu ploaia lui sonoră care acoperea toate celelalte zgomote ale vieţii… Şovăielile lui sporeau mai ales când era vorba de chemările inimii. De câtăva vreme Borluut observă că nu se mai ducea regulat, luni seara, la bătrânul anticar, numai pentru plăcerea de a-i vede i pe Van Huile, Bartholomeus, Farazyn şi pe ceilalţi partizani ai cauzei flamande, şi pentru a se entuziasma împreună cu ei la flacăra marilor speranţe civice. Nu era în această plăcere numai dragoste faţă de oraş. O altă dragoste i se strecură în suflet. Cele două fiice ale lui Van Huile luau parte la aceste întâlniri în mod diferit, dar seducătoare şi una, şi cealaltă. Prezenţa lor răspândea o armonie blândă ce se insinua pe nesimţite în asprele cuvântări războinice. Puneau parcă o mireasmă de levănţică între drapele. Nimeni nu le băga în seamă. De altfel, Bartholomeus şi ceilalţi păreau celibatari inveteraţi. Totuşi farmecul îi prindea în mrejele lui…

Borluut încercă să reconstituie cum s-au petrecut lucrurile. Era foarte greu să le găseşti sorgintea. O pasiune se naşte ca un fluviu. A fost la început ceva nedesluşit. Era tot mai fericit, în fiecare luni, în aşteptarea serii. Ajuns la întrunire începea să vorbească pentru fete, încercând să fie elocvent ca să le placă, exprimând părerea pe care bănuia că o au şi ele. Căuta o aprobare pe faţa lor. Apoi, întorcându-se acasă, în plină noapte, pe străzile goale, se simţea însoţit de ele, obsedat până în clipa când adormea şi chiar şi în timpul somnului. Câteodată, după ce-şi conducea prietenii la casele lor, i se întâmpla să se întoarcă singur la locuinţa lui Van Huile şi, în faţa ei, să aştepte ca la vreo fereastră luminată să se ivească silueta neagră, pe jumătate dezbrăcată, a Godelievei sau Barbei.

Înfrigurare nocturnă! Ca o umbră, care caută să se identifice cu obscuritatea, cu întunecoasa faţadă de peste drum, aştepta cu răsuflarea tăiată să surprindă vreun gest şi să intre dinainte într-o intimitate oarecum nupţială. Borluut pândea, pleca, venea din nou. Îndeosebi în anumite seri, când credea că remarcase o încuviinţare a tulburării sale, o împărtăşire a emoţiei de care era cuprins. Mai ales pe Godelieve, care părea mult mai tainică în rochia ei închisă până la gât, visa s-o vadă pe ecranul perdelei.

Era atât de greu de înţeles Godelieve. Desigur, fata zâmbea puţin când întorcea capul spre ea, când vorbea. Dar cu o umbră de surâs despre care nu ştiai nici măcar dacă e mai curând voios decât trist, dacă e doar al amintirii, al bucuriei lăuntrice, sau pur şi simplu o cută care se imobilizează, o expresie ereditară, ecoul unei fericiri pe care a cunoscut-o una din străbunicele ei.

De altfel, toată fiinţa ei făcea impresia unei bâmde apariţii din vremuri apuse. Era tipul primitiv şi intact al Flandrei. Pubertate blondă ca a madonelor ce se văd pe pânzele lui Van Eyck şi Meruling. Părul ca mierea; şi care, despletit, unduieşte în zulufi cuminţi. Fruntea ogivală se boltea ca un arc curbat, perete de biserică, zid neted şi gol, sub care ochii îşi aşază cele două vitralii monocrome.

Joris se simţi mai întâi atras de ea… Acum, nu ştia de ce, ajunsese s-o viseze pe Barbe. Frumuseţea ei tragică îl obseda. Avea un ten straniu, ca aprins de o vijelie lăuntrică. Şi gura ei prea roşie îl făcea să găsească fade. de multe ori, buzele trandafirii ale Godelievei. Totuşi Godelieve îi plăcuse; îi mai plăcea încă, desigur; era o fată atât de frumoasă şi gingaşă, şi cu adevărat flamandă, corespunzând idealului său despre Bruges şi orgoliului exclusiv pentru neamul din care se trăgea. Barbe părea străină; da! dar ce parfum şi ce făgăduieli de voluptate

răspândea fiinţa ei! Iată de ce se desprinsese de Godelieve. Nu mai ştia acum cui îi va dărui inima. Turnul era de vină. Lucrurile stăteau aşa de când descoperise clopotul desfrâului. Pe ioc, în faţa tuturor acelor păcate în relief, a acelor împreunări ca o broderie, a ciorchinilor de sâni făcuţi pentru culesul Iadului, începuse s-o vadă în faţa ochilor pe Barbe, privise sub clopot ca şi cum i-ar fi privit sub fustă. îl cuprinsese o mare dorinţă trupească… Şi această dorinţă născută acolo sus îl însoţise şi pe pământ. În timp ce, revăzându-le pe cele două surori, se simţi din nou cuprins de emoţia de la-nceput, recâştigat ele graţia ogivală a Godelievei, dorinţa din turn îl fulgera imperioasă, năvalnică. Tulburare cu neputinţă de limpezit. Se părea că turnul şi casa îl trag fiecare în altă parte. Cinci se afla la Van Huile n-o iubea decât pe Godelieve, care se potrivea atât de bine cu lucrurile vechi şi părea chiar ea un portret de demult; şi se gândea la liniştea ce-o va aduce în viaţa sa dacă o va lua de soţie, eu veşnicul ei surâs plin de mister care parcă rămânea abia schiţat, pentru a nu spulbera cu nimic tăcerea deplină! în turn, dimpotrivă, n-o iubea decât pe Barbe, răvăşit ele dorinţi, jinduind plin de pofte la ea şi la dragostea ei fără îndoială din cauza clopotului obscen, alcov al beznei în care se prăvălea cu ea, o poseda şi se deda la toate păcatele turnate în bronz…

Borluut ar fi vrut să ştie cum să-şi clarifice simţămintele.

Nu mai vedea limpede în viaţa lui de când începuse să urce în turn. Or, aceste alternative îl făceau de fapt foarte nefericit. Căuta să-şi revină, să judece.

„Ah, ce vrednici de milă sunt oamenii, gândea el. Cât de prost e alcătuit totul. Cât ele şubrede sunt elementele care-ţi hotărăsc destinul! Şi cât de greu e să-l recunoşti! Nu ştii decât un amănunt, culoarea ochilor sau a pletelor”. Astfel, în ce-l privea, de pildă, aşteptase dintotdeauna ochii

aceştia de culoarea apei, pe care Barbe şi Godelieve îi aveau deopotrivă. Vedea cum propriul lui destin îl întâmpina cu acest fel de ochi. Dar pe ce chip, împreună cu ce buze, cu ce păr, cu ce trup şi cu ce suflet mai ales trebuia căutat? La urma urmei, nu ştim decât atât încât să ne putem înşela. Elementul cunoscut pe care-l posezi din instinct, printr-o vagă prezicere, este o cheie pe care destinul ne-o aruncă. Şi începi să cauţi casa care va fi cuibul fericirii tale. Din păcate, cheia nu se potriveşte numai la o singură broască. Mereu căutări... încercări! Orbecăieli în întuneric! Gesturi pentru a atinge zarea care se-ndepărtează! Şi apoi intri într-o casă, la întâmplare. De cele mai multe ori te-ai înşelat; nu. e cea potrivită. Are oarecare asemănare. Te gândeşti uneori c-ai fi putut, intra într-o casă mai rea. Dar te-gândeşti, de asemenea, că s-ar fi putut, cum 3 i se întâmplă, fără îndoială, câtorva, să pătrunzi exact în singura casă privilegiată, casa fericirii tale. Şi conştiinţa că ea există undeva te face să fii dezgustat de cea în care trăieşti... Totuşi te resemnezi de cele mai multe ori.

„Atunci, trăgea Borluut concluzia, întrucât nu ştii nimic, e inutil să alegi. Şi de altfel soarta hotărăşte totul. Voinţa noastră îşi face iluzii". Astfel, când se analiza până la ultima consecinţă, i se părea că, dacă ar fi fost liber, ar fi continuat s-o prefere pe Godelieve; dar că soarta lui îl împingea! s-o dorească pe Barbe şi că pe caj o va lua în cele din urmă în căsătorie;

CAPITOLUL VIII

Ah! Deşertăciune a planurilor noastre! Viaţa se împlineşte de la sine. Tot ce pregătim amănunţit ne scapă sau se schimbă în ultimul moment. Urmezi un drum larg în pădurea evenimentelor, unde întotdeauna este seară. Întrevezi o luminiţă la capătul lui, în direcţia pe care o credeai cea bună. Şi deodată coteşti, o apuci pe o

scurtătură care duce spre alte ferestre luminate. Totul se-ntâmplă altfel. Şi aproape întotdeauna femeia este aceea care ne călăuzeşte, ne încurcă drumurile după liniile palmei. Fericirea sau nefericirea este făurită să a împiedicată de simplul ei capriciu, ele starea nervilor în cutare dimineaţă sau seară.

Toată viaţa lui Joris se hotărî într-o clipă. Se credea într-o stare de şovăială fără ieşire. O singură privire a Barbei făcu ca pe viitor totul să fie decis şi iremediabil, într-o luni seara, zi de întrunire săptămânală la bătrânul anticar, el veni mai devreme. O făcuse din neatenţie, uitând de ora fixată, sau plănuise ca, sosind primul, să fie singur, să se găsească într-o mai mare intimitate în sânul familiei? în acea zi se gândise mai mult ca oricând. la Barbe şi se simţea obsedat de ea. Era ca un avertisment, o presimţire a unui lucru decisiv care se apropie... Când fu introdus ca de obicei în vechiul salon, o găsi acolo pe Barbe care aşeza paharele şi ceştile pentru ceai. Era singură, cu chipul umbrit de supărare. Joris fu mai întâi puţin stingherit, dar încântat că erau numai ei doi. Şi pentru a fi sigur că situaţia se va prelungi, întrebă:

— Şi tatăl dumitale?

— Ah, e foarte ocupat azi... Trebuie să-şi facă ordine în muzeul de ceasornice unde servitorii nu pot să intre niciodată. S-a închis acolo pentru toată ziua cu Godelieve.

— /Şi dumneata?

— Ah! eu am rămas singură ca întotdeauna... Nu au în niciun fel nevoie de mine...

Barbe suspină adânc.

— Ce este? o întrebă Joris, cuprins deodată de o vagă emoţie, de o milă foarte tandră văzând-o aşa de necăjită şi abia ţinându-se să nu izbucnească în plâns.

Nu-i răspunse nimic, închisă în sine, păstrându-şi taina pentru ea.

— Spune-mi, ce ai? întrebă din nou Joris cu o undă de înduioşare în glas.

Atunci Barbe îi mărturisi repezit, cu vorbe mânioase care ţâşneau sacadat, ca un izvor ascuns sub pământ:

— Am… Am viaţa pe care-o duc! Aş vrea să-mi schimb viaţa.

Apoi îi povesti existenţa ei monotonă, existenţă de fată de măritat. Taică-său, pretindea ea, n-o iubeşte. îşi dăruise tot sufletul surorii mai mici care-i semăna. Tot timpul puneau ceva la cale, ţinând-o deoparte. Aveau unul pentru altul felurite atenţii, familiarităţi, gesturi de tandreţe… Şi totdeauna erau de acord… Şi totdeauna împreună… Petreceau zile întregi cot la cot în muzeul ceasornicelor, de exemplu – tatăl ei aşezat la masă, demon

— L 7

4 /

tind mecanisme, pradă cu totul maniei lui; Godelieve lângă el, lucrând dantele; iar din timp în timp îşi zâmbea pe deasupra lucrului. Ea, ea nu era făcută pentru o viaţă atât de dulceagă… Iată de ce nici tatăl, nici sora ei n-o iubeau. Era privită la ea acasă ca o intrusă.

Lui Barbe i se umplură din nou ochii de lacrimi.

— Ah! cât aş vrea să-mi schimb viaţa, repeta ea.

Joris era mişcat văzând-o aşa de mâhnită şi i se părea şi mai frumoasă acum, când încerca să-şi stăpânească durerea, în timp ce lacrimile îi jucau în ochi, făcându-i sclipitori ca faţetele unei nestemate-Joris se simţi adânc tulburat. Îl cuprinse deodată o imensă dorinţă s-o vadă fericită şi să-i datoreze lui tot norocul. Gura ei, pe care se prelinseseră câteva lacrimi, era ca o floare udă ce suferea, ce se oferea…

Curând, Joris nu mai văzu decât această gură ispititoare şi obsedantă. De multă vreme îl însoţise în gând, ca şi cum ar fi avut o viaţă proprie, ca o floare

singuraticii pe care o poţi culege, numai pe ea, în grădina dorinţelor trupeşti. Astfel iubeşti întotdeauna din cauza unui detaliu, pentru o nuanţă. Ca un punct de reper pe care ţi-l creezi în haosul, în infinitul dragostei. Cele mai mari pasiuni se-nfiripă din cauze atât de mici! De ce iubeşti? Din cauza unei culori a părului, a intonaţiei unei voci, a unei aluniţe care te tulbură şi sugerează altele, a unei expresii a ochilor, a formei mâinilor, a unei anumite fremătări a nărilor care aspiră de parcă s-ar afla necontenit în faţa mării. Joris o iubea pe Barbe pentru gura ei, care în această clipă, când tremura de suferinţa evocată, era mult mai vie din pricina lacrimilor proaspete şi avea înfăţişarea unei flori în bătaia ploii de vară. Barbe tăcu; băgă de seamă tulburarea lui Joris, şovăiala din fiinţa lui… Se uită atunci la el cu o intensitate decisivă, cu ochii bine aţintiţi într-ai lui, cu o privire care mărturisea încuviinţarea.

În acelaşi timp gura, coaptă deodată, schimbată din floare în fruct, îi făgăduia frumuseţea buzelor cărnoase. Joris, simţind cum se împlineşte în el legea fatală, se apropie de ea.

— Ai vrea să-ţi schimbi viaţa? spuse el după o clipă de tăcere… Vocea lui ezita, puţin gâfâită ca şi cum ar fi alergat şi-şi simţea pulsul, bătăile inimii pe care le şi auzea desluşit.

— Vai! da, spuse Barbe, privindu-l întruna.

— Ei bine, ar fi uşor, continuă Joris…

Barbe nu mai răspunse; lăsase ochii în jos, puţin încurcată, neliniştită, înţelegând că jocul e hotărâtor, că a venit clipa în care se decide totul. Cum se făcuse mai palidă, cu tot tenul mat, gura păru şi mai roşie. Prin atitudinea ei, consimţea…

Atunci Joris nu se mai putu stăpâni; nu se mai simţi în stare să găsească alte cuvinte. Deodată fu lângă ea, îi

luă mumie, i le strânse lipite de trup şi, într-un elan, cu o îndrăzneală nebunească, fără. să ştie de ce, desigur prea ispitit de gura aceea, se aruncă asupra ei, o sorbi, o muşcă… împărtăşanie a dragostei! Cuminecătură roşie! Nu aceasta fusese oare întreaga ei realitate? În această clipă o poseda toată, sorbindu-i buzele, unde însăşi fiinţa ei se sintetiza şi-şi dăruia substanţa.

Câteva momente mai târziu, Van Huile şi Godelieve intrară împreună, după ce terminaseră în fine cu rânduiala obiectelor şi şterseră cu grijă praful în muzeul ceasornicelor. Nu se mirară deloc că-l găsiră pe Joris lângă Barbe. Era unul din obişnuiţii casei. Van Huile de altfel rămăsese în lumea gândurilor lui, acaparat de lucrările zilei, de schimbările ce le făcuse, căci pentru un colecţionar, a deplasa obiectele e ca şi cum ar avea de-a face cu altele noi. Nu băgă de seamă nimic, nici el, nici Godelieve care totdeauna părea că priveşte în depărtări, că visează la ceva. Borluut încercă să înceapă o convorbire. Fraze maşinale, vorbe goale spuse fără rost… Ah! sforţarea de a te reintegra în viaţa normală, când te-ai cufundat deodată în adâncul dragostei!

Borluut avu apoi impresia că-l cuprinde o năuceală ciudată, ca atunci când cobora din turn; se împiedica acum de cuvinte, cum se împiedica pe caldarâm. Se simţea ca la întoarcerea dintr-o călătorie, puţin nefiresc, pătruns de singurătate, într-o stare nedefinită. Oare a intra în dragoste este ca şi cum ai intra într-un turn?

Dar dragostea avea înfăţişarea unui turn cu trepte de lumină. I se părea că-şi părăsise existenţa, că urcase foarte sus, încă o dată deasupra vieţii. Ascensiune vertiginoasă, scară urcată în doi, pentru a se duce să-şi caute sufletele, ca în căutarea clopotelor… Toată seara Borluut rămase răvăşit, descumpănit, melancolic, deoarece coborâse din nou.

În zilele următoare, Barbe continuă să-l obsedeze… înţelegea acum că se petrecuse un eveniment definitiv, de neuitat. De ce să mai cumpănească atâta, de ce să ezite şi să se întrebe mereu despre sentimentele sale? Ispitele trupului sunt cele care hotărăsc deodată totul. O forţă necunoscută îl împinsese spre buzele fetei. Şi avertismentele prealabile ale destinului nu-i lipsiseră. Căci se simţise mereu obsedat de această gură proaspătă şi arzătoare, ca şi cum ar fi fost totodată floare şi flacără. Pe neaşteptate, îşi amestecase buzele cu ale ei. Acum în aceste buze sălăşluia dragostea, ca Dumnezeu în Sfânta cuminecătură. Era o cale fără întoarcere. Nu mai exista niciun mijloc de a face ca acest fapt să nu se fi petrecut. A fost o pornire de-o clipă, dar această clipă îşi dădea mâna cu veşnicia. Borluut se socotea de acum încolo dator să-şi ţie legământul. Ar fi fost profanatorul, pângăritorul ticălos al acestei guri pe care o sărutase, dacă ar fi renegat-o. El o şi numea în sinea lui pe Barbe logodnica şi soţia sa. Nu mai exista niciun subterfugiu al conştiinţei pentru a-şi ocoli datoria, cu toate că nicio vorbă hotărâtoare de dragoste, nicio promisiune şi niciun jurământ nu fuseseră schimbate între ei în seara sărutului. N-avea importanţă! Sărutul, el singur, era de ajuns. Pe gura de ceară roşie, Joris, punând-o pe a sa, pecetluise pactul tacit dar irevocabil.

De altfel, nu se gândi nici im moment să dea înapoi. Era decis. Se duse să-l caute pe bătrânul anticar şi-i zise:

— Vin, scumpe prietene, pentru o chestiune gravă…

— Cu ce glas spui asta! Despre ce-i vorba?

Borluut se simţi încurcat… Pregătise un plan al întrevederii; dar în această clipă uită tot.

Îl cuprinse o emoţie nespusă, deveni sentimental

— De multă vreme suntem prieteni!

— Da, de cinci ani, spuse Van Huile; data se află pe vechea mea casă, data când a fost restaurată şi de când

durează prietenia noastră.

Se făcu o tăcere prielnică. Borluut profită de ea.

— Ei bine, ai vrea ca să fim prieteni mai buni, mai. uniţi?

Bătrânul anticar îl privea cu ochii holbaţi, neînţelegând. nimic.

— Da, reluă Borluut, ai două fiice…

Atunci, într-o clipă, faţa lui Van Huile se întunecă; ochii îi fulgerară.

— Ah! nu… Să vorbim de altceva, spuse el repede, pradă unei mari tulburări.

— R De ce? insistă Borluut.

Fără să vrea să asculte nimic, anticarul continua din ce în ce mai exaltat:

— N-are rost… Te rog… De altfel, Godelieve nici nu se mai gândeşte… Godelieve nu se va mărita… Dorinţa ei e să rămână cu mine… Aşteaptă cel puţin până voi muri…

Şi faţa lui Van Huile se crispă, plină de teamă şi de o deznădejde cumplită. Fără să-şi mai dea seama ce face, pierzându-şi capul, ca şi cum ar fi fost singur, începu să geamă şi să-şi descarce inima cu glas tare:

— Trebuia să se întâmple odată şi odată! Era inevitabil! Dragostea e contagioasă. Godelieve a ascuns totuşi bine că te iubeşte. Numai eu ştiam. Nu mi-a încredinţat decât mie taina ei, mai mult încă, nu şi-o mărturisise pe deplin nici sieşi. Noi ne spunem totu’] unul altuia. Totuşi ea renunţase… Uitase dragostea ce ţi-o purta din cauza mea, pentru a rămâne lângă mine, pentru a nu mă lăsa bătrân şi singur în viaţă, pentru a nu mă face să mor, căci aş muri pe loc, fără ea. Şi acum o iubeşti şi tu, o iubeşti, aşa spui. Va afla, va vedea. Ce-o să s-aleagă de mine? Voi rămâne singur. Ah! nu, lasă-mi-o pe Godelieve!

Bătrânul anticar se ruga, îşi frângea mâinile, chinuit de primejdia ce-l pândea, repetând tot timpul numele

Goclelievei, cum repetă avarul valoarea unui tezaur pe care-l va pierde…

Borluut rămase năucit în faţa acestei iubiri părinteşti, care prin strigăte sfâşietoare i se dezvăluia drept o afecţiune pătimaşă. Şuvoiul cuvintelor lui Van Huile ţâşnea ca apa dintr-o ţeavă spartă. Anticarul se pierduse cu totul, nu-şi mai dădea seama ce face, încât Borluut nu avu nici timpul, nici ideea de a interveni şi de a readuce convorbirea pe făgaşul pe care dorise s-o pună.

Profitând de o pauză, îl întrerupse brusc:

— Dar eu o iubesc pe Barbe şi pe ea am vrut s-o cer în căsătorie.

Atunci Van Huile, scăpat de primejdia în care crezuse că va pieri, se repezi ca nebun la Joris, îl strin. se la pieptul său, plângând şi râzând în acelaşi timp, sprijinindu-şi capul pe umărul prietenului său, sub povara unei fericiri prea mari pe care n-o mai putea câuce singur. Şi repeta fără-ncetare aceleaşi cuvinte, în mod automat, cu o voce de somnambul:

— Ah! da… da! nu e vorba de Godelieve… nu Godelieve este…

Apoi îşi recăpăta puţin liniştea-Aşadar era vorba de Barbe. Ce fericire! Sigur! Consimte, fireşte, cu cea mai mare bucurie.

— Ah! numai să te facă fericit! Tu care o meriţi atât de mult! Dar cum aş fi putut prevedea?

Van Huile căzu pe gânduri. Se-ntoarse din nou. spre Borluut:

— Deci nu ştiai? îl întrebă el, ca şi cum nu-i venea să creadă că aşa stau lucrurile. N-ai observat anul trecut că Godelieve te iubeşte? A suferit atâta, sărmana! S-a sacrificat pentru mine. Acum s-a terminat… Dar Barbe te iubeşte şi ea? Ţi-a spus-o?

Borluut confirmă.

Bătrânul anticar păru uimit. Cum s-a putut întâmpla aşa ceva? Ambele surori, una după alta, s-au îndrăgostit de Borluut... Era firesc, la urma urmei. Vedeau puţini bărbaţi tineri în viaţa lor închisă, de orfane. Şi Borluut era seducător, reuşise în viaţă, avea în faţă o carieră frumoasă, numele lui era pe buzele tuturor. Din fericire, lucrurile se terminau cu bine. El nu fusese tulburat decât de Barbe şi se va căsători cu ea. Van Huile se nelinişti puţin: Barbe, cu firea ei ciudată şi irascibilă, era adesea un ghem de nervi, ceea ce-i înceţoşa ideile şi inima; numai să nu-i facă să sufere pe acest nobil Borluut, pe care îl iubea de pe acum ca pe un adevărat fiu... Dar scrupulele lui Van Huile nu ţinură mult: „Sunt stări, care dispar odată cu dragostea sau trec cu virila", îşi spuse el, lesne înseninat, după ce scăpase de ce se temea mai tare, fericit, nemaigăsindu-şi locul de bucurie la ghidul că-i rămâne Godelieve, mai scumpă decât înainte, cum ţi-e o convalescentă pe care ai fost gata s-o pierzi – pericol înfricoşător care-l scoase din minţi pentru o clipă.

— Nu care cumva, îi recomandă Van Huile, să vorbeşti despre cele petrecute aici cu Godelieve ori cu Barbe. Să rămână sub pecetea tainei, între noi! Ca şi cum nu ţi-aş fi spus nimic, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat...

Borluut nu dădu prea multă atenţie confidenţei făcute. Toate fetele au asemenea porniri trecătoare ale inimii pentru cei din jurul lor. Încercări de a găsi fericirea, plămădiri de argilă, înaintea marii statui a dragostei care-ţi ocupă viaţa şi-ţi străjuie mormântul. Şi-apoi, era cu totul dăruit lui Barbe. Simţea că-i făcuse un legământ... Sărutându-i buzele, se îndatorase pe veşnicie. Gura lui i se părea acum e rană vie, locul unde se uniseră, unde timp de o clipă nu fuseseră decât o singură fiinţă şi care rămăsese sângerând parcă, dureros, când s-au smuls unul de lângă altul.

Se bucura de cele întâmplate. Barbe continua să-l obsedeze. Era într-adevăr frumoasă şi atât de atrăgătoare! O aromă puternică de trup împlinit, o prospeţime ca a unui suc de fruct îi rămăsese de pe urma guiăi ei gustate şi sorbite. Dorea s-o ia în braţe şi s-o posede toată, în sfârşit...

Acum îşi dădea seama. Pe ea şi numai pe ea o dorise tot timpul, când un farmec încă nedefinit îl mâna la Van Huile şi îi lumina serile de luni, în timpul cenuşiei săptămâni monotone, ca un mult-aşteptat clar de lună. Totul se limpezise de când ascultase mărturisirea anticarului. N. ciodată n-a râvnit-o pe Godelieve. Dar fără voia lui W tulburase, deoarece pe ascuns îl iubea, şi dragostea, are înrâurire, este oarecum molipsitoare. O clipă se găsise între cele două surori, ca între două fluide. Şi unul şi altul aveau putere asupra lui. În acea clipă, nu-şi mai aparţinuse. Când Godelieve a renunţat, a redevenit el însuşi. Şi atunci, voinţa sa eliberată o alesese pe Barbe. O iubea! Se exaltă în efuziuni sentimentale, în contemplări, în acele prime mângâieri ale mâinilor, care împreună cu îmbrăţişările sunt frânturi ale posesiei pentru cei ce se iubesc!

Căsătoria fu anunţată pe curând.

Joris venea des în locuinţa anticarului. Barbe era transfigurată de bucurie. În sfârşit, avea să-şi schimbe viaţa şi să fie fericită. Câteodată ieşeau împreună. Joris o duse la muzeu să revadă marele triptic de Meruling, unde este înfăţişată sfânta Barbe, patroana ei, care ţine în mână un turn. Nu însemna oare aceasta o alegorie a lor? Deseori crezuse într-un asemenea simbol când între ei se-nfiripase dragostea. Turnul era el, pentru că trăia acolo, pentru că el era muzica, adică prezenţa şi conştiinţa. Toate acestea Barbe avea să le poarte, să le ia asupra ei, în mâna ei, aşa cum Sfânta Barbe din triptic ţine în căuşul palmei ei o

clopotniţă mică de aur, care se încrede în ea şi care s-ar sparge, dacă i-ar veni din cine ştie ce capriciu să-şi schimbe gestul.

Joris era copleşit de admiraţie în faţa tabloului vechiului maestru. O privi cu tandreţe pe Barbe şi-i spuse: „Turnul meu e în mâna ta, iar inima mea e în turn” Barbe zâmbea. Joris îi arătă pe panouri pe donatori, pe bătrânul Guillaume Morel, primar al Bruges-ului şi pe soţia sa înaintea Domnului, Barbe de Vlaenderberch, cu toţi copiii lor cu capete inegale, cei cinci fii şi unsprezece fiice, aşezaţi în trepte, suprapus! ca ţiglele pe un acoperiş. Casă a fericirii clădită cu chipurile lor!

Exemplu edificator al vechilor familii din Flandra I

Borluut se pierdu în gânduri şi visă să aibă o descendenţă asemănătoare care să-i perpetueze neamul. Astfel, dragostea îl redase vieţii. Iubind-o pe Barbe, iubea mai puţin oraşul, cu desuetudinea şi tăcerea sa.

Qe-acum înainte, când suia în turn, la orele regulate ale concertului, nu mai avea vechea senzaţie de a se ridica sus, tot mai sus, de-a părăsi lumea şi pe sine însuşi, de-a se urca deasupra vieţii. Ducea acum viaţa, viaţa sa, cu sine în vârful turnului, nu mai plutea în văzduh odată cu norii… De pe platforma crenelată, privea oraşul, se interesa de trecători, se gândea la Barbe, evoca tenul ei mat, mireasma ei obsedantă şi mai ales gura ei prea roşie. Acolo, departe, acoperişurile se îngrămădeau roşii şi ele. Compara. Olanele vechi băteau în trandafiriu, aidoma ultimei gene a asfinţitului, sau se asemuiau cu purpura vechilor drapele.

Erau culori de un roşu înflăcărat şi de un roşu decolorat, un roşu de sânge închegat, un roşu de rugină şi de rană; dar toate împietrite, învechite, moarte.

Vedea parcă un cimitir al nuanţelor de roşu în depărtare, deasupra oraşului cenuşiu. Atunci Joris căuta,

credea că desluşeşte în zare singurul roşu viu şi proaspăt al buzelor Barbei, roşul pipărat care făcea să pălească toate olanele…

CAPITOLUL IX

Într-o zi Borluut avu pentru Bartholomeus o veste mare, menită să-l umple de bucurie pe pictor. Un demnitar venise să-l anunţe că fusese în fine votată în Consiliul municipal o comandă pentru prietenul lui, o lucrare importantă pe care acesta o aştepta de ani de zile, şi anume, decorarea Primăriei cu o vastă frescă ce trebuia executată în sala de şedinţe. Ceea ce pentru el însemna realizarea unui vechi vis, putinţa de a-şi arăta priceperea de decorator pe care simţea că o are şi suferea că rămânea neîntrebuinţată. Putea astfel să lase cale liberă de-a lungul zidurilor frumoaselor cortegii care sălăşlui au în fiinţa. lui.

Borluut se-ndreptă spre împrejmuirea Beghinajului unde locuia Bartholomeus. Un capriciu sentimental al pictorului îl făcuse să se mute acolo, pentru a putea lucra cu spor în linişte şi sihăstrie-Beghinajul din Bruges cădea în ruină încetul cu încetul… Cu vremea, fusese părăsit pe nesimţite. Nu mai locuiau acum aici, în jurul bisericii Grandedame, decât vreo cincisprezece beghine, grup ce se rărea necontenit. Ocupau doar câteva chilii, cu obloane albe şi verzi, cu faţade de culoarea ploii; nu-ţi puteai da seama care erau locuite şi care nu, din cauza geamurilor la fel de strălucitoare şi discrete, care se mărgineau să reflecte ulmii de jos şi capela din faţă, ca nişte oglinzi fidele ale incintei.

Astfel că, în lipsa beghinelor, Azilul închiria locuinţe laicilor, câtorva bătrâni. Bartholomeus avu ideea să-şi instaleze acolo atelierul. Căsuţa era ca o mică mănăstire cu ziduri văruite, albe ca laptele. Nu-i trebuia o încăpere mare, pentru că, neavând de făcut fresce decorative, nesolicitate până atunci, se resemnase şi lucra la tablouri

de şevalet, pânze intime, pe care le picta încet, le armoniza, le perfecţiona necontenit, pentru plăcerea de a-şi desăvârşi opera. Nu-l interesa vânzarea lor, nu dorea neapărat să placă. Avea oarecare venituri din care putea să trăiască modest şi se mulţumea cu atât. Lucra acolo cu spor. O lumină bună, una din acele lumini vibrante a nordului – unde soarele devine de argint răzbătând prin nu se ştie ce văl cenuşiu – intra pe ferestre. Şi atâta singurătate, o atmosferă atât de tăcută 1 Bartholomeus lucra în zumzetul cânticelor intonate cu punctualitate dimineaţa de corul beghinelor. Le vedea când intrau apoi una câte una în căsuţele lor, asemenea unor mioare care se întorc la stână. Studiase şi fixase câteva din atitudinile lor, gesturile zgribulite, mersul pios, zborul alb al cornetelor, cu aripile calme, şi mai ales cutele ca nişte tuburi de orgă ale rochiilor negre. Visase să fie pictorul beghinelor, execută câteva tablouri inspirate de ele, strânse desene, schiţe fără număr, ascuns mereu în dosul ferestrelor, cu ochii la pândă. Apoi nu mai lucră, găsind această artă prea materială, prea legată numai de forma, de plastica vieţii. Căută în el şi se îndreptă spre alte direcţii.

Astăzi, ştirea adusă de Borluut era menită să-i schimbe încă o dată idealul, să-i răstoarne viaţa.

— Ei binei Eşti mulţumit? întrebă prietenul, văzându-l destul de indiferent.

— Aş fi fost fericit acum câţiva ani, răspunse pictorul. Acum mă gândeam la alte formule.

— Dar erai înzestrat pentru frescă, spuneai tu. Proclamai decoraţia modul suprem al picturii.

— Poate, dar există pictură mai interesantă.

Şi Bartholomeus se îndreptă spre un colţ al fostului vorbitor al beghinelor, cu pereţi luminoşi, care-i servea de atelier; căută printre pânze, printre picturile înrămate, întoarse toate cu faţa la perete; alese, ezită, apoi scoase

una, pe care o puse pe şevalet.

— Iată! zise el. Câteva obiecte într-o lumină specială; este cadrul unei ferestre într-un amurg de octombrie.

Borluut privi, cucerit încetul cu încetul până la emoţie. Era altceva decât pictură, mai mult decât pictură. Uitai procedeele care, de altfel, se combinau toate: desenul în cărbune cu pete de culoare, o îmbinare meşteşugită de pasteluri, de creioane, de prafuri şi haşurări misterioase ale umbrelor. Seara se desprindea din tablou. Erau umbrele şi tăcerea ei puse sub sticlă. Bartholomeus reluă:

— Voiam să arăt că obiectele sunt sensibile, suferă când se lasă noaptea şi se bucură de ultima rază ele soare. Obiectul trăieşte şi el în cameră, suferă la fel; luptă contra întunericului. Iată 1 Asta-i viaţa lucrurilor, dacă vrei. În franceză se zice o natură moartă. Nu asta încerc eu să fac. Flamanda noastră îi spune mai bine: viaţă tăcută.

Pictorul prezentă o altă lucrare. Era o figură, nu prea mare, o femeie hieratică îmbrăcată într-un costum, fără vârstă, care-i dădea o zvelteţe de coloană, ce se desăvârşea în capitel.

— Aceasta, zise Bartholomeus, este arhitectura. Uite 1 Face gestul de-a măsura cerul… Pentru turnul pe care-i va construi şi la care cugetă.

— E într-adevăr minunat, declară Borluut grav şi exaltat. Dar cât de puţini vor înţelege acest fel de artă!

— Totuşi, eu voi executa în această manieră decoraţia pentru oraş, zise Bartholomeus. Ce importanţă are dacă nu va fi înţeleasă! Esenţialul este să creeze frumosul. Înainte ele toate, lucrez pentru mine. Trebuie să mă aprob şi să-mi placă mie. Ce rost are să placă altora clacă ţie însuţi nu-ţi place? Ai fi ca un ticălos care trece drept sfânt. Aş avea oare mai puţine remuşcări? Principalul pentru mulţumirea lăuntrică este să fii într-o stare de graţie. Iar starea asta

există şi în artă. Căci arta nu este decât un fel de religie. Trebuie s-o iubeşti pentru ea însăşi, pentru entuziasmul şi consolările pe care ţi le dă, pentru că este cel mai nobil mijloc de a uita viaţa şi ele a învinge moartea.

Borluut asculta ce-i spunea pictorul, emoţionat de vocea lui învăluitoare, glăsuind parcă de dincolo de vreme. Firele de barbă negre, lungi şi subţiri, alcătuiau un fel de tufiş ţeapăn: slab şi palid, Bartholomeus avea unul din acele profiluri înfrigurate ale călugărilor în extaz. De jur-împrejur, atelierul său, fostul vorbitor al beghinelor, părea cu adevărat o chilie. Niciun lux: pe pereţi nimic altceva decât câteva bucăţi de patrafire şi de veşminte sacerdotale, mulţumindu-i gustul pentru culorile şterse şi sugerând catedrale vechi, procesiuni care nu se mai ţineau; apoi, reproduceri ale primitivilor flamanzi, meticuloşi şi vizionari, dascălii săi: panouri, triptice de Van Eyck şi de Meruling în care figurau numai Buna-Vestire, închinarea sfintei Fecioare, pruncul Iisus, îngeri cu aripi în formă de curcubeu, sfinţi care cântau la orgă, la psalterion. Şi aceste vechi odăjdii, aceste scene biblice sporeau în jurul lui Bartholomeus impresia de chilie şi de artăreligie.

— Şi-apoi, încheie Bartholomeus, totdeauna l-am socotit pe artist drept un fel de preot, un preot al idealului care trebuie şi el să facă legământul de sărăcie şi castitate…

Şi adăugă zâmbind:

— N-am rămas oare celibatar?

— Ai făcut bine, zise Borluut, care se posomorî deodată.

— Cum, tu mă aprobi., care abia te-ai căsătorit?

— Da şi nu.

— Deci nu eşti fericit.

— Nu eşti niciodată atât de fericit pe cât ai crezut că

vei fi.

— Asta înseamnă că tu ţi-ai imaginat că Barbe e un înger şi când colo e o femeie. Toate sunt mai mult sau mai puţin ciudate şi nestăpânite. Mai ales Barbe trebuie să fie astfel. Este o spaniolă, nu-i aşa, urmaşă a vechiului sânge de cuceritor, catolică şi violentă, cu un spirit de dominaţie, de inchiziţie, cu o anumită voluptate de a-i face pe ceilalţi să sufere. N-ai bănuit acest lucru? Se vedea cât de colo; căci până şi cu tatăl ei, un om atât de blajin, nu se putea înţelege. Unde-ţi sunt ochii? Tu nu vezi aşadar. limpede în viaţă! Un moment m-am gândit să te previn, dar o iubeai…

— Da, am iubit-o şi o mai iubesc încă, zise Borluut, o iubesc într-un chip ciudat, singurul în care poţi iubi femei de felul acesta. E foarte greu de analizat şi foarte schimbător. Ea însăşi este atât de nestatornică! Elanuri, dăruiri delicioase, alintări ale unei fiinţe care e toată a ta, te înlănţuie, găseşte cuvinte proaspete ca florile, îţi dăruie cu bucurie buzele… Apoi, pentru un nimic, o vorbă greşit înţeleasă, o întârziere, o remarcă oarecare, un gest iritat, se dezlănţuie catastrofa. Totul se întunecă – chipul şi gândurile; nervii i se încordează, azvârle cuvinte necugetate, crude şi poate inconştiente.

Borluut se opri, foarte tulburat, mirat de mărturisirea făcută şi de a fi spus prea mult. În dimineaţa aceea avusese o nouă scenă cu Barbe, mai gravă decât cele dinainte şi care-l umpluse de o mare îngrijorare pentru viitor. Trecuse atât de puţin de la căsătoria lor. Dar poate că exagerase? vorbise sub influenţa unei impresii prea recente. La urma urmelor, asemenea pricini de alarmă fuseseră rare, câteva zile de ploaie în cele trei luni de viaţă comună. Inevitabile, fără-ndoială, aşa era legea firii. Borluut îşi dădu curaj, recucerit de Barbe, de frumuseţea ei umbroasă, de gura ei scumpă. Se plânsese prea mult de ea. Bartholomeus purta vina că-l antrenase pe panta asta.

De altfel, pictorul se arătase totdeauna ostil faţă de Barbe, Poate că-l respinsese altă dată? Cine ştie dacă n-avusoso cândva o slăbiciune şi se îndrăgostise nebuneşte de ea? Un resentiment îl împinge, probabil, s-o ponegrească. Borluut se enervă de felul cum o judecase pe Barbe şi îl făcuse complicele lui pentru a o vorbi de rău. îi purbi pică pentru confidenţa pe care i-o făcuse, de parcă-i fusese smulsă. Se mustră în gând. Şi astfel, îndreptându-şi: spre locuinţa sa din Dyver, pe când mergea de-a lungul cheiurilor, uitându-se la apele domoale, Borluut simţi cum creşte în el părerea de rău. Avu o uşoară remuşcare că-şi destăinuise necazurile, la vederea nobilelor lebede – ermetică nea – care, deşi prizoniere ale canalelor, pradă ploilor, tristeţii clopotelor, umbrei arcadelor, au pudoarea tăcerii şi nu se plâng, cu o voce aproape omenească, decât în clipa morţii.

CAPITOLUL X

Van Huile, după căsătoria Barbei, încetase să mai fie anticar. Se descotorosi de mobilele sale vechi, de bibelouri, păstrându-şi acasă doar pe cele mai preţioase. Socotea că are venituri suficiente, pentru a-şi îngădui să nu mai fie deranjat de amatori, de străini în trecere, care intrau la el, priveau, manipulau diverse obiecte cu plăcerea ce-o simţi în vârful degetelor, cu acea măruntă voluptate a mâinilor de colecţionar care sunt nişte antene – şi care de cele mai multe ori plecau fără să cumpere nimic. Cât despre el, îmbătrânea şi voia să fie liniştit, cel mult să-i mai primească încă, luni seara, pe Borluut, Bartholomeus şi pe ceilalţi, dintr-un vechi obicei, căci nu se mai interesa de cauza flamandă pe care o socotea denaturată şi căzută în ghearele politicienilor. Şi apoi, în secret, se decisese să se retragă, pentru a putea aparţine în întregime ideii sale fixe, colecţiei care se mărea, se complica. Van Huile nu se mai mulţumea să aibă numai pendule frumoase şi orologii rare. Începuse să le iubească altfel decât ca pe nişte naturi

moarte. Desigur că aspectul lor exterior era important, şi totodată construcţia, mecanismul sau valoarea lor artistică. Dar dacă adunase a fi tea orologii, o făcuse cu alt scop, şi – anume, pentru a răspunde preocupării lui bizare faţă de exactitatea orei. Nu-i ajungea să fie doar interesante. Îl supărau diferenţele de oră pe care le marcau. Mai ales în momentul când sunau. Unul din ceasuri, foarte vechi şi stricat, se încurca în socoteala timpului care fuge, repetată de atâta timp. Altele rămâneau în urmă, pendulele mici Empire cu o voce aproape copilărească, pendule care nu deveniseră parcă adulte. Pe scurt, pendulele şi ceasornicele erau totdeauna în dezacord. Aveau aerul că aleargă una după alta, că se cheamă, că se rătăcesc, că se caută la toate răspântiile variabile ale orei.

Van Huile era contrariat că nu le vede niciodată la unison. Când trăieşti împreună nu e mai bine să te asemeni? Ar fi vrut să le vadă pe toate mergând la fel, adică să gândească la unison, să gândească asemeni lui, să marcheze ora fără să devieze, o oră omogenă, al cărei semnal l-ar fi dat el. Dar acest acord constituia o minune, care până acuma i se păruse imposibilă.

Era ca şi cum ai fi vrut ca toate pietrele mării venite din toate colţurile zării şi rostogolite de atâtea maree inegale să aibă acelaşi volum şi să fie identice. Totuşi încerca, Se iniţiase la un ceasornicar, cunoştea acum rotiţele, arcurile, dinţii, lagărele de pietre scumpe, angrenajele fine, lanţurile, circuitele, toţi nervii, muşchii, anatomia completă a acestei vietăţi de oţel şi de aur, al cărei puls egal marchează viaţa timpului. Cumpărase sculele necesare, pile, ferăstraie fine, instrumente minuscule, pentru a demonta, a lustrui, aranja, repara, pentru a vindeca delicatele organisme atât de sensibile. Graţie observaţiei, răbdării, migălei, punând pe unele în

urmă, pe altele înainte, ajutând pe fiecare unde-şi avea punctul slab, avea să ajungă poate într-o zi la ceea ce constituia visaţi lui obsedant, ideea lui fixă, devenită mai precisă şi mai clar formulată, de-a le vedea pe toate la unison: de-a le auzi măcar o singură dată sunând. la unison, în timp ce aceeaşi oră va bate în turn. Să atingă idealul de a fi unificat ora.

Mania lui Van Huile nu trecu cu vremea. Nimic n.url descuraja. Petrecea zile lungi în muzeul său de ceasornice, încercând să pună la punct cadranele, dăruit total visului orei identice şi plăcerii amuzantelor sale lucrări de ceasornicărie. Aşezat la masă, cu o lupă în arcada sprâncenei, descoperea funcţionarea arcurilor, micile boli ale rotiţelor, microbii firicelelor de praf. Şi era tot atât de pasionant pentru el ca şi cercetările de laborator.

Bucuria ce ţi-o dă o idee fixă! Mulţumirea unei vieţi pe care un ideal oarecare o absoarbe! Nevătămătoare capcană în care coboară infinitul, ca şi soarele în bucăţica de oglindă ţinută de mâna unui copil…

Pace şi linişte a locuinţei pe care o umple un vis unic. Van Huile se simţea fericit, mai ales după plecarea Barbei, ale cărei crize de nervi şi certuri tulburau şi sfâşiau cu strigăte ascuţite liniştea unde nu se auzea decât inima regulată a ceasornicelor.

Şi inima Godelievei; dar ea era atât de calmă! Şi bătea la unison cu a lui! Tocmai acest lucru l-a făcut ca în mod inconştient să viseze acordul ceasornicelor. Cum să nu izbutească cu rotiţele mecanice şi viaţa pasivă a obiectelor, când izbutise cu Godelieve acordul mult mai complicat şi misterios a doua fiinţe?

Chiar şi ocupaţiile lor păreau paralele. În timp ce el mânuia firele misterioase ale orei, toate firele de aur interioare ale ceasornicelor, Godelieve, din ce în ce mai legată de casă, îmbina firele albe nu mai puţin subţiri şi

încurcate ale dantelelor.

Era vorba şi acolo să pui laolaltă, să aduni firele nenumărate într-un ansamblu strict: vălul de dantelă, pe care-l făcea acum, îl promisese, pioasă, Madonei, închisă într-o raclă de sticlă, ce se afla la colţul străzii unde locuiau... Va fi mult de lucru, dar nu-i lipsea timpul în existenţa ei goală care începuse să fie oarecum o existenţă de fată bătrână... Strângea încetul cu încetul o floare, rozele –, o emblemă, – modele răzleţe. Nu era la fel cu o colecţie de desene succesive înainte de a realiza tot vălul?

Asemănare! Identitate! Viaţă în doi în care unul era celălalt, împreună şi pe rând! Unul spunea ceea ce altul gândea. Unul privea cu ochii celuilalt. Se înţelegeau fără să-şi vorbească. Prin faptul că erau totdeauna în doi, se asemuiau cu oglinzile aşezate faţă-n faţă care-şi răsfrâng obiectele una în cealaltă. Van Huile ţinea la Godelieve cu o afecţiune geloasă. Nu de mult suferise în inima şi aproape în carnea sa, la gândul că un bărbat ar putea s-o iubească, s-o sărute. Dar o iubea mai ales ca pe conştiinţa de sine însuşi, ca dovadă a propriei sale existenţe. i se părea că fără ea ar fi un om mort.

CAPITOLUL XI

Deasupra vieţii! Borluut regăsi vechea senzaţie urcând în turn în ziua aceea, la ora concertului clopotelor. Avusese de suportat noi scene cu Barbe; pentru nimicuri, un clocot de mânie, o zguduire a nervilor îi descompunea toată faţa. Numai gura prea roşie supravieţuia, părând mai roşie în această furie albă. Şi pe ea năvăliseră vorbe tari, iuţi, absurde, dar care-l loveau ca nişte pietre. De fiecare dată Borluut rămânea îngrozit, i se oprea inima în loc în faţa acestei dezlănţuiri care – simţea el, putea dintr-o clipă într-alta să ajungă la ce era mai rău... Şi ieşea din aceste ciocniri descumpănit, obosit chiar fiziceşte, ca şi cum s-ar fi luptat cu o stihie, cu o furtună, în întuneric.

Acum, urcând în turn, pentru că era ziua sa reglementară de canion, i se părea că se-ndepărtează încet de necazuri, că părăseşte viaţa. Evenimentele dimineţii fură imediat foarte departe! Spaţiul pune între noi şi ceea ce ni se întâmplă aceeaşi distanţă ca şi timpul. Fiecare treaptă a scării întunecate crea intervalul unui an. Cu fiecare pas îşi uita puţin durerea, care aidoma casei lui, rămânea pe ioc şi se micşora în depărtare, în roasa din ce în ce mai nedesluşită a oraşului.

Deasupra vieţii! Da, desigur! Ce importanţă avea acumlocuinţa lui, atât de mică pe malul Dyverului, întrezărită în dosul copacilor, trimiţând în canal un reflex palid care nu se mai distingea. Barbe făcea şi ea o mică pată de umbră, acolo, în viaţă. Toate acestea erau meschine şi zadarnice. Încetul cu încetul se spulberară amintirile, tot bagajul uman care stătea în calea ascensiunii sale.

Aerul înălţimilor suflă curând prin ferestruici, prin crăpăturile zidăriei, prin verande, unde vântul năvălea ca apa sub arcadele unui pod. Borluut se simţea răcorit, alinat de această briză puternică ce venea de pe plajele cerului. I se părea că spulberă frunzele moarte din sufletul lui. Noi cărări lăuntrice îl duceau altundeva. Descoperi în sine luminişuri proaspete. În fine, ajunse la el însuşi.

Uitase de toate, pentru a fi iar propriul său stăpân! Se regăsea ca primul om în prima zi, căruia nu i se întâmplase nimic. Desfătare a metamorfozei! O datora turnului. Înalt, unde platforma crenelată se oferea ca un loc de odihnă a infinitului.

De la această înălţime nu se mai vedea viaţa, nu mai putea fi înţeleasă. Da! De fiecare dată îl apuca o ameţeală, o dorinţă de a se desprinde, de a se arunca, clar nu spre pământ, spre prăpastia cu spiralele de clopote şi de acoperişuri pe care oraşul o adâncea acolo jos. De abisul

de sus se simţea atras.

Rătăcirea se mărea!

Totul se înceţoşa în ochii lui, în capul lui, din cauza vântului puternic, a spaţiului nelimitat şi fără popas, a norilor prea apropiaţi şi care-şi continuau multă vreme călătoria în fiinţa lui. Bucuria de a cutreiera culmile se ispăşeşte.

Borluut îşi dădu imediat seama de acest lucru. Remarca lui Bartholomeus clin ziua când făcuse greşeala de a-l lua drept confident în ce-o privea pe Barbe îl avertizase şi-l neliniştise: „Tu nu vezi aşadar limpede în viaţă…

Astăzi cuvintele pictorului îi reveniră, îi obsedară ca o chemare, ca o remuşcare: Nu, nu văzuse limpede şi de aceea era trist şi nefericit pentru totdeauna. Nu! Nu vedea limpede în viaţă. Nu presimţea nimic, nu bănuia pe nimeni, privea fără să vadă, incapabil să definească o situaţie, să-şi dozeze cuvintele, să intuiască părerile trecătorilor. Borluut gândea că totul era din vina turnului. De fiecare dată când cobora şi intra în oraş rămânea răvăşit, cu ochii şi gândurile tulburi.

Era ca şi cum ar fi privit viaţa din punctul de vedere al Eternităţii. Continua s-o vadă astfel. De aici îi veneau toate suferinţele. Un altul ar fi ghicit, ar fi pătruns firea întunecată a Barbei, starea ei bolnăvicioasă, faptul că viaţa ei era pentru totdeauna la cheremul nervilor. Şi chiar şi acum, un altul ar şti ce să facă, ar găsi modalitatea de a-şi impune tonul potrivit, cuvintele care liniştesc, privirea care stăpâneşte sau calmează. Un om mai priceput, mai clarvăzător s-ar orienta în acest labirint al nervilor.

El însă rămânea descumpănit, speriat, neîndemânatic şi, în plus, neştiind decât să sufere în tăcere, să-şi plângă soarta şi să se lase dus de evenimente. Avea cel puţin, refugiul turnului, unde urca întotdeauna când era cuprins

de deznădejde. Era refugiul său imediat, uitarea promptă, şi alerga în vârful lui pentru a-şi duce acolo inima sângerândă pe care s-o spele în aerul sănătos, ca în valurile mării.

AstM, turnul era în acelaşi timp cauza răului, dar şi leacul. El îl făcea neapt să trăiască, dar îl şi vindeca de viaţă.

Şi astăzi, încă o dată, Borluut se simţi, pe loc, împăcat cu sine, convalescent după supărarea recentă. Singurătatea îi aducea alinare; norii cei mai apropiaţi se destrămau. Ajuns în vârf, văzu oraşul la picioarele sale, atât de paşnic, de potolit. Ah! ce lecţie de linişte! îi fu ruşine, în faţa cetăţii, de existenţa zbuciumată pe care o ducea. Uită de iubirea-i nefericită, pentru dragostea purtată oraşului. Aceasta îl năpădi din nou, îi cuprinse toată fiinţa ca în primele zile ale propagandei flamande. Cât de frumos era Bruges, văzut aşa de la înălţime, cu clopotniţele, frontoanele clădirilor ale căror grădine sunt şi scări spre vis, spre frumoasele timpuri de altă dată! între acoperişuri, canale mărginite de verdeaţă, străzi liniştite pe care merg câteva femei înfăşurate în pelerine care au

balansul unor clopote ale tăcerii. Pace toropită! Blândeţe a renunţării! Regină în exil şi văduvă a Istoriei, care nu-şi mai dorea, la drept vorbind, decât să-şi cioplească în piatră propriul său mormânt! Borluut a ajutat-o să-şi împlinească voia. Fu din nou bucuros şi mândru la acest gând; căută, numără, prin îngrămădirea străveche a oraşului, clădirile străvechi, faţadele rare cărora le restituise, ca să zicem aşa, înfăţişarea. Fără el, cetatea ar fi în ruină sau renegată pentru un oraş nou.

O salvase prin restaurările sale pricepute. Astfel pus la punct, oraşul nu va mai dispare, va putea să străbată secolele. El era acela care făcuse acest miracol de care

puţini îşi dădeau seama, chiar, şi mai ales, această Barbe care, fiind soţia lui, ar fi putut să fie mândră de el, dar îl năpăstuia din când în când într-un fel atât de dur şi de dispreţuitor.

Era un artist mare, la urma urmelor, în arta sa: realizase o operă anonimă şi fără glorie, dar admirabilă dacă ar fi fost înţeleasă. El a fost cel care a îmbălsămat acest oraş. Dacă ar fi murit, s-ar fi descompus, s-ar fi dezagregat. L-a făcut mumie, în bandajele apelor sale nemişcate şi ale fumurilor ce se înălţau spre cer, veşnic aceleaşi; eu ornamente aurite pe faţade, cu o policromie ca aurul, avea acum unghiile vopsite şi dantura reparată; şi crinul lui Meruling se vedea de-a latul cadavrului, ca vechiul lotus pe fecioarele Egiptului.

Graţie lui, Bruges era atât de triumfal şi frumos în moartea sa împodobită. Aşa va fi veşnic, nu mai puţin decât mumiile, de o veşnicie funerară, nemaiavând nimic trist, pentru că moartea a devenit în el o operă de artă. Borluut se exaltă: plutea în visul său singuratec. Ce însemnau dezamăgirile dragostei, capriciile unei femei, întristările pe care le mai purta cu sine pe când urca în turn?

— Toate astea nu merită… îşi zise.

Gândi că nu trebuie să dai prea mare atenţie unor lucruri superficiale şi vremelnice, când ai întreprins o operă ca a lui, ce se mai putea desăvârşi dar despre care oricum se va vorbi în viitor.

Mândria îi ameţi cu vinul ei roş. Se văzu mare, dominând oraşul, ca şi cum turnul era piedestalul său.

În acest moment bătu ora pentru canion. Borluut. se aşează în faţa claviaturii şi apăsă pe pedale. Imediat turnul începu să cânte. Cântă bucuria şi mândria lui Borluut „care îşi revenise. Ciobanul din timpuri străvechi, folosind un simplu fir de trestie, a fost primul muzician. ¡Ei şi-a

povestit fericirea de a iubi, tristeţea de a fi înşelat, beţia de a trăi, jalea, teama de întuneric, pe care mişcând degetele pe găurile fluierului, le cumpănea cu puţina lumină ce pătrundea printre ele. Tot aşa în flautul de piatră al turnului înalt, clopotarul se interpreta pe sine. Încredere nemărginită! Tot sufletul său se răspândea ca un zvon. După aria pe care-o cânta, se putea şti dacă în el era zi sau noapte.

De astă dată intonă cântece de primăvară, o trezire de pădure, un freamăt de frunze după ploaie, cornul şi vânătoarea în zori de zi. Clopotele se repeziră, alergând unul după altul, adunându-se, împrăştiindu-se, haită nervoasă şi multicoloră… Borluut, sprinten, le domina zgomotul, cu mâinile înfiorate ca şi cum ar fi adulmecat în vânt mirosul vânatului, Visa prăzi, cucerirea viitorului; se simţea puternic şi triumfător şi-şi apăsa mâinile pe claviatură ou un aer de îmblânzitor care ar fi descleştat dinţii unei fiare învinse.

Borluut se simţi îmbărbătat, departe de tristeţea sa şi de el însuşi, atât de diferit de ce fusese! îi părea că se află în călătorie, plecat după un necaz sau un dezastru care se ştergea, se destrăma în el. Din când în când, amintirea revenea, gândul că va trebui să se-ntoarcă în casa în care suferise. Ah! de-ar putea călătoria să dureze ia nesfârşit şi uitarea odată cu ea! Clopotarul, în aceste zile, chiar după concertul clopotelor, rămase încă multă vreme în turn.

Astăzi întârzie, măsură cu paşi mari platformele, visă în camera de sticlă pe care câmpiile o decorau cu îndepărtate tapete, se plimbă prin săli, prin dormitoarele clopotelor. Vrednice clopote, credincioase, ascultătoare la chemarea sa. Le mângâie, le spuse pe nume. Erau prietenele, consolatoarele lui de nădejde. Desigur, li s-au încredinţai tristeţi şi decepţii mai mari decât ale sale. Bune sfetnice, cunoscând viaţa, au adus întotdeauna alinare. Ah,

ce bine era să te afli lângă ele! Borluut aproape că uitase prezentul; era contemporanul clopotelor, şi răul de care suferise i se întâmplase demult, poate de secole…

Dar nu poţi evada complet din tine însuţi. După mirajul visului şi al minciunii, reapare realitatea, şi cel mai mic prilej e suficient ca s-o reînvie în întregime. Vine deşteptarea dureroasă, suferinţa mai mare – după somnul în care l-ai revăzut viu pe mortul din ajun – de a-i regăsi în zori cadavrul de neînlăturat, patul împodobit cu merişorul muiat în apă şi luminările care ard.

Borluut uitase şi el de toate amintirile, se crezuse victorios, liber, calm ca şi clopotele şi secular ca ele, s-ar fi zis, când, privindu-le şi ascultându-le, se pomeni în faţa clopotului desfrâului, plin de păcate, care îl aţâţase la început, îi umpluse gândurile de voluptate şi-i deşteptase curiozitatea şi dragostea pentru Barbe. Acest clopot îl ispitise, îi stârnise pasiunea ce se sfârşea atât de rău. Pe loc se întoarse la viaţă, auzi o chemare a umanităţii smulgându-l dintr-o altă lume unde se refugiase, se transfigurase şi trăia de pe acum în eternitate. Dar iată, clopotul prea omenesc sfărâma farmecul uitării. Redeveni el însuşi. Se regăsi în prezenţa lui Barbe. Ea era în viaţa lui ca şi clopotul în turn. Acel veşmânt de bronz, dur şi totuşi înnebunitor, era al ei. Toată senzualitatea, beţia trupului urca în el, îl înconjura cu gesturi echivoce, cu sărutări nepotolite. Existau femei fără număr, posedate în metalul clopotului. Pentru el Barbe întruchipa toate femeile. Atitudinile lor multiplicate în aceste lascive basoreliefuri, ea le întrunea de una singură. Veşnică uimire desfătătoare a dorinţei! în faţa clopotului desfrâului, Borluut înţelese că a crezut în zadar că se va elibera. Viaţa îl prinse din nou în mrejele ei, chiar în vârful turnului. Barbe se afla acolo, prezentă şi dinainte iertată. Simţi că tot o dorea. Şi asta din cauza clopotului obscen. De la început fusese

complicele lui Barbe. Când văzuse prima oară clopotul, se gândise imediat la Barbe. Se apropiase de marginea lui, privind cum priveşti sub poalele rochiei. Începuse să-şi imagineze corpul ei, goliciunea ce s-ar putea întrevedea.

Azi clopotul desfrâului puse din nou stăpânire pe el. Era însăşi Barbe în rochie de bronz, care urcase în turn, se strecurase lângă el, îl ispitea, uitând şi ea – dacă nu căindu-se – scenele recente şi rănile sufleteşti pe care le făcuse.

Ce-i păsa! Aducea amintirile serilor mai bune, prin imaginile pe care le oferea pe sub rochie; evoca perechea fericită, întruchipată de ei şi pe care bronzul o copia…

Borluut simţi că mai era prada ei. Degeaba se crezuse deasupra vieţii. În zadar se socotea eliberat şi în sfârşit singur. Barbe îl urmărise, îl pândise şi în acest moment îl ispitea, îl învingea încă o dată. Barbe se afla în turn înveşmântată de clopot. Borluut nu putea deci s-o uite, să uite viaţa.

Şi posomorât, neliniştit, coborî din nou treptele scării întunecoase, unde ecoul pasului său îi dădea iluzia că aude alt pas, apropiat şi mai uşor, ca şi cum clopotul îl însoţea, ca şi cum Barbe venise să-l ia şi-l readucea acum la trista realitate.

CAPITOLUL XII

Întrunirile de luni seara continuau la anticar, dar mai aveau loc numai ca o veche obişnuinţă, ca ceva maşinal. Anii răciseră entuziasmul dintâi. Unde era timpul cuvintelor înflăcărate, al proiectelor de răzvrătire? Visau o Flandră aproape autonomă, cu un conducător local, cu legi şi privilegii ca odinioară. La nevoie s-ar fi afirmat separatişti. De aceea aveau aerul de conspiratori, se-ntâlneau ca şi cum ar fi fost în ajunul unei acţiuni armate, mânuind cuvintele ca săbiile. Prima grijă era să impună limba flamandă în Flandra, peste tot, în adunări, în justiţie,

în şcoli, în toate actele, acte de notariat, documente politice, de stare civilă, adică să fie limba oficială în locul celei franceze, proscrisă în sfârşit, gonită din oraş, aşa cum a fost în timpul acelor faimoase litur ghii din Bruges când fuseseră sugrumaţi în uşa bisericii toţi cei sare pronunţaseră cu accent străin cuvântul de ordine „Skid en vriend”.

Van Huile era cel care iniţiase această repunere în onoare a limbii ancestrale ca mijloc de naţionalizare. Organizase congrese şi o vastă campanie petiţionistă. A fost într-adevăr primul apostol al cauzei, la care au aderat apoi alţii ca Borluut, Farazyn şi B’artholomeus. Acum entuziasmul scădea. Nicio speranţă nu se împlinise, în afară de aceea de întrebuinţare a limbii. Şi după ce se obişnuiseră cu faptul că avuseseră câştig de cauză în această privinţă, constatau că nimic important nu rezultase pentru Bruges şi că era cel mult ca şi cum ai fi schimbat mortul dintr-un coşciug în altul.

Toţi ajunseseră la convingerea că fuseseră înşelaţi de un frumos vis iluzoriu. Se văd deseori în oraşele cenuşii din nord, în dosul geamurilor, câteva persoane grupate în jurul flăcării slabe a unei sobiţe pe care fierbe ceainicul. Astfel se întâlneau ei luni seara, în jurul planului lor, devenit şi el o flacără care abia îşi trage sufletul.

Fiecare îşi făurise propria sa viaţă. Anticarul, îmbătrânit, decepţionat, nu se mai gândea la patrie, ghemuit în sine, acaparat de muzeul lui de ceasornice care îi ajungea. Bartholomeus se izolase în cultul mistic al artei, cam la fel ca şi beghinele în mijlocul cărora lucra, mai ales că acum era preocupat complet de vasta lucrare decorativă comandată, acea frescă menită să acopere un perete întreg din sala primăriei şi care putea să-i aducă gloria.

Singuri Borluut şi Farazyn mai stăruiau încă în

vechiul ideal. Dar Borluut concepea acest ideal mai curând în sensul înfrumuseţării. Continuase să împodobească oraşul, să salveze vechile pietre, faţadele rare şi vestigiile valoroase. Restaurarea palatului Gruuthuus, care spera să fie capodopera sa, înainta. Va fi o comoară de piatră, un sipet unic.

1 Liturghiile din Bruges – nume dat răscoalei flamanzilor împotriva francezilor, care a avut loc la Bruges în aprilie 1302, în timpul domniei lui Filip cel Frumos.

Cât despre Farazyn, el urmărea visul renaşterii Bruges-ului, dar în sensul Vieţii şi prin acţiune. Într-o luni seara veni cu o nouă idee.

Înaintea sosirii sale, discuţia din casa bătrânului anticar lâncezea, se târa din gură-n gură, cădea din mers în mari goluri de tăcere, când nu se auzeau decât igliţele de croşetat dantelă ale Godelievei, totdeauna prezentă pentru a umple cu bere blondă cănile de gresie. Farazyn sosi exaltat şi limbut:

— Da, vom forma o ligă. Un plan măreţ! Va aduce renaşterea şi prosperitatea Bruges-ului. Şi i-am găsit şi un nume care spune tot, sună ca o trâmbiţă: „Brugesport-la-mare”.

Şi Farazyn le destăinui planul său. Cum de nu s-au gândit mai demult? Bruges a fost puternic când era legat de mare. Zwyn-ul s-a împotmolit de nisip; marea s-a retras. Atunci se săvârşise ruina şi moartea oraşului. Dar nimeni nu şi-a dat seama că şi acum distanţa până la mare nu este decât de patru leghe. Inginerii de azi fac minuni. Reînnoirea comunicaţiei e un joc pentru ei. Se va săpa un canal de navigaţie cu vaste rezervoare, cu atât mai mult cu cât nici în secolul XV marea nu ajungea până la Bruges, ci doar la Damme, apoi la Ecluse. A existat totdeauna un canal. Să se facă iarăşi un canal şi oraşul va redeveni port, deci va fi viu, frecventat şi bogat.

Ceilalţi ascultau indiferenţi, cam neîncrezători.

Bătrânul Van Huile, trezit parcă din visare, obiectă:

— Port la mare! Toate oraşele au azi mania asta.

— Fie, răspunse Farazyn, dar Bruges cel puţin este încă aproape de mare şi a fost pe vremuri port.

Borluut interveni şi în vocea lui se simţi o uşoară nerăbdare. Întrebă:

— Crezi că poţi reface un port că poţi lua orice de la capăt? în istorie, ca şi în artă, patriarhaismul este absurd.

Farazyn nu se lăsă zdruncinat în convingerea lui:

— Am şi depus planurile. Ni s-au promis angajamente financiare. Şi statul va interveni. Vom reuşi.

— Mă-ndoiesc, zise Borluut. Dar până atunci veţi fi stricat oraşul, veţi fi distrus pentru instalaţiile voastre zadarnice ceea ce a mai rămas din vechile cartiere şi preţioasele faţade. Ah! dacă Bruges şi-ar înţelege vocaţia!

Borluut schiţă apoi această vocaţie, aşa cum o concepea el. Dar parcă oraşul însuşi n-o înţelesese? Apele moarte au renunţat de mult; turnurile îşi alungesc destul umbrele; locuitorii sunt îndeajuns de tăcuţi şi retraşi în casele lor.

Nu mai trebuie decât să se continue în acest sens, să se restaureze palatele şi locuinţele, să se izoleze clopotniţele, să se împodobească bisericile, să se nuanţeze extazul, să se mărească muzeele.

— Iată adevărul, interveni Bartholomeus, care ieşea totdeauna din rezerva sa prin elanuri bruşte.

S-ar fi spus de fiecare dată că un şuvoi de apă se dezgheaţă iarna şi vibrează deodată, ţâşnind până-n înălţimi.

— Da, Borluut are dreptate, zise el. Aici arta pluteşte în aer. Ea domneşte peste vechile case. Se cade să fie multiplicată, să fie refăcute Camerele de Retorică, înmulţite spectacolele, să avem mai multe tablouri de-ale

lui Ommeganck1 şi alte picturi. Uite, de pildă, primitivii flamanzi numai aici trebuie văzuţi. Nu-i poţi înţelege pe deplin decât la Bruges. Închipuiţi-vă oraşul adunându-şi aurul şi unindu-şi eforturile pentru a putea să achiziţioneze toate tablourile lui Van Eyck şi Meruling care se găsesc în ţară. Iată o întrebuinţare a fondurilor. Farazyn, dacă eşti în stare să le strângi, ar fi cu totul altceva decât să sapi un canal şi rezervoare şi să răscoleşti pământul şi pietrele. Asta înseamnă că am poseda divina Adoraţie a mielului, în care îngerii sunt îmbrăcaţi cu nori, unde în prim plan iarba e presărată de floricele

1 Ommeganck Balthazar. Paul (1755 – 1826), pictor belgian originar din Anvers, celebru pentru scenele sale rustice care i-au adus denumirea de „Racine al mioarelor”. Cele mai importante din lucrările sale se află la Luvru şi în muzeele din Haga şi Bruxelles.

ce alcătuiesc o nemaipomenită grădină de pietre scumpe; să am avea de asemenea acel Adam şi mai ales acea Evă pe care bătrânul maestru, într-o scânteiere de geniu, a pictat-o goală după ce căzuse grea, o adevărată mamă a Spiţei omeneşti. Ce comoară ar fi pentru Bruges, unică pe lume! Asta l-ar împodobi şi înfrumuseţa şi ar trezi în toată lumea curiozitatea de a-l vedea. Ştiţi prea bine cât de mult îi atrage pe străini micul muzeu Hópital şi racla sfintei Ursula!

Farazyn, pe care primirea rece a planului său îl contrariase, nu mai răspunse nimic.

Ceilalţi căzură într-o linişte intimă, în care se simţeau de acord, visând pentru Bruges acelaşi destin: inimile pioase se retrag câteodată în mănăstiri; aici, ar fi fost pentru inimile artistice de pretutindeni o retragere laică, însoţită de predicile clopotelor şi expunerea relicvelor unui mare trecut.

În urma acelei seri la anticar şi a planului Brugesport

lamare, Borluut avea dorinţa să cerceteze, să ştie în amănunt cum părăsise marea oraşul Bruges. Trădare bruscă!

Fusese ca o adâncă dragoste care se retrage. Şi oraşul rămăsese trist pentru totdeauna, ca un văduv.

Cercetă arhivele, hărţile vechi. Printre altele cele ale lui Marc Gérard pe care figura vechiul canal de comunicaţie; dar cele dinainte lipseau, acelea unde s-ar fi văzut Marea Nordului aproape de oraş, adică la Damme, ce fusese scăldat de maree. Mai târziu, aceasta nu mai ajungea decât până la Ecluse. Apoi au avut loc împotmoliri succesive de nisip, o retragere a mării, în aşa fel încât Ecluse la rândul ci rămase în mijlocul câmpiei ca repudiată. Foarte repede, în mai puţin de un secol, această deplasare a mareei fu completă. Toată partea numită Zwyn şi care era odinioară un braţ al mării ce înainta în Flandra, se umplu şi ea încetul cu încetul. Se putea vedea albia, un vast coridor de nisip, care pleacă de la malul unde se opreşte acum marea.

Într-o zi, Borluut se duse să viziteze gurile apei moarte.

Totul era intact, păstra forma de altă dată, ca şi gropile astupate, în cimitirele de la ţară, care păstrează for na cadavrului. Chiar şi dunele se împrăştie de ambele părţi, încetează să se mai opună mării, se aşază în curbe paralele, ca şi malurile care rămân în urma unui curs de apă secat. Lăţimea este imensă şi arată încă ceea ce a fost braţul de mare pe care umblau cele 1700 de nave ale lui Filip-August. Pe aici corăbiile suple, goeletele, ca renele cu pupele vopsite intrau odată cu mareea şi duceau spre oraşe lână din Anglia, blănuri din Ungaria, vinuri din Franţa, mătăsuri şi parfumuri din Orient.

Regiunea era odinioară prosperă şi cunoscută pe tot globul. Borluut îşi aminti că însuşi Dante o citase în

Infernul său.

Qualii Fiamminghi tra Cazzante e Bruggia Temendo l flotto che invers lor s-avventa, Fanno lo schermo, perche l mar şi fuggia.

(Aşa cum au făcut flamanzii între Cadzand şi Bruges, fiindu-le teamă de apa care înaintează spre ei, ridică un dig pentru a scăpa de asalturile mării.)

Pasajul este în cântul XV, unde descrie nisipurile celui de-al şaptelea cerc care mărgineşte pârâul lacrimilor.

Borluut se gândi că şi aci canalele oraşelor trădate de mare erau râuri de lacrimi, nu numai la Bruges, dar şi la Damme şi la Ecluse pe care-l străbătuse în drum dimineaţa şi unde văzuse un singur vapor în bazin, în sărmanul orăşel mort, care are iluzia astfel că e un simulacru de port. Cât despre nisipurile lui Dante, le regăsea şi pe ele în dunele dimprejur. Peisaj auster! Borluut era singur numai cu cerul şi apa. Niciun alt pas, afară de al lui, nu lăsase urme pe această vastă întindere, în acest deşert alb care era astăzi vechiul avanport ai Bruges-ului. Locul răspândea o tristeţe nespusă, mai ales din cauza dunelor, lanţ de coline neînsufleţite dintr-un nisip atât de fin, de parcă ar fi fost strecurat prin nisiparniţa secolelor. Câteva din ele erau acoperite de o iarbă firavă, de o blăniţă verde şi subţire care tremura fără-ncetare, parcă de teama de a fi tunsă. Cu toate acestea, Borluut gustă melancolia priveliştei. Avea ochii celor din nord cărora le place să reflecteze la lucruri ce-au încremenit. Şi mai ales îşi văzu chipul în ele: o mare suferinţă potolită, zbucium sufletesc ce se resemnase luând forma unor severe linii monotone.

Primi sfatul acestei mari linişti, simţi mai bine zădărnicia vieţii, a lui însuşi şi a suferinţelor lui, în faţa acestor dune îngheboşate, stând la şir ca nişte morminte enorme, mormintele oraşelor ucise de uitarea mării. Apele

ei, foarte aproape, se întindeau la nesfârşit – mare tragică, cu culori şi porniri schimbătoare.

De multe ori, Borluut şi-a închipuit-o, a zărit-o din înaltul turn al Bruges-ului, când se cufunda în visare după ora canionului. N-o desluşea bine din cauza ceţurilor pe care văzduhul le ţese fără-ncetare, ca un văl cenuşiu care flutură şi pe care numai clopotniţele şi-l pot smulge. Totuşi, la apusul soarelui, o ghiceai, departe, deoarece ceva începea să vibreze, să lucească la marginea zării.

Acum Borluut o vedea de aproape. Şi până la capătul ei, s-ar fi zis că linia orizontului se întindea la infinit. Era pustie. Niciun vapor. Îngâna o melopee şi avea o culoare verde-albăstruie, opacă, uniformă. Se simţea că toate culorile erau dedesubt – dar şterse. La mal, primele valuri făceau zgomot de spălătorese, băteau rufe curate, o întreagă zestre de giulgiuri pentru furtunile viitoare.

Borluut se plimbă multă vreme în această singurătate, care avea ceva de capăt al lumii. Nici urmă de om. Din când în când, câte un pescăruş scotea un scârţâit de scripete.

Se simţea mai sprinten, înviorat de călătorie, eliberat de sine însuşi şi de viaţa sa mediocră, înălţat la gândul infinitului. Or, în timp ce întârziase cam mult, pe ţărm mareea urcă, năpădi plaja înmuind-o, scăldând cu o rostogolire de lacrimi inima uscată a nisipului. Hula venea clin larg cu un clocot înspumat, de parcă voia să năvăleas că mai departe, născându-se mereu din ea însăşi, dar se oprea deodată la o limită precisă, pe care n-o trecuse niciodată, la o fâşie de mai mărginită de o îngrămădire de scoici, ce parcă marcau cu mărgele o frontieră de sticlă. Dincolo de ea un nisip dens, vechi de secole.

Nicio maree nu ajunsese vreodată până la el. Şi cea de azi se opri acolo, la timp. Niciun val nu împrospăta mormântul vechiului braţ de mare, secat şi mort în chip

nemilos. Coridorul de nisip alb rămase gol şi pustiu.

Cu toate acestea, Ecluse era acolo, foarte aproape; se vedea clopotniţa ieşind dintre copacii pe care apusul soarelui îi făcea şi mai stufoşi. Ce importanţă mai avea l Marea se oprise şi n-o să înainteze de acum încolo. Marea este capricioasă. Iubeşte oraşele şi apoi le părăseşte, se duce să se dăruiască altora, de cealaltă parte a orizontului… Aşa-i felul ei. Trebuie să fii pregătit şi să te resemnezi. Te vei apuca să alergi după ea? Crezi că ea poate fi domesticită, readusă sau schimbată ca o amantă cu toane?

Borluut înţelese mai bine, la faţa locului, întunecatul eveniment ai ruinării Bruges-ului. Ah! cât ele absurd îi apăru azi, în faţa Zwyn-ului, acel proiect al unui Brugesport-la-mare, văzând ceea ce fusese aici trecutul, reconstituind vechea dramă a mării. Farazyn credea că printr-o cale artificială de apă avea să îndrepte uimitoarele capricii ale unui element al naturii, voinţa lui submarină, pasiunea sa dezlănţuită.

Cât despre Borluut, convingerea lui era făcută: în această zi înţelesese şi trăise Istoria.

CAPITOLUL XIII

Într-o luni seara, după obişnuita întrunire la bătrânul anticar, Farazyn îl însoţi pe Borluut spre casă. În târziară şi se plimbară la întâmplare, antrenaţi de plăcerea de a discuta, de a rătăci de-a lungul cheiurilor. Plutea în aer o ceaţă uşoară care dădea un nimb gingaş oraşului nocturn. Luna ieşea din când în când întreagă. Clar-obscur de argint! Şi ce feerie să vezi deodată cum luna de pe cer priveşte luna din apă!

Borluut şi Farazyn, vechi prieteni, îşi simţeau inimile foarte apropiate în această singurătate de întuneric. Reînviară trecutul comun, amintiri de demult, primul lor crez civic, a cărui slăbire treptată o constataseră în seara

aceea la Van Huile. Ultima întrunire fusese melancolică. Se vorbise puţin. Cuvintele se tărăgănau. De fiecare dată între ele se ivea o tăcere, cum se-ntâmplă între bătăile clopotelor. Or, dacă te simţi mâhnit când auzi bătând clopotele, e mai puţin din pricina sunetului lor trist, cât datorită tăcerii care urmează, una din acele lungi tăceri în care sunetul moare, cade în eternitate…

De altfel, timpurile frumoase ale Cauzei păreau apuse „Anticarul, primul care fusese sufletul ei, mereu înflăcărat, plin de entuziasm, îmbătrânea văzând cu ochii. Se vădea dezinteresat de viaţa exterioară, orientat acum spre bucurii intime şi secrete. Cât despre Bartholomeus, el nu fusese de partea lor decât din ură, pentru că mişcarea flamandă, luând înfăţişarea unei conjuraţii, putea să exprime astfel propria lui iritare de a fi o forţă fără utilitate. Acum, când primise comanda frescei comunale, se liniştise, reîntors la bucuria de a crea şi la cultul pentru artă.

Chiar şi Farazyn, prolix şi exaltat, nu mai vorbea mult şi asista la întrunirile de la anticar mai degrabă din obişnuinţă.

— Mă duc s-o văd pe Godelieve, îi spuse el lui Borluut, când plecară împreună de-acolo.

Borluut nu răspunse nimic.

— Da! are o înfăţişare fermecătoare.

Şi se pierdu într-o lungă descriere vorbind de părul ei atât de blond, de zâmbetul ei visător, de mişcările frumoase ale mâinilor ei când mânuia igliţele, când făcea dantelă; o evocă astfel, până-n cele mai mici amănunte, luminoasă şi prezentă în întunericul Bruges-ului, în timp ce se plimbau prin noapte. Borluut asculta, puţin mirat şi în curând uimit. Începu să înţeleagă. De ce nu ghicise nimic în timpul acestor întruniri de luni în care desigur anumite priviri, inflexiuni ale vocii, nuanţe în rămasul bun şi

strângerea mai apăsată a mâinii ar fi trebuit să-l facă să bănuiască ceea ce acum se adeverea. Hotărât lucru, nu prea era clarvăzător în viaţă. Nicio antenă a sensibilităţii sale nu funcţiona. Nu vedea nimic din ce avea să se întâmple. Nu vedea evenimentele decât în clipa contactului nemijlocit cu ele.

Aşadar, farmecul gotic al Godelievei se făcuse simţit fără cuvinte, aşa cum se face simţit farmecul unui peisaj. O priveai cum priveşti orizontul. Dar era totuşi curios că acest farmec avusese putere tocmai asupra lui Farazyn, fire exteriorizată şi lirică, căruia îi plăcea să se pună în valoare, să stârnească vâlva şi să domine.

Oare dragostea se naşte din contraste? Dar oare Farazyn o iubea pe Godelieve, sau era cuprins de o tulburare furişată în inimă, o emoţie superficială pentru că o privise prea mult în seara aceea, un accident sentimental fără urmări?

Totuşi Farazyn continuă să înşire farmecele nenumărate ale fetei şi încheie:

— Ar fi o soţie încântătoare!

— Cred că nu se va căsători, spuse Borluut.

— De ce?

— Mai întâi, pentru că tatăl ei ar fi prea nefericit.

— Ştiu, zise Farazyn. O adoră, o ţine sub aripa lui ca o cloşcă. Sărman bătrân!

— Da! Nimeni nu se poate apropia de ea. Nu iese niciodată neînsoţită de el. Acasă, stă totdeauna în preajma ei. Fiecare pare a fi umbra celuilalt.

— N-are importanţă! zise Farazyn. Nu se poate să nu viseze o altă existenţă.

Şi atunci se demască deodată, începu să-i facă confidenţe, îi încredinţă lui Borluut că Godelieve îi plăcea foarte mult şi că se gândea s-o ia de soţie. De multă vreme a căutat să-i arate c-o iubeşte, dar ce înseamnă

mărturisirea din ochi, emoţia întipărită pe chip, o strângere de mână prelungită. Semne slabe! mai ales că Godelieve are întotdeauna un aer absent şi se uită în altă parte cu ochii ei distraţi, ochi pe care tot timpul trebuie să-i readuci spre tine pentru a relua conversaţia cu ea.

A încercat, de asemenea, pentru a fi mai explicit, s-o găsească singură un moment, la întrunirile de luni seara, fie venind înaintea orei stabilite, fie întârziind ca să rămână ultimul. Dar anticarul n-o părăsea niciodată, paznic grijuliu al comorii sale.

Farazyn îi ceru lui Borluut să-i vină în ajutor. Ar fi plăcut pentru amândoi să se-nrudească, şi de asemenea util, din punctul de vedere al influenţei lor în orientarea Cauzei. Borluut ar putea, de exemplu, s-o poftească pe Godelieve, singură, la masă într-una din duminicile viitoare. Şi el să fie invitat în aceeaşi zi. Şi după-masă să fie lăsaţi o clipă în doi, ca din întâmplare.

Cina avu loc cum se-nţeleseseră prieteneşte. Bătrânul anticar bombănise destul de mult, dar deoarece se simţea slăbit şi suferind în timpul iernii aspre cu mari căderi de zăpadă trebui să renunţe, de data aceasta, s-o însoţească pe Godelieve. Masa nu fu deloc plicticoasă. Răsunară râsete cristaline şi voioase. Fiecare părea lecuit de frământările sale lăuntrice. Domnea un aer de sărbătoare. Farazyn vorbi mult, cu farmec, convingător, cu fraze meşteşugite; un flux şi un reflux de idei, ingenios combinate, se revărsau în valuri alintătoare spre Godelieve. Vorbi despre viaţă, despre lupta omului, despre dragoste, care este pentru el etapa cea mai frumoasă, oprirea, popasul necesar, hanul surâsului şi al atenţiilor delicate. Barbe se însufleţi şi ea, puţin neîncrezătoare în privinţa fericirii şi a importanţei ce se dă pasiunii. Farazyn se încăpăţână, pledă, avu cuvinte înfocate şi pline de înfloriturі, toată acea elocinţă colorată şi uşoară pe care o

arăta în orice ocazie, fraze găunoase, bule multicolore, cu care jongla necontenit, fără să obosească.

Godelieve rămânea de nepătruns.

Când se servi cafeaua, Barbe se îndepărtă sub un pretext oarecare. Joris plecă şi el din cameră, câteva minute mai târziu.

Când se întoarseră în sufragerie după o oră, crepusculul năpădise vasta încăpere.

Cât de scurte sunt zilele în iernile Nordului! Godelieve şi Farazyn erau tot pe locurile lor. Niciunul din ei nu se mişcase. Barbe înţelese imediat că nicio apropiere nu fusese posibilă. Cuvintele lor nu se întâlniră niciun moment. Stătuseră de vorbă faţă-n faţă la masă, ca şi cum s-ar fi aflat fiecare pe alt mal al unui fluviu pe care nu-l treceau. Seara cădea şi mai devreme din cauza bogatelor draperii de la ferestre. Întunericul se lăsă în cameră, se lăsă în ei. Sfârşit de zi şi sfârşit de dragoste!…

Nimeni nu se gândi să aprindă lămpile, de parcă semiobscuritatea purta vina stingerii unei conversaţii care, după un dezastru, nu mai putea fi reluată.

Curând, Farazyn se ridică şi îşi luă rămas bun, cu un aer puţin încurcat, lipsit de acea frumoasă siguranţă de sine care răbufnea neîncetat.

Îndată după plecarea lui, Barbe se adresă Godelievei, întrebând:

— Ai refuzat?

— Ce?

— Nu face pe misterioasa! Ai refuzat. îmi închipuiam eu!

Godelieve nu părea să se sinchisească. Răspunse cu o voce blândă:

— Nu ţin să mă mărit.

Apoi adăugă, cu o foarte uşoară urmă de mustrare, cel mult cât umbra unui nor, în glasul ei de lumină:

— De altfel, aţi fi făcut mai bine dacă m-aţi fi prevenit sau m-aţi fi consultat înainte.

Atunci Barbe nu-şi mai ascunse nemulţumirea.

Godelieve ezită să răspundă. Abia după un timp spuse:

— Îmi place mai mult să rămân cu tatăl nostru!

Subliniase ultimul cuvânt. Barbe, cu firea ei supărăcioasă, văzu în asta o ironie sau o agresivitate. Se enervă imediat.

— Eşti absurdă! Tatăl nostru! Vrei să insinuezi că numai tu îl iubeşti? Da! în felul tău, cu aluziile tale nesărate.

Conversaţia se învenină. Godelieve nu mai vorbi. Joris încercă să intervină, să spună cuvinte împăciuitoare. Barbe se întoarse împotriva lui.

— Poate vrei să spui acum că n-am dreptate? Când tu ai fost acela care i-ai invitat!

Barbe, iritată, se ridică, se aşează iar, măsură cu pasul încăperea. Vorbi singură, făcând reproşuri, plângându-se şi regretând că un proiect atât de frumos dăduse greş, avu ieşiri contra lui Joris, contra Godelievei, care tăceau ca şi cum ar fi ajuns amândoi să aibă aceeaşi părere… Atunci, întorcându-se spre Joris, rosti:

— Dar tu de ce nu vorbeşti? Convinge-o. Spune-i şi tu că n-are minte!

Puţin după aceea, Barbe ieşi trântind uşa cu furie, lăsând în cameră, ca pe o dâră de furtună, foşnetul fustei ei care măturase aerul…

Amurgise. Joris şi Godelieve se aflau singuri, calmi dar mâhniţi. Rămaseră faţă-n faţă, fără să scoată un cuvânt. Abia se mai zăreau. Erau unul pentru altul ca o apariţie consolatoare, o umbră mută, ajunsă aproape propria ei amintire care mai stăruie încă în oglinzi şi în memorie. După răbufnirile Barbei, amândoi gustară

dulceaţa tăcerii, o tăcere de convalescenţă care nu vrea să fie tulburată. Simţiră că nu trebuie să spună nimic. În tăcere, inimile se înţeleg.

Joris ghicise o hotărâre definitivă, motive misterioase de care n-ai voie să te apropii şi contra cărora vorbele nu pot face nimic. Doar o singură clipă, şi numai pentru că Barbe insistase, îndrăzni cu mare sfială s-o sfătuiască pe Godelieve, să pledeze pentru prietenul înlăturat.

— Ar fi poate mai bine să te măriţi…

Dar Godelieve îl opri cu un gest rugător şi cu o faţă îndurerată:

— Ah, nu spune aşa ceva… mai ales tu!

Acest strigăt dezvălui tot ce ascundea în adâncul fiinţei ei. Fu ca un şir de fulgere la lumina cărora apare fundul văilor.

Joris întrezări straturile profunde ale sufletului ei. Înţelese ceea ce abia bănuise, şi aproape uitase, de când anticarul îi mărturisise, fără să se gândească, tulburarea pe care Godelieve o simţea faţă de el. Crezuse că era unul din acele sentimente nedesluşite, cum au în tinereţe toate fetele, un elan al inimii care se fixează la întâmplare, desfăşurare de aripi în preajma cuibului. Acum presimţea că avusese poate pentru el o adevărată dra

6 – cd. 747

goste. Oare din cauza acestei iubiri rămăsese decepţionată şi refuza orice nouă încercare de a-şi găsi fericirea”? Să fi fost una din acele fiinţe care, după o experienţă unică, aruncă în eternitate cheia inimii?

Joris continuă s-o privească, fără să spună nimic, fără s-o mai vadă, pierdut în visare, evocând farmecul trist pe care-l au lucrurile neîmplinite, proiectele la care ai. renunţat, călătoriile nefăcute, tot ce putea fi şi nu s-a realizat.

CAPITOLUL XIV

Căminul lui Borluut devenea din ce în ce mai posomorât. Curioasele stări de nervi ale Barbei se înrăutăţeau. Iritările ei erau acum dese şi mai de lungă durată. Şi, ca de obicei, pentru fleacuri. O neplăcere în gospodărie, spargerea unui obiect, o contrazicere, cea mai mică neînţelegere o făceau să se înfurie, să clocotească de mânie, să izbucnească asemenea unei furtuni care nu lasă în urma ei decât frunze moarte. Dar, mai mult decât înainte, crizele se prelungeau, se transformau, ajungeau la stări de apatie, la gânduri negre. Se făcea galbenă ca ceara şi lacrimile îi curgeau pe obraji cum cade ploaia pe un mormânt. Joris, înduioşat, cu toate că încă jignit şi cu inima sângerândă în urma scandalului, se silea să-i spună vorbe blânde şi să creeze o atmosferă de alinare şi reconciliere. Încerca să-i prindă mâna, să-i mângâie obrazul, să restabilească o comunicare între ei. Barbe îl respingea cu asprime; şi gura ei ferecată se deschidea deodată pentru o nouă explozie de vorbe violente, pentru a arunca din nou cu pietre. Joris nu mai ştia cum să se poarte, ce să răspundă, cum să prevină scenele, din care ieşea cu inima frântă. În zadar căuta să le evite, ele izbucneau de la sine, s-ar fi spus că Barbe avea regulat aceste stări, un fel de echinox care revenea periodic. În zadar îşi făcea dinainte planul să tacă, să lase să treacă de la el, încă de la început, fără să riposteze. De fiecare dată se simţea luat pe nepregătite, incapabil să descifreze această carte de neînţeles a nervilor.

La început crezuse, pur şi simplu, că e rea la suflet, că are o fire irascibilă şi capricioasă. Acum nu se putea împiedica să presupună că există stări de inconştienţă în accesele Barbei. îşi spunea: „E fără îndoială bolnavă…”

Şi se gândea la curioasele nevroze care în toate timpurile au degradat umanitatea, ghem lăuntric de fire încâlcite care ţine legată voinţa şi tot sufletul. Molimă

înrăutăţită în acest secol, ca o consecinţă a declinului raselor şi a eredităţii încărcate. În ce-o privea pe Barbe, îşi aminti că i se povestise de moartea prematură a mamei sale, victimă şi ea a unei boli obscure.

— Ce importanţă are! îşi zicea Borluut, fie că e bolnavă, fie că e pur şi simplu rea, eu tot atât de ¡mult sufăr! Şi sufăr din cauza îndoielii. Unde începe boala sau răutatea? Până la ce punct poţi fi conştient sau inconştient? Dacă furia izbucneşte de la sine, tot îţi mai alegi cuvintele! Şi astfel, ura ezită, alternează cu compasiunea. Oricum ar fi, mi-a veştejit viaţa.

Atunci i se făcea milă de el, îşi plângea soarta fără ieşire care nici măcar nu avea dulceaţa amară a durerii.

Şi alte căminuri sunt întristate din cauza bolilor; dar există boli lâncede care te fac să iubeşti mai mult. Femeia cu chipul pal şi subţiat capătă o înfăţişare de înger. Totul e blând şi trist ca un ajun de plecare. Perdelele patului au înfiorări de văluri…

Stări de nervi cum erau cele ale Barbei – presupunând că n-ar fi fost manifestări de răutate – erau o boală crispată, ostilă, descurajând îngrijirea duioasă, respingând orice poţiune calmantă, strivind florile aduse să-i ţină de urât. Asemenea maladii istovesc şi te fac să te detaşezi repede.

Joris simţi că dragostea lui s-a sfârşit, după atâtea frământări, după atâtea alternative dureroase între violenţe şi întoarceri de afecţiune. Flux şi reflux care se jucau cu bucuria lui. În cele din urmă îşi retrase inima din acest joc de maree. Acum se socotea recuperat, redat Hui însuşi, indiferent faţă de peripeţiile zilnice, retras singur în acea ultimă încăpere a sufletului, unde fiecare poate în sfârşit să se regăsească şi să fie propriul său stăpân. O singură mâhnire îi rămăsese: aceea de a nu avea cel puţin compensaţia copiilor şi că în casă domnea tot atâta tăcere

ca şi în inima lui. Şi asta era desigur o consecinţă a stării de sănătate a Barbei. Totuşi, odinioară, visase atât de mult să aibă într-o zi o familie numeroasă. Îşi amintea că, pe când erau logodiţi, a condus-o pe Barbe la Muzeu în faţa tripticului lui Meruling, unde figurează sfânta Earbe, patroana ei, şi cât a fost de emoţionat înaintea donatorilor înconjuraţi de cei unsprezece copii ai lor, familie patriarhală, feţe alăturate şi asemănătoare. îşi imaginase că va avea la rândul lui un cămin ca al acestui Guillaume Moreel primar al Bruges-ului, pe care Meruling îl pictase.

Acum frumosul vis luase sfârşit, odată cu soţia fără dragoste şi casa fără copii. Borluut, în plus, nu vedea multă lume, fiind puţin sociabil, plictisit de conversaţii banale şi de vizite oarecare. Vechea sa casă de pe Dyver, cu faţada înnegrită, cu ferestrele înalte, cu geamurile verzui de culoarea canalului din faţă, încadrate în cercevele de lemn, se odihnea somnoroasă, închisă, cu storurile lăsate, ca locuinţa unui absent. Abia dacă suna cineva; era un furnizor sau un client. Barbe nu avea nicio prietenă. Soneria scotea un ţârâit scurt ca pentru a face mai palpabilă, şi mai deplină liniştea nesfârşită. Apoi imediat coridorul redevenea un drum al tăcerii. Borluut nu se mai ducea nici măcar la întrunirile de luni seara, la anticar. Renunţase până şi la ultima distracţie, şi acum îi lipsea încetaseră ca de la sine, fiecare rărindu-şi vizitele, apoi nemaivenind deloc. Bartholomeus se izolase, pentru a se concentra asupra frescei pe care o începuse, asemuindu-se din ce în ce mai mult cu beghinele prinitre care lucra. Cât despre Farazyn, de ia dezamăgirea sa amoroasă cu Godelieve, îi era greu să se afle, în fiecare săptămână, de faţă cu ea o seară întreagă. De altfel, se enervase din cauza refuzului şi rupsese relaţiile chiar cu Borluut, învinuindu-i, pe el şi pe soţia sa, de a fi sfătuit-o pe fată să nu accepte. Circulaseră tot felul de vorbe,

zvonuri şi răutăţi care denaturaseră cele întâmplate.

Borluut se trezi singur.

Şi-atunci, desprins de toţi, îşi regăsi, invincibilă şi mai înfocată, iubirea pentru oraş. De fapt nu trăise niciodată decât pentru şi în acest vis. Să împodobească oraşul, să-l facă mai frumos decât toate celelalte! Chiar şi când urca în turn şi obosea cu mânuirea grea a clopotelor, era pentru a-l înfrumuseţa, pentru a-l încorona cu această cunună din flori de fier. Toate lucrările sale de reconstituire şi de restaurare aveau acelaşi scop, ca fiecare stradă să aibă ceva al ei, blazonul de piatră, faţada ornamentată ca un patrafir, sculpturile pline de mişcare ca un umbrar. El fusese acela care salvase de la moarte toate aceste comori ale trecutului, care le dezgropase din pereţi, din mortar, din var, din cărămizi, din giulgiul murdar al ignoranţei. Le reînviase. Era deci ca şi cum le-ar fi dat viaţă, le-ar fi creat pentru a doua oară. Trudă uriaşă! Geniu clarvăzător! Oamenii începuseră să-şi dea seama în ţară de valoarea lui. Printr-o dureroasă ironie a vieţii, pe măsură ce căminul i se întuneca, faima lui devenea tot mai mare. Lucrările şi comenzile erau din ce în ce mai multe. Regăsi şi înnoi sute de case din al XV-lea şi al XVI-lea secol. În plus, terminase reconstituirea palatului Gruunthuus, pe care o considera drept o capodoperă. Vechiul palat, când îi fusese predat, era într-o stare de plâns. Tristă decădere a unei nobile arhitecturi, unde se mai vedeau încă pe faţă armonile seniorului Jean d’Aa, stăpânul casei, care le adoptase în 1340. Regele Angliei locuise acolo în timpul războiului celor două roze. Acum clădirea ajunsese într-o stare jalnică. Slujise ca Munte de Pietate. Zdrenţele săracilor fuseseră primite între aceste ziduri care păreau ele însele zdrenţe ale secolelor! Sărăcie în sărăcie, ca nişte lacrimi în ploaie. Borluut privise palatul aşa cum priveşti un cerşetor. Ce să faci ca cerşetorul să-şi

lepede veşmintele peticite şi să apară îmbrăcat în hainele cele mai frumoase, cu giuvaieruri de preţ, împodobit ca un prinţ care se-ntoarce acasă, în oraşul de baştină? Cum să scapi de pecinginea timpului? Borluut împlini acest miracol. Galvanizã ruinele. Dărui vederea ferestrelor oarbe, vindecă arcadele paralizate, făcu să se înalţe turnuleţele chircite. Însufleţi iar basoreliefuri! e roase de ploi şi vânturi, chipuri şterse, amintiri pierdute în negura memoriei care răsar brusc şi se precizează. Toate se treziră la viaţă. Balustrada dantelată se întindea neştirbită; ornamentele florale se împrimăvărară, ogivele îşi arătau noul arc.

Restaurarea lui Borluut se încheiase. Ce se va întâmpla cu vechiul palat reconstituit? Dar oare lucrurile nu se cheamă unele pe altele? Există analogii misterioase. Un ritm conduce universul. Destinele se armonizează. Când casa este gata, vine oaspetele pe care-l merită şi care trebuie să vină. Astfel, când palatul Gruunthuus fusese un cerşetor, obosit de lungile peregrinări ale istoriei, aşezat pe unul din cheiurile Bruges-ului, el nu cunoscuse decât săracii care se asemănau cu el. Ajunsese Munte de Pietate. Din contră, imediat ce palatul, ca atins de bagheta unui vrăjitor, redeveni el însuşi, destinul i se schimbă. Tocmai atunci muri o văduvă bătrână, care lăsă moştenire palatului, pentru a fi conservată şi expusă, o minunată colecţie de dantele de Bruges. Palatul, devenit o adevărată dantelă în piatră, era menit să ajungă un muzeu de dantele de Bruges. Atracţie misterioasă! Totul îşi corespunde. Ce se întâmplă depinde de ce meriţi. Şi evenimentele se-mplinesc aşa cum ţi-ai croit sufletul.

În sală fură aşezate gingaşele minuni brodate cu acul, cu croşeta. La câteva dintre ele se lucrase probabil o viaţă întreagă. Unele constituiau un adevărat tablou: cea cu vânătoarea, unde se pot vedea vânătorul, câinele,

potârnichile; sau cea cu patimile, semnată în 1529 de sora episcopului de Bruges, care arăta veşmintele Veronicăi, cocoşul sfântului Petru, soarele şi luna. Şi piese de o raritate unică: pânza primei împărtăşanii a lui Carol al V-lea donată de el bisericii din Audenarde şi ajunsă aici, cu armele sale într-un colţ, coroana Sfântului Imperiu pusă pe Mielul pascal, care pare dominat, strivit sub această povară, neînduplecată chiar şi faţă de ceea ce este divin.

Peste tot, desfăşurarea încântătoarelor dantele în fâşii late sau în dreptunghiuri simetrice. O imaginaţie nesecată: flori, frunze de palmier, şerpuire de linii, tot atât de misterioase ca şi liniile palraei. Dantelele nu se aseamănă oare cu un vitraliu de pânză? Nu alcătuiesc o geografie de fire. pâraie, valuri, troiene de zăpadă, curgere liniştită, aici secată sau băută, ajungând la goluri, dincolo împrăştiindu-se în meandre, în mici unde care se-ntâlnesc şi se despart.

Caracteristica dantelelor de Bruges o constituie trăsăturile intermediare care unesc petalele de trandafir, desenele risipite. Alte dantele sunt ca filigranate. Cele de Bruges par o argintărie masivă, cu toate că sunt atât de delicate. Grădină albă! Margarete şi ferigi de gheaţă, aşa cum se nasc iarna pe geamuri şi pe care o suflare le-ar spulbera.

În preţioasa colecţie se găseau piese care proveneau chiar din 1200. Nu era logic ca ele să ajungă aici? Această frumoasă idee de a colecţiona dantele nu putea să se fi ivit în altă parte decât la Bruges, Bruges-ul beghinelor, al veşnicelor dantelărese, al monumentelor cu dantelă de piatră, unde s-a făurit sub numele dulce, ca un cuvânt îngeresc care rezumă întregul oraş: Muzeu de dantele. Când s-a inaugurat palatul restaurat, acesta sitârni o admiraţie unanimă, care spori faima lui Borluut. Hotărât lucru, era geniul cel bun al cetăţii, care-o dezvăluia ei

însăşi, scoţându-i la iveală comori ascunse, până şi de ea neştiute.

Fu răsplătit cu onoruri publice. Se dădură serbări în cinstea lui şi i se cântară serenade. îi fu acordată în acelaşi timp o altă onoare care îl măguli şi mai mult. Giida arcaşilor Sfântului Sebastian îl alese în unanimitate preşedinte. Era cea mai veche corporaţie a oraşului: din anul 1425, ea primea de la guvernator o rentă anuală de 100 de lire bătute la Paris. De altfel, luase parte sila cruciade; şi din această cauză, şi astăzi încă, în oortegiile şi Ommegancks-urile în care figura, erau şi mici negri, turci, călăreţi cu turbane pe cap, care mergeau sub secularul ei stindard. Corporaţia ocupa şi-acum acelaşi local de la capătul străzii Carmes, unde se mutase în secolul al XVI-lea, vechiul palat cu turnuleţe zvelte, graţioase ca un trup de fecioară. Totul se păstrase intact: registrul cu dispoziţii testamentare-funerare pe care fiecare membru nou înscris era obligat să-l semneze, alocând sume pentru slujba sa de înmormântare şi alte mărunte întrebuinţări de fonduri după moartea sa; bijuteriile donate de ducele de Gloucester şi de către suveranii membri ai corporaţiei, obiecte ca de pildă: cupe de onoare, o pasăre şi un sceptru de argint cizelat, care constituiau însemnele regelui arcaşilor şi ale Şefului. În sala de onoare se înşiruiau portretele tuturor celor care au avut una sau alta din aceste funcţii, ţinând în mână secularele argintării care mai pot fi văzute în sipete. Aceste portrete eternizează cele mai mari nume din Flandra, căci Şei se alege numai o persoană de prim rang prin naştere sau prin fapte strălucite. Breydel1, neînduplecatul membru al miliţiei comunale, fu Şef al Gildei arcaşilor Sfântului Sebastian; de asemenea acel Jean Adornes, cavaler cruciat, donatorul bisericii din Ierusalim în care trăieşte imaginea sa de piatră, deasupra

mormântului unde odihneşte. Datorită atâtor glorioase amintiri, această funcţie constituie una din demnităţile onorifice cele mai respectate ale oraşului. Ea fu atribuită spontan lui Borluut pe care numele său îl îndreptăţea s-o primească – căci aparţinea vechii nobilimi feudale (unul din strămoşii săi fusese eroul bătăliei de la Gavre), dar mai ales pentru că celebrele sale lucrări şi restaurarea palatului Gruunthuus îl desemnau pentru alegere. După ce fu ales, primi investitura conform ritualului; la banchetul inaugural figura, cum se cuvine, tradiţionala mâncare din creste de cocoş, ca aluzie la tragerea la ţintă cu arcul şi la păsările care cad de pe stâlp.

Borluut se simţi fericit. Retrăi astfel trecutul, fu, un moment, contemporanul erei glorioase. El îi reconstituise decorul. Acum atinse şi spiritul ei. Inima veche a Flandrei rămânea în Gilde, în cutele decolorate ale stindardului lor, pe buzele vechilor portrete care îl vor ajuta în tăcere şi vor deveni astfel apărătorii Cauzei. Borluut cunoscu bucuria împlinirilor. Făcuse bine că iubise oraşul, că-i recrease trecutul, că dorise să-l vadă trăind în frumuseţe, să facă din el o operă de artă, şi anume, opera

1 Breydel sau Breidel Jean – tribun al poporului care a jucat un rol important în timpul vestitelor Liturghii din Bruges, a contribuit la victoria miliţiilor comunale la Courtrai şi a ridicat masele împotriva ocupaţiei franceze în Flandra, la începutul secolului al XIV-lea.

sa de artă. Cel puţin dragostea pentru oraş nu l-a înşelat» şi-o simţea împărtăşită în acest minut al triumfului…

Ce mai însemnau de-acum înainte toate măruntele neplăceri omeneşti, căminul său mohorât, Barbe cea nervoasă, câteva strigăte şi certuri, cenuşa cotidiană din vatraoasei sale? Deasupra vieţii! Suia treptele visului său cum suia în turn. Visul său era şi el un Turn din înălţimea

căruia vedea oraşul pe care-l iubea din ce în ce mai mult, privindu-l cât de frumos e când doarme.

CAPITOLUL XV

Într-o zi de iarnă, Borluut îşi dădu seama oă-şi împlinise idealul, o armonie desăvârşită a cetăţii care ajunsese, în fine, o operă de artă de culoarea unui vechi tablou din muzee. Zăpadă şi aur! Fulgii se adunaseră în timpul nopţii… Acum, în timp ce urca în turn, soarele se arătă şi auri albeaţa omăturilor. Oraşul apăru atât de transfigurat şi de pur! Chiar şi lebedele de pe marginea canalelor se simţiră înjosite-Alb supranatural, diafan cum e doar cel al crinilor.

Totul era alb. Borluut simţise întotdeauna farmecul şi, ca să zicem aşa, beţia, desfătarea, albului. Încă din copilărie degetele sale vibrau când apucau albiturile. Feţele de masă proaspete de duminică, rufele uscându-se pe pajişte, la spălătoriile din jurul oraşului, stiharul preoţilor în timpul procesiunilor comunicau ochilor săi un tremur uşor, ca o mângâiere a ceva dumnezeiesc. Azi, Bruges se oferea într-o mantie cu desăvârşire albă. Vechile acoperişuri, intrările roşii, deveniseră grădini albe în pantă. Pe geamuri îngheţul pusese perdele de dantelă. Clopotniţele oficiau în pelerine de hermină.

Parastas pentru o fiinţă neprihănită! Doliu alb, coroane clin mărgele de promoroacă, şi vălul dulce de cununie al zăpezii. Cetatea se micşorase parcă. Ai fi eremt-o mai mare. Părea astfel din cauza veşmântului lung de muselină. Murise. Ce poate fi mai trist decât cineva care moare la prima împărtăşanie, în aceeaşi zi, în rochia cea nouă? Mică mireasă a morţii. Bruges era aceea… Borluut o privi, ţeapănă şi de un alb imaculat. Când trebui, la ora obişnuită, să înceapă concertul, tremură şi abia îndrăzni s-o facă. Ce imn destul de cast, ce motet pentru beghine destul de fluid putea găsi ca să moduleze o moarte atât de

blândă? încercă surdine, arpegii noi, melodii abia schiţate, o desfrunzire de acorduri, o cădere de pene neprihănite ca îngrămădirea zăpezii pe un sicriu care a şi fost coborât în zăpadă.

Toate îşi dădeau răspuns: canionul venea ca de dincolo de viaţă, în timp ce oraşul părea că intrase în eternitate.

CAPITOLUL XVI

Barbe era superstiţioasă. Cu tenul de spaniolă, cu chipul smead pe care sângera gura-i prea roşie, avea într-adevăr înfăţişarea sufletului ei. Căci ardea lăuntric de o credinţă, spaniolă şi ea, religie violentă şi întunecată, plină de chinuri, de răni, de luminări, de frică de moarte. O sută de temeri superstiţioase îi torturau viaţa, ca nodurile unui ciliciu. Vinerea, în fiecare săptămână, şi în 13 a fiecărei luni stătea încordată în aşteptarea unei nenorociri. O oglindă spartă prezicea o agonie. E drept că avusese de mai multe ori confirmarea presentimentelor şi viselor sale. Poate că din cauza bizarei ei nevroze era prevestită de ceea ce avea să se întâmple. Nervii comunicau ou invizibilul. îşi agăţau firele de nenorociri ce aveau să vină, de clopotele viitoarelor dolii, de inimile înrudite şi până şi de cea a lui Dumnezeu. Telepatie mentală care se propagă de la suflet la suflet, ca o telepatie astrală care se propagă de la o stea la alta.

Făcuse de curând o plimbare însoţită de tatăl ei care, deşi stătea mereu în casă, avu brusc dorinţa de a ieşi cu dânsa, cuprins de tandreţe şi de o pornire afectuoasă, ca şi cum ar fi avut o remuşcare târzie, un regret pentru prea marea răceală care exista de o vreme atât de îndelungată între el şi Barbe. Hoinăriră multă vreme, la întâmplare, cu paşi mărunţi, cu mersul ritmat de cadenţa clopotelor care toată după-masa sunară fără întrerupere din înălţimile clopotniţelor răzleţe. Dangăt pentru parastasele de-a doua

zi!

La poarta Saint-Sauveur, ca şi pe zidurile învechite ale bisericii Notredame, Barbe remarcă mai multe anunţuri funerare decât văzuse vreodată, mari ferparuri publice care vesteau, după datină, serviciul divin ca pe un spectacol. Şi numele defunctului sărea în ochi, cu litere de-o şchioapă. Întâlniră şi un sicriu purtat pe umeri de lucrătorii unui tâmplar şi care era dus, gol şi neacoperit, spre locuinţa unui mort. Hotărât lucru, moartea plutea în aer, le dădea târcoale. Trebuia să intervină şi un avertisment mai decisiv. Ajungând în spatele spitalului, văzură deodată pe micul pod o îngrămădire de oameni. Bărbaţii strigau, femeile ridicau braţele la cer, năucite, albe ea varul. Aflară că s-a zărit un înecat, un corp care plutea acolo, fleşcăit şi umflat în canalul verde-albăstrui. În acel loc apa e întunecoasă şi nu mai are reflexe, s-ar zice că se adânceşte la nesfârşit. Oare înecatul revenea din această prăpastie a tăcerii? Văzuse fundul canalului?

În looul acela se pare că moartea e şi mai cumplită. E un sfârşit mai rău ea moartea. Trebuie să fi atins culmea disperării ca să te arunci în apă, acolo!

Barbe îl trase pe tatăl ei, ca să nu vadă înfăţişarea groaznică a înecatului, care avea să fie scos din canal: se-ndepărtară repede, tăcuţi, obsedaţi de imagini funebre. Fără îndoială că anticarul cugeta la propria-i moarte. Barbe înţelese fără a avea puterea să-l abată de la acest gând, să găsească vorbe împotriva a ceea ce e de neînlăturat.

Puţin timp după aceea, într-o noapte, se deşteptă deodată şi o trecură fiorii. Soneria se auzi de mai multe ori, apăsată nerăbdător. Barbe se gândi imediat: „Ne norocirea sună la uşă!” într-adevăr, fu anunţată că bătrânul anticar era într-o stare dintre cele mai grave. Se culcase şi, când să adoarmă, avusese un atac, chemând în

ajutor ou un strigăt disperat care răsună prin toată casa. Acum zăcea nemişcat.

Nu se ştia nimic. Medicii nu sosiseră încă.

Cuvinte aruncate în grabă de o slujnică; şi casa fu în picioare, toţi năuciţi, cuprinşi de frică şi hohotind de plâns; şi goana prin oraşul adormit în această blândă noapte de vară, care părea cu totul nepotrivită cu posibila moarte. Când sosiră Barbe cu Joris, Van Huile nu-i mai recunoscu. Avea ochii închişi; capul i se vedea între pernele pe care le strivea, ca şi oum ar fi fost îngreunat de tot sângele gonit spre creier. Mici linii vineţii îi pătau pielea, ca vinişoarele de sânge pe care octombrie le pune pe frunzele viţei de vie. Avea o respiraţie grea, horcăitoare, care răzuia liniştea. Godelieve se afla lângă el, în picioare, la marginea patului, aplecată peste bolnav, albă ca varul, părând că vrea să-i ofere suflarea ei puternică şi toată viaţa pe care era gata să i-o dea. Veniseră şi medicii, căci, în panică, alergaseră la mai mulţi. Aceştia priviră, pipăiră, prescriseră remedii paleative, anunţând că era prea devreme să se pronunţe, că vor veni a doua zi; apoi se retraseră gravi şi indiferenţi.

Noapte lungă, noapte nesfârşită, tristă veghe, care fu şi mai tristă în zorii zilei… Deznădejdea lămpii când păleşte în lumina dimineţii.

Agravarea era evidentă. Van Huile avusese o congestie cerebrală pe care o arătau de altfel diferite simptome, roşeaţa obrajilor şi starea de somnolenţă. Când veniră din nou, medicii declarară cazul critic şi şansele de salvare minime. Godelieve stătea tot la marginea patului, dând îngrijiri bolnavului, luptând, nădăjduind încă în pofida lipsei de speranţă. O susţinea dragostea ce-o avea pentru tatăl ei, acest sentiment duios pe care îl împărtăşiseră, exprimându-l prin atâtea atenţii şi mângâieri, printr-o afecţiune unică, pe care numai ei doi

ştiuseră s-o aprecieze în manifestările de fiecare clipă. Şi acum încă ea îl chema, îi rostea numele cu diminutivele cu care se adresau unul altuia, acele alintări fără nici e noimă: nume de animale sau flori, monosilabe, epitete, prescurtări, bâiguieli, semne convenţionale, parole ale tuturor celor ce se iubesc, pentru a-şi arăta că sunt altcineva unul pentru altul, decât pentru restul lumii.

Îl săruta în acelaşi timp pe obraji, pe mâini, plimbându-şi buzele, imaginându-şi că va îndepărta răul dacă îşi va fi apăsat gura peste tot.

Barbe, dimpotrivă, umbla prin cameră, îngrijorată, enervată, cu izbucniri zgomotoase de plâns, apoi cădea în fotoliu, apatică, sau părea că se uită foarte departe, dincolo de viaţă.

Între timp, Joris alerga întruna. Noaptea căută medicii, îl trezi pe farmacist ca să prepare medicamentele. Spre dimineaţă trebui să meargă la preotul parohiei să-l roage să-i aducă lui Van Huile ultima miruire şi împărtăşania de moarte.

Venise ora durerii pentru vechea locuinţă, ora când preotul intră, înveşmântat în alb şi înfăşurat în etolă, având cu el cutia în fundul căreia se află azima împărtăşaniei; înaintea lui mergea un copil de cor, care scutura un mic clopoţel. Slujnicele pătrunseseră şi ele în camera stăpânului: bătrâna Pharailde, care era în slujba, lui de mai bine de douăzeci de ani, plângea cu suspine, lăsând boabele lacrimilor să se prindă în şiragul de mătănii. Toată lumea îngenunche. Godelieve rânduise un mic altar pe un scrin, altar alb, acoperit de un văl de dantelă încă neterminat, pe care îl făcuse pentru Madona de pe strada ei, fără a bănui că ţesea cu firele zilnice vălul agoniei tatălui ei. Se aşează anaforniţa. Rugăciunile începură murmurate, confidenţiale, fâlfâit de aripi întredeschise, cuvinte latineşti în pragul tăcerii. Când

preotul îi mirui fruntea şi tâmplele cu untdelemn sfinţit, obrazul bolna\ai lui tresări. Să fi fost o rămăşiţă de sensibilitate? Barbe, care se afla foarte aproape, cu nervii încordaţi la culme, reflecta pe faţa ei toate aceste alternative, având o fire impresionabilă ca o oglindă şi care trăieşte din reflexe.

Între timp, oficiantul se dusese să ia anaforniţa de pe masă. Se apropie de pat cu azima împărtăşaniei între degete. Toţi se înclinară. Clopoţelul copilului de cor sună din nou, zgomot ascuţit şi totuşi cristalin, ţârâit plăpând, sfeştoc al sunetului care învioră puţin pe cei de faţă, cufundaţi în rugăciune.

Descleştară dinţii anticarului pentru a-i da cuminecătura. Celor care se aflau mai aproape de pat li se păru că, înainte de a închide gura, Van Huile a scos un murmur uşor. Barbe se arătă speriată şi nutri o mică speranţă. Pretinse că tatăl ei a vrut să spună ceva, că auzise clar strigătul lui, cu toate că fusese slab şi înecat. Rostise: „Au sunat…”

Bâlbâiri ale inconştienţei, imagini confuze ale delirului! Poate că simţise prin unde şi reflexe succesive, din adâncul morţii sale, ceea ce se petrecea la suprafaţa vieţii. Cuvântul auzit de Barbe era explicabil. Din toată ceremonia împărtăşaniei, el nu percepuse fără-ndoială decât sunetul clopoţelului scuturat de copil, printr-o sensibilitate care mai supravieţuia în auzul său şi care transmisese printr-un ultim nerv lucid senzaţia la creier. „Au sunat”. Auzise probabil clinchetul prin vibraţiile instinctive ale timpanului, un ultim ecou al vieţii. În preajma morţii auzise cum sunase clopoţelul…

Dar atunci de ce acest plural? Barbe, fără-ndoială, prea nervoasă şi cu moartea întipărită în suflet, îşi închipuia că auzise o frază care nu se născuse decât în ea.

Toată ziua bolnavul horcăi în locuinţa tăcută. Din

cauza marii linişti religioase, acea linişte de biserică pe care boala o iscă în jurul ei, se auzea tic-tacul încâlcit şi scrâşnit al muzeului de ceasornice. Limbile pendulelor se mişcau încoace şi-ncolo; rotiţele ceasurilor aveau aerul că macină timpul; era un zgomot necurmat, puţin răguşit şi care puncta timpul. Godelieve fu mişcată auzindu-le. Tatăl ei le iubea atât de mult! Împreună cu ea, erau cele mai sigure şi scumpe prietene ale sale. Ce se va alege de ele când tatăl ei nu va mai fi? Pe Barbe, dimpotrivă, o enervau: zgomotul îi călca pe nervi. Îi ceru lui Joris să le facă să înceteze, să oprească aceste mari pendule care, în oscilaţia lor, îi mişcau şi inima din loc, mecanisme ce sfâşiau neîncetat ceva în sufletul ei.

Casa amuţi de tot. S-ar fi zis că murise înaintea stăpânului.

Starea anticarului se înrăutăţi în cursul serii. Respiraţia răzuia liniştea la intervale din ce în ce mai mari, mai adânci. Vinişoarele violete se umflară. Toată faţa şi ena congestionată; năduşeala îi brobonea fruntea cu o coroană de lacrimi. Corpul tresărea din când în când cu zvâcnete puternice. Bătrânul, încă în putere, lupta contra morţii; îşi întinsese picioarele şi le proptea în tăblia patului, pentru a se apăra mai bine. Dar deodată lupta păru că încetează.

Surveni o acalmie, o înseninare; vinişoarele păliră, faţa deveni calmă, cu un început de zâmbet, căpătând un fel de lumină supranaturală, ca şi cum fruntea îi era atinsă de o dimineaţă necunoscută. Plini de uimire, cei de faţă îl văzură pe bolnav mişcându-se, revenind la viaţă, parcă.

În mod clar de data asta şi cu o înfăţişare fericită, de bucurie imensă, îl auziră spunând în două rânduri: „Au sunat!…” „Au sunat!…”

Apoi, ridicându-se puţin, întinse braţele pentru a se rezema, aşa cum în canalele Bruges-ului se reazemă pe

aripile ei lebăda care vrea să iasă din apă când trebuie să piară; şi bătrânul muri, luându-şi parcă zborul – de un alb fără prihană.

În clipa următoare, Barbe se prăbuşi, ţeapănă, galbenă ca ceara pradă unei crize de nervi. Joris trebui s-o ridice, s-o întindă pe un pat, unde rămase multă vreme lipsită de puteri. Când reintră în camera mortuară, privi la vechiul său prieten, suflet nobil, primul apostol al cauzei flamande. Odihnea cu aerul unui ales... Chipul lui era atât de puţin omenesc! Părea propria sa statuie de marmură: un bust care copiase ceea ce fusese el, cu transfigurarea artei, având frumuseţea unei materii mai pure. Godelieve îl îmbrăcase repede pentru ultimul drum, dar cu multă grijă, fără să-l clintească din loc, nici să-i facă vreun rău. Ea se ruga în genunchi, scăldată în lacrimi tăcute, la picioarele patului.

Când îl văzu pe Joris îl întrebă:

— Barbe avea dreptate. Ai auzit ultimele lui cuvinte? Le-a mai repetat o dată: „Au sunat”.

— Da, s-a gândit probabil la ceasuri; era visul vieţii lui. Va fi crezut că în sfârşit au sunat toate odată.

Godelieve se cufundă iar în rugăciuni, zguduită de suspine şi cuprinsă de remuşcarea că vorbise în faţa mortului, chiar dacă vorbise despre el...

În cameră, vara, la orele şase după-amiază era o căldură înăbuşitoare, pe care mirosul agoniei şi ai medicamentelor o făcea foarte greu de suportat. Trebuia aerisit. Joris deschise fereastra care dădea spre grădină şi împrejurimile ei, o întindere de curţi cenuşii, pajişti verzi şi pâlcuri de arbori. Borluut privea fără să vadă, abătut de a fi contemplat moartea care era pentru el un exemplu, o lecţie dată parcă de pe pragul infinitului.

„Au sunat”. Borluut înţelesese imediat. Bătrânul muribund îşi împlinise visul! Nu sperase deci în zadar, nici

nu avusese fără rost această dorinţă. Numai voind cu putere anumite lucruri, meriţi să le dobândeşti. Efortul uman nu e zadarnic. Doar el are însemnătate, pentru că se împlineşte când se termină. Deci îşi ajunge lui însuşi şi se consumă în sine.

Astfel, bătrânul anticar dorise atât de mult ca ceasurile şi pendulele sale să fie, într-o zi, la unison. Şi le auzise sunând, într-adevăr, pe toate odată, la aceeaşi oră, ora morţii sale. Moartea înseamnă împlinirea visului fiecăruia. Atingi, în lumea de dincolo, ceea ce ai dorit toată viaţa. Te realizezi deci, în fine, pe tine însuţi!

Borluut, cufundat în abisuri de vis, se gândi la sine. Şi el trăise până acum în plină visare, înflăcărat de frumuseţea Bruges-ului, închinându-şi viaţa acestei unice iubiri şi acestui singur ideal, care îl şi consolaseră de zilnicele decepţii ale unui cămin fără fericire. Trebuie să te mulţumeşti cu visul tău, ca o dorinţă imensă şi exclusivă. Căci visul, gândi el, nici măcar nu e vis, ci o realitate anticipată, pentru că se împlineşte în clipa morţii.

Litre timp „alesul” odihnea; niciun foşnet nu se auzea de-afară, deşi fereastra era deschisă. În camera mută bâzâiau doar câteva muşte care zburau, fulgi de zăpadă neagră, muzică a doua aripi. Şi îţi părea solemn murmurul musculiţelor care parcă nu fuseseră trimise aici decât pentru a te face să simţi şi mai tare tăcerea de care nu eşti conştient şi pe care n-o poţi măsura decât prin zgomot; ea se arată cu atât mai vastă, cu cât zgomotul este mai mic. Astfel, tăcerea păru mai tăcută, şi mortul mai mort. Gizele efemere făceau să fie înţeleasă eternitatea.

Şi multă vreme, maşinal, Joris ascultă muştele bâzâirad; una se aventura pe pat, până pe obrazul mortului, de care nu-i mai era frică.

PARTEA A DOUA

DRAGOSTEA

CAPITOLUL 1

Godelieve, după moartea anticarului, venise să locuiască cu sora ei în casa lui Joris. Nu mai avusese curajul să rămână singură, din cauza dispărutului, a amintirilor pe care i le trezea.

— De ce ţi-e frică? era întrebată.

— De nimic şi de toate. Se crede întotdeauna că morţii nu sunt morţi de-a binelea şi că se vor întoarce.

Godelieve se speria de umbra ei, de propriu-i pas, de cel mai mic zgomot neobişnuit. Reflexul chipului său în oglindă venea spre ea ca o fantomă. îi era teamă, în special noaptea, se purta ea un copil, se uita sub pat, scutura cutele de tăcere ale perdelelor. I se părea în fiecare clipă că se va izbi de un cadavru. Ah, acele spaime ale zilelor de după moarte. Şi grija faţă de defunct, scrupulele de a nu-i fi închis bine ochii. Şi mirosul uşor, de neînlăturat, care stăruia fad şi perseverent în odăi, de la sudoarea agoniei sau de la ceara lumânărilor arse.

Godelieve simţi neapărat nevoia să părăsească vechea locuinţă din strada Oorroyeurs-Noirs, numai pentru un timp, crezu ea, ca să lase să se şteargă amintirile, imaginile şi urmele funebre. Dar trecuseră luni de zile şi mutarea provizorie părea definitivă.

Şi Joris fusese impresionat profund de scenele acestei morţi, cum se întâmplă întotdeauna elncl te afli chiar în preajmă, şi când e vorba de cineva apropiat. Fiecare raportează clipa supremă la persoana sa. Te vezi şi pe tine zăcând palid, de paloarea din urmă. Ai deodată, în ya mijlocul vieţii, al ambiţiilor, al grijilor, al afacerilor, viziunea singurei realităţi. Compari ceea ce eşti cu ceea ce vei fi. Joris, într-adevăr, se gândea mult la moarte. I se întâmpla, stând în faţa unei oglinzi, să-şi închidă aproape ochii şi să se privească, din cauza depărtării şi a palorii pe

care ţi-o dă o oglindă, ca şi cum ar fi avut acea faţă mai suptă şi mai palidă pe care o va avea când va fi mort!

Cu toate acestea, sfârşitul lui Van Huile îl tulburase stârnindu-i o nelinişte mai mare. Fusese pentru el ca un exemplu, o lecţie solemnă pe marginea mormântului. îşi aminti săptămâni întregi ultimele viziuni ale anticarului, care-i încântaseră probabil agonia şi zâmbetul de extaz: de pe chipul său. Auzi multă vreme strigătul său suprem „Au sunat!” îşi împlinise deci visul, deoarece îl dorise atâta. Trebuie să fii demn de astfel de împliniri…

Joris rămase pierdut în gânduri, întorcându-se cu cugetul spre trecut, recapitulându-şi viaţa.

Şi el trăise în plină visare. Dacă cineva îşi merită visul cu preţul de-a renunţa la viaţă, putea şi el să-i merite. Căci renunţase de mult să trăiască pentru sine. Se dedicase în întregime cetăţii, se exteriorizase, se transpusese în ea. Desigur că-i va fi dat, ca şi lui Van Huile, să-şi contemple idealul în clipa morţii.

Dar timpul e scurt! Şi realizarea visului, atât de anonimă în ce-l priveşte! Alţii, artiştii, creatorii trebuie să se vadă în acel moment nemuritori şi încununaţi de laurii care să ajungă a le răcori fruntea acoperită de o năduşeală de foc. EI, din cauza operei sale obiective, ar putea numai, aproape ca anticarul, să exclame înainte de a muri: „Oraşul este frumos… Oraşul este frumos”, fără să se bucure cu un orgoliu personal, nici să învingă moartea, ştiindu-şi numele proiectat peste secole. Pentru această deşartă împlinire renunţase la viaţă.

Joris rămase multă vreme tulburat, nedumerit, nesigur pe soarta sa şi pe sine însuşi. Urmaşe până acum un drum monoton, fără să se oprească şi fără să privească în jurul său. Trăise atras magnetic de un scop unic, de un ideal rar, dar deodată începu să aibă îndoieli.

Moartea lui Van Huile fu pentru el o etapă, pentru a

se examina pe sine. Nu se orientase greşit? Nu exista un mijloc mai bun de a găsi fericirea, fericirea imediată? Nu-i oare amăgire dacă, pentru a-ţi vedea – un moment – „visul realizat”, renunţi la viaţă? Astfel lecţia morţii se-ntoarse contra ei însăşi.

Joris se-nfioră la gândul că s-a înşelat; cugetă plin de teamă: atâţia ani pierduţi pentru fericire!

Era vina turnului.

Voise să urce deasupra vieţii! Să suie spre vis!

Or, la moartea lui Van Huile, cunoscu certitudinea, clar şi zădărnicia realizărilor unui vis îndelungat! Poate că viaţa valora mai mult. Există plăceri mai reale la care nu se gândise niciodată şi care sunt de ajuns pentru a face bucuria altor oameni. Nici Van Huile nu voise să ştie de ele şi le înlăturase, pentru a urmări un scop care nu exista decât în el însuşi. Şi cauza flamandă, al cărei prim apostol fusese, îi apărea acum ca o frumoasă minciună. Era în declin. Joris prevedea că la rândul său se va cheltui zadarnic pentru împlinirea ei. Cât despre cultul său pentru Bruges, era tot atât de inutil ca şi cultul pentru un mormânt.

Să trăiască! Trebuie să trăiască 1 Existenţa este atât de efemeră! Cu siguranţă că turnul fusese acela care-l scârbise de viaţă şi-i dăduse gustul pentru moarte. Acum când se-ntorcea acasă, simţea cu fiecare treaptă urcată că părăseşte o nouă posibilitate de fericire. Suia în turn cu sufletul îndoit. I se părea că greşeşte dezertând clin viaţă, unde ceva îl chema, îl reţinea cu o voce apropiată şi plină de promisiuni misterioase. Pe scara îngustă cu întunericul şi umezeala ei de mormânt, simţea ca şi cum pentru o clipă înceta să mai existe, şi-şi anticipa moartea. În perioada aceasta nu mai întârzie în vârful turnului, după oficierea reglementară a carbonului. Când cobora din nou, avea impresia că fusese acolo pentru a muri puţin.

CAPITOLUL II

Godelieve, stabilindu-se definitiv în căminul lui tfori’s, adusese cu ea, nu încă o înseninare, dar o liniştire a atmosferei. Barbe se stăpânea mai mult, îşi înfrâna ieşirile, nu mai era mereu pusă pe ceartă, supărată necontenit pe soţul ei, fiind puţin distrasă şi influenţată de prezenţa surorii. Contagiune a blândeţi-i! Godelieve pătrunsese în casa lui aducând un iz de linişte într-o pădure sau cupa lui Thule 1 în mare. Era totdeauna amabilă, cu faţa ei ogivală, cu fruntea netedă şi pură ca zidul unui templu, cu frumosul ei păr de culoarea mierei. Avea o voce de culoarea părului, j: e care niciodată vreo exclamaţie de nerăbdare n-o putea înăspri, fire potolită şi paşnică, blândă în orice împrejurare, ca blândeţea canalelor în care cerul şi casele care se reflectă rămân nemişcate. Godelieve era şi ea o oglindă de calm.

Vechea locuinţă de pe Dyver, în spatele perdelei de copaci ce foşneau mereu cu îngrijorare, se liniştise puţin într-o destindere de armistiţiu, într-o atmosferă de odihnă duminicală. Farmecul Godelievei se făcea simţit. Mergea de la unul la celălalt pentru a le aduce alinare, a-i vindeca, a-i reconcilia, ca o soră de caritate între doi bolnavi.

Bănuise oare drama mută a menajului pe care căuta să-l înşenineze, să-l îndrepte spre o pace plină de îndurare? Sau o făcea pentru că aşa îi era firea, răspândind în casă bunătatea ei curată?

O geană de lumină se arăta în orice caz în căminul lui Joris. Acesta, în special, se bucura de liniştea neprevăzută. Totul părea schimbat. Se credea în altă parte… Era ca şi cum, venind dintr-o călătorie neplăcută, s-ar fi: întors acasă primăvara. Se năştea în el o îngăduinţă, o dragoste de viaţă şi de oameni. Ieşea mai des, nu se mai ducea ca altă dată spre cheiurile îndoliate, spre cartierele ecleziastice. Nu mai fugea de trecători, devenind mai se

1 Thule – referire la celebra baladă a lui Goethe Regele di & Thule, spusă de Margareta în drama Faust.

ei abil, interesat de întâmplările străzii. Abia de se recunoştea. Căpătase oare alţi ochi? Odinioară avea ochii plini de lucruri veştede. Viaţa toată se ofilise în ochii săi. Şi asta din cauza Barbei, acea Barbe furioasă şi aspră, care-l decepţionase, îl chinuise, îl scârbise de toate. Femeia este geamul prin care vezi viaţa.

Şi iată că o nouă femeie intervenise. Trăia emoţia unui om încă tânăr, în căminul căruia intrase o femeie.

Borluut se simţea ca într-o casă luminoasă, într-o atmosferă mai caldă. Ochii mari ai Godelievei păreau două noi ferestre, larg deschise. Era mai puţin trist în acest interior atât de posomorât de multă vreme. Se auzeau voci sonore ca vocile printre ruine. În timpul mesei, mal puţin scurtă ca altă dată, stăteau acum de vorbă. Joris îşi expunea proiectele, ambiţiile; Godelieve se interesa de ele, o antrena şi pe Barbe în conversaţie. Câteodată evoca memoria tatălui ei, în legătură eu un detaliu, eu un fel de mâncare preferat, cu o victorie a cauzei, amintire comună, unde toţi trei se-ntâlneau! Şi faptul de a-l regreta împreună, şi de a-l fi iubit împreună pe bătrânul anticar îi apropia şi mai mult. Era ca şi cum se ţineau de mâini pentru a-i încercui mormântul. Pe măsură ce treceau lunile, Borluut se mira din ce în ce mai mult de blândeţea Godelievei. Niciodată n-o tulburaseră o singură clipă sâcâielile Barbei care se-ndreptau câteodată şi contra surorii ei. Stare sufletească neschimbătoare, bunătate îngerească! Vocea ei mergea şi venea, se desfăşura şi se retrăgea: s-ar fi spus că e ca o mare aripă albă, totdeauna lină, cu aceleaşi cuvinte fără pată, cu acelaşi arpegiu al penelor. Se lăsa o alinare, candoarea unei brize a cerului, ceva neştiut care aducea pacea şi îmblânzea totul. Borluut înţelese acum afecţiunea bătrânului Van Huile pentru

Godelieve, existenţa lui izolată şi geloasă lângă dânsa; trăise alături de un înger, avusese astfel imaginea viitorului paradis.

Borluut locuia acum împreună cu ambele surori; le compara; Barbe catolică şi pătimaşă; Godelieve pioasă şi blândă; una avea urmele spaniole ale rasei; aparţinea Spaniei prin bucuria de a-i face pe alţii să sufere, cu trupul ei ca un rug, cu gura ca o rană; avea gust pentru chinuri, inchiziţie şi sânge; cealaltă era figura originară, tipul funciar. Era flamandă, cu părul blond, ca în picturile lui Van Eyck şi Meruling. Şi totuşi nu se deosebeau prea mult; secolele şi ereditatea atenuaseră sângele străin. Aveau trăsături comune, care aminteau de cele ale tatălui lor: nasul puţin acvilin, fruntea înaltă, netedă şi senină şi ochii de culoarea canalelor, ochii celor care trăiesc în nord, în ţara apelor. Fiecare îi semăna în felul ei şi astfel se asemuiau una cu cealaltă.

Cel mult altfel, din alt unghi luminate. Era aceeaşi floare pusă la umbră sau la soare, deschizându-şi petalele în timpul zilei sau al nopţii.

Aceasta era deosebirea; şi ea hotărâse viaţa lui Borluut!

Văzându-le, fiind tot timpul împreună cu amândouă, prin faptul că se asemănau, suferinţa şi tristeţea lui Joris sporiră. Ce ghinion să fi ales între cele două femei, îngemănate oarecum, pe această irascibilă Barbe, crudă şi nervoasă, care-i ofilea toată bucuria de a trăi! Dar oare nu iubeşti întotdeauna tocmai ceea ce trebuie să te facă să suferi? Asta-i taina destinului; el nu vrea să fii fericit, deoarece regula e nefericirea şi, cucerind bucuria, ai descuraja pe ceilalţi oameni să-şi trăiască viaţa. Voinţa noastră bănuieşte capcana; ar vrea să ne salveze, să facem o altă alegere. Dar destinul este mai tare şi alergăm să îmbrăţişăm nenorocirea.

Joris putu să-şi dea seama mai bine de ireparabilul nenoroc al vieţii sale, acum când avu parte, locuind împreună cu Godelieve, de îngerească ei blândeţe. Când te gândeşti că ar fi putut trăi în atmosfera asta de bunătate şi linişte, de afecţiune reciprocă, întâmpinat de un glas vătuit, de un suflet întotdeauna înţelegător! Trecuse pe lângă fericire! Cel mai trist era că fusese nehotărât, că ezitase o bună vreme în alegerea sa. Joris îşi amintea azi de şovăiala lui de a se decide, de pasiunea sa mult timp nesigură. Când venea în vechea locuinţă a anticarului, simţea printr-un avertisment al instinctului, doar atât: că aceasta era casa viitorului său; mai mult nu ştia. Se întrebă, cercetă: dar dragostea lipsită de clarviziune ezita între cele două chipuri. Aici fusese mai ales vina turnului îşi amintea de obsesiile născute de clopotul desfrâului care, nu se ştie de ce, îi trezise dorinţa pentru Barbe, imaginea corpului ei zvelt şi suplu ca acela al femeilor din relieful bronzului primind cu nesaţ desfătările. În vârful turnului o dorea pe Barbe. Când cobora din turn în viaţă, o iubea pe Godelieve. Şi ea îl iubea. De ce nu-i vorbise ea în locul Barbei care, plină de îndrăzneală, îl făcuse să ia o hotărâre, atrăgându-l cu un sărut neaşteptat ce statornicise totul. Desigur, era mâna destinului. Joris îşi dădu seama că alegerea a depins atât de puţin de el. Dar cine-şi poate alege dragostea! împrejurările ne învăluie, acţionează ele singure, leagă fire de care-ţi dai seama abia când inimile au fost prinse.

De ce depinde fericirea sau nenorocirea unei vieţi întregi? Joris înţelegea acum cât de mult alternativa fusese decisivă pentru el. Alegând-o pe Barbe, se căsătorise cu nenorocirea; dacă o alegea pe Godelieve, s-ar fi căsătorit cu fericirea deplină.

Şi asta nu ţinuse decât de un minut, de un cuvânt, de un amănunt neînsemnat. Dacă Godelieve ar fi făcut un

semn, ar fi scos un cuvânt, ca să poată ghici o umbră a dragostei ce i-o purta, totul s-ar fi petrecut altfel. Trei existenţe ar fi fost schimbate. Şi propria-i viaţă ar fi curs ca o apă fericită într-o albie de flori. Dar Godelieve nu spusese nimic, nici el nu bănuise nimic. „Van Huile îi dezvăluise acest lucru, adânc tulburat de cererea lui în căsătorie, crezând mai întâi că era vorba de Godelieve şi se înspăimântase îndată, înnebunit la gândul că ar putea-o pierde.

Joris visa la dragostea Godelievei şi se-ntreba:

— În ce fel m-a iubit?

Desigur, nu era un sentiment trecător, o ceaţă uşoară, negura zorilor din inima tinerelor fete, care se împrăştie repede. La ea tulburarea trebuie să fi stăruit. Joris îşi aminti într-adevăr de cealaltă scenă, mai târziu, când la rugămintea lui Farazyn, şi pentru a-i fi Barbei pe plac, o sfătuise să accepte căsătoria; numaidecât fata se neliniştise şi avea obrazul răvăşit când, cu un gest rugător, îi răspunsese: „Nu spune una ca asta, mai ales tu 1” N-a rostit nimic mai mult, iar el tăcuse, bănuind o mare taină moartă, pe care nu voia s-o afle.

Acum îi cuprinsese curiozitatea de a lămuri misterul. ¡Poate din cauza acestei singure iubiri neîmplinite, Godeiieve renunţase pentru totdeauna. Există inimi care nu sunt făcute pentru a o lua de la capăt. Pierzând posibilitatea să se mărite cu el, renunţase la orice căsătorie. Şi asta fără ură, fără supărare împotriva cuiva sau a vieţii, plină de resemnare şi blândeţe, împăturindu-şi în suflet dragostea – castă ca vălul unei tinere mirese care ar fi murit în ziua nunţii.

Joris se simţea deznădăjduit evocând. tot acest trecut în care fusese atât de aproape de fericire, fără să bănuiască, lăsând-o să-i scape printre degete, şi-i era milă de el şi de Godelieve şi se căina de neîmplinirea vieţii.

Neliniştit, înfiorat de nu se ştie ce, îl hărţuia ca o şoaptă repetată la nesfârşit întrebarea: „Acum e pe deplin vindecată?”

Părea atât de liniştită, cu privirea nepăsătoare, având mai mult aerul că pluteşte decât că merge. Şi nicio tulburare în vocea ei sigură, în cuvintele ei uniforme, dând impresia unui text de pe străvechile pergamente din tablourile Primitivilor. Parcă avea o banderolă pe buze, Cuvintele ei unduiau în tăcere.

Totuşi Joris remarca grija ei de a o îmblânzi pe Barbe, de a-şi asuma toate răspunderile, de a evita conflictele, de a face discrete împăciuiri, la cel mai mic semn alarmant, Trebuia pentru asta o atenţie delicată şi afectuoasă. Barbe, totdeauna bănuitoare, susceptibilă şi gata de ceartă, se lăsa greu. Godelieve se străduia şi mai mult. ca o soră bună. Câteodată, graţie ei, interveneau momente de destindere, o comunicare mai încrezătoare şi mai amicală. Se interpunea între ei, ca un canal între două cheiuri de piatră. Cheiurile stau faţă-n faţă, totuşi departe unul de altul şi nu se vor întâlni niciodată, dar apa amestecă reflexele lor, le pune laolaltă, pare să le unească. Viaţa lui Borluut fu mai bună, mulţumită ei. Avu câteva luni de linişte. Totuşi, într-o zi, Barbe izbucni iar cu o furie care, de data asta, nu se lăsă intimidată ele Godelieve. Scena începuse pentru nişte fleacuri, ca întotdeauna: Joris rătăcise o cheie; o căutară; Barbe se enervă, îl acuză de neglijenţă, reînnoi vechi nemulţumiri, vini imaginare şi ajunse imediat la vorbe tari. Dar Joris, mai puţin resemnat în acea zi, sau susţinut de prezenţa Gorelievei, se supără, o învinui pe Barbe pentru lipsa ei de menajamente şi veşnica ei proastă dispoziţie. Pe loc, se dezlănţui furtuna. Barbe se făcu galbenă la faţă şi începu. să strige o avalanşă de cuvinte jignitoare aruncate ca nişte pietre, care-l izbiră pe Joris, îndurerându-l până-n adâncul sufletului. Cu toată

furia ei oarbă, Barbe ţintea bine. Găsea locul sensibil, injuriile şi aluziile cele mai penibile. Rugul Spaniei se aprindea. Joris se simţi pârjolit de mânia ei; o mare vâlvătaie albă urca, şi nimeni n-ar fi putut s-o oprească. Dar asta nu-l cruţă de detaliile altor chinuri inchizitoriale: un vechi reproş turnat în urechile sale ca plumbul topit; apoi o privire ascuţită de ură care-i înfigea un ac înroşit în ochi. Supliciul ţinu mult. Barbe alerga de colo-colo ca o flacără adevărată.

Apoi furia ei sălbatică slăbi, încetă, după ce se stinse singură, nemaifiind aţâţată. Căci Joris tăcuse, înţelegând că nu trebuie să agraveze scena, care ar fi luat numaidecât proporţii şi mai mari, dramatice, ucigătoare.

Godelieve, mută, uluită, privea, simţindu-se dezarmată în faţa unei asemenea crize ale cărei excese nu-şi imaginase niciodată că ar fi cu putinţă. Între timp, Barbe, epuizată de furie şi nervi, plecase trântind uşa, ca de obicei, umplând scara şi coridoarele cu ultimele strigăte şi cu răsunetul pasului ei smucit, care se pierdură apoi în tăcere.

Joris zdrobit, copleşit de ruşine, se duse la fereastra care dădea spre grădină şi-şi sprijini fruntea de geam, ca să-şi răcorească fierbinţeala la apa lui rece şi să-şi topească puţin mâhnirea.

Godelieve îl urmărea. După un moment, când întoarse capul văzu că avea ochii plini de lacrimi. E dureros să vezi un bărbat plângând! Atunci, îndurătoare, mai mult decât o soră, mila trezindu-i sentimente de mamă, se apropie de el şi-i prinse mâinile în tăcere, fără să găsească niciun cuvânt, fără să îndrăznească a atinge această rană intimă şi profundă, unde balsamul privirii trebuia să fie de ajuns.

Joris spuse, pentru a explica cruzimea scenei şi a o scuza:

— E bolnavă.

— Da, răspunse Godelieve, dar tu eşti nefericit.

— Foarte nefericit...

Joris plânse. Un hohot de plâns pe care nu şi-i putuse stăpâni, izbucni şi-i muri pe buze, ca şi cum i ¡s-ar fi desprins din piept şi ar fi urcat să-şi dea duhul... Geamăt de vietate şi de copil care nu mai poate îndura, strigăt care încetează să fie omenesc şi urlă a moarte!

Godelieve simţi cum reînvie în ea vechile amintiri, tot ce crezuse înăbuşit şi îngropat în adâncul inimii. Colbul uitat prinse viaţă şi, gândind la ceea ce ar fi putut să fie, şopti:

— Dacă Dumnezeu ar fi vrut!

Şi văzându-l pe Joris plângând, începu şi ea să plângă.

Consolări mute! în tăcere, inimile ajung în cele din urmă să se-ntâlnească, se ascultă, îşi vorbesc. îşi spun ceea ce buzele nu rostesc niciodată. Se regăsesc de parcă ar fi în eternitate. Şi promisiunile pe care şi le fac î» timpul acestor clipe nu vor mai lua sfârşit.

Godelieve şi Joris simţiră că inimile lor se ating. Le apropia o comuniune mai puternică decât dragostea. Le unea de acum înainte o taină, un schimb sufletesc mai sacru decât al sărutărilor: schimbul lacrimilor amestecate.

CAPITOLUL III

— Dacă Dumnezeu ar fi vrut!

Aceste cuvinte ale Godelievei îl urmăriră pe Joris de atunci încolo, îl obsedară, colorară aerul din faţa lui, îi umplură somnul cu tot soiul de imagini. Jalea unui regret nemângâiat! Susurul unui izvor pe care-l credea secat. Strigătul mărturisirii izbucnit deodată şi care răsună în nenorocirea lui ca o voce într-un cimitir. Tânăra fată îşi trădase dintr-odată secretul vieţii. Dragostea ei, pe care o crezuse trecătoare şi superficială, îşi arăta statornicia.

Reapărea din când în când, ca apa canalelor în oraş.

Joris îşi aminti pe rând dovezile de iubire: revelaţiile bătrânului anticar; mai târziu, mărturisirea pe care n-o dusese până la capăt când el o îndemnase să se mărite; în fine, acum fraza ce-i scăpase, hotărâtoare, aproape instinctivă şi care avea sinceritatea unui gest.

— Dacă Dumnezeu ar fi vrut!

Deci nu era încă vindecată! Şi nu se va putea lecui. Există femei care iubesc până la moarte! Joris înţelegea acum duioşia răspândită în jurul ei, zelul pentru casă şi veşnica preocupare de a evita toate scandalurile, privirea care potoleşte şi vocea alinătoare. Ea însemna, în Căminul lui zbuciumat, o frântură de linişte. Încerca să-i creeze o atmosferă de fericire. Poate că venise să locuiască cu ei în acest scop, din afecţiunea ce nu se stinsese pentru el, pentru a-i aduce ocrotire şi alinare, măcar în chip de soră de caritate care-l va pansa de fiecare dată când va fi rănit şi însângerat sufleteşte. Şi când te gândeşti că ar fi putut fi soţia lui! Nu încetase să evoce posibilitatea pierdută, existenţa fermecată pe care ar fi putut s-o aibă! Şi repeta şi el suspinul nostalgic al Godelievei „Dacă Dumnezeu ar fi vrut!”

De acum înainte, când urca în turn nu mai avea impresia că se-ndreaptă spre moarte. Fraza luminoasă îl însoţea. Mergea înaintea lui, suind una câte una treptele întunecate. îl întrecea, alerga într-un suflet până-n vârf, apoi cobora în întâmpinarea lui, umflată de vânt, gâfâind decât alergase. Joris nu mai era singur. Suia cu fraza iubitoare care era vocea Godelievei. Şi răspundea acestei voci. îi vorbea cu glas tare, îi înşira în şoaptă speranţele sale, dădea uitării trecutul cel rău şi îi împărtăşea totul ore întregi. Acum. turnul nu-l mai înfricoşa; nu-l mai făcea răspunzător pentru că părăsise viaţa.

Dimpotrivă, Joris aducea cu sine viaţa, acolo sus.

Vocea Godelievei era Godelieve însăşi. Ea îl urmase în camera de sticlă. Era lângă el, foarte aproape, nevăzută dar prezentă, vorbindu-i în şoaptă. îşi spuneau lucruri cum n cu ţi le poţi spune decât în vârf de turn şi de munte, lucruri pe pragul infinitului şi pe care cerul le poate auzi.

Joris făcea clopotele să cânte pentru ea. Carbonul ilustră povestea lor. Era ca o întâlnire dintre o nenorocire şi o bucurie: mai întâi, o tânguire a başilor, o prăvălire de sunete groase, un şuvoi de apă neagră vărsată din urne nesecate, un potop de zgomote care vorbeau despre năpastă şi disperare fără sfârşit; apoi zborul alb al unui clopoţel, plăpând, care se avântă stăruitor, răsunând din ce în ce mai tare, palpitaţie de argint a unui porumbel care anunţă izbăvirea şi curcubeul. Toată viaţa clopotarului îşi lua zborul din turn.

El însuşi nu-şi dădea totdeauna seama ce cântă şi că bătăile clopotelor îi dezvăluiau sufletul. De data aceasta însă fu limpede pentru el că Godelieve era porumbelul furtunii, clopoţelul care spulbera norii dezastrului. Din cauza frazei care nu-l mai părăsea şi suia cu el, începu să-i simtă încetul cu încetul farmecul. Nu mai era grăbit să coboare din nou în viaţă, pentru că luase viaţa cu sine. Vocea Godelievei trăia cu el, acolo sus. Acum erau doi. Joris rămase în turn multe ore, răspunzând vocii, punându-şi speranţa într-un viitor mai bun. Nu ştia care anume. Pentru moment se dăruia cu totul cuvintelor duioase care intraseră în viaţa lui. Dar încetul cu încetul visul luă o formă precisă. În concertul clopotelor, clopoţelul plăpând şi alb cântă mai tare, se apropie, îi piguli inima. În acelaşi timp, izbucnirea sunetelor grave, şuvoiul de apă neagră al marilor clopote se rări şi încetă curând. Nu mai rămase decât o imensă bucurie, în care palpita porumbelul clopoţelului, fraza Godelievei devenită chiar sufletul ei. Da! sufletul Godelievei îl cuprindea, venea şi se aşeza în

preajma lui.

Joris simţi că intrase pe de-a-ntregul într-o lumină nouă. Iluminare ca un răsărit de soare al dragostei care reîncepea! întoarcerea la viaţă, după potopul pe care-l crezuse a fi sfârşitul. Dulceaţa unei a doua iubiri!

Cât de curată şi de spiritualizată era această dragoste! Joris se gândea la Godelieve cum s-ar fi gândit la o soră plecată de mic copil, pe care o credeai moartă şi deodată o regăseşti; surpriza unei afecţiuni nesperate.

O evoca atentă, consolatoare, atât de puţin femeie, mai curând un înger păzitor. Această a doua dragoste la amiaza vieţii, mai ales pentru cei ce au suferit, este cu totul altfel decât cealaltă. Ea apare ca un adăpost, ca o al im în încredere şi un Schimb sufletesc. La început atracţia trupească joacă un rol foarte mic. În ce-o privea pe Godelieve, Joris nu îndrăznea s-o atingă cu vreun gând care să nu fie plin de respect. Era atât de pudică, îmbrăcată în rochii neprihănite, credincioasă, chiar cucernică, având o fervoare intimă şi profundă. Ce deosebire faţă de pasiunea lui de altă dată pentru Barbe! Aici, în turn, putea să-şi dea seama de diferenţă, căci aici, din cauza clopotului desfrâului, i se trezise acea mistuitoare dorinţă pentru Barbe. Cu simţurile în clocot, cu obrajii arşi de febră se gândise ia dragoste cum te gândeşti la o fărădelege. În clopotul obscen îi căutase trupul, îşi imaginase spasmul ei. Acum, dimpotrivă, când îl cuprindea o imensă afecţiune pentru Godelieve, îi era frică de clopotul desfrâului; nu se mai aventura pe platforma superioară unde era atârnat acest clopot, lângă cel care bate orele; fugea de el, îl detesta ca pe un potir al păcatelor, ca pe o imagine satanică în stare să întineze şi să urâţească viziunea lui curată. Iar Godelieve, nefiind pentru el decât un suflet, se încarnă în clopoţelul cu clinchet alb care, în timpul acela, pluti, domină toate

cântecele clopotelor, muzică de lumină şi înseninare, menită încă o dată să destăinuie înfăţişarea vieţii sale.

CAPITOLUL IV

După mărturisirea Godelievei făcută pe jumătate, ca un suspin trist, Borluut se simţi cuprins de o mare fericire. În marele dezastru al vieţii sale, cuiva îi era milă de el, cineva îl iubea puţin.

Ce importanţă mai aveau de-acum încolo asprimea Barbei, şicanele, scenele, zilele neliniştite şi nopţile fără iubire! Godelieve era ocolo, atentă, drăgăstoasă şi poate chiar îndrăgostită... Da! îşi dezvăluise taina în această frază care trăia neîncetat în sufletul lui şi se mărea ta literele săpate în coaja de copac. Godelieve îl iubise şi-l mai iubea încă. La acest gând, Rorluut se-nfiora de tulburare şi aşteptare. Dar şi de păreri de rău! Lăsaseră amândoi să treacă fericirea pe lângă ei, fără s-o oprească. Cum de fuseseră atât de orbi? Ce miraj le rătăcise ochii? Deodată vedeau limpede ca lumina zilei că erau hărăziţi unul altuia! Dar era prea târziu! Două fiinţe alcătuind una singură, iată fericirea! Un asemenea vis părea acum imposibil.

Totuşi Joris se înflăcăra, se bucura de această renaştere care-i umplea inima de încântare. De când Godelieve vorbise, simţea în el ceva neprevăzut şi fermecător, fără să ştie ce anume, ceva care nu e muzică dar cântă, o rază care nu vine de la soare dar luminează. Miracol al primăverii dragostei. Da! începea iar să iubească, dobândind deodată o inimă nouă şi alţi ochi. Viaţa care încă ieri era atât de îmbătrânită, atât de ofilită, atât de măcinată de chinuri, timp de secole parcă, azi îi apărea nou-născută, ieşită şi ea dintr-un potop, cu chipul neprihănit, şi o prospeţime de iarbă verde ce-abia a prins să răsară...

O dragoste nouă creează un univers nou.

Pentru Borluut, încântarea se împletea cu o senzaţie de convalescenţă. Să ne închipuim un bolnav suferind de multă vreme, pradă crizelor şi chinurilor, copleşit de semiobscuritate, de mirosuri serbede, de dietă, de medicamente, de pâlpâirile febrile ale lămpii de la căpătâi, în timp ce nu se gândeşte decât la moarte; apoi, deodată, o schimbare, vindecarea, iar cea care-l îngrijise devenindu-i pe neaşteptate iubită…

Joris păşi de-a dreptul din moarte în dragoste. Căci iubea. Ceea ce nu fusese la început decât o tulburare, emoţia stârnită de prezenţa unei femei tinere în casa lui, se preschimbă curând într-o obsesie, în mijirea dragostei, în beţia unei pasiuni împărtăşite.

Căci faptul de a locui în aceeaşi casă cu ea îi dădea iluzii. Trăiau amândoi zi şi noapte sub acelaşi acoperiş, ca o pereche care-şi cucerise acest drept. E adevărat că prezenţa Barbei era o piedică, dar inimile lor îşi vorbeau, în acea unire spirituală care nu le slujea decât să se poată consola unul pe altul şi să regrete amândoi. Privirile lor sentâlncău, se amestecau. Ah! mângâierile.

acestea ale ochilor care se aseamănă cu cele ale buzelor lipite de buzele celuilalt şi care sunt un crâmpei de voluptate! Ceva carnal se născu între ei.

Căci trăind laolaltă îşi dezvăluiau neîncetat unul altuia puţin din intimitatea lor. Godelieve, cu desăvârşire pură, nu se gândea la primejdia de a se arăta îmbrăcată doar într-o simplă rochie de casă. Dar în această toaletă sumară i se ghicea trupul. Joris o vedea mai bine prin cutele rare de pânză uşoară. Erau mai puţine văluri între ei. Câteodată şi părul Godelievei, încă despletit dimineaţa, sugera părul răvăşit în timpul dragostei. Astfel, încetul cu încetul, Godelieve devenea pentru el o femeie pe care ai avut-o şi care nu mai păstrează pentru tine nicio taină. Era rezultatul vieţii comune în care, în fiecare zi, te dezvălui

din ce în ce mai mult.

Joris îşi dădu seama de această evoluţie rapidă; la început, când se ştiu iubit de Godelieve, simţi faţă de ea o afecţiune plină de recunoştinţă pentru blândeţea ei, pentru grija ce i-o purta; apoi veni regretul amar al fericirii pierdute, dorinţa crescândă de a repara dubla greşeală. Voinţa lor dintotdeauna a fost să se iubească. Numai destinul i-a împiedicat. Să împlinească deci voinţa lor de a se iubi, de vreme ce se iubeau! Ar fi trebuit să fie soţi şi nu au fost. Mai puteau încă deveni.

Şi nu apărea ca o remuşcare a destinului această întâmplare ce-i apropia punându-i sub acelaşi acoperiş, cu aerul că-i lasă în legea lor?

Cedară: priviri furişe, mâini care întârziau când se-ntâlneau pe acelaşi obiect, o întreagă manevră de a se căuta, de a fugi unul de altui şi de a se găsi! Atingeri uşoare, mângâieri abia schiţate, temându-se unul de altul, temându-se fiecare de sine şi mai ales de Martor, de tragica Barbe, care încă nu bănuia nimic. Clipe nesfârşite, emoţii scurte, bucurii de durata unui fulger, picături în care sorbi tot cerul... Se mulţumiră multă vreme cu dragostea lor tainică. Le părea chiar mai frumoasă pentru că era ascunsă, mai puternică pentru că nu se putea desfăşura în voie. Se mărginea la vorbe aruncate, prinse în zbor, jumătăţi de sărutări, strângeri de mâini între două uşi – tot începutul, tot ce are mai frumos eterna aventură. Şi fără niciun deznodământ posibil sau măcar dorit; era minunat să speri totul, fără a putea dobândi ceva, să trăieşti neîncetat pândind mereu momentul prielnic, să seceri câmpul spic cu spic.

Fericirea lor era preţioasă; era ca o fericire necheltuită care, adunată dram cu dram, se preschimbase într-o comoară.

Joris simţi că a ajuns la o împlinire. Nu mai dorea

nimic, nu mai aspira la nimic.

Lucrările sale lâncezeau. Întârzia să le termine pe cele în curs. În biroul lui, dosarele, compasurile zăceau împrăştiate, şi planurile, schiţele rămâneau neterminate pe hârtie, ca nişte clădiri profilându-se în aer pe jumătate construite. Nu mai lucra, nu mai primea noi comenzi. Restaurările nu-l mai interesau. Toate acele case de demult, acele faţade înnegrite care aşteptau să fie întinerite îl plictiseau. Păreau străMoşi posaci, cu crăpăturile lor ca nişte zbârcituri de bătrâneţe, cu ferestrele lor vechi de culoare verde-albastră, triste ca ochii ce au văzut moartea. Nu mai vru să trăiască în trecut. A fi mereu printre lucruri îmbătrânite, îţi îmbătrâneşte sufletul. El voia să fie tânăr şi să se bucure de prezent. Şi îl preocupa doar chipul Godelievei. Se izolă cu acest chip, hoinări prin oraş, se urcă în turn, se amestecă printre trecători, liber şi fericit. Nu se mai amăra, nu mai căuta singurătatea, şi ar fi vrut să aibă prieteni, să ia parte la petreceri.

Câteodată frecventa Gâlcla arcaşilor Sfântului Sebastian. Era datoria lui de Şef şi o neglijase multă vreme. Se văzu cu arcaşii, preţui îndemânarea lor, când ocheau cu marile lor arcuri ţintele, sau păsările împăiate de pe marele catarg, atât de minuscule din depărtare şi pe care trebuia să le dobori cu o săgeată sigură. Se simţi bine în acest lăcaş vechi şi pitoresc, cu turela de zid, cald şi sângeriu ca un obraz înfierbântat, în mijlocul jocurilor însufleţite, al vorbelor deschise, unde lumea se cinstea cu halbe, unde berea flamandă curgea înspumată. Era un colţ de viaţă populară, intact şi savuros, o imagine colorată a trecutului, salvată din întâmplare. Borluut se apropie de oameni, familiar şi bun. Câştigă astfel popularitate. Curând strânse în jurul lui un grup de devotaţi oare-l admira şi-l iubea.

— Cd. 717

În timpul zilelor sale libere, Joris se duse să-l vadă din nou pe Bartholomeus, pe care-l părăsise o bucată de timp. Incapabil să mai lucreze, obsedat de Godelieve şi de dragostea lui, stătea la pictor după-amiezi întregi să vorbească despre artă, să fumeze, să viseze. Nu-şi mai văzuse prietenul de multă vreme. Bartholomeus se izolase, se retrăsese complet, pentru a se dedica mai bine lucrului, pentru a realiza în singurătate şi linişte deplină acea uriaşă frescă din care voia să facă opera vieţii lui, împlinirea marelui său vis de glorie.

— Ei bine, uncie ai ajuns? întrebă Joris.

— Înaintez. Tot timpul fac schiţe şi cercetări pentru anumite părţi… Dar ansamblul e terminat.

— Arată-mi.

Borluut se prefăcu a se scula de pe scaun şi-a se-ndrepta spre locul unde se-ngrămădeau pânzele misterioase, rezemate cu faţa la perete şi încadrate pe spate în formă de cruce. Bartholomeus, speriat, se repezi, le apără cu un gest înfrigurat. Nu-i plăcea ca cineva să-l ia prin surprindere, uitându-se la lucrările sale, nici să arate picturi neterminate.

— Lasă! Totul nu-i decât schiţat, abia precizat ca idee. Dar ştiu ce vreau să fac. Iată! Aş vrea, pentru că e vorba de decorat Primăria, prin urmare casa tuturor a, să evoc oraşul în ceea ce alcătuieşte chiar sufletul lui. E suficient să ai în vedere câteva însuşiri, câteva simboluri. Bruges este marele oraş cenuşiu. Asta trebuie pictat. iar cenuşiul este un amestec de alb şi negru. Tot aşa şi cenuşiul Bruges-ului. Trebuie căutat negrul şi albul care-l formează. De o parte, pentru alb – lebedele şi beghinele; mai întâi lebedele care vor forma un panou, un întreg stol luându-şi zborul de-a lungul unui canal, cu una care se sperie, se sprijină cu aripile pe apă, vrea să iasă, cum vrea

să iasă din pat un muribund; căci e pe moarte şi cântă pentru a simboliza oraşul, devenit operă de artă, pentru că se stinge din viaţă; apoi, tot pentru alb, beghinele formând un al doilea panou, beghinele care şi ele sunt nişte lebede; deplasează puţină tăcere când merg, aidoma lebedelor care despică uşor apa când plutesc; şi le voi picta aşa cum trec acolo jos, în rama ferestrei mele, străbătând curtea după slujbă sau după vecernie. De altă parte, pentru negru – clopotele şi pelerinele care vor forma alte două panouri gemene: clopotele de culoarea nopţii, care se vor vedea umblând prin văzduh, întâlnindu-se, vizitându-se de la un turn la altul ca bătrânii şi poticnindu-se în veşmintele lor de bronz tocit; apoi pelerinele, care nu sunt atât hainele femeilor din popor, cât nişte clopote de stofă legănate pe străzi, clopote de jos, al căror ritm este simetric cu cel al clopotelor de sus. Iată! Pe scurt, albul lebedelor şi al beghinelor; negrul clopotelor şi al pelerinelor; alb şi negru amestecat, adică cenuşiul Oraşului Cenuşiu!

Bartholomeus vorbise cu înfocare, cu privirea pierdută, în timp ce o lumină îi lucea în ochi ca reflexul unui soare invizibil cu care comunica. Frumoasa-i faţă monahală cu tenul palid şi cu barba neagră şi mătăsoasă evoca pe acei pictori ai mănăstirilor din Italia, care şi-au povestit visul pe albul zidurilor. Bartholomeus îşi schiţase şi el visul într-o chilie, trăind cast, solitar în această mănăstire a maicilor, în mijlocul cântecelor de slavă, al locuinţelor proaspăt văruite, al unei lumini de paradis unde până şi umbra norilor făcea ca ziua să pară de argint. Geniul său dădea impresia că-i complicat pentru că se învecina cu infinitul. Găsea de la sine analogiile mistice, raporturile veşnice ale lucrurilor.

Borluut îl ascultă plin de curiozitate şi admiraţie cum1 îi povestea temele frescei sale. Apoi, meditând la ceea ce acestea aveau profund şi misterios de frumos, de

inaccesibil pentru cei care făcuseră comanda, nu putu să nu exclame:

— E superb! Dar ce vor spune ei?

— Ah! Vor fi miraţi, desigur. De pe acum mi-au dat fel de fel de sfaturi. Ar fi preferat episoade din Flandra. Adică pictură istorică. Mereu „liturghiile lor cetăţeneşti”, momente din lupta lui Breidel şi Coninck 1 şi ale miliţiilor populare. Tot ceea ce a devenit carnaval, dramă cu

1 Coninck – Aliat al lui Breidel, împreună cu care ridica populaţia din Bruges la luptă împotriva regelui Franţei şi a aristocraţiei la începutul secolului al XIV-lea.

eroi grimaţi, depozit de accesorii, morman de vechituri ai secolelor, din care trăiesc pictorii noştri proşti şi muzicienii fără valoare, fabricanţi de pânze mari şi de cantate. Trebuie lăsat Acţiunii de eliberare meritul ei. Altfel nu s-ar putea face decât o operă vulgară despre fapta, sublimă altminteri, a Gildelor care au luptat veacuri de-a nadul şi s-au distins prin vitejia lor ca, de pildă, în bătălia Pintenilor de aur i, când au luat în mână acest pământ, când şi-au umplut gura cu acest pământ pentru care aveau să moară.

Amintirea vremurilor de glorie îi făcu pe Joris şi Bartholomeus să vorbească despre Cauza flamandă pentru care lucraseră cu atâta zel altă dată, în timpul când trăia Van Huile. îşi mărturisiră că elanul se sleise şi efortul nu dusese la nimic. Pictorul, în ce-l privea, îşi întorsese gândul de la oraş şi de la ceilalţi, pentru a se dedica în întregime operei, care acum era cel mai important lucru pentru el. Şi-i vorbi despre arta sa, aşa cum vorbeşti despre o dragoste.

Îi împărtăşi obsesia ideii ce-ţi vine în minte ca o întâlnire neaşteptată, ca o pasiune care te cuprinde, năvalnică; şi intimitatea cu ideea, convorbirile multe în care ţi se dezvăluie sau ţi se refuză, când exuberantă când

rece şi parcă îmbufnată. Oare o vei putea cuceri? Iat-o că se leapădă de veşminte pe pânza ta. Şi mângâierile dulci ale pensulei, încete sau febrile! Nu mai ai parte de odihnă! Chiar şi noaptea o visezi; o vezi mai frumoasă, adorată de secole.

În timp ce pictorul îi mărturisea ce simte, Joris asculta, compara: tot aşa o iubea el pe Godelieve, era obsedat de fiinţa ei, vorbea în minte cu ea. O regăsea până şi în somn. Oare într-adevăr dragostea pentru artă dă aceeaşi beţie ca dragostea pentru femeie? Joris considera fericirea pictorului ca o fericire mai lină şi mai sigură, mai nobilă poate. Simţi o nelinişte, un început de remuşcare. Şi el altă dată îşi iubea arta, urmărea desăvârşirea operei sale, mare şi durabilă. Visa la restaurarea

1 Bătălia Pintenilor de aur – bătălie dusă împotriva ordinului religios Pintenii de aur, creat în secolul al XVI-lea da curtea papală din Roma.

şi renaşterea Bruges-ului. Acum avea să sacrifice dragostea pentru oraş dragostei pentru Godelieve. Pentru prima oară avu o îndoială, fu ispitit să se smulgă din mrejele iubirii, şovăi în faţa aventurii.

Întorcându-se acasă, rămase tulburat, cu sufletul îndoit, nemaiîndrăznind să privească vechile faţade, apele inerte, mănăstirile închise, tot ce-l îndemna să renunţe la viaţă, să îmbrăţişeze cultul morţii. îşi repeta încet lui însuşi: Trăieşte! trebuie să trăieşti! Şi, pe măsură ce se apropia de casă, chipul Godelievei reapăru, îl lumină, triumfă şi se mări în el ca luna oglindită în apele canalelor.

CAPITOLUL V

Nevroza Barbei se înrăutăţi. Slăbise; pălise mult la faţă. Pentru cea mai mică supărare: un obiect spart, plecarea unei servitoare, o remarcă oarecare, se enerva imediat, se înfuria. Atmosfera în casă era tot timpul furtunoasă: trăiau aşteptând parcă să cadă trăsnetul. Atât.

Je>râs cât şi Godelieve trebuiau neîncetat să se supravegheze, să aibă o răbdare nesfârşită şi să se plece în faţa capriciilor ei, ca spicele în bătaia vântului. Pentru Godelieve era uşor; încă din copilărie fusese pregătită să nu se-mpotrivească acceselor de furie neîmblânzită ale surorii sale; blândeţea ei înnăscută rămânea aceeaşi, potolită şi netulburată, totdeauna egală cu sine, liniştea unei ape îngheţate pe care nici vântul dezlănţuit nici adierea uşoară n-o agită şi n-o încreţeşte. Joris se resemna mai puţin în faţa atâtor capricii, a izbucnirilor din senin, a contrazicerilor din te miri ce; şi niciodată nu te simţeai la adăpost. În plus, enervarea este contagioasă. Şi el din când în când îşi ieşea din fire şi se împotrivea, nu-şi lăsa călcată în picioare mândria de bărbat. Dar nu-i ţinea mult piept. Pe Barbe, obişnuită ca nimeni să nu-i reziste, o apuca imediat o furie nebună, îl ocăra, înainta spre el agresivă. Într-o zi, icşindu-şi din fire, îi strigă ameninţarea oribilă, cu o voce stridentă de-ţi zgâria urechile: „Am să te omor”.

Lui Joris i se făcu milă de ea, lăsă criza să treacă, simţind în adâncul sufletului o nemărginită îndurare faţă de această sărmană fiinţă, fără-ndoială iresponsabilă; era de altfel atât de departe, refugiat în sine, în acea ultimă încăpere a inimii unde nu pătrunde nimeni. Acolo o regăsea pe Godelieve, surâzând tăcută iubirii lui. Ce importanţă avea tot restul? Barbe, după aceste mari zdruncinări, rămânea zdrobită, o zdreanţă de carne şi nervi, pânză căzută de pe catarg. Zăcea mult timp, inertă şi lividă, lipsită de puteri, din cauza durerilor care-i furnicau prin toate membrele; nişte fire îi străbăteau parcă picioarele, îi înnodau genunchii, se întindeau până-n gâtlej, undese-ncâlceau în ghemotoace care o înăbuşeau. Se plângea Godelievei:

— Mi-e rău, mi-e rău!

Şi vocea ei devenea subţire, spartă, o voce slabă,

abia făcându-se auzită, o voce de copil bolnav care strigă după ajutor. Se chircea şi ar fi vrut să se cuibărească, să se încălzească lângă cineva.

— Mi-e atât de frig!

Şi Godelieve, înduioşată, o alinta, o învelea în broboade, îşi plimba mâinile pe trupul ei, şi atingerea aceasta o calma, o moleşea ca un fluid invizibil, liniştitor. Barbe îşi dădea atunci seama de excesele ei, părea ruşinată şi se scuza:

— Nu cred nici eu ce spun.

Godelieve se ducea imediat să-i transmită cuvintele ei lui Joris, pentru a-l consola, a-l pansa, a-l recâştiga, pentru a încerca o împăcare ce-ar fi adus cel puţin liniştea dacă nu iertarea. Dar el refuza cu glas trist:

— M-a făcut să sufăr prea mult. Conştientă sau nu, mi-a zdrobit prea mult inima!

Godelieve încerca s-o potolească pe sora ei, mustrând-o uşor:

— Îţi faci rău ţie şi faci rău şi celorlalţi.

Dar Barbe, care încă nu era complet calmată, se revolta, reîncepea cu plângerile, şi furia ei se-ndrepta împotriva Godelievei. Începea să fie furioasă pe ea, învinuind-o de greşeli şi păcate închipuite, descoperind intenţii sau atitudini jignitoare în toate cuvintele ce le rostea.

— Aş vrea să mor!

Şi o vedeai deschizând deodată fereastra, ca şi cum ar fi vrut să se arunce în gol; apoi ieşea brusc, luându-şi în grabă pălăria şi pelerina şi începea să umble de-a lungul cheiurilor cu paşi repezi, spre canalele şi lacurile de la periferie, ca şi cum ar fi vrut să se arunce în apă şi căuta un loc unde s-o facă. Joris, prevenit, alerga în urma ei în timp ce-i fugea şi lui sângele din obraji, îi venea să leşine şi inima îi bătea în piept ca un orologiu. Nu-i era numai

teamă de scandal, ci începuse să sufere treptat pentru sărmana Barbe, fiindcă deşi credea că n-o mai iubeşte, nu putea să şi-o închipuie moartă, pătată de sânge după ce s-ar arunca în abis sau acoperită de plante acvatice ca Ofelia. De aceea se simţea înfricoşat.

În pofida a tot ce se întâmpla, îşi amintea începuturile, o revedea sub vălul alb de mireasă, se gândea la gura prea roşie de odinioară.

Barbe căzu în nesfârşite stări de apatie, de melancolie care inspirau milă. Interveni un fel de destindere, o perioadă de depresiune după cea de exaltare. Părea stoarsă ele vlagă. Ca şi cum ar fi mers pe ploaie zile în şir. Ceva ofilit se desprindea din fiinţa ei şi, privind-o, te gândeai la un naufragiu în timpul căruia văzuse moartea cu ochii.

Parcă regreta că scăpase şi că se află la ea acasă.

— Vă stingheresc, îi spunea câteodată lui Joris. Suntem nefericiţi. Ar fi mai bine să mor.

Joris tresărea; nu surprinsese nimic care s-o facă să bănuiască dragostea lui pentru Godelieve, dragoste tainică, închisă în adâncul sufletului. Dar oare instinctul nu este câteodată clarvăzător? Joris goni presupunerea aceasta ce-l îngrozea, mai ales că se atingea de un tărâm la care nu voia să se gândească.

Din contră, pentru că Barbe părea bolnavă, trebuia se fie ajutată şi vindecată. Trimise după un doctor căruia îi dăduse în prealabil date despre starea soţiei sale. Cazul părea clar: anemie şi nevroză, decadenţă a unui sânge subţiat de bătrâneţe, boală a secolului care se manifestă până şi în aceste oraşe cu o dezvoltare întârziată. La Barbe maladia era ereditară. Cum se putea lecui? Mai târziu, odată cu vârsta, starea sănătăţii ei avea şanse să se amelioreze. Până atunci s-ar calma printr-o cură de ape şi aerul de munte întăritor şi liniştitor. Barbe era în relaţie cu

nişte verişoare care locuiau într-o staţiune termală, un orăşel din Germania, unde cândva le vizitase. Nu-i displăcea ideea să mai plece o dată acolo. Dar înţelegea să plece singură, fără nimeni, să rupă astfel un timp cu existenţa cotidiană, să taie legăturile care o ataşau de ai săi, să şteargă orice amintire despre căminul ei, unde petrecuse zile atât de întunecate, să facă această călătorie ca un drum într-o altă viaţă. Nu era şi asta tot o manifestare a bolii ei, această pornire împotriva celor apropiaţi, împotriva lor în special? Se lepădă de ei. şi plecă singură după câteva zile. În zadar se oferi Joris s-o însoţească, şi Godelieve, mai ales, o rugă s-o ia cu ea, stăruind neobosit, pledând în toate felurile şi găsind argumente potrivite, promiţâncă să se facă mică, tandră şi să n-o supere cu nimic.

Godelievei îi era teamă; o înspăimânta ideea de a rămâne singură cu Joris. Barbe odată plecată, va lăsa drum liber primejdiei. Atâta timp cât Barbe se afla în casă, Godelieve se simţea în siguranţă şi într-o linişte senină. Desigur, nu se putuse feri întru totul să-l iubească pe Joris, pentru că-l iubea dintotdeauna, şi nici nu putuse să nu-l lase să vadă acest lucru. Dar se gândea fără prea multă ruşine la micile bucurii pe care le împărtăşeau sau le trăiau aşa-zis pe ascuns, îndată ce se aflau singuri şi ca din întâmplare; strângeri de mână prelungite, buze atât de uşor apăsate, toată această dragoste încă foarte puţin carnală şi care nu face decât să împreuneze inimile.

Godelieve consimţea la aceste sărutări nevinovate, care nu se deosebeau prea mult de sărutările unei cumnate şi pe care le putea mărturisi, însă fără tulburarea ce-o resimţea, acel divin răsunet în întreaga ei fiinţă, ca şi cum mama cerească ar fi pogorât asupra ei luând chipul lui Joris.

Şi apoi nu era o faptă pioasă, o datorie de ajutorare

familială şi de milă omenească să-i dea lui Joris drept alinare puţină afecţiune, să soarbă roua curată a tinerelor ei buze, în căminul său sterp şi pârjolit? Nu! Nu. trebuia să-i fie ruşine de această dragoste pe care o mărturisea în faţa lui Dumnezeu.

Dar acum când Barbe plecase, presimţea nedesluşit că totul se va schimba: se sfârşise, cu siguranţă, cu intimitatea inocentă, cu familiaritatea manifestărilor neînsemnate, cu dragostea fără prihană care ar fi putut să dureze până la capătul vieţii lor. Vor fi acum singuri şi deci liberi şi duşi în ispită.

Seara, când luară masa în doi, o mare stânjeneală se aşternu între ei. Godelieve roşise când se aşezase pe scaun şi înţelese că de acum înainte va roşi totdeauna în prezenţa lui Joris. Acesta zâmbea, simţea o mare bucurie, uimit şi totodată tulburat. Oare hazardul a vrut ca măcar pentru o clipă să le refacă destinul? În această locuinţă care era a lor, se aflau împreună, numai ei doi sub lumina lămpii, ca doi soţi fericiţi. Aşa ar fi putut să fie, aşa era pentru moment. Seară de intimitate, aproape conjugală! Joris îşi descărca inima, povestind ce simţea. Godelieve asculta, încuviinţa… Şi apoi luă dantelele, îşi făcu de lucru cu fusele, câteodată cu gândul în altă parte, dar liniştită de jocul firelor cu care îşi ocupă mâinile multă vreme, de teamă ca Joris să nu i le prindă într-alesale…

CAPITOLUL VI

Dragostea izbucni în ei ca o primăvară. E destul o zi cu soare pentru ca bobocii. trandafirii să acopere toţi piersicii, pentru ca frunzele să năpădească vechile ziduri. Pre judecăţile, temerile şi scrupulele dispărură deodată sub explozia florilor şi a miresmei anotimpului înnoitor. îşi dădură seama că nu trebuie să reziste. În fine, clipa hărăzită sosise inevitabil. Era mersul firesc al naturii, voinţa lor triumfătoare, după atâtea chinuri şi aşteptări. Se

socoteau logodiţi de mult, despărţiţi de timp şi de mare, dar, meritându-se unul pe altul se uneau în sfârşit. Şi nu hazardul trebuia binecuvântat. O uneltire mai misterioasă urzise totul; nevroza crescândă a Barbei, destrămarea căsniciei, plecarea solitară care-i lăsa în doi, pradă lor înşile. În realitate, legea vieţii lor îşi relua sensul, începea să curgă în albia ei firească, după ce dispăruse o vreme între pietre şi sub pământ. Tot acel timp în care nu putuseră să se oglindească unul în ochii celuilalt a fost ca şi cum s-ar fi pierdut. Acum îşi descopereau adevărata înfăţişare pe firul vieţii.

Părea că tot restul a fost atât de scurt, atât de inconsistent, atât de puţin real, şi se spulberase. Nu trecuseră nici două zile de la plecarea Barbei şi intimitatea lor era atât de mare în casă, încât aveai impresia c-au trăit aşa dintoteleauna. Viaţă conjugală exemplară! Pereche fremătând mereu de adoraţie, ca în prima clipă. Înţelegere reciprocă şi pe care nimic potrivnic n-o umbrea vreodată! Joris rămânea fermecat de blândeţea Godelievei, fire de înger, mereu aceeaşi, ca şi cum inima ei era într-o cutie de sticlă şi nicio enervare, niciun cuvânt, nicio furtună, nicio zgură a vieţii n-o putea atinge şi înrâuri.

Ah! siguranţa unei asemenea prezenţe în căminul său şi lumina statornică a unei asemenea iubiri!

Joris compara, îşi mai amintea uneori de flacăra nebuniei întrupată de Barbe, care pentru el fusese întotdeauna ca o arsură sau ca o noapte neagră. Ce greu ispăşise vina de a se fi înşelat, ele a fi ascultat de sfaturile rele ale clopotului, de a fi fost atât de puţin clarvăzător când coborâse din turn!

Se gândea acum ce existenţă fericită ar fi avut dacă ar fi ales-o pe Godelieve. Şi acest lucru ar fi putut să se-ntâmple. Acest lucru s-ar fi întâmplat dacă Barbe n-ar fi intervenit deodată, cu un sărut fatal care forţase şi ruinase

tot viitorul lor.

Dar acum greşeala se repara de la sine. Împrejurările deveneau complice. Însuşi Dumnezeu părea că-i ispiteşte.

Sosise clipa să-şi schimbe destinul.

Tot timpul zilei se încântară eu iluzia că n-a existat nimic din ce se petrecuse. La masă se aflau numai ei doi şi niciun moment n-avură impresia unui loc gol, nicio clipă absenţa nu fu între ei.

Abia seara, când se apropie ora de culcare, Joris se tulbură, se înfierbântă; rămase tăcut cu gândul la Godelieve în camera ei, în albeaţa aşternutului întrevăzut în întreaga-i intimitate. Şi-o închipui, amintindu-şi de înfăţişarea pe care o avea în anumite zile, despletită şi în rochia de casă sau în halat, dimineaţa; pe atunci nu bănuia încă ce atracţie exercită astfel* asupra lui şi cum sădea în el fără să vrea sămânţa imaginilor viitoare. Joris şi-o închipui trandafirie pe pernă, înconjurată de apele bălaie ale părului, unduind în jurul capului. Ar fi dorit atât de mult s-o vadă dormind.

Seara se prelungea. Niciunul n-avea curajul să se ridice. ¡Era aproape anormal să se despartă. Petrecuseră ziua împreună, numai ei doi, pereche fericită, îndrăgostiţi fără cusur care se aseamănă, gândesc aceleaşi lucruri chiar dacă nu şi le spun, vibrează într-atâta la unison, încât tac amândoi lăsându-şi sufletele să se contopească. Şi asta dura de multă vreme, dintotdeauna, din anii de demult, când inimile lor se logodiseră.

Într-o seară, Joris fu mai emoţionat, mai duios. O urmă pe Godelieve în coridor, pe scări, în timp ce se-ndrepta spre camera ei. În prag, întârzie să-i ureze somn uşor, îi prinse mâinile, îşi lipi obrazul de ai ei. Evocă trecutul: Godelieve se îndrăgostise de el imediat şi el, la drept vorbind, nu iubise niciodată pe altcineva. A fost greşeala destinului. Dar destinul cedează acum; îi

înapoiase unul altuia. Oare aveau să lupte împotriva lorânşile?

Godelieve, oricât ar fi fost de castă, nu era totuşi inocentă. Ghici şi înţelese delicata rugă a lui Joris, fremătând la cuvintele şi mângâierile sale, precum şi la emoţia şi înfocarea, redevenite tinereşti, ce i se citeau pe faţă. În acelaşi timp se înfricoşă de marele mister necunoscut de ea şi spuse cu o voce puţin schimbată:

— Ce mai lipseşte fericirii noastre?

Joris îşi înăbuşi cuvintele pe buze.

Godelieve mai murmură:

— Ar fi fost atât de bine să continuăm aşa.

Joris îi spuse:

— Cine va şti?

— Dumnezeu! răspunse brusc Godelieve.

În aceeaşi clipă se desprinse speriată, redevenind dintr-odată stăpână pe sine. Dumnezeu! Acest cuvânt răsunase în tulburarea ei, în începutul ei de înfrângere, ca o singură bătaie de clopot, cu atât mai tragică cu cât era unică. Chipul ei căpătă o expresie solemnă, se transfigură şi lumină întunericul. În ochi i se citea o certitudine ca un răsărit ele soare. îl privi pe Joris drept în faţă, cu seninătate, îi luă mâinile fără urmă de senzualitate, aşa cum ai atinge florile. Şi-i spuse cu glasul cu care t. e rogi:

— Da! trebuie să aparţinem unul altuia! Dar nu în felul acesta. Vom merge mai întâi la biserică. Simt că n-am de ce să-mi ascund dragostea, aşa încât vreau s-o duc în faţa lui Dumnezeu, să fie binecuvântată de el. Dumnezeu ne va uni, vrei? Mâine seară, la parohie. După aceea nu voi mai fi eu… voi fi a ta… soţia ta.

În ziua următoare, pe la şase, Godelieve se-ndrepta spre catedrala Saint-Sauveur. Joris preferase această biserică socotind-o mai frumoasă şi vrând ca dragostea lor să fie înconjurată de frumuseţe. Fata intră printr-o uşă

laterală şi se duse să-l aştepte într-una din capelele hemiciclului. Fără să ştie de ce, era cuprinsă de frică. Cine ar fi ghicit? Cine i-ar fi bănuit văzându-i împreună? Nu era ea cumnata lui, cu care era firesc să ieşi şi să intri într-o biserică, să te rogi? Cu toate acestea, urmări cu oarecare nelinişte pe cei câţiva credincioşi împrăştiaţi prin naos. Erau femei din popor, umile slujitoare ale lui Dumnezeu, aproape îngropate în pelerinele lor largi, ale căror glugi atârnă ca nişte agheasmatare. Se confundau din ce în ce mai mult cu întunericul care se lăsa. Doar vitraliile iradiau încă. Ornamentele lor în formă de rozetă păreau cozile desfăcute ale unor păuni albaştri, de e

mândrie neclintită. O tăcere adâncă. Nu se auzea decât pâcurul câtorva luminări şi, din când în când cum trosneşte lemnul confesionalelor sau al scaunelor – vaga respiraţie a lucrurilor adormite. Policromia vie a zidurilor şi coloanelor devenea din ce în ce mai ştearsă. Un văl negru nevăzut cobora peste tot. Stăruia un miros stătut de tămâie, de strălucire mucegăită, de colb al secolelor. Chipurile din vechile picturi se stingeau. Te făceau să te gândeşti la osemintele moaştelor.

Godelieve aştepta, puţin emoţionată şi melancolică, îngenunche pe un scaun, îşi făcu cruce, căută în cartea de rugăciuni pe cea pentru binecuvântarea căsătoriilor. Când o găsi, îşi făcu clin nou cruce şi începu s-o citească cu ochii pe pagia A, silabisind cuvintele cu o uşoară mişcare a buzelor, pentru a evita orice scăpare care ar fi constituit un sacrilegiu. Cu toate acestea, urmări cu greu textul, neliniştită şi tulburată, ridicându-se din clipă în clipă, privind în urmă până în fundul bisericii, la cel mai mic ¿gomot care răsuna pe lespezi.

Îşi împreună mâinile şi, cu ochii la altar, îşi înălţă cu înfocare ruga către Mielul pascal, cu totul şi cu totul de aur, care purta o cruce şi era pictat pe uşa turnantă a

tabernacolului: Doamne, Dumnezeule! Spune-mi că nu te-am jignit prea mult şi că mă ierţi. Am suferit atâta, Doamne! Şi apoi, Tu nu ai interzis iubirea! Iar el este acela pe care-l iubesc, pe el l-am iubit întotdeauna şi mă simt logodnica lui dintotdeauna. Pe el l-am ales în faţa ta! îl aleg drept singurul şi veşnicul meu soţ. Dacă nu este bărbatul meu în faţa oamenilor, va fi soţul meu înaintea ta. Doamne, Dumnezeule, spune că mă ierţi! Spune că mă binecuvântezi, spune că ne vei uni, că ne vei căsători, primind jurământul meu şi al lui…

Deodată se întoarse; un zgomot de paşi se apropia de ea; cineva înainta în amurgul care se lăsase, cineva care trebuia să fie Joris. îl vedea cu inima ei. Atunci se-nfioră şi se albi la faţă. Sângele îi fugi din obraz, năvălindu-i în inimă ca o maree roşie şi caldă. Simţi în piept o căldură, o atingere uşoară, asemenea unei mângâieri de fericire, un trandafir înflorit deodată care aduse cu sine dulceaţa lunii mai.

Umbra omenească se mări, intră în sală, în curând în spatele ei murmurându-i: „Godelieve”, foarte încet, pesteumăr

— Joris, tu eşti? întrebă uşor neliniştită încă, nu pe de-a-ntregul sigură de fericirea pe care voia să şi-o făurească. Apoi îi arătă un scaun lângă al ei. Şi, fără să-l mai privească, fără să spună nimic, deschise cartea sfântă şi începu din nou să citească rugăciunea pentru căsătorie.

Joris o privi, cucerit de această credinţă angelică plină de fervoare care transfigura păcatul apropiat. Se spovedea lui Dumnezeu, fără remuşcare, cu bucurie şi siguranţă, ca şi cum îl vedea încuviinţând şi binecuvântându-i din depărtările misterioaselor sale paradisuri. Pentru ea nu era o prefăcătorie cu care să te amăgeşti sau să-ţi dobândeşti iertare. Ci îşi celebra cu adevărat cununia. Poate că avea dreptate din unghiul

veşniciei. Joris se simţi cuprins de o imensă bucurie. Se înduioşa când băgă de seamă că ţinuse să fie frumos îmbrăcată, îşi pusese bijuteriile păstrate până atunci în sipet, se-mpodobise ascunzându-şi eleganţa sub o pelerină lungă dar cu siguranţă că avea să se lase admirată la întoarcerea acasă. După ce se rugă multă vreme, o văzu scoţându-şi mănuşile. O privi cu mirare. Ce avea să facă? Atunci Godelieve scoase din buzunar o cutiuţă şi luă de acolo verighetele, două verighete din aur masiv. Cu religiozitate îşi trase una pe deget apoi, luând mâna lui Joris, i-o puse pe cealaltă… Şi păstrând această mină în a ei, într-o strângere castă, ca şi cum un preot ar fi acoperit-o cu patrafirul, îl întrebă cu o voce plină de cea mai încrezătoare tandreţe:

— Mă vei iubi întotdeauna, nu-i aşa?

Verighetele lor se atinseră, se sărutară, verigi nituite ale unui lanţ sfânt pe care Dumnezeu îl binecuvântase şi care-i unea pentru totdeauna într-o iubire trainică şi legitimă 1

Godelieve începu să se roage din nou, nu mai avea de apărat iubirea lor în faţa cerului; acum putea să-i vorbească lui Dumnezeu cu extaz despre fericirea ei.

În timp ce făcea, emoţionată, schimbul verighetelor, nu se mai gândi la mănuşile pe care le scosese. În momentul

plecării începu să le caute. Căzuseră pe jos. Joris se aplecă, le strânse şi observă atunci că scaunele lor erau aşezate pe una din lespezile funerare cu care este pavată în unele locuri catedrala Saint-Sauveur; se aflau acolo, în această capelă, o serie întreagă de morminte plate de alamă şi piatră, unele având efigii înnegrite ale Domnului şi Sfintei Fecioare – reprezentaţi în cutele imobile ale giulgiului şi înconjurate de ciorchini de struguri şi

simboluri evanghelice. Godelieve le descoperi şi ea. O piatră funerară era sub picioarele lor; se puteau citi datele unei morţi clin timpuri de demult, literele rărite, incomplete, ale unui nume, care la rândul lui pierea, în piatră, se descompunea, intra în neant. Inscripţii funebre! Cum de nu le observase Godelieve când se aşezase aici? Dragostea lor se născuse pe moarte.

Totuşi, impresia neplăcută se risipi. Fericirea lor era din acelea pe care nici moartea nu le poate umbri, cum este fericirea unor îndrăgostiţi care, seara, în timpul verii, la serbările săteşti, se depărtează de la joc şi, pentru a se iubi, pentru a-şi prinde mâinile şi a-şi împreună buzele, se duc să se reazeme de zidul cimitirului.

Atracţia iubirii şi a morţii! Ea făcu pasiunea lui Joris şi a Godelievei mai gravă.

Şi în acea seară, posedându-se, crezură că mor puţin unul pentru altul.

CAPITOLUL, VII

Cum ne izolează imediat, iubirea! Trăieşti în dor ca pe o insulă, o insulă fermecată unde nu te mai preocupă nimic din ce-a fost, din vechiul continent al existenţei tale. Te mulţumeşti cu tine însuţi. Te întorci la viaţa primitivă. Nu mai există ambiţie, artă, interese, ci o lenevie triumfătoare a sufletului, care, lipsit de orice alt ţel, poate să se asculte în sfârşit pe sine.

Godelieve se simţi foarte fericită. Nu avea încă nicio mustrare de cuget. I se părea că intra «„în dragoste ca

127

Într-o stare de extaz, şi preaplinul bucuriei lăuntrice îi aminti de prima împărtăşanie, după care, în fiecare din dimineţile ce urmaseră, continua să simtă în ea un Dumnezeu viu. Acum era prima ei împărtăşanie a dragostei.

Cât despre Joris, el gusta prospeţimea şi plăcerile

convalescenţei. Existenţa sa trecută, zilele negre, furiile Barbei, regretul pentru fericirea pierdută pieriseră, se pierduseră într-o amintire ce se ştersese aproape cu totul.

Era ca şi cum s-ar fi întâmplat altcuiva, sau în altă viaţă. Se mira că-l putuseră înflăcăra atâta, altă dată, scopuri care acum îi păreau zadarnice. Ce înseamnă dragostea pentru Oraş, dacă nu o pasiune artificială şi rece cu care îşi amăgea singurătatea? A fost o dragoste pentru lăcaşul de veci. Şi ce periculos este să iubeşti moartea, când viaţa se află în faţa ta, simplă şi frumoasă! Iubirea este singurul bun. Oare Joris nu trecuse multă vreme pe lângă ea fără s-o vadă? îşi crease o altă raţiune de a trăi şi se pierduse ani întregi în visuri, adică în minciuni, înţelegea acum că acele visuri despre frumuseţea Brugesului erau iluzorii şi dezamăgitoare. Chiar clacă şi le-ar: fi împlinit, nu i-ar fi dat niciun fel de fericire reală şi i-ar fi lăsat sentimentul anilor pierduţi şi al vieţii lui sacrificate. Trebuie să te bucuri de prezent, să-ţi creezi bucurii imediate, să-ţi amesteci fiinţa ta de carne, cu soarele, vântul, florile şi să nu întronezi totdeauna un Dumnezeu în tine. Joris trăi fericit fără să facă nimic. Iubirea îi ajungea. Godelieve îi umplea zilele. Părăsi lucrările care erau în curs. Un număr de faţade lâncezeau pe jumătate restaurate, aşteptând bunul lui plac ca să li se ia schelele, ca să scape de bandaje şi fese şi să apară vindecate de boala bătrâneţii. îşi lăsă deoparte proiectele, chiar şi restaurarea vechii clădiri a Academiei al cărei plan îl începuse, având ele gând să facăo reconstituire a marilor ei linii severe, ceea ce i-ar fi adus un nou titlu de glorie.

Glorie? Ah! Ce himeră înşelătoare! Cum să te poţi împiedica să trăieşti pentru promisiunile ei postume?

Joris se lăsă la voia întâmplării de fiecare zi. Clipele pline de farmec treceau repede. Oare noii îndrăgostiţi nu sunt şi ei foarte ocupaţi? Au o viaţă lăuntrică activă. îşi

creează între ei raporturi complicate, subtile, minuţioase. Vor să afle totul unul despre altul, să-şi facă mărturisiri în orice minut, să-şi destăinuie fiece gând ce înfloreşte în ei, umbra celui mai mic nor trecător. Fiecare trăieşte în acelaşi timp în două suflete.

Şi au atâtea să-şi spună! Toată povestea lor, cea a zilelor şi cea a nopţilor, începând cu frageda copilărie, ceea ce au văzut, simţit, dorit, visat, plâns şi iubit – şi, de asemenea, visurile şi coşmarurile. Totul, fără reţinere, în amănunt şi cu nuanţe, căci sunt geloşi de trecutul cel mai îndepărtat şi de cel mai mic secret. Goliciune sacră a iubirii! Şi sufletul îşi leapădă vălurile unul câte unul şi se arată în întregime!

Joris găsi la Godelieve blândeţe şi duioşie. O făptură minunată care totdeauna încuviinţează, consimte, însoţeşte – şi cu ce subtile lumini ale inteligenţei!

Joris o întreba:

— Aşadar tu m-ai iubit mai întâi?

— Da, de la prima vedere, îndată ce ai venit în casa tatălui meu.

— De ce nu mi-ai spus?

— De ce n-ai văzut singur?

Simţeau amândoi că aşa a fost destinulsă nu se poată descoperi imediat. Joris se gândea şi la turn, la clopotul desfrâului, care sădise în el dorinţa pentru Barbe, la toată această misterioasă conspiraţie a turnului de unde cobora, de fiecare dată, poticnindu-se nevăzând limpede oamenii din jur.

Spuse, ca şi cum îşi vorbea lui însuşi, cu melancolie:

— Sunt foarte deseori orb în viaţă!

Apoi o întrebă pe Godelieve:

— De ce m-ai iubit?

— Pentru că aveai un aer trist.

Începu apoi să-i povestească o întâmplare din

copilăria ei, o mică dragoste puerilă la pension, care începuse tot din milă. Era la Ursuline. Se afla acolo un preot care preda religia. Nu mai era nici tânăr şi nici frumos, cu nasul lui mare şi cu obrajii acoperiţi de o barbă aspră şi neagră. Dar avea ochii înecaţi de o mare tristeţeâşi purta parcă, săpat în sine, sufletul, ca pe un mormânt adânc. Elevele îl găseau urât şi-şi băteau joc de el. Ea, văzându-l atât de antipatic tuturor, îi luă partea în inima

9 – cd. 747

ei, se rugă pentru el, şi, ca să-l despăgubească, se arătă exemplară la lecţiile sale.

Îi era duhovnic; se duse deseori să se spovedească, îi dădea iertarea păcatelor cu cuvinte atât de calde şi o numea duios: „Scumpa mea prietenă, scumpa mea surioară”. Zilele când nu-l vedea i se păreau goale şi lungi. Când sosea în clasă sau în biserică, simţea cum întâi roşeşte, apoi se face palidă. În serile de iarnă, în dormitor, se gândea la el şi, pe gearmmle îngheţate, îi scria numele, care parcă prindea viaţă între dantele.

Nu se înfiripă astfel dragostea?

Acestea se întâmplau tocmai în timpul săptămânii de post şi reculegere când se ţin predici înfricoşătoare despre păcat şi iad. Era încredinţată că Dumnezeu îşi face griji din pricina ei şi insuflă predicatorului pilde de pucioasă şi foc, căci săvârşise un păcat mortal, făcuse sacrilegiul de a iubi un preot.

Joris asculta curioasa istorisire, naivă ca o legendă. O revedea pe Godelieve copilă, cu părul ei de culoarea mierei, cu cosiţele pe spate, cu aerul de mică victimă, însetată de blândeţe şi de nevoia de a consola, neştiind la ce deznodământ va ajunge.

— Eram îngrozită, continuă ea şi, chiar de-a doua zi, m-am dus să îngenunchez în confesionalul aceluia pe care-l

mai iubeam, căci îl iubeam, cu toată anatema din perioada de reculegere şi în pofida lui Dumnezeu, în chiar clipa supremă în care trebuia să mă acuz de această vină.

— Părinte, am un mare păcat pe conştiinţă, pe care nu îndrăznesc să ţi-l mărturisesc.

— De ce? întrebă el. Mie poţi să-mi spui totul.

— Nu, mai ales dumitale n-aş îndrăzni să-l încredinţez.

— Spune! Trebuie, reluă el. Nu vrei să mâhneşti inima lui Dumnezeu, nu-i aşa? Nici să mă mâhneşti pe mine…

Atunci n-am mai putut să mă stăpânesc. Avea o tristeţe atât de mare, o asemenea melancolie în glas, ca un noian de vechi suferinţe reînviate! înroşindu-mă toată, i-am mărturisit repede:

— Părinte, iubesc prea mult.

— Dar Dumnezeu n-a interzis iubirea. Pe cine iubeşti prea mult? Şi cum ştii că iubeşti prea mult?

Am tăcut. Nu mai îndrăzneam. Atunci el stărui cu îndemânare, mă mustră, se necăji şi mai cu seamă mâhnirea lui mă mişcă şi mă făcu să vorbesc. Deodată, ca şi cum mi-aş fi luat o mare povară de pe suflet, povară pe care nu puteam s-o mai îndur, am şuşotit repede:

— Pe dumneata te iubesc prea mult!

Preotul nu zâmbi, ci rămase o clipă tăcut; şi, cum îl priveam plină de teamă, am văzut pe faţa lui aspră o înduioşare, o suferinţă imensă. Ochii săi priveau undeva, foarte departe, desigur în trecutul lui, când cunoscuse iubirea, a cărei nălucă i-o adusese în minte naiva mea mărturisire… Vrei s-o uiţi… Şi o voce de copil, care trece, ţi-o aminteşte iarăşi.

Îmi spuse de îndată să plec şi să vin mai rar la spovedanie.

Godelieve încheie:

— După cum vezi, n-ai de ce să fii gelos! E singura mea dragoste înaintea ta. Şi pe tine te-am iubit pentru că aveai un aer trist. Dar tu eşti frumos şi vei ajunge un om de seamă!

J'oris zâmbea, se-nchin oşa de dulcea ei istorisire, de acea vocaţie de consolatoare pe care Godelieve o avea încă de mică. Pe el făcuse mai mult decât să-l consoleze; îi spulberase orice durere, orice amintire amară, orice deziluzie. îi dăduse din nou dragostea de viaţă. Abia dacă mai păstra o părere de rău că inimile lor, care se căutaseră atâta timp şi suferiseră de a fi rămas singure, făcuseră la început o greşeală. Acum se întâlniseră şi viitorul li se deschidea în faţă. Tot trecutul dispăruse. Îmbătaţi de dragoste, era cât pe ce să uite că absenţa Barbei va fi scurtă şi că trebuia să se întoarcă, să se interpună între ei, să arunce asupra lor o umbră rece, aidoma unui turn. Fericirea le era nemărginită. Trăiau ca în eternitate, o eternitate în care nu erau decât ei doi!

De aceea făcuseră şi imprudenţe în acest oraş provincial unde totul e iscodit şi ştiut, plimbându-se pe străzi lăturalnice şi la ore târzii, lucru care dădu loc la comentarii.

Ei nu bănuiau nimic.

131

Seara le plăcea să se ducă la Minnewater, lacul încântător care doarme liniştit la marginea oraşului, în luminişul verde de lângă Beghinaj. Oare nu este el lacul dragostei, despre ale cărui unde credinţa populară spune că te fac să te îndrăgosteşti ca un nebun şi să iubeşti până la moarte? Cu toate acestea, nicio vrăjitoare nu turnase în apă băutura fermecată. Nu te cuprindea nebunia când te apropiai de malurile-i liniştite…

Joris şi Godelieve veneau acolo la începutul nopţii şi

un vânt uşor abia dacă stârnea murmurul ploilor de pe marginea lacului, ca un plâns fără cuvinte. Numai ecoul rugăciunilor şi al bătăilor de clopot, care se izbea de frontoanele caselor şi de acoperişuri, ajungea până acolo.

Atunci de ce apa aceea te făcea să iubeşti ca un nebun? Să iubeşti cu o patimă nestinsă? Cu atât mai mult cu cât în ea nu se oglindeau decât reflexe nestatornice, norii veşnic rătăcitori ai nordului. Joris mergea ca-n vis, beat de fericire. Godelieve zâmbea stelelor gingaşe, apei presărate de puzderia nuferilor, pe care ar fi dorit să-l ia cu sine.

Umblau aproape înlănţuiţi, extaziaţi de pacea locului şi a nopţii, fără să se gândească că ar putea fi văzuţi de vreun trecător, care, bănuind totul, avea să divulge dragostea lor vinovată. Nu se mai gândeau la Barbe, ca şi cum deveniseră stăpâni pe ei înşişi şi pe destin.

Oare vraja Minnewaterului îi şi cuprinsese, înnebunindu-i până la imprudenţa inutilă şi la iubirea nesăbuită care îşi bate joc de univers?

CAPITOLUL VIII

Joris voia să-şi îndeplinească visul şi s-o aducă pe Godelieve în turn. Năzuinţa tuturor îndrăgostiţilor este să-şi arate unul altuia locul în care trăiesc. Trebuie să ştie totul unul despre altul. Şi prezenţa iubită are darul de a sfinţi decorul. Desigur, Godelieve primi cu bucurie.

nu numai pentru plăcerea de a vizita misteriosul turn, nici măcar pentru a auzi mai de aproape concertul clopotelor şi a-l vedea pe Joris şezând dinaintea claviaturii şi făcânci să se-nalţe nostalgicele flori ale sunetului, din care nu cunoscuse până acum decât căderea petalelor asupra ei şi a oraşului; dorea mai ales ca în felul acesta să intre şi mai mult în viaţa lui Joris, să se afle în acea odaie de sticlă despre care îi vorbea adesea, numind-o încăperea

cea mai intimă a vieţii sale, şi unde a gândit atâta, a regretat, a sperat şi, fără-ndoială, a suferit atât de mult. Va descoperi acolo, în cercul închis al turnului, ceva despre el ce încă nu cunoştea.

Cu toate acestea, o frământa o grijă:

— Dacă voi fi văzută?

Joris o convinse că era uşor să intre fără s-o zărească nimeni; şi-apoi, n-ar fi fost nimic ciudat dacă i-ar fi venit în minte să vadă clopotniţa turnului şi să fie însoţită de el…

Urcară împreună. Godelieve fu numaidecât cuprinsă de o mare emoţie în tenebrele de nepătruns şi în răcoarea aceea de criptă. I se părea că se duc să moară împreună. Din cauza scării foarte întortocheate, se izbi mai întâi de pereţi, gata să se împiedice şi să cadă. Joris îi puse în mână frânghia, un cablu aspru şi solid servind drept rampă şi care o ajută să se orienteze, Trăgea de el ca de o ancoră în speranţa de a ajunge curând acolo sus la lumină.

Urcatul dură mult timp. Traversarea palierelor largi care dădeau spre săli goale, hambare ale tăcerii. Apoi trebuiau să străbată o nouă porţiune întunecoasă. Godelieve nu îndrăznea să privească, temându-se să cadă, să fie atinsă de lilieci, al căror zbor moale îl auzea cum se apropie şi se îndepărtează. Se simţea ca într-un coşmar în care culorile se strepezesc, unde formele şi sunetele se amestecă şi apoi se alterează. Joris îi vorbea, încerca s-o liniştească, glumea ca s-o îmbărbăteze. Godelieve răspundea şi mergea ca o somnambulă. Se speria mai ales pentru că nu-l mai vedea pe Joris, contopit cu întunericul şi nu-şi mai dădea seama de ea însăşi, simţindu-se parcă rătăcită, pierdută.

133

Nu mai supravieţuiau decât cele două voci ale lor care se căutau pe dibuite. Godelieve văzu în tăcere, ca în lumina fulgerelor unei furtuni în noapte, uşi misterioase,

şarpante de lemn tot aşa de tragice ca spânzurătorile, clopote piezişe, în special clopotul Triumfului, solitar în marele său dormitor, mantie de bronz care ajunge aproape de podea, rasă cernită a unui călugăr blestemat.

Urcau neîncetat, prizonieri ai treptelor şi ai turnului. Era ca o curte de închisoare pe verticală, ca o temniţă adâncă. Godelieve nu simţise niciodată o asemenea teamă, un fel de panică, o spaimă fizică pe care nu şi-o putea stăpâni. Când va veni izbăvirea? Curând, sus de tot, se ivi o licărire; vocea lui Joris, care mergea înaintea Godelievei răsună mai luminoasă. Deodată, simţi un revărsat de zori deasupra capului. În acelaşi timp un vânt puternic risipi de pe faţa ei întunericul.

Ajunseseră pe platformă, în camera de sticlă ale cărei ferestre dădeau spre panorama circulară a oraşului, spre imensa câmpie verde a Flandrei, spre Marea Nordului care strălucea la capătul ei. Într-un colţ zări claviatura canionului, fildeş îngălbenit, clavecin care aşteaptă…

Godelieve se miră, se minună.

— Aici cânţi?

— Da. Ai să auzi imediat.

— Sunt mulţumită acum că am venit, continuă ea. E groaznică scara asta fără sfârşit. Dar aici e frumos şi te simţi bine!

Voi să privească spre cele patru zări. Joris o strânse în braţe şi o sărută.

— Îmi place să te văd aici. De altfel, adăugă el, erai şi înainte prezentă. îţi aminteşti de fraza ta de la începutul iubirii noastre? „Dacă Dumnezeu ar fi vrut!” Mica frază care a hotărât totul. A doua zi era concertul clopotelor. Urcând, mi s-a părut că fraza ta urcă şi ea, păşeşte înaintea mea pe trepte, aleargă, se-ntoarce. De atunci, n-am mai fost singur. Mica frază care era vocea ta a trăit aici, lângă mine.

— Scumpul meu! spuse Godelieve. Şi-i cuprinse gâtul cu braţele. Adăugă: Aici ai şi suferit?

— Am suferit mult; dacă ai şti! răspunse Joris. Viaţa mea era ca şi urcuşul întunecos pe care l-am făcut

acum împreună, dar care totuşi se termină la lumină. Turnul m-a salvat.

Povesti apoi cum se consola şi se înflăcăra, repetându-şi deasupra vieţii! ca şi cum ar fi evadat, ca şi cum ar fi părăsit toate suferinţele şi le-ar fi dominat cu adevărat, de la o asemenea înălţime, că încetau să mai fie vizibile şi deci să mai existe.

— Uită-te ce mic pare totul, acolo jos!

Şi-i arătă Godelievei viaţa răzleţită, oraşul depărtat, frumoasele câmpii ca nişte covoare. Îi arătă unde se află Minnewater, locul iubit unde se plimbau la căderea nopţii şi care părea îngust cât o linie. Lacul se vedea ca o oglindă de om sărac, un umil altar în aer liber, cu toţi nuferii lui în chip de ofrande… Cum? Acolo era? Iubirea ocupă doar un colţ atât de mic?

Îi mai arătă, aproape în faţa lor, vechea lor casă de pe Dyver, înnegrită şi ornamentată, în spatele perdelei de arbori de pe chei. Era foarte mică, alungind în faţa ei o umbră scurtă, subţire şi răsucită ca un giuvaier de fier. Totuşi amănuntele se zăreau clar. Numărară ferestrele, tulburaţi deodată, privindu-se cu ochi înfocaţi şi cu buzele dornice de sărutări. îşi opriseră amândoi privirea asupra ferestrei de la camera de neuitat. Prin acel fluid cu care comunică permanent amanţii, se gândiseră în aceeaşi clipă la acelaşi lucru. Numaidecât, toate amintirile urcară de jos până la ei. Geamurile camerei nupţiale străluceau, străvezii şi complice. Era evocarea arzătoare a primei lor nopţi, a primelor sărutări. Căzură unul în braţele celuilalt. Şi Godelievei i se părea că oraşul se îndepărtează, se face

şi mai mic, apoi dispare, în timp ce ei doi, înlănţuiţi, urcară tot mai sus, nu mai sunt în turn, se topesc sub mângâierile vântului şi ale norilor, ating cerul…

Între timp, venise ora canionului. Joris se instală în faţa claviaturii. Godelieve ascultă la început dezamăgită. Nu auzea nimic altceva decât o ploaie de sunete ascuţite şi stridente care sunau melodios doar pe străzile oraşului, datorită distanţei. Depărtarea făurea nostalgia concertului. Acolo sus, clopotele ţipau, ca, prin sate, ţârcovnici ce-ar îngâna la întâmplare.

Cu toate că Joris se-ntrecea pe sine, se-nflăcăra în cinstea Godelievei. Başii interveniră în vechile lieduri fu

135

mande pe care le cântă; mai bine decât sopranul clopotelor, al căror clinchet îngeresc nu-şi capătă întreaga dulceaţă decât de departe, marile clopote înfiripară melopei măreţe, cu un freamăt de orgă şi de pădure, care o cuceriră pe Godelieve. Se dărui cu totul acestei vaste melodii pe care Joris o crea pentru ea şi care era ca o revărsare a fiinţei sale.

Tot turnul cânta iubirea!

Câţiva rari trecători de prin pieţe, câţiva locuitori lipsiţi de ocupaţie care rămăseseră pe-acasă fură singurii care băgară în seamă această muzică întinerită, aceste flori de sunete care cădeau mai proaspete peste acoperişuri şi pe străzi. Ce primăvară neprevăzută înflorea acolo sus? Ce se-ntâmplase cu vechile clopote, de începuseră să cânte mai repede, ca şi cum înfrigurarea le-ar fi îmbujorat bronzul cel negru? Când Joris termină, o luă pe Godelieve până la scăriţa care ducea spre platforma superioară; trebuiau să mai suie numai câteva trepte… Urcară mai sus… Godelieve văzu atunci dormitoarele clopotelor, toate clopotele aliniate, cu inscripţiile lor, cu datele lor, cu stemele lor, turnate în metal. Şi patina

diferitelor epoci, nuanţele de apă tare, oxidările bizare, rugina ca un clarobscur de Rembrancit. Urnele mai vibrau, fremătând încă de a fi cântat. Atenţia Godelievei fu atrasă mai ales de un clopot mare; era mai înalt decât ea şi atârna de bârne masive. O ornamentare în relief forma pe el o broderie. Godelieve vru să se apropie. Joris o opri repede şi o târî după el.

— Nu! nu te duce acolo…

Vocea lui tremurase de o emoţie subită. Era clopotul blestemat, clopotul desfrâului, cu atâtea trupuri dedate plăcerii, cu sânii ca ciorchinii de struguri, era pocalul plin de păcate, potirul întins de iad. Nu trebuia ca Godelievei să i se împărtăşească asemenea lucruri. Ochii ei erau prea nevinovaţi pentru a contempla acest dezmăţ nemişcat. Şi apoi, clopotul desfrâului fusese clopotul Barbei. Voluptăţile de pe îmbrăcămintea lui de bronz fuseseră voluptăţile ghicite sub rochia Barbei. Clopotul îl ispitise, fusese înţeles cu Barbe, pricinuise întreaga nenorocire. Godelieve nu trebuia să se apropie de el.

Joris o luă şi o duse spre alt clopot, cel ce bate orele, căci scârţâitul tijelor care acţionează limbile acestuia îi clădeau de ştire… După o clipă, marele ciocan se ridică, apoi se abătu pe metalul sonor. S-ar fi spus că era o lovitură dată cu cârja episcopală, sfâşiind tăcerea. Bătăile sunară solemn.

Joris şi Godelieve ascultau cu gravitate.

Era ora lor care se împlinea, cea hărăzită de soartă, o oră pe care n-o vor putea niciodată uita, nici reîncepe, ora cea mai frumoasă a vieţii, ora de culme a iubirii lor care se înălţase tot aşa de mult ca şi turnul.

Astfel că, în timp ce se întorceau, luând-o în jos pe treptele abrupte – unde îi cuprinse iar teama de viitor – avură limpede conştiinţa că începeau să coboare pe

pământ din înaltul iubirii lor.

CAPITOLUL IX

Barbe se-ntoarse acasă după ce lipsise o lună de zile. Sănătatea nu i se ameliorase deloc şi nici dispoziţia sumbră. Pregătirile de plecare, neajunsurile călătoriei, toate acestea, ca de obicei, o răscoliseră din nou. Părea tot ţepoasă şi iritabilă. Era palidă la faţă. Joris se gândi la gura ei foarte roşie, care acum se ofilise. Avu viziunea unui viitor care se arăta plin de griji şi de ameninţări.

Dar iubirea Godelievei compensa totul. Şi ea avusese aceeaşi impresie la întoarcerea surorii sale şi i-o împărtăşise lui Joris.

— Ce importanţă are, de vreme ce te am pe tine? răspunse el.

Fericirea lor neştirbită era din cele ce nu pot fi adumbrite de nimic. Rămaseră mai departe fermecaţi unul de altul, răsfrângându-şi reciproc iubirea aşa cum cerul şi apa îşi trimit razele lunii. Se luminau unul pe altul. Cei ce se iubesc nu bănuie că merg înainte scăldaţi în lumină! Durerea este legea, este o haină cernită pe care o poartă toată omenirea. Îndată ce o pereche este feri

cită, arată nefiresc, calcă legea cu o asemenea îndrăzneală, că pare înveşmântată în lumină, lumina unui paradis de unde vin şi unde se întorc. De aceea fericirea bate la ochi.

Era cu neputinţă ca Barbe să nu remarce schimbarea ce se-nfăptuise în Joris şi în Godelieve. Ca să poată fi fericiţi în acelaşi timp, însemna că erau fericiţi împreună. Observase anumite semne, o mai mare intimitate între ei. Înainte nu se tutuiau deloc; Joris o tutui de mai multe ori şi se opri cu stângăcie. Totodată Barbe primi scrisori anonime, mijloc josnic, dar foarte obişnuit în viaţa de provincie, unde bârfeala, invidia şi răutatea cresc ca iarba

printre pietrele caldarâmului. O felicitau că se întorsese; îşi băteau joc de îngăduinţa ei de a-şi lăsa sora singură cu soţul, îi semnalau locurile şi datele plimbărilor celor doi în timpul nopţii, socotite a fi sentimentale şi suspecte; fu înştiinţată chiar că într-o zi intraseră împreună în clopotniţa turnului.

Nimic nu trece neobservat în acest oraş sever şi lipsit de ocupaţie, unde curiozitatea răutăcioasă inventase până şi ceea ce se numea „o iscoadă", adică o oglindă dublă fixată pe partea exterioară a ferestrei, cu scopul ca din interiorul caselor să se poată controla străzile, să se poată supraveghea plecarea şi sosirea orişicui, să se capteze cu ajutorul acestui soi de capcană ieşirile, întâlnirile, gesturile care nu bănuiesc că sunt urmărite şi privirile care poartă în sine toate dovezile.

Astfel împinsă spre suspiciune, Barbe se simţi distrusă, dar şi puţin neîncrezătoare, cu toate indiciile pe care le strânsese singură. Fu lovită în mândria ei De multă vreme se detaşase de Joris, sătulă de el şi de orice convieţuire. Dar amorul ei propriu se revoltă, mai ales că cea care-i luase locul şi o trădase era chiar sora ei. Mai refuza încă să creadă. Nehotărâri! A admite şi apoi a respinge! Să găseşti faptul evident, apoi de necrezut! Cei doi polii Legănarea nesigură a unei bărci care se luptă cu valul. Şi cel mai rău lucru era această oscilaţie fără sfârşit!

Barbe dibuia, calcula şansele, examina cazul analizându-i pe cei doi complici. Sigur că Godelieve era mie

roasă, iar acest fel de a fi merge mână-n mână cu perfidia. Barbe o privi cu acreală, cu pică pe soră-sa, care în orice caz depăşise familiaritatea îngăduită, pentru a trezi propriile ei bănuieli şi pe ale altora, aşa cum o dovedeau scrisorile anonime.

Godelieve nebănuind nimic, fu mirată de ieşirile Barbei, care acum se-ndreptau şi contra ei. Până acum ea fusese mai cruţată, şi acest lucru îi îngăduia să mai domolească scandalurile şi să se interpună cu folos între cei doi soţi. Acum devenise şi ea o ţintă, ca şi Joris, a capriciilor care dezlănţuiau furtuna în casă. Dar ei abia dacă le băgau în seamă, nu se tulburau prea mult, cu privirea în altă parte, uniţi în gânduri încă de la începutul scenelor. Se hotărau repede să tacă, nu ripostau niciodată şi schimbau între ei cuvinte dulci, dar mute, de la suflet la suflet.

Rămâneau arareori singuri – Barbe stând totdeauna la pândă – dar le era de-ajuns o clipă pentru a-şi prinde mâinile şi a-şi sorbi buzele, pentru a se îmbrăţişa în spatele unei uşi, pe un palier sau pe scară. Era ca o fericire furată! Culegeau unul pentru altul bucuria, ca pe un fruct, în trecere, şi era destul pentru a înfrumuseţa o zi întreagă. Astfel, marea lor fericire se rezuma la o clipă tot aşa cum o întreagă grădină poate să se rezume la un buchet. O clipă înmiresmată care parfuma singurătatea camerei lor. Cât de furtunoasă devine iubirea chinuită de aşteptax-e! Poate că dragostea, ca şi fericirea, se află în înseşi întreruperile sale.

Prin faptul că fuseseră despărţiţi, Joris şi Godelieve se doreau şi mai mult. De câteva ori îşi potriviră plecările de-acasă şi se întâlniră în oraş. Barbe îşi urmărea sora, dar de la o distanţă prea mare şi o pierdea repede din ochi în labirintul străzilor din Bruges, întortocheate şi cotite.

Joris şi Godelieve suferiră de asemenea că nu puteau sta îndeajuns de vorbă cu toate că locuiau împreună. Barbe se ţinea tot timpul după ei şi nu pleca decât în momentul când şi ei se duceau la culcare, având grijă să nu-i lase singuri nicio clipă.

Şi ei simţeau că aveau atâtea să-şi spună!

139

— Ce-ar fi dacă ne-am scrie? propuse Godelieve într-o zi.

Simţise totdeauna această nevoie de a scrie, de a se destăinui pe hârtie, de a se descoperi pe sine pe această certitudine albă. Când era mică îi scria lui Iisus, apoi, ca elevă de pension, făcuse o pasiune pentru Omul-Dumnezeu a cărui statuie domnea în capelă, cu chipul său frumos, cu părul despărţit de cărare şi cu mâini fine, arătând în piept o inimă sfântă, înflăcărată de iubire. Îi scria seara, în sala de studii şi, la prima plimbare săptămânală a şcolăriţelor, arunca pe furiş, într-o cutie poştală, scrisoarea pusă într-un plic cu adresa „Domnului Iisus”. Era convinsă că acest lucru îi va aduce noroc, o va ajuta să obţină ceea ce dorea şi poate că totuşi misiva avea să ajungă la destinatarul din cer.

Acum îi transmitea lui Joris, la nesfârşit, tot ceea ce nu putea să-i spună, tot ceea ce, fără încetare, prin faptul că trăiau faţă-n faţă, se înfiripa în adâncul sufletului ei pentru el şi era silită să înăbuşe. Seara, când se-ntoreea în camera ei, scria până noaptea târziu, câteodată. Era ca şi cum s-ar fi aflat singură cu el. Aşa era din nou al ei» îl recucerise. îi vorbea pe hârtie. Nu făcea decât să răspundă la ceea ce el îi şuşotea, peste umăr, pe întuneric» stând în spatele el însuşi actul de a scrie este un act de iubire. Statorniceşte o legătură. Şi totodată schimbul de sentimente. Nu se ştie dacă vorbele izvorăsc pe pagină din cerneală sau se nasc din pagina însăşi, unde dormeau până atunci, şi cerneala nu face decât să le coloreze.

Tot ce transcria în scrisorile-i nesfârşite era doar ceea ce citea în sufletul ei. Dar cine scrisese toate acestea în sufletul ei? Oare iubirea lui Joris? Sau aceasta nu făcuse altceva decât să scoată la iveală ce se afla acolo dintotdeauna?

După ce umplea astfel pagini multe, trebuia ca a doua zi să facă o întreagă manevră foarte prudentă ca să-l găsească pe Joris pentru o clipă singur şi să i le clea. Joris răspundea. Godelieve scria din nou aproape zilnic.

Într-o seară, Barbe, pe care o chinuia insomnia, se sculă şi începu să umble prin casă; văzu deodată – atât de târziu noaptea! – o lumină sub uşa Godelievei. Intră

şi o surprinse scriind, foarte tulburată de apariţia ei neaşteptată.

În zilele următoare, Barbe rămase nedumerită. Nu se scrie decât cuiva care lipseşte. Godelieve nu-i putea scrie lui Joris, de vreme ce-l vedea şi-i vorbea în fiecare zi. Astfel, cei care nu iubesc, sau care nu mai iubesc, nu înţeleg deloc rafinamentele, nuanţele subtile şi gingaşe ale adevăraţilor amanţi. Bucuria lor de a înnoda între ei fire invizibile, pentru a-şi ţine mereu legate inimile într-un fel oarecare! Fericirea de a comunica pe foi de hârtie care se însufleţesc şi de unde se înalţă cu adevărat chipul iubit şi se iveşte într-o lumină ca de cuminecare!

Barbe, şovăielnică, deveni şi mai nerăbdătoare în faţa adevărului bănuit, care când se arăta, când se ascundea, încurca drumurile, ajungea la o răspântie, umbrea viitorul.

CAPITOLUL X

Godelieve începea să se simtă mai puţin fericită de la întoarcerea surorii sale. Şi nu numai pentru că prezenţa ei rupsese intimitatea, stăvilise extazul permanent şi posesia lor fără constrângere. Înainte, graţie situaţiei de fapt şi cu darul îndrăgostiţilor de a-şi face iluzii, putuseră să se creadă singuri în univers, să uite realitatea şi să-şi creeze o viaţă nouă după visul lor. Acum însă această realitate se impunea. Trebuiau să-şi ascundă ca pe o crimă iubirea pe care ar fi vrut s-o proslăvească peste întinsul mărilor şi până-n înaltul cerului. Inima sărmanei fiinţe umane este o

cupă nu prea adâncă ce se revarsă la cea mai mică fericire. Multă vreme îşi găsiseră scuze în propriii lor ochi, invocând nedreptatea unui destin care se rătăcise şi se restabilise în fine, conform cu dorinţele lor. Nu putea fi vorba de niciun scrupul al Godelievei, pentru că Barbe îi furase înainte iubirea lui Joris.

141

Ea fusese prima logodnica lui, şi asta pentru totdeauna. Din cauza Barbei, mirii se pierduseră multă vreme unul de altul. Cum putea fi vinovată de a se fi regăsit, de a fi îndreptat greşeala gravă a sorţii?

Godelieve îşi aruncase multă vreme praf în ochi cu fel de fel de argumente, cu teorii sufleteşti foarte personale şi prea subtile. Dar, de la întoarcerea Barbei, se simţi puţin vinovată. Cum să crezi în drepturile unei iubiri pe care nu îndrăzneşti s-o dezvălui nimănui? Nu trebuie să te laşi amăgită de cuvinte. Cuvintele cheamă cuvinte şi apoi se distrug unele pe altele. Ea îl iubise prima pe Joris. „Voinţa" lor i-a logodit, înainte ca destinul să intervină şi doar el singur să-i despartă. Era drept să spui aşa. Dar tot aşa de bine se putea spune că acum ea era aceea care adusese adulterul în domiciliul conjugal; şi încă un adulter care căpăta şi o nuanţă de incest, pentru că-l iubea pe soţul surorii ei, pe-un frate, aproape... Nimicnicie a vieţii şi a sufletelor! Godelieve începu curând să sufere de ceea ce resimţea totuşi ca pe o mişelie, trădarea unei încrederi, o iubire neîngăduită şi al cărei nume nu poate fi mărturisit. Cu firea ei sinceră, îi era ruşine de tăinuirile zilnice. Oare o dragoste atât de necuprinsă ca a lor, înălţată ca un turn, putea să se împace cu întunericul în care se învăluia, ca şi cum nici n-ar fi existat?

În paginile pe care le scria noaptea, îi împărtăşea lui Joris mâhnirea de a trăi o astfel de viaţă: minciună, şiretenii, duplicitate zâmbitoare, gesturi îndemânatice,

cuvinte ticluite; şi să fii nevoit să te supraveghezi veşnic! Ce catastrofă, ce nebunie furioasă s-ar aezlănţui dacă Barbe, cu firea ei vicleană şi groaznică, le-ar descoperi taina!

Se iubeau pe un vulcan, se iubeau ca în timp de furtună.

Iată ce-i scria Godelieve lui Joris, ce-i spunea în scurtele dialoguri pe care le puteau avea câteodată, când Barbe întârzia cu îmbrăcatul sau se ocupa cu gospodăria, lăsându-i un moment singuri.

— Să plecăm împreună? întrebă Joris.

Godelieve răspunse cu un aer trist:

— De ce? Nu ne vom putea căsători niciodată.

Catolică fiind, ştia bine că biserica nu consimte să binecuvânteze o a doua căsătorie. Unirea creştină este de nedesfăcut. Şi cum ar reuşi să trăiască, ea – credincioasă şi pioasă, în această stare? Situaţia actuală era diferită. Dumnezeu binecuvântase căsătoria ei cu Joris. În biserica în care schimbaseră inelele. Devenise cu adevărat soţia lui în faţa Domnului. Astfel nu stârneau scandalul. Totul se petrecea între ei şi Dumnezeu. Lucrurile aşa trebuiau să rămână. Dragostea lor nu trebuia să fie publică: niciodată n-ar putea s-o dea în vileag. Chiar dacă Joris obţinea divorţul, legea civilă ar ezita, ar avea nevoie de dispense, din cauza rudeniei şi a cvasi-inicestului. Lumea s-ar revolta cu siguranţă. Ar fi nevoiţi să plece, să se exileze departe, adică să aibă şi mai mult senzaţia că se ascund, că se reneagă.

Godelieve se simţi nefericită.

Mai ales pentru că socotea primejdios, nesăbuit chiar, să se gândească la o plecare cu Joris, din cauza oraşului, departe de care Joris ar fi suferit prea mult. Aici era mediul firesc al vieţii lui, al visurilor lui! N-ar putea

trăi în altă parte. Godelieve, desigur, se simţea iubită. Dar simţea în acelaşi timp că era ceva la care Joris ţinea mai mult, că el punea dragostea pentru oraş mai presus de cea pentru orice femeie. Între aceste două iubiri era aceeaşi deosebire ca între o casă şi un turn.

Gadelieve ştia – că Joris, abia plecat, ar suferi de o nostalgie de netămăduit. Regretul pentru oraş l-ar urmări neîncetat. Umbra vechilor clopotniţe i-ar întuneca toate drumurile. Bruges era opera lui, o operă de artă şi de glorie care mai trebuia desăvârşită. Era imposibil să speri că-l vei putea smulge de lângă ea. Dar oare evenimentele nu sunt stăpâne pe cuvintele şi hotărârile noastre? Godelieve amâna, discuta cu ea însăşi şi cu Joris urmările posibile ale iubirii lor. Deodată, în timpul acesta, avu un avertisment tragic, fu cât pe ce să schimbe şi să precipite totul. Există veşnica spaimă, pedeapsa poate, faţă de pasiunile netăgăduite: teama ca păcatul să nu se întrupeze. Godelieve fu îngrozită. Şi Joris se simţi copleşit. Ar fi fost o ironie, o cruzime fără margini a sorţii: îşi dorise atât de mult copii odinioară, la înee

143

putui căsătoriei cu Barbe, când o ducea la muzeu în faţa tabloului patroanei ei, pictat de Meruling şi îi arăta donatorii, îngenuncheaţi în mijlocul numeroasei lor familii, toate creştetele acelea aşezate în trepte, înghesuite ca în ex-votouri. Visase în special să aibă băieţi, care să-i continue numele în Flandra, conform arborelui său genealogic secular. Dar căminul său rămăsese pustiu, fără deschidere spre viitor. îşi dădea seama acum că dacă, în locul Barbei, ar fi luat-o pe Godelieve de soţie, ar fi cucerit într-adevăr toată fericirea, adică în afară de dulceaţa iubirii, bucuria unei posterităţi şi mândria de-a supravieţui după ce se va stinge.

Godelieve socotea această ipoteză ca pe o năpastă. În

primul rând, n-avea să meargă până la capăt. Durerea, ruşinea, groaza o vor ucide. îşi aminti precizarea ameninţătoare, avertismentul ce-ar fi trebuit să-l constituie pentru ea lespedea funerară unde se-ntâlnise cu Joris în catedrala Saint Sauveur, în seara când îi devenise soţie… Nu băgaseră de seamă că scaunele lor se aflau pe inscripţii funerare şi că ştergeau şi mai mult cu picioarele numele tocite de pasul secolelor. Abia după ce căzuseră mănuşile Godelievei şi când, pentru a le ridica de pe jos mâinile lor împodobite cu inele noi, oarbe şi grăbite să se avânte spre nefericire, atinseseră piatra funerară, abia atunci atinseseră într-adevăr moartea.

Acum prezicerea se-ndeplinea. Godelieve nu era încă sigură; poate că nu era decât bolnavă, se-nşela, şi păcatul nu rodise încă în ea; speră, avu remuşcări, se rugă, petrecu ore întregi prin biserici, nu mai aşteptă decât din partea cerului să pună capăt temerilor ei. Era încă posibil să se fi înşelat. Dar totdeauna, când îşi ridica ochii spre altare, îi apărea o fecioară ţinând în braţe un prunc. Imaginea ajunse o obsesie, ca o alegorie inevitabilă, în care se vedea pe ea însăşi purtându-şi păcatul întrupat. Începu să atribuie un sens superstiţios acestor madone. îşi spunea în sinea ei: „Dacă prima pe care o zăresc când plec, azi, are mâinile împreunate, răspunsul oracolului e prielnic şi o dovadă că toată teama mea a fost fără temei. Dacă. din contră, Madona ţine un Iisus în braţe, asta înseamnă spulberarea speranţelor şi confirmarea sigură a propriei mele maternităţi”.

144

Godelieve se duse s-o revadă pe Fecioara din colţul străzii Corroyeurs-Noirs, cea din racla de sticlă, pentru care lucrase odinioară un lung văl de dantelă; dar vai! Fecioara purta în braţe un prunc; acelaşi lucru şi cu Fecioara care domina consola cu frunziş şi capete de

berbec, de pe faţada halelor; tot aşa şi, cu Fecioara lui Michelangelo. care se afla în catedrala Saint-Sauveur. Abia dacă un număr mic de fecioare compensau cu braţele lor goale grămada de prevestiri rele; dar aveau jos o inscripţie mustrătoare: „Eu sunt Imaculata”. Şi banderola era şerpuitoare ca şi spada de foc a arhanghelului, în pragul Paradisului închis!

Godelieve fugea de-acolo, conştientă de castitatea ei pierdută, la fel de mâhnită şi înfricoşată de statuile mustrării şi de cele ce-i prevesteau răul.

Ce va hotărî cerul cu ea? Astfel, zile întregi se ducea să consulte madonele, la încrucişarea străzilor, în biserici, sub arcade, agăţându-se de acest fir, făcând să depindă de astfel de întâmplări întreaga ei viaţă.

Îşi înmulţi rugăciunile, luminările închinate Domnului şi promise să ia parte la apropiata procesiune a Pocăitelor din Furnes, se rugă nouă zile în şir, se duse grabnic să se spovedească, deoarece Dumnezeu nu-i vede pe cei care sunt umbriţi pe un păcat prea negru. Atunci cădea săptămâna Sfântului-Sânge, procesiunea clin mai, când se poartă cu mare pompă prin oraş, printre corurile albe ale fetelor aflate la prima împărtăşanie, printre petale de trandafir, printre steagurile de aur şi şirurile de călugări din toate ordinele, o picătură de sânge a lui Iisus, adusă de cruciaţi. Godelieve se istovi întreaga săptămână cu postitul, cu drumurile, cu penitenţa şi cu rugăciunile. Duminică, în soarele puternic al străzilor, când apăru racla cea micuţă ca un arbust de pietre scumpe, Godelieve începu să tremure toată, cuprinsă de o imensă speranţă. Sfântul-Sânge trecuse. Simţi cum rana sexului ei se deschide…

De atunci totul se schimbă între ea şi Joris. Dumnezeu o luase din nou sub ocrotirea sa. Oare nu aparţinea şi Domnului! Cedase din milă dorinţei lui Joris şi

pentru a îndulci tristeţea din inima lui. Dar nu trebuia să mai mâhnească de-acum înainte inima Domnului. Dumnezeu se arătase atât de mărinimos. O salvase – şi odată cu

10 – cd. 747

ea îi salvase şi pe ceilalţi de o nenorocire care ar fi fost un întreit dezastru, un morman de ruine în jurul unui leagăn. Ea trebuia, în schimb, să nu-l mai supere pe Dumnezeu şi să nu mai cadă în păcat. I-o promisese duhovnicului, care-i adusese, cu înţelepciune, liniştea în suflet, îi dăduse sfaturi, îi arătase un nou drum în viaţă.

Joris îi căuta ca şi înainte mâinile şi buzele în timpul întâmplătoarelor întâlniri pe scară sau pe coridoare. Godelieve se ferea, îl respingea cu un gest blând dar hotărât. El se înverşuna să-i scrie, mai pătimaş ele când se simţea înlăturat, deşi erau atât de aproape, mai patetic după recentele temeri pe care le împărtăşiseră, având sentimentul unei mici morţi a fiinţei lor, în ceea ce poate că nici nu existase vreodată. Dar ea nu-i răspundea; îi strecura cel mult câteodată o scurtă scrisoare cuminţită, încurajându-l sufleteşte, numindu-se sora lui mai mare şi moarta sa, vorbind despre viitor fără să-şi piardă speranţa că se vor uni într-o zi, dacă Dumnezeu va vei, nu în păcat, ci în bucurie şi legături îngăduite.

CAPITOLUL XI

Era miez de toamnă. O toamnă cu frunze moarte, o toamnă de pietre moarte, în oraşul care se stingea. Fusese marea săptămână a tristeţii Bruges-ului, săptămâna morţilor, în timpul căreia oraşul se învăluie în ceţuri şi clopote şi se cufundă într-o şi mai nealinată melancolie…

Mai era şi altceva decât comemorarea morţilor. Era şi cea a durerilor lăuntrice, a visurilor risipite, a speranţelor pierdute, a tot ceea ce a fost în noi şi secat. Joris suferea pentru trista sa iubire, care începuse să fie ca şi cum ar fi

pierit. Godelieve, zi de zi, se desprindea şi mai mult de el. Pregătită de cumplitul avertisment, influenţată de duhovnicul ei, căruia îi urma sfaturile cu sfinţenie, ajunsese repede să nu mai cadă în păcatul care

Însemna marea primejdie. Ah! lupta lui Joris împotriva lui Dumnezeu a fost scurtă. Totuşi îi era dor de Godelieve şi o regreta, tânjea după sărutul ei atât de deosebit de al Barbei. La ea simţeai că se dăruie şi nu cere nimic. Darul întregii sale fiinţe avea menirea să-şi alunge tristeţea. În ea găseai uitarea şi tămăduirea. În braţele ei te simţeai ca într-un golf. Erai la adăpost de mare şi de furtună. Iată însă că se schimbase, îi refuză mai întâi buzele, apoi mâinile şi cu atât mai mult orice întâlnire în afara casei, pe care n-o mai putea spera.

Abia de-i mai scria câteodată, dar cu atât calm! Joris bănuia că era învinsă de frică şi de credinţă şi că se depărta de el, fără prea multe frământări şi cu duioşii măsurate. îi spunea: „Să ne purificăm! Dragostea noastră va creşte dacă va fi neprihănită şi aşteptarea o va întări”. îi vorbea de Sfânta Tereza şi de propria lor nuntă mistică. Şi datorită scrisorilor ei scurte şi curate, o simţi mai îndepărtată, nevoit să n-o mai poată iubi decât aşa cum iubeşti pe cineva plecat pe alte meleaguri. Iar, absenţa nu înseamnă oare moartea pe jumătate?

Godelieve era pe jumătate moartă pentru el. O plânsese în săptămâna morţilor, când, sus în turn, simţi mai mult ca oricând în aerul cenuşiu al unui noiembrie de miazănoapte că tot oraşul este sortit morţii. De-acolo din înălţimi îi apărea pustiu. Era ca un oraş în letargie. Canalele se-ntindeau inerte, iar frunzişurile, şfichiuite de vântul rece, semănau cu sălciile plângătoare şi se mişcau ca deasupra unor morminte. Cu toată depărtarea, se mai puteau desluşi încă pe faţadele bisericilor, lângă intrare,

anunţurile funerare pentru parastase, ale slujbelor pentru comemorări – afişe ale morţii!

Mii de imagini ale doliului se ridicau din oraş până în vârful turnului de unde Borluut privea şi se întrista. Şi sufletul lui era la unison cu această privelişte. Coborâse în el cenuşiul şi sfârşitul mohorât al toamnei. Joris se simţi singur. Mica frază a Godelieveei, care înainte îl însoţea în turn, urca treptele râzând, sălăşluia şi trăia multă vreme în el – murise. Mica frază alintătoare, care era vocea Godelievei şi care câteodată se încarna într-un clopot şi cânta împreună cu canionul!

147

În acel timp concertul clopotelor era vesel, şi Joris, ascultându-l, se asculta pe sine. Nu auzea dangătul altor clopote care se înălţa spre cerul Bruges-ului. Să fi fost din cauza anotimpului cu sonorităţi mai ample, a lui însuşi, sensibilizat de durere, sau a săptămânii morţilor, în care clopotele de la parohii bat mai tare? Nu le mai auzea decât pe celelalte. Se miră chiar că până atunci nu le remarcase decât foarte puţin, acolo sus. Clinchetul canionului răsuna clar: tot turnul vibra sub degetele lui, iar cântecul care izvora din sufletul lui se cuibărea înapoi în el.

În timpul acestor zile, fu invadat de clopotele bisericilor. Canionul, cu vocea lui de altă dată, slăbită acum, acoperită de alte sunete, se mai îndărătnicea în sfaturile lui voioase: „Să trăieşti! Trebuie să trăieşti”. Dar tocsinul bisericilor din oraş proclama moartea, desfăşura în aer convoaie funebre. Era dangătul de la Saint-Sauveur, hurducat ca un car mortuar; clopotul mare de la Notredame, întinzând deasupra oraşului un giulgiu de sunete; clopoţeii Beghinajului purtau vălurile albe ale înmormântării unei fecioare; clopotul de la Saint-Walburge se mişca în veşminte negre de văduvă. Altele, şi mai departe, ieşeau din capele, din mănăstiri nenumărate; s-ar

fi zis că un zbor de suflete chinuite, rotindu-se în văzduh, îşi căutau casa care le dăduse uitării, asaltau clopotniţa turnului şi veneau să sărute cadranul lui de aur ca pe un potir de împărtăşanie.

Şi Borluut plutea pe moarte. Clopotele turnului se alăturară. Şi dangătul lor fu funebru. Turnul cânta sfârşitul iubirii, o plângea pe Godelieve. Erau sunete joase şi duioase, ca şi cum turnul devenise doar o umilă bisericuţă, şi clopotele ei chemau la iertarea păcatelor.

Apoi cântecul se înălţă mai puternic. Clopotarului îi fu ruşine de durerea lui personală: înflăcără claviatura cu gândiri măreţe – şi marile clopote interveniră, intonară Requiem-ul Bruges-ului, acoperiră repede sunetele slabe ale celorlalte clopote şi absorbiră toate aceste decese obscure în moartea oraşului, mai îndreptăţită să se întindă din zare în zare.

CAPITOLUL XII

Joris mai crezu că ar putea s-o recâştige pe Godelieve învingându-i temerile şi împotrivindu-se lui Dumnezeu, într-o zi simţi însă că speranţa lui se spulberă; în momentul când se despărţiră pentru a se duce la culcare şi Barbe se afla înaintea lor, ea îi strecură repede în mână un plic. Tulburat, nebun de bucurie, alergă în camera lui, crezând că va citi o nouă scrisoare după un lung interval de tăcere care îl mâhnise, o scrisoare duioasă prin care reînnoda firul dragostei. În plic nu se afla nicio hârtie cu ceva scris pe ea; ci numai un inel, una din verighetele de aur pe care le schimbaseră într-o seară, în biserică, înflăcăraţi de iubirea împărtăşită! „Ah! ce lucru crud şi fără rost”, gândi Borluut, zdrobit, dar mai mult descurajat decât întristat. Puse inelul într-un sertar, cu mintea aiurea, gândindu-se că e supus la o supremă încercare, şi de data aceasta ea era dovada neîndoielnică a despărţirii. Însemna cu-adevărat

sfârşitul, ultima verigă dintr-un lanţ sfărâmat care nu-i mai unea! Şi aici Joris recunoscu sfaturile duhovnicului, de a rupe definitiv, de a te feri de cel mai mic prilej de a păcătui şi, mai ales, de a te descotorosi de micul giuvaier insidios ce le simboliza pactul.

Între timp, Barbe măcinată de bănuieli, nu înceta să pândească. De săptămâni, de luni întregi, trăia cu o singură ţintă, cu toţi nervii încordaţi pentru a afla adevărul. Remarcase că Godelieve scria mai rar. În fiecare seară se ducea să vadă clacă mai era lumină sub uşa ei. Când Godelieve pleca de acasă, o însoţea sau o urmărea. Cât despre Joris, profita de lipsa lui pentru a-i căuta prin haine sau prin sertare. Era aproape convinsă; dar îi trebuia dovada, o dovadă care să fi fost în sfârşit certitudinea, mărturia de netăgăduit pe care ar putea s-o arunce în faţa celor doi vinovaţi.

Joris, neglijent ca întotdeauna, cu gândurile împrăştiate, cu ochii pierduţi ai celui care se-ntorcea din turn, zvârlise la întâmplare inelul Godelievei în sertarul unde

se afla şi inelul lui. Barbe, în timp ce cotrobăia într-o zi, după apusul soarelui, găsi cele două bijuterii într-un colţ, printre nişte hârtii fără importanţă. La început nu le dădu nicio atenţie. Abia după ce văzu o inscripţie în interiorul inelelor, se miră şi începu să citească: erau gravate numele lor: Joris – Godelieve şi o dată. Data în special era acuzatoare, căci coincidea – şi Barbe observă imediat acest lucru – cu cea a plecării ei pentru cură, moment prielnic în care rămăseseră în doi. Nu mai încăpea nicio îndoială. Barbe deţinea dovada, martorul mut şi blestemat. Pe deplin lămurită, o apucă turbarea, îşi ieşi din minţi, îşi simţi nervii zdruncinaţi de parcă totul se-nvălmăşea în ea, ca la trecerea unui freamăt printr-o tolbă

cu săgeţi veninoase.

Joris sosi puţin mai târziu, la ora cinci; intră direct în sufragerie, unde Godelieve se aşezase la masă şi aştepta. Barbe pândea din capul scării, cu respiraţia tăiată, cu capul vâjâind, mulţumită că ştie, uşurată parcă de atâtea bănuieli, semne, indicii a căror povară nesigură o purtase luni întregi. Acum toate suspiciunile ajunseseră la aceste două inele, se adunară în ele şi le ţinea în mână atât de tare, le strângea atât de febril, mai să le strivească de parcă ar fi fost flori.

Când complicii fură împreună, se repezi în jos pe scări.

Intră în odaie ca o furtună.

— Ticăloşilor!

Strigătul îi izbucni din piept cu o voce complet schimbată, o voce care gâfâia, ca şi cum ar fi alergat multă vreme.

Godelieve presimţi pe loc dezastrul ce va urma. Joris o privea nelinişţit, căutând să afle până la ce punct bănuia cele întâmplate.

Barbe repetă apăsat:

— Ah! Ticăloşilor!

Şi apoi, îndreptându-se spre Joris, zise:

— Ştiu tot!

Şi-i arătă inelele, atât de mici şi umile, având aerul că-şi cer iertare pentru denunţul lor, şi care zăngăneau în sipetul tremurător din căuşul palmei ei.

Deodată rânji şi izbucni într-un râs îngheţat, ca o nebună. Apoi se întoarse spre Godelieve, ţipând:

— Tu! pleacă, pleacă de-aici! Te gonesc!

Vru s-o îmbrâncească s-o bată. Joris se interpuse.

Atunci izbucni nestăpânită furia spumegândă, furia unei mări dezlănţuite care nu se mai poate linişti, năvală

de pietre şi epave, de valuri înspumate care izbi în Joris şi Godelieve şi-i împroşcă până-n adâncul sufletului.

În timp ce-i acoperea cu insulte, le aruncă deodată cele două inele ca pe nişte proiectile.

— Iată! Poftim inelele voastre!

Chipul ei era răvăşit, ca de o catastrofă. S-ar fi zis un chip care se topeşte ca la dezgheţ. Şi repeta neîncetat, asemenea unui horcăit, unui refren al disperării:

— Ce mârşăvie! Ce mârşăvie!

Joris şi Godelieve rămaseră muţi, neîndrăznind să scoată niciun cuvânt, ca s-o liniştească, să domolească lucrurile.

Furia ei crescu clin cauza tăcerii lor şi a faptului că inelele aruncate nu loviseră pe nimeni. Înnebunită, apucă de pe comodă un vas vechi de faianţă de Delft pe care-l aruncă cu putere în capul lui Joris. Acesta se feri, dar glastra albastră se sparse lovind oglinda, care crăpă de sus până jos. Faianţa căzând pe vatra de marmură se făcu ţăndări cu un zgomot strident şi prelung care-o întări tă şi mai rău pe Barbe. În clipa aceea îşi văzu în oglindă chipul spintecat în două de crăpătura care se-ntindea de la un capăt la altul al oglinzii.

I se păru atunci că îi crapă şi ei capul şi, scoasă din fire, apucă alte obiecte şi le aruncă în vinovaţii care stăteau în faţa ei înfricoşaţi şi galbeni ca ceara, căutând s-o oprească, să se adăpostească, clar neputând să fugă, căci se aşezase în dreptul uşii tăindu-le trecerea, cu privirea rătăcită, cu spume la gură. Era turbată, înnebunită de durere, lovită în mândria ei, într-atât încât credea că simte pe obraz rana oglinzii, mai mare şi mai îngrozitoare pentru că nu sângera; se îmbăta de vacarmul a tot ce

arunca spărgând de pereţi şi de geamuri: cristale, vaze, sfeşnice, făcându-le să zboare prin cameră şi să cadă

cioburi-cioburi, pradă nu ştiu cărei furii de distrugere şi frenezii de a nimici totul în jur, de vreme ce şi în inima ei nu mai erau decât ruine!

Şi când acest crâncen măcel se termină, ruşinată şi obosită, scoase un strigăt prelung şi plecă, hohotind de plâns, pe coridoare.

Joris şi Godelieve rămaseră singuri.

Nu rostiră niciun cuvânt!. Joris avu impresia că viaţa s-a năruit peste el, se simţi căzând parcă în gol, după ce totul în jurul lui se sfărâmase. I se păru că se prăbuşeşte din vârful turnului, din înălţimea dragostei lor, care se ridicase tot atât de sus cât şi turnul. O senzaţie de ireparabil îl umplu de tristeţe. îşi apăru lui însuşi dincolo de viaţă; drama pe care o trăise era foarte depărtată, străveche, avusese loc într-o existenţă din alte vremuri şi aparţinea unui mort care-i semăna. Această poveste de dragoste de demult se terminase rău, desigur. Fusese vina femeii care se temuse şi renunţase prea repede; nici el nu stăruise destul.

Îşi atrăseseră pedeapsa pentru că se renegaseră ei înşişi.

Acum totul nu mai era decât un vis, ca şi cum nici n-ar fi fost.

Din vălmăşagul gândurilor, Joris fu deodată adus la realitate de Godelieve care, în picioare, îi întindea mâna având aerul că vrea să plece.

Joris o întrebă:

— Ce vei face acum?

— Vezi bine, răspunse Godelieve, cu o voce stinsă, că nu mai pot rămâne aici.

— Da, spuse Joris, vom pleca.

Şi în dezastrul mut, simţindu-se singur, vru să se agaţe de ea, s-o strângă în braţe, s-o recapete în acest moment în care toată viaţa îi scăpa printre degete, în care

trebuia să se gândească să-şi reclădească alt viitor. Godelieve se feri, mai speriată de ce s-ar putea întâmpla decât de ceea ce se întâmplase. Se refugia în ce

lălăit colţ al încăperii, spuse cu o voce slabă, ca în vis, de parcă s-ar fi aflat pe malul absenţei:

— Tu, Joris, trebuie să rămâi. Aici e viaţa ta, opera ta, gloria ta!

Apoi rosti cu o voce din nou sigură:

— Eu mă voi retrage mâine la Beghinajul din Dixmude…

Joris simţi că hotărârea ei era de neclintit şi însemna înfăptuirea unui plan pe care şi-l făcuse cu câtăva vreme mai înainte. Nu atât descoperirea Barbei şi scena ei teribilă îi despărţea, cât voinţele lor care nu se mai înlănţuiau. Astfel, evenimentele nu sunt adevăratele cauze ale lucrurilor. Ele nu fac decât să ni se conformeze şi să exteriorizeze ceea ce exista dinainte în noi. Aici soarta ticluise totul. Ea triumfa.

Godelieve avu curajul disperării.

— Adio, Joris! exclamă ea pentru ultima dată: mă voi ruga pentru noi.

Vocea i se stinse la ultimele cuvinte, care parcă păliră, se clătinară, se muiară, ca şi cum s-ar fi îmbibat de lacrimi lăuntrice.

Se-ndreptă spre uşă şi călcă în picioare cioburile care trosniră ca dărâmăturile sub paşii ei. În acea clipă revăzu, ca la lumina unui fulger, întâlnirea lor din biserica Saint-Sauveur, seara nupţială şi inelele schimbate deasupra lespezii funerare. Într-adevăr, iubirea lor trebuia să se termine rău, căci se născuse pe moarte. Acum sumbra prevestire se împlinise.

Se hotărî brusc şi ieşi, fără a întoarce capul, pentru totdeauna.

Joris, zdrobit, se văzu singur, atât de singur că i se păru că se deşteaptă între morminte. Şi se gândi la ambele femei, ca la două moarte, al căror văduv era.

PARTEA A TREIA

ACŢIUNEA

CAPITOLUL I

Deasupra vieţii! Joris se crampona de această deviză.

O exprimă cu tărie, o scrise cum s-ar spune cu litere de foc în aerul curat din faţa lui. Şi-o repetă în gând ca pe un ordin, ca pe-o chemare în ajutor care-l putea salva, întotdeauna acesta fusese crezul lui, imnul încrederii în sine, încheierea suferinţelor, ţâşnind din ele ca apa dintre Blânci.

Desigur, după tragica scenă şi plecarea Godelievei, rămăsese descumpănit. I se păru în toate zilele următoare că întreaga casă murise. Se cufundase toată în tăcere. Orice plecare sau sosire, zgomotul de paşi şi de voci încetase. Părea acum o capelă mortuară unde nu rosteşti un cuvânt, unde ţi-e teamă să te mişti. Încăperea în care avusese loc cearta finală rămase aşa, cu parchetul plin de cioburi, cu oglinda despicată, având parcă o rană ce continua să se adâncească şi să-i mutileze, cu cicatricea ei ¡mortală, paloarea. Nimeni nu mai intrase în odaie, care rămăsese închisă, cu uşa încuiată cu cheia. Semăna într-adevăr cu camera unui mort, în faţa căreia te trec fiorii şi unde nu îndrăzneşti să mai pătrunzi.

Barbe, de altfel, nu-şi mai părăsi apartamentul, unde

I se aducea masa, izolată acolo, singură, neîmblânzită, într-o stare de mare depresiune. Descoperirea dovezii pe care o deţinea în sfârşit, furia ei nestăpânită, excesele sălbatice, fuga Godelievei, care plecase a doua zi în zori, fără să-i mai vadă, toate acestea îi suciseră şi-i încâlciseră nervii ca odgoanele pe timp de furtună.

Acum, o sfârşeală imensă luă locul cumplitei exasperări. Nu mai era dezlănţuită, nu mai clocotea de mânie.

154

Se ghemuia prin colţurile odăii, zgribulită ca un animal bolnav, golită parcă de sânge. Rătăcea pe scări, pe coridoare, galbenă ca ceara, cu faţa brăzdată de lacrimi. Câteodată, când îl mai întâlnea pe Joris din întâmplare, iritarea îi revenea pentru o clipă, se manifesta prin câte o vorbă violentă, vulgară, pe care o zvârlea în urma lui ca pe o piatră. Dar nu mai avea putere, nu mai arunca decât o singură piatră, ca şi cum s-ar fi lăsat noaptea şi răzbunarea ei se istovise.

Joris se izola şi el, o evita, nemaiavând pentru Barbe decât indiferenţă. Conştientă sau bolnavă, îl făcuse să sufere prea mult. De aceea nu se putu opri să n-o urască, deoarece, fără a fi în stare să-l facă fericit, nimicise până. şi scumpa şi ultima lui dragoste, care-i adusese alinare şi seva înnoirii. Cum să se consoleze de a fi rămas încă o dată singur? Cum s-o uite pe Godelieve, dusă pentru totdeauna din viaţa lui? îl iubise şi totuşi plecase! Totul era fără leac. La început întrebă de ea. Nimeni nu ştia locul unde se retrăsese. Poate că nu intrase în Beghinajul din Dixmunde, cum spusese, ci se dusese în alt oraş unde îl va chema în curând. Era cu putinţă ca o asemenea dragoste să se sfârşească atât de repede, fără niciun motiv? Da, într-adevăr, Dumnezeu se interpusese între ei. Din clipa spaimei unei maternităţi posibile, sfătuită de duhovnic, păcatul îi apăruse în toată goliciunea lui şi, odată cu asta, ameninţarea iadului, încât Godelieve se-ndepărtase brusc ide el, redevenise stăpână pe sine. Dar fără îndoială că despărţirea o apăsa. Era imposibil ca amintirea „sărutului” să n-o urmărească pretutindeni unde. se va duce. Şi amintirea se transformă repede în dorinţă.

Joris aşteptă, regretă, speră să aibă ştiri şi iubirea lor să renască într-o zi. Dar totul se încheiase definitiv. Află de la o prietenă a Godelievei, căreia ea îi scrisese în cele din urmă, că se făcuse beghină.

Deasupra vieţii! Pe Joris îl îmbărbătă, îl înflăcără şi-l însufleţi acest strigăt. Fusese învins, de două ori dragostea i se pusese de-a curmezişul, în cale. De aici i se trăseseră toate suferinţele. La început Barbe, apoi Godelieve. Fiecare îl făcuse să sufere în felul ei, îi slăbise

155

forţa, elanul de a se descătuşa de micimile vieţii, superioritatea faţă de ceilalţi oameni, darul său de creaţie şi de artă.

Putere de temut! Putere astrală a iubirii. Bărbatul este sub influenţa femeii ca marea sub influenţa lunii. Joris suferise de a nu mai fi el însuşi, de a fi prada a ceva capricios, care se schimbă tot timpul, evoluează, zâmbeşte, apoi se întunecă în nori şi eclipse. Viaţă care atârnă mereu de un fir de aţă! De ce să nu te eliberezi şi să fii stăpân pe tine în cele din urmă? Cine ştie? Suferinţa pricinuită de femeie este poate aceea ce-l marchează pe erou, ispăşirea pentru oamenii sensibili, minunaţi, puternici şi prea frumoşi, răscumpărarea pentru marile vise şi marile dominaţii, ca şi cum ar fi trebuit, după atâtea victorii asupra artei sau a semenilor, să fii nevoit să-ţi aminteşti de slăbiciunile omeneşti, şi învingătorul să fie la rândul lui învins de femeie!

Joris nu voia să fie înfrânt. Luptă împotriva descurajării şi a dorului mistuitor de Godelieve. La urma urmelor, îl trădase şi îl părăsise repede, fără ca el să poarte vreo vină, la apogeul pasiunii, ceea ce aducea cu o dezertare, de vreme ce îl lăsase în plină criză, în nesiguranţa înfrângerii şi a prăbuşirilor, singur în faţa duşmanului, căci Barbe se repezise asupra lui cu mânie,

aproape înarmată, lapidându-l.

Ah! erau la fel amândouă. Prea marea slăbiciune îi făcuse tot atâta rău ca şi prea marea violenţă. Niciuna nu era demnă să stea în calea viitorului său, să-l împiedice să şi-l realizeze. Gândurile i se-nălţară spre artă, spre speranţe înfiripate, spre ţeluri nobile. Iubirea femeii este amăgitoare şi deşartă!

Se-ntoarse din nou la dragostea pentru oraş. Această dragoste, cel puţin, nu te înşela şi nu te făcea să suferi. Dăinuia până la moarte! Joris îşi aminti atunci de sfârşitul lui Van Huile şi de vechiul strigăt de extaz prin care le dezvăluise împlinirea, în ora morţii, a visului ce nu-l părăsise viaţa întreagă: „Au sunat!” Pentru a merita să ţi se înfăptuiască idealul, trebuia să i te dedici în mod exclusiv.

Pe când el îşi trădase dragostea pentru Bruges. Poate mai era posibil să şteargă urmările acestei întreruperi.

156

depunând de două ori pe-atâta zel în muncă. Se apucă să lucreze din nou eu toată pasiunea. Avea ceva mai bun de făcut decât să se văicărească din pricina unor capricii femeieşti şi să plângă iubirile moarte. Trebuia să-şi urmeze propriul destin, vocaţia şi misiunea. îşi reluă lucrările şi faţadele renăscură.

Graţie lui se începură reparaţiile, reconstituirile palatelor de altă dată şi ale locuinţelor vechi, tot ceea ce înnobilează oraşele, aduce străzilor o frântură de vis, pune chipuri ale trecutului între construcţiile noi. Pe Joris îl pasiona iarăşi opera sa, căci frumuseţea unui oraş este o operă de artă pe care o realizezi, cu o anume armonie, simţ al ansamblului, o îmbinare a liniei şi a culorii. Bruges va deveni o astfel de creaţie, iar el, făuritorul ei, drept răsplată, bucurându-se în clipa morţii de durata oraşului, proiectat alături de el în veacurile ce vor veni, va putea să

exclame ca şi Van Huile: „Bruges-ul este frumos! Bruges-ul este frumos!”

Şi-apoi, frumuseţea unui oraş nu trebuie privită numai din punctul de vedere al operei de artă în sine. Decorul, colorat, melancolic sau eroic, îi face pe locuitori după chipul şi asemănarea sa. Joris discutase într-o zi cu Bârtholomeus în această privinţă când îl vizitase, pentru a se interesa de lucrările lui, de marea frescă încă neterminată – simfonie în cenuşiu – în care încerca şi el, ca şi pictorul, să sintetizeze frumuseţea Bruges-ului.

Exaltat, îşi dezvoltă ideea:

— Estetica oraşelor este esenţială. Dacă orice peisaj reprezintă o stare sufletească, cum s-a spus, acest lucru este cu atât mai adevărat pentru peisajul citadin. Sufletele locuitorilor sunt pe potriva oraşului lor. Un fenomen asemănător se produce şi la unele femei care, în timpul sarcinii, se înconjoară de obiecte armonioase, de statui calme, de grădini luminoase, de bibelouri gingaşe, pentru a-I influenţa pe viitorul copil şi a-l face să fie frumos. Tot astfel nu poţi concepe ca un geniu să nu fi fost originar dintr-un oraş strălucit. Goethe se naşte la Frankfurt, oraş maiestuos unde bătrânul Main curge între palate venerabile, între zidurile în care trăieşte întreg sufletul german din moşi-strămoşi. Hofmann explică

Nurbergul: sufletul său zburătăceşte peste frontoanele caselor ca un spiriduş pe cadranul cu figurine al unui vechi orologiu german. În Franţa, există Rouen, cu arhitecturi bogate, acumulate de-a lungul timpurilor, cu catedrala sa ca o oază de piatră, care-l zămisleşte pe Cornei-lle şi apoi pe Flaubert, două genii sublime ce-şi dau mâna peste secole.

Oraşele frumoase creează, fără îndoială, inimile mari.

Astfel, Borluut redevenise cel dinainte, întărit de o

gândire mai cuprinzătoare şi mai elevată.

Deasupra vieţii! Urca acum în clopotniţă cum ar fi urcat în visul lui, cu mersul vioi, eliberat de zadarnicele chinuri ale dragostei, de meschinele dureri personale, care-i îngreunaseră prea multă vreme ascensiunea spre ţeluri înalte. Trecea printr-o perioadă eroică. Cadranul turnului îi apăru strălucitor ca o pavăză menită să-l apere împotriva nopţii. Şi canionul execută imnuri trufaşe, şi nu o muzică picurată, asemănătoare cu plânsul celui ce suise acolo şi-şi răspândise lacrimile asupra oraşului» niciuna care se năruie aidoma bulgărilor de pământ aruncaţi în groapa trecutului mort. Intonă concertul eliberării, cântecul bărbătesc şi liber al omului ce se simte dezrobit, priveşte spre viitor şi-şi domină destinul aşa cum domină oraşul.

CAPITOLUL II

În timpul acesta, Joris fu solicitat să militeze în cadrul „Acţiunii”. Până atunci rămăsese departe de viaţa publică, ce nu-l interesa. Aceasta se mărginea la o politică locală mediocră, nu depăşea locurile comune şi crease o împărţire artificială a locuitorilor în două tabere ostile, ce-şi disputau influenţele şi slujbele. Chiar şi recentele avânturi socialiste nu-l atrăseseră, căci era sigur că în curând se vor transforma în vechea şi zadarnica ciocnire dintre catolici şi liberali, care apoi se vor regrupa

În aceleaşi vechi partide sub alt nume. Încă din evul mediu începuse în Flandra lupta dintre spiritul religios şi cel laic şi conflictul lor pentru supremaţia prin dogmă sau prin aşa-zisă libertate; iar antagonismul se simbolizase chiar şi în văzduh prin clopotniţa şi turnul oraşului, adică turnul religios şi turnul civil, turnul în care se păstra Misterul în eşti a consacrată şi celălalt – unde se păstrau hrisoavele şi privilegiile, într-un sipet bătut în fier –

amândouă rivale, de aceeaşi înălţime, aruncând o umbră aidoma asupra oraşului care aparţinea astfel pe jumătate fiecăruia. Şi vor rămâne în vecii vecilor neschimbate, până la pieirea soarelui, la fel cu cele două idei pe care le întruchipau, cu cărămizile lor care se suprapuneau la infinit, ca şi indivizii unui popor!

Borluut se ţinea deoparte, indiferent, chiar puţin dispreţuitor. Dar dacă Acţiunea va începe să fie sora Visului? Ce bucurie! Să poţi în fine să acţionezi, să lupţi» să te pasionezi, să cunoşti beţia apostolatului şi a dominării oamenilor. Şi asta pentru un ideal; nu pentru a te impune ca persoană, nu pentru propria ta vanitate, ci pentru a impune Arta şi Frumosul şi a aduce în epoca ta puţină nemurire. Visul lui era ameninţat, marele vis al vieţii sale, acel vis care pentru Bruges voia frumuseţea misterului, făurit din foşnete amuţite, din ape adormite, din străzi neînsufleţite, din clopote cu sunete vătuite, din ferestre ascunse după perdele lungi. Oraş frumos în moartea sa. Iată că unii încercau să-i redea viaţa cu de-a sila.

Era vorba de vechiul proiect Bruges-port-la-mare, care părea la început nerealizabil, când Farazyn îşi expusese cel dintâi planul în această privinţă, la întrunirile de luni seară de la bătrânul anticar. Încetul cu încetul, ideea încolţise şi se răspândise graţie unui zel perseverent şi a unei propagande de zi cu zi. Farazyn îşi făcuse din ea o armă a succesului, un mijloc sigur pentru a-şi cuceri faima. La barou reuşise, căci proiectul îl pusese în legătură cu politicieni şi oameni de afaceri. În plus, îi acredita şi atitudinea de cetăţean devotat. Cu elocinţa lui răsunătoare şi întrebuinţând totdeauna limba aspră a strămoşilor din Flandra, evoca, slujindu-se de orice prilej, acel Bruges comercial şi negustoresc pe care avea să-l

refacă imediat ce va funcţiona canalul, noile rade pline de vapoare şi casele de bani pline cu aur ale locuitorilor din Bruges. Mirajul nu putea să nu farmece, cu toate că populaţia mai era somnolentă şi refractară oricărui efort; ea asculta această descriere a viitorului ca un copil care aude o poveste, prins pentru o clipă, dar închizând apoi ochii, gata să adoarmă.

Borluut nu-l mai văzuse pe Farazyn de multă vreme, din ziua penibilă când luase masa la ei împreună cu Godelieve şi fusese refuzat de tânăra fată. De-atunci avocatul rămăsese foarte supărat, îi purta pică şi lui, ca şi cum ar fi fost complice la eşecul ce-l suferise, îl evita sau îi întorcea spatele de câte ori îl întâlnea. Joris află că-l vorbea de rău. Ostilitatea lor se învenină şi din cauza proiectului Bruges-port-la-mare, faţă de care Borluut reacţionă imediat pătimaş, socotind acest lucru un sacrilegiu, deoarece îşi dădea seama că dacă proiectul ar fi votat şi s-ar face noul port, atunci s-ar alege praful din frumuseţea oraşului: se vor dărâma porţi, case preţioase, cartiere vechi, se vor construi bulevarde, căi ferate, în sfârşit – toată urâţenia comerţului şi a afacerilor moderne.

Bruges-ul avea să se renege el însuşi?

Începu perioada rezistenţei. Borluut avea o influenţă mare asupra Gildei arcaşilor Sfântului Sebastian de când fusese ales Şeful ei. Începu să se ducă mai des pe-acolo, se-ntâlni cu arcaşii, cu cei care frecventau asociaţia, o întreagă categorie de mici burghezi uşor manevrabili şi pe care tihna vieţii lor nu-i mâna spre aventuri. Le explică lucrurile; cât de himerică era speranţa să renaşti o prosperitate care încetase de mult; ce fărădelege era ca, pentru un scop nesigur, să ruinezi frumuseţea autentică a Bruges-ului, a cărui faimă în lume abia începuse să se răspândească.

Pentru membrii Gildei mai conta şi un motiv personal

care-i decise să se-mpotrivească făţiş proiectului Bruges-port-la-mare: vechiul lor sediu era ameninţat. După planurile existente, noile bazine, care se aflau la sfâr

şitul canalului de joncţiune, trebuiau să fie săpate în acest cartier, pe locul unde se aflau metereze atât de pitoreşti, cele două mori de vânt care dădeau colţişorului un aspect olandez şi sediul Gildei, încoronat de turnul său, clădit în secolul al XVI-lea. Prin urmare, ar fi fost sortit să piară gloriosul turnuleţ, zvelt şi trandafiriu, care se profila pe cer ca un trup de fecioară, ca Protectoarea care-i păzea de secole şi care avea să cadă ucisă de cazmale. Barbarie asemănătoare cu cea a masacrării Ursulei1 şi a însoţitoarelor ei de către oşteni, aşa cum e înfăţişată pe cutia cu moaşte de la Hopital. Şi cărămizile seculare zgâriate vor sângera din nou, iar rănile lor vor fi groaznice la vedere.

Borluut încercă să se opună şi prin articole de ziar. Câştigă încrederea unei publicaţii locale care întreprinse o campanie susţinută şi înflăcărată. Dar rezultatul fu neînsemnat. Presa nu avea influenţă asupra opiniei publice, şi încă şi mai puţin asupra celor de la putere.

Chestiunea cu Bruges-port-la-mare, ca şi rezolvarea altor probleme, se petrecu în umbră, în conciliabule restrânse, în audienţe la înalţii funcţionari, cu tactica hotărâtă în comisii. Inginerii conspirau cu financiarii şi oamenii politici. Farazyn era sufletul acestor combinaţii. El se afla peste tot. O ligă luă fiinţă pentru a se transforma într-un centru de propagandă. De data asta avură grijă să evite orice spirit de gaşcă. Preşedintele era un consilier municipal. Farazyn fu numit secretar. Se organiză o campanie vastă de strâns semnături. Locuitorii, nepăsători şi fricoşi pe deasupra, semnară toţi. Apoi delegaţii fură primiţi de diverşi miniştri, care se arătară de acord şi

promiseră intervenţia statului şi o parte din milioanele necesare.

1 Sfânta Ursula – martiră, despre care legenda spune că ar fi trăit în secolul IV, pe timpul lui Diocleţian. Fiica unui rege celt din Insulele Britanice, a fost trimisă să ia în căsătorie pe un conducător de trib de pe continent. Convertită la creştinism, s-a dus cu însoţitoarele ei, – unsprezece mii de fecioare – până la Colonia, asediată de huni. Refuzând să se mărite cu regele hunilor, a fost ucisă cu întreaga ei suită. Meruling s-a inspirat din această legendă pentru a picta celebra raclă numită Racla Sfintei Ursula, aflată la muzeul Hôpital din Bruges.

11 – cd. 747

Toată maşinăria politică interveni, aparat formidabil, cu mecanisme secrete, cu curele de transmisie fără sfârşit, cu rotiţe de neoprit.

Borluut simţi că această maşinărie va înşfăca frumuseţea Bruges-ului şi, sub pretextul de a se atinge foarte puţin de ea, o va sfărâma cu dinţii ei de fier.

Exasperat, începu să lupte din răsputeri. El însuşi se mira oarecum de zelul lui bătăios. Cum ajunsese la aceste atitudini combative, la aceste cuvinte aspre, la aceste provocări, la această neîncetată agitaţie, ca o chemare la arme, el care era un om al tăcerii, al trecutului, al visului? Dar oare nu tocmai visul şi-l apăra în felul acesta? Visul care de data asta se confunda cu Acţiunea, Acţiune pasionantă şi frenetică, nu numai Acţiune împotriva unui inamic sau a unor adversari, ci Acţiune împotriva neştiinţei.

Mulţimea apărea ca un bloc de ignoranţă şi nepăsare. Era singur. Nu aceasta e lupta pe care o duc toţi oamenii superiori pentru a rămâne ei înşişi în pofida tuturor? Trebuie să învingă unanimitatea care la început îi reneagă. Frumuseţea oraşului Bruges (la care avea şi el partea lui

de contribuţie) era şi ea o operă de artă, ce trebuia să fie impusă. Dar prin ce mijloace? Care este mijlocul de a învinge ignoranţa mulţimii? Cum să mergi, de unul singur, la fiecare în parte şi să le deschizi numai cu cele două mâini ale tale toţi ochii care sunt orbi? Victorii răzleţe.

Borluut spera ca într-o zi să se-ntâlnească ou ignoranţa însăşi. Cum el incriminase prin ziare acel sistem de intrigi ascunse şi campania dusă în secret, liga Brugesport-la-mare îi răspunse făcând apel la toţi cetăţenii şi convocând o întrunire publică în care avea să se arate în ce stadiu era chestiunea controversată, să se comunice planurile adoptate, creditele necesare şi ajutorul promis.

Afişe în limba flamandă fură lipite în oraş, purtând acest titlu neobişnuit, care lovea ca un blestem calmul religios al străzilor: „Miting monstru"; ele indicau scopul întrunirii şi numele conducătorilor ligii. Dar aceştia ştiau bine că nu riscau nimic, dată fiind apatia locuitorilor care nu se vor urni, abia dacă vor citi zgomotoasa

convocare şi se vor ieri să se aventureze într-o chestiune şi o adunare pe care nu le cunoşteau.

Farazyn prevăzuse că cel mult Borluut va profita de această ocazie. Chiar avocatul lansase ideea întrunirii publice, ca o capcană în care să-l prindă pe inamicul său. Borluut, într-adevăr, nu ezită să se ducă. Fu cuprins de un sentiment ele îndrăzneală, de bucuria unei bătălii iată-n faţă cu Mulţimea, în sfârşit în câmp deschis după atâtea hărţuieli prin hăţişuri ori povârnişuri-Naiv şi plin de iluzii, crezu că populaţia din Bruges va veni în masă la întrunire şi că el va putea s-o convingă şi s-o facă să îngenuncheze, când va evoca frumuseţea oraşului.

În zilele dinaintea întrunirii, Borluut nu mai avea astâmpăr. îi mobiliză pe cei mai credincioşi partizani ai săi din Gilda arcaşilor Simţului Sebastian, care erau şi cei mai

revoltaţi împotriva unei acţiuni menite să ameninţe vechiul lor sediu.

Avea convingerea că toţi membrii asociaţiei îl vor însoţi şi vor protesta împreună cu el împotriva vandalilor, făcând praf proiectul în mijlocul râsetelor şi al huiduielilor – Oare ridicolul nu serveşte tot atât ca şi indignarea? Iată de ce Borluut obţinuse o caricatură de la prietenul său Bartholomeus. Acest lucru fu făcut în mare taină, căci afacerea Bruges-port-la-mare era patronată de consilieri municipali şi de primărie. Or, pictorul depindea de ei, căci ei îi comandaseră fresca pentru sala gotică a Primăriei, care încă nu fusese nici acceptată, nici plătită. Totuşi şi Bartholomeus clocotea de indignare la ideea că oraşul va fi schimbat, că va fi un vacarm imens, că se vor face demolări şi construcţii noi, numai în scopul josnic de a se câştiga bani. Fu de acord deci şi schiţă pentru Borluut o satiră în linii simple pe gustul celor mulţi, naivă şi pătrunzătoare ca o baladă; îi reprezenta pe locuitorii oraşului, purtându-şi casele în spinare, cum o porneau şi fugeau spre marea ce se vedea în depărtare şi se retrăgea la apropierea lor, în timp ce casele se năruiau presărând cu pietre şi cărămizi drumul în urma oamenilor, iar oraşul nu mai era decât un morman de materiale de construcţie.

Desenul, colorat, fu tipărit în afişe pe care le lipiră pe ziduri, alături de anunţurile mitingului, puse de ligă.

Era răspunsul la provocare, faţă în faţă, lupta pe acelaşi teren care nu cunoaşte răgaz pentru niciuna din părţi.

Borluut vibra şi plutea într-o atmosferă eroică. Cât de mult dispreţuia acum toate întâmplările nefericite cărora le acordase importanţă: insultele Barbei, regretele de a fi pierdut pe Godelieve, toate aceste lucruri de nimic, vremelnice, fără însemnătate şi deşarte! Nu mai avea timp

să-şi asculte eul, să sufere pentru o vorbă, sau să-şi cerceteze sufletul. Trăia parcă în afara sa, absorbit de Acţiune, ca şi cum l-ar fi purtat un vânt puternic. Se sfârşise cu durerea de a nu fi legat de nimeni şi nimic, de a fi numai cu sine! Aparţinea de acum înainte altora. Devenea însăşi Mulţimea…

În dimineaţa zilei aşteptate, care era şi zi de canion, urcă în turn, îşi puse elanul în sunetele clopotelor care intonară un cântec războinic, revolta bătrânelor clopote mari clintite din starea lor obişnuită, piuitul clopoţeilor care se simt ameninţaţi, o întreagă coaliţie de bronzuri împotriva celor ce voiau să reconstruiască un port şi să înalţe din nou spre cer catargele corăbiilor pentru a face să li se poticnească de ele dangătele.

Apoi urmă un imn al speranţei; tema melancolie; Bruges-ului plutea în aer cu încăpăţânare, îşi revărsa peste acoperişuri cântecul încenuşat, pe potriva cerului, apelor şi pietrelor oraşului.

În fine se lăsă seara. Borluut se bizuise pe un mare număr de arcaşi ai Sfântului Sebastian. Nu-l însoţiră decât doi. Când intră în sală, constată repede că puţină lume se obosise să ia parte la miting. Poporul nu venise. Cel mult câţiva mici negustori, care fuseseră aduşi ele administraţie şi care depindeau de ea.

În schimb, liga Bruges-port-la-mare era prezentă; vreo 30 de membri ou şefii lor în jurul unei mese, acoperită de postav verde, pe care ardeau câteva lămpi slabe. Sala părea îngheţată cu băncile ei de lemn, cu pereţii văruiţi, cu aşteptarea ei tăcută şi întunecimile prost luminate, în care puţinii participanţi ofereau nişte chipuri neclintite, înşiruiţi ca într-un tablou. Domnea o atmosferă de stânjeneală. În răceala de catacombă vorbele se speriau de ele însele, păleau şi mureau în drum. Nu se

auzea decât un foşnet de hârtii răsfoite – documentele şi rapoartele pe care Farazyn, şezând, le examina, aplecat peste masă.

Borluut se pregătise şi el de luptă, dar crezuse că se va desfăşura cu toiul altfel. Ce însemna oare această adunare într-o sală funebră, unde câteva umbre intrau, se aşezau, nu se mai mişcau şi aveau aerul unor stafii care trăgeau din nou să moară? Prin urmare aşa arăta „mitingul. monstru”, anunţat cu atâta tămbălău.

Auditoriul rămânea răzleţit deşi ora fixată trecuse. Abia dacă din timp în timp intra câte un nou venit care ezita, se intimida, mergea în vârful picioarelor şi se instala fără zgomot în colţul unei bănci goale. Aluviuni rare. Crupul participanţilor rămânea restrâns şi apărea ca o masă tăcută şi nedesluşită. Căci niciunul nu îndrăznea şi nici nu dorea să vorbească, dar toţi fumau, şi din cauza fumului dispăreau într-un fel de crepuscul cenuşiu. Pipele lor scurte erau acoperite cu un capac de metal pentru a ţine aprins focul care nu se vedea. Şi asta sporea întunericul amestecat cu şi mai multă tăcere. Participanţii exalau un fum metodic. S-ar fi zis că ceaţa ieşea din ei, o pâclă a creierului lor fără judecată.

Acesta era oare poporul pe care-l aştepta Borluut, pe care voia să-l combată, pe care visa să-l convingă şi să-l domine? În loc să lupte împotriva Mulţimii nelămurite, se va bate cu aceste fantome, cărora numai Farazyn – duşmanul său ce-şi şi aţintise cu ironie ochii asupra lui – le va organiza atacul cu tot dichisul.

Pentru un astfel de atac deci îşi pregătise el discursul, un discurs mai mult liric decât tehnic, scris pentru un auditoriu impresionabil pe care trebuie să-l mişti ca să-l câştigi de partea ta. În mijlocul unei asemenea atmosfere, discursul lui va pieri ca soarele în ceaţă. Cum de nu prevăzuse că situaţia nu putea fi alta? încă o dată îşi

dădea prea târziu seama că fusese atât de puţin clarvăzător. Ar fi vrut acum să plece, să renunţe. Nu îndrăzni din cauza lui Farazyn care, de pe estradă, privea spre ei, îl sfida. Şedinţa era declarată deschisă. Preşedintele rosti o alocuţiune, apoi Farazyn citi un lung raport. În trecere acuză pe cetăţenii nepricepuţi, care se opuneau unei opere de prosperitate şi de interes public. Apoi adu

se în sprijin cât mai multe documente, planuri, cifre, pe care le explică amănunţit, şi de unde rezulta că în curând se vor vota creditele, şi astfel, în scurt timp, vor putea fi începute lucrările pentru realizarea grandiosului proiect Bruges-port-la-mare.

După ce termină, Farazyn se aşeză pe scaun, îngâmfat şi surâzător. Câţiva membri ai ligii, având interese în combinaţia financiară a lucrării, aplaudară. Asistenţa rămânea somnoroasă; feţele oamenilor continuau să se asemene cu figurile din portrete. S-ar fi spus că priveau secolele. Maşinal, scoteau din gura pe care abia o întredeschideau un abur uşor în aerul searbăd al sălii. Rotogoale împrăştiate! Fiecare contribuia la atmosfera cenuşie. Nu se ştia la ce se gândeau şi nici măcar dacă se gândeau la ceva. Fumul se-ndesea, din ce în ce mai opac, între ei şi oratori.

Imediat după raportul lui Farazyn, preşedintele păru dispus să ridice şedinţa. Totuşi întrebă dacă cineva doreşte să facă vreo observaţie. Atunci Borliuut se ridică şi ceru cuvântul. Desigur, nu-şi făcea nicio iluzie despre zădărnicia intervenţiei sale într-un asemenea mediu şi despre această adunare formală, ţinută de ochii lumii, pe care înainte şi-o imaginase drept o bătălie. Dar din cauza lui Farazyn, care-l pândea, şi pentru că totuşi venise, vru să meargă până la capăt.

Scoase textul cuvântării scris de-acasă şi începu să-l citească cu un uşor tremur în glas, dar plin de o convingere pe care o simţeai curajoasă şi profundă. Mai întâi puse sub semnul îndoielii rezultatele lucrărilor ce se vor întreprinde. Nu e suficient să sapi un canal de comunicaţie, cum voiau ei să procedeze, ca să legi în mod artificial Bruges-ul eu Marea Nordului. Presupunând că acest canal va funcţiona bine pe distanţă de patru leghe şi va putea să permită trecerea, fără întrerupere, a marilor vapoare, un oraş nu este neapărat un port pentru că e legat de mare. A avea rade înseamnă ceva; dar mai cu seamă trebuie să ai şi case de comerţ, debuşeuri, birouri, gări, bănci; trebuie să fii un popor tânăr, activ, bogat, pasionat, îndrăzneţ. Pentru a face comerţ, trebuie să ai comercianţi, să aduci evrei.

166

Toate acestea Bruges nu le va putea face niciodată, în acest caz, a-l preface într-un port ar fi un simulacru şi un lux zadarnic.

Borluut afirmă înfierbântându-se:

— Scopul care se urmăreşte aici este himeric. Desigur, Bruges a fost odinioară un mare port! Dar oare poţi să reînvii porturile? Boţi oare să domesticeşti marea şi s-o faci să revină la ceea ce a părăsit? Poţi oare să refaci drumurile şterse de valuri?

În timp ce vorbea, Borluut simţi că discursul său nu putea avea niciun răsunet la acest auditoriu posac. Crezuse că se va da o luptă, că va fi o înfruntare, o adevărată adunare a mulţimii, adunare fremătâna A, nervoasă – pe care vorbele sincere o vor însufleţi, ca un râu de vin. Trebui să recunoască că toate cuvintele sale se diluau imediat, se decolorau în acest fum al pipelor, în această ceaţă – exteriorizată şi palpabilă în aer – de parcă se-nălţa din creierul participanţilor, care i se opuneau cu

indolenţa lor, cu invincibila lor unanimitate cenuşie. Borluut deci nu putea ajunge la sufletele lor, nu putea comunica cu ei. Chiar şi fizic, rămânea la distanţă, căci din cauza fumului gros abia putea să-i vadă, îndepărtaţi şi nedesluşiţi, ca pe cei ce ţi se înfăţişează în vis sau într-o amintire de demult.

Îşi spuse imediat: „La ce bun?” Totuşi se resemnă să continue până la capăt, pentru a nu capitula în faţa lui Farazyn, care triumfa, îl privea ironic, dar şi duşmănos. Oare nu se-ntâmplă în viaţă să acţionezi numai pentru un duşman, pentru a-l înfrunta, a-i ţine piept, a-l umili printr-un efort mai mare sau printr-o victorie mai dificilă? Fără el ar fi renunţat poate. Când ai în faţă un duşman ce te aţâţă, eşti mânat de o forţă neobişnuită. Speri să învingi în el Universul şi blestemul ursitei.

Deci Borluut nu mai vorbi decât pentru Farazyn. După ce arătă absurditatea proiectului, evocă pe de altă parte gloria unui oraş mort care este un muzeu de artă, toate acele comori ale trecutului care pentru Bruges înseamnă cel mai bun destin. Renumele oraşului era pe cale de a fi recunoscut. Artişti, arheologi, principi începeau să vină de pretutindeni. Cum îşi va merita dispreţul şi cum se

va mai râde în lumea întreagă când se va afla că a decăzut de la un vis atât de înalt, renunţând să fie o cetate a idealului artistic, adică cea a unic, pentru a se dărui josnicei ambiţii de a deveni un port. Făcu aluzie, fără să-l numească pe autor, la proiectul lui Bartholomeus pentru utilizarea mai raţională a milioanelor cu care s-ar putea cumpăra şi aduna toate picturile primitivilor flamanzi, care nu s-ar mai putea vedea decât la Bruges.

Şi încheie cu fermitate:

— Bruges ar deveni astfel un loc de pelerinaj pentru

elita umanităţii. S-ar veni aici câteva zile pe an, dar din toate colţurile lumii, aşa cum se vine la un mormânt sfânt, la mormântul artei, iar această cetate ar fi regina morţii: în timp ce în proiectele de comerţ oraşul se va degrada şi curând nu va fi decât un răspopit al durerii!

Borluut se pregăti să se aşeze. Farazyn, pentru a risipi efectul acestei peroraţii, interveni exclamând:

— Vorbe de artist!

Artist! Găsise cuvântul potrivit, lauda ipocrită, încoronarea batjocurii. Artist, epitet ai ironiei ucigătoare şi care în această viaţă provincială e ele ajuns ca să discrediteze pe oricine.

Farazyn o ştia bine şi lovise unde trebuie. Zâmbete mulţumite se iviră pe faţa consilierului municipal care prezida şi a altor promotori ai proiectului. Cât despre participanţi, îmbâcsiţi de atâta fum, obosiţi de lungile discursuri, şezând tăcuţi pe bănci, neînţelegând mare lucru din statistici sau perioade oratorice, aşteptau nerăbdători să plece la casele lor ferecate.

Nimeni nu mai spuse nimic. După un minut de mare linişte, în care se auzeau pâlpâind fitilele lămpilor micuţe, şedinţa fu ridicată.

Borluut ieşi amestecându-se în grupul puţin numeros care se scurgea mut. Între pereţii vestibulului, apărea ca o masă sumbră, ceva nedefinit, automat, o alunecare uşoară care curând încetă să mai existe.

Borluut mergea la întâmplare, însoţit de cei doi arcaşi ai Sfântului Sebastian care îi rămăseseră fideli. Nu schimbară nicio vorbă. Joris îi părăsi repede şi se înfundă în

Bruges-ul noptatec singur, cu voluptatea de a fi singur. Evadă ca dintr-un vis urit, ca dintr-o întâlnire cu fantome vrăjmaşe. Curând, totul îi păru ca şi cum n-ar fi

fost! apoi se trezi la realitate.

Recapitulă, seara, discursul lui zadarnic, siluetele palide, mutrele arţăgoase ale lui Farazyn şi ale şefilor ligii. Ei singuri aveau aerul că trăiesc în mijlocul acelor chipuri şterse. S-ar fi spus că dădeau o sentinţă, că formau un tribunal. Borluut avu impresia că auzea cum frumuseţea Bruges-ului e osândită la moarte. Totul se orânduise dinainte. Fusese un simulacru întreaga publicitate a dezbaterilor şi discuţiilor contradictorii. Sentinţa era gata pregătită. Nimic nu va putea fi împiedicat; vor avea râvnitul lor port la mare! Borluut nu va putea face nimic; n-a reuşit şi nici n-a putut convinge pe nimeni. Era tot atât de imposibil ca şi cum ai vrea să convingi ceaţa, care năpădea acum oraşul nocturn, plutea peste ape, dizolva podurile. Ah! Mulţimea! Să te lupţi cu Mulţimea! Tot ce-şi imaginase şi tot ce-l înflăcărase! Se prefăcuse în fum focul pe care Borluut îl aţâţase cel mai mult! Şi discursul său atât de fierbinte şi de la care sperase atât se preschimbase şi el în fum, încă o dâră de fum printre toate celelalte.

CAPITOLUL III

Între Borluut şi consilierii municipali, care, în majoritatea lor oameni de afaceri şi speculanţi, aveau interese în proiectul Burges-port-îa-mare, se declarase războiul. Borluut îi denunţase. De atunci îl socoteau suspect, aproape trădător. Încă puţin şi ar fi fost tratat drept cetăţean periculos şi drept inamic public. Ziarele adversarilor săi nu-l scuteau ele calomnii şi atacuri nici pe el şi nici pe prietenii săi. Începură să fie întrebuinţate toate micile jigniri laşe şi ascunse.

Gi lda arcaşilor Sfântului Sebastian, al căror Şef era Borluut, primea anual o subvenţie cu care cumpăra câteva obiecte de argintărie pentru a le putea oferi drept premii la concursurile de tir. Alocaţia fu retrasă ca să i se aducă

ofensă lui Borluut, şi fiindcă Gilda părea că e de acord cu el, opunându-se proiectului. Dar în special împotriva lui Bartholomeus, pictorul, se dezlănţui o campanie furioasă. Era cunoscută prietenia lui cu Borluut. Pe deasupra, se bănuia că el e autorul caricaturii cu Bruges-port-la-mare, acel desen satiric în care se vedea cum locuitorii fug după mare, cu casele în spinare.

Bartholomeus îşi terminase pictura, marea frescă ce i se comandase pentru sala gotică a primăriei. Se ivise, poate, un prilej bun pentru represalii.

Pictorul lucra de ani de zile şi nu voise să arate nimănui niciodată, nici măcar lui Borluut, cele patru panouri care constituiau ansamblul operei. Le executase din punctul de vedere al locului unde aveau să fie expuse, în armonie cu stilul monumentului, culoarea pereţilor şi a lemnăriei, forma plafonului şi cu lumina severă care pătrunde prin vitralii şi domneşte în această sală de ceremonii. Nu trebuiau deci văzute decât după amplasarea lor definitivă.

Bartholomeus le aşează şi, în pofida obişnuitelor lui scrupule, a veşnicei sale nemulţumiri faţă de sine, fu satisfăcut, aproape surprins de perspectiva pe care picturile sale înrămate o dobândeau deodată, semănând cu o retragere în vis, în afara timpurilor. Borluut le văzu, le găsi admirabile, îl cuprinse emoţia şi entuziasmul.

Erau mai puţine pânze cât apariţii, ca şi cum zidurile seculare îşi dezvăluiau înţelesul la lumina zilei şi puteai privi, în sfârşit, ceea ce visau pietrele.

Pe scurt, Bartholomeus găsise o nouă modalitate de decoraţie murală unde lucrurile se zăreau ca prin ceaţă, aşa cum trebuie să i se înfăţişeze unui somnambul, aşa cum dăinuie în memorie. Proporţiile umane încetau. Totul trecea de la un reng la altul, superior. Pietrele de pe vechiul chei păreau veştede ca o brazdă de flori. Clopotele

care se legănau semănau cu nişte bătrânici. Personajele nu mai aveau decât gesturi ale eternităţii, frumuseţea gesturilor inutile.

170

Borluut, în calitatea sa de arhitect al oraşului, asistase la punerea panourilor; convocă după aceea Comisia de arte frumoase, care trebuia să ia lucrarea în primire. Făcea parte din ea, împreună cu un consilier municipal şi alţi câţiva înalţi funcţionari.

Pe chipul acestora se văzu dezamăgirea şi o imensă năuceală.

Ei îi cerură lămuriri lui Bartholomeus, aflat de faţă.

— Care e subiectul picturilor dumneavoastră? îl întrebă consilierul municipal.

Pictorul îi duse în mijlocul sălii, unde lumina era mai bună şi, după o uşoară şovăială, însufleţindu-se, ca şi cum ar fi uitat deodată că se aflau cu toţii acolo, explică:

— Iată! Este un ansamblu. O simfonie despre acest oraş cenuşiu care este Bruges. O simfonie în alb şi negru, prin urmare. Deci pe de o parte lebede şi beghine; pe de alta, clopote şi mantii; şi toate se leagă între ele prin peisajul circular care nu se-ntrerupe şi constituie orchestraţia.

Membrii comisiei se priveau descumpăniţi, severi, bănuind că sunt ţinta vreunei ironii din partea pictorului care nu catadicsea să-i lămurească şi se refugia în formule ermetice, învăluindu-se în norii orgoliului său. De altfel, se grăbiră să tragă încheierea că fresca era pe potriva acestei concepţii haotice.

Vor urâţi şi ridiculiza sala gotică cu aceste tablouri de neînţeles?

Era de văzut. Opera putea fi respinsă. Nu fusese încă plătită.

Membrii comisiei se duseră în partea cealaltă să se

posteze în faţa panoului în care figurau beghinele. Un consilier rânji, spunând:

— Dar Beghinajul nu-i deloc aşa cum arată aici.

Bartholomeus crezu inutil să discute cu el.

Un altul remarcă:

— Nu are perspectivă…

— Nici Meruling nu are, ripostă Borluut, care nu se mai putea stăpâni şi se simţea încântat, chiar în acel mo

ment, tocmai de acest fond frumos, unde Bartholomeus amestecase drumurile cu fuioarele line de fum care urcau până la cer, ca la primitivii flamanzi.

De fapt Comisia nu putea să-nţeleagă nimic din aceste picturi, şi pe deasupra ostilă, aţâţată de consilierul municipal, – acelaşi care prezidase faimosul miting – din cauza caricaturii ce i se reproşa pictorului, căuta să lovească în Bartholomeus şi, prin ricoşeu, în Borluut.

Acesta din urmă acceptase lupta cu curaj. În faţa reticenţelor şi criticilor neghioabe ale Comisiei, el îşi proclamă admiraţia:

— Aceste tablouri sunt adevărate capodopere! Se va vedea mai târziu! Soarta oricărei arte noi este de a nedumeri la început şi chiar de a displăcea. Bruges posedă un tezaur în plus şi un mare pictor, al cărui nume va dăinui în viitor.

Comisia protestă împotriva lecţiei ce i se dădea. Avea părerea ei tot atât de legitimă şi poate mai justă.

— Domnul Bartholomeus este prietenul du mi tale! Noi suntem liberi să avem opiniile noastre, observă unul din membri pe un ton furios.

Şedinţa ameninţa să se preschimbe în ceaţă. Consilierul, mai prudent şi mai viclean, o întrerupse declarând că el şi colegii săi vor face un raport la Consiliu, şi se retraseră cu toţii.

După câteva zile pictorul primi o scrisoare oficială care-i aducea la cunoştinţă că, în conformitate cu concluziile Comisiei, picturile decorative ale Primăriei nu puteau fi acceptate decât dacă se vor face anumite modificări şi transformări, menţionate într-o notă ce-i va fi trimisă ulterior.

Era lovitura laşă, prevăzută. Bartholomeus răspunse pe loc că nu se va mai atinge de opera sa, concepută vreme îndelungată şi pe care o socotea definitivă; că primise comanda care-i fusese făcută fără condiţii şi o considera exigibilă şi definitivă.

Ceea ce înrăutăţea lucrurile era că plata nu fusese încă făcută. Borluut, indignat, denunţă într-un ziar toată această maşinaţie odioasă şi ignorantă. Ameninţă administraţia cu un proces intentat de artist în care nu se putea să nu aibă câştig de cauză. Cât despre Bartholomeus.

era neliniştit în special de soarta picturilor lui. Ar fi renunţat la plata lor. Dar ţinea foarte mult ca ele să rămână în sala gotică a Primăriei, legate de destinul monumentului ilustru, încorporate în el ca imaginile într-un creier. Ceea ce pictase el nu era oare însuşi visul oraşului Bruges, şi acest vis nu trebuia să se eternizeze de acum încolo în Casa Comună?

Se gândea mai ales la glorie, la viitor. Oare oamenii vor veni să contemple opera lui în secole ce vin, cum se duc la „Hôpital” şi străbat coridoarele albe şi grădinile de merişor pentru a privi picturile lui Meruling? Ah! mândria de a dura, de a învinge moartea şi neantul, de a fi pâinea şi vinul artei, de a împărtăşi ceva din tine întregii elite a viitorului! Acest lucru îl dorea Bartholomeus, preotul unei Arte-Religie. Borluut publică într-una din zile un protest emoţionant vorbind despre prietenul său, atât de

dezinteresat şi de nobil, şi care merita să fie onoarea şi podoaba, tronul şi sceptrul, farul luminos al oraşului.

Dar atât ditirambii cât şi ameninţările nu făcură decât să învenineze lucrurile. Patronajul lui Borluut fu mai curând dăunător decât eficient, din cauza animozităţilor pe care le stârnise luând atitudine împotriva proiectului port-la-mare. Era cât pe ce ca picturile să fie scoase din sală. În acel moment colegiul interveni, puţin speriat de scandalul ce se stârnise, neîndrăznind să-şi asume răspunderea cazului. Intră în legătură cu artistul şi încercă diverse mijloace de conciliere.

Sătul de controverse, acceptară, şi de o parte şi de cealaltă, arbitrajul unei comisii alcătuită exclusiv din pictori, pe care fiecare din cei în cauză aveau să-i aleagă în număr egal. Se conveni, pentru a fi asigurată toată imparţialitatea, ca preşedintele ales să fie un celebru artist francez, care expunea frecvent în Flandra.

Şi iată ce se-ntâmplă: când pictorii desemnaţi se reuniră în faţa frescelor lui Bartholomeus, fură cuprinşi de un elan unanim, exprimat printr-un strigăt de surpriză şi de admiraţie pentru o operă de o unitate atât de perfectă, al cărei simbolism era de fapt limpede şi care dovedea o ştiinţă, o siguranţă a meşteşugului, o înţelegere a sen

sului liniei şi o concordanţă a nuanţelor cu-adevărat uimitoare. Te aflai în faţa unui maestru care onora arta flamandă şi oraşul Bruges.

Un raport fu întocmit şi transmis în acest sens.

Borluut simţi o mare bucurie şi triumfă zgomotos. Campania reuşise deci. Se făcuse lumină, îi copleşi cu ironii pe cei care nu văzuseră limpede, demască ignoranţa şi totodată josnicia lor. Începu cu acreală să găsească o plăcere răutăcioasă în aceste bătălii. Trăia din plin, combătând pentru Acţiune. îşi ducea parcă viaţa prin foc şi

pară.

Această luptă pentru creaţia lui Bartholomeus nu fusese decât un fel de hărţuială, victorioasă de data aceasta, după cealaltă, aceea de la miting, care fusese nefastă şi părea o înfrângere, faţă cu un inamic invizibil într-o noapte ploioasă. Lupta avea să continue, lupta contra portului-la-mare, lupta pentru artă şi ideal, pentru frumuseţea oraşului. Acea frumuseţe încă nedesăvârşită a Bruges-ului era opera sa, fresca lui de piatră pe care trebuia s-o apere, ca şi Bartholomeus pe a sa, împotriva aceloraşi duşmani.

Acţiune! Acţiune! Beţia de a fi singur şi de a învinge! Poate că şi aici va triumfa. Dar după câte obstacole şi asalturi! Borluut îşi dădea seama şi se gândea nu fără melancolie că oamenii mari nu se pot impune decât în pofida întregii lumi.

CAPITOLUL IV

Pe Borluut îl cuprinse febra eroică a Acţiunii! Dar fu repede condamnat la tăcere, la stagnare, la mohorâtele cugetări ale înfrângerii.

Pripit şi nesăbuit, nu se gândise că, la urma urmei, soarta lui depindea de oraş şi de oficialităţile contra cărora dusese campania, opunându-se la început proiectului port – lamare, şi apoi apărându-şi prietenul. Fu silit

să ispăşească această dublă îndrăzneală. După un timp oarecare, o înştiinţare a colegiului îi aduse la cunoştinţă că în urma atitudinii ostile faţă de autorităţile de care ţinea, era demis din funcţia de arhitect al oraşului.

Lovitura aceasta fu groaznică pentru Borluut. Condamnat fără drept de apel şi fără putinţă de ieşire! Ah! cât de scurtă fusese plăcerea ameţitoare a Acţiunii! L-au doborât repede. Acum îl omorâseră! Şi prin cea mai laşă dintre răzbunări! îl izbiseră în ce avea mai scump. Trebuia

să fi prevăzut acest lucru şi să se abţină. Dar putea oare să lase să-i fie ucis visul? Nu trecuse la Acţiune decât pentru că ea se confunda, de data aceasta, cu Visul. Mai mult decât el, visul fusese înfrânt, visul frumuseţii Bruges-ului. El îi fusese păzitorul credincios, neobositul făuritor. Câte lucrări rămâneau nedesăvârşite. Şi atâtea altele pe care voia să le întreprindă şi deodată vor fi compromise, sacrificate, pierdute. Tocmai supusese spre aprobare planurile de restaurare a Academiei, care ar fi fost o demnă pereche a Gruuthuus-ului. Multe faţade mai aşteptau, ca să aibă timp să vină, cu mâinile lui migăloase, mâini de medic şi de moaşă, să le asculte, să le facă să dea naştere unui înger sculptat, unui burlan ornamentat, unui chip de copil. Nimeni n-a avut şi nu va mai avea arta lui prudentă de a restaura fără a neînnoi, de a propti, de a rostui, de a scoate la iveală detalii intacte, de a regăsi, acoperită toată de paraziţi, scoarţa originară a pietrelor.

De acum înainte îi vor distruge opera. Va fi numit în locul lui un zidar oarecare.

Acest lucru îl întrista şi nu pierderea bănească, deoarece avea avere, nici cea a gloriei. Totdeauna privise viaţa de la înălţime şi nu regreta, căzând în dizgraţie, decât ruinarea apropiată a operei sale, amestecul inevitabil al prostului gust, al unui fals arhaism grăbit să distrugă armonia de cenuşiu cu roz pe care o înfiripase de-a lungul oraşului într-un tot unitar.

Această operă a frumuseţii Bruges-ului, opera sa, pentru care trăise în mod exclusiv, subordonându-i orice, sacrificându-i timpul, gândurile, afecţiunea, dorinţa lui de a pleca, de a fugi, când viaţa de-acasă devenea de ne în

durat, această operă pe care sperase s-o armonizeze şi s-o termine, s-o încoroneze cu ultimele ghirlande sculptate ce mai rămâneau a fi scoase la iveală, iată că se

hotărâse să-i fie luată. Nu era nimic de făcut. Dar îţi lăsa în suflet o mâhnire nesfârşită, ca răpirea unei copile în clipa când trebuia să fie îmbrăcată în cea mai frumoasă rochie.

Barbe se arătă foarte supărată de demiterea lui Joris; îi făcu reproşuri aspre, îl învinovăţi încă o dată de obişnuita lui uşurinţă şi orbire. Noi pricini de ceartă, învinuiri neîncetate. Pretindea chiar că era o dezonoare care o atingea şi pe ea, că va avea de suportat ironii şi aluzii jignitoare. Răscolită de acest incident, avu din nou o perioadă de mare enervare. Nu se potolea, îl încolţea pe Joris, provoca certuri cu orice preţ. îl copleşea neîncetat ou insulte şi reproşuri. Dezgropă în acelaşi timp toată povestea cu Godelieve, ticăloasa lui trădare. Starea sănătăţii ei se-nrăutăţea; avu crize mari de nervi; cădea, lungindu-se pe jos, cu faţa lividă, cu buzele strânse, cu gura încleştată, părând o cicatrice, în timp ce picioarele aveau mişcări convulsive iar braţele băteau aerul. În astfel de momente părea că cineva vrea s-o răstignească pe o cruce culcată pe podea şi că ea se apără.

Ţipete lugubre şi chemări înăbuşite încheiau sincopa, răsunând în întreaga locuinţă; apoi totul se preschimba într-o revărsare de lacrimi şi vaiete. îşi dorea moartea şi striga jeluitor că-i e scârbă de viaţă.

Reîncepu tot ce era mai rău: alerga deodată la fereastră, o deschidea cu frenezie, ameninţa că se aruncă în stradă; sau pleca fără veste din casă şi începea să meargă de-a lungul cheiurilor şi al canalelor, apoi se privea în apă de la înălţimea podurilor, ca atrasă de propriul ei chip, tămăduit şi foarte calm, care-i arăta ce-ar putea fi şi ce va fi cu ea…

Joris bănuia aceste încercări de sinucidere şi alerga s-o împiedice. Tremura mai întâi de teama unui scandal, deoarece se simţea dator să fie demn de vechiul său nume de familie flamand care ar fi avut de pătimit, ar fi fost pătat

de sânge; apoi, de teama remuşcărilor ce le pre

vedea sfâşietoare şi zilnice, dacă Barbe s-ar fi omorât. Avea unul din acele suflete hărăzite „să trăiască în trecut”. Desigur, suferea nespus din cauza ei. Ştia, totuşi, că după ce ar fi pierdut-o, s-ar fi întors cu gândul înapoi pentru a o regreta, până la cele mai îndepărtate timpuri, când o iubise, timpuri pecetluite de buzele ei prea roşii.

Niciun minut nu vru să se oprească la gândul că moartea ei ar putea însemna pentru el eliberarea. De fiecare dată înlătura cu groază acest gând, ca pe o pornire spre crimă, ca şi cum el ar fi fost acela care ar împinge-o pe Barbe peste prichiciul ferestrei, în apă.

Şi-apoi, ce-ar face dacă s-ar pomeni dintr-odată liber? N-ar fi decât şi mai singur. Ar fi avut un rost în timpul când o iubea pe Godelieve, dar şi ea îl părăsise.

„Dacă Dumnezeu ar fi vrut!” Propoziţia scurtă de altă dată răsună din nou în el, alergă spre el din toate ungherele memoriei, stăruindu-i jalnic în minte. Unde se afla în clipa asta Godelieve? Ce făcea? La ce se gândea? De ce îl părăsise? Acum când oraşul îl renegase, ar fi putut pleca împreună, ar fi putut lăsa totul şi reîncepe viaţa în altă parte!

Nu suportase furiile Barbei, căminul său posomorât şi zdruncinat, toată existenţa de nelinişte şi suferinţă decât din dragoste pentru opera sa, pentru că se simţea legat de ea, neputând trăi altundeva, căci ar fi purtat peste tot povara turnurilor; iată cauzele care-l făcuseră incapabil să părăsească Bruges-ul. Astăzi, Bruges-ul îl părăsea pe el.

Dar vai! în momentul când ar fi fost descătuşaţi, liberi să plece, Godelieve nu se mai afla aici.

„Dacă Dumnezeu ar fi vrut!” Joris simţi că o regretă din nou pe Godelieve. Urcă în turn să caute acolo mica frază de elegie care altă dată suia ou el, mergea înaintea

lui pe scară, apoi cobora în întâmpinarea lui cu răsuflarea tăiată, pentru că alergase pe trepte şi era îndrăgostită.

Din fericire, nu fusese demis şi din slujba de clopotar. Nu datorită unui rest de bunăvoinţă sau de recu

12 – ed. 747

noaştere a serviciilor făcute, ci deoarece concursul public şi alegerea de către popor, mai mult decât investitura oficialităţilor, părea să fi făcut această funcţie inamovibilă.

Borluut îşi păstră astfel refugiul. Se terminase însă cu urcatul acela ca pentru a-şi îndeplini visul sau ca în turnul mândriei sale. Clopotniţa deveni din nou plecarea, evadarea din sine, ascensiunea, călătoria către trecut şi amintiri. Nu mai avu curajul să privească pe geam oraşul ce căzuse pradă altora. Se izolă, se cufundă în reminiscenţele intime, retrăi orele apropierii de Godelieve… Aici s-a aşezat; a râs şi şi-a plimbat mâinile pe claviatură. Aici a îmbrăţişat-o – popas, clipă cerească, al cărei parfum de carnaţie blondă părea că mai înmiresmează locul.

O! Godelieve! Era singurul lucru luminos din viaţa lui întunecată, clopoţelul alb cu care o asemănase în acel timp şi care acoperea potopul negru al celorlalte clopote. Din nou, acum, când zilele i se adumbreau definitiv, singur clopoţelul alb mai înveselea puţin marile valuri ale tristeţei sale. îl cunoştea bine, ştia ce clapă trebuie atinsă ca să sune cristalin. Şi atunci, sufletul Godelievei revenea! Regretul pentru fiinţa ei îl obseda pe Joris şi îl cuprinse din nou dorinţa de a o vedea, de a o recâştiga poate. Nu-şi dădea seama cum îl prinsese iar în mreje, de se gândea mereu la ea şi o evoca rostindu-i fără să ştie de ce numele, acest dulce nume de litanie, acest nume care avea drept rădăcină God, adică Dumnezeu, şi parcă împodobea divinitatea prin terminaţia lui melodioasă.

Crezuse aproape că o uitase.

Obsesia ajunse până într-acolo încât o visa noaptea. Se-ntâmplă astfel reîntâlniri misterioase, o înviere a sentimentelor, aniversări ale sufletului. Poate că-l avertiza şi un instinct: dacă Godelieve era nefericită, neputând să se obişnuiască la Beghinaj şi ar avea de gând să părăsească Ordinul? Atunci avea să se întoarcă şi, dacă se gândea la ea înseamnă că se şi afla pe drumul spre casă.

s

I

CAPITOLUL V

Joris nu uitase dorinţa de odinioară a Godelievei de a idee un pelerinaj la Procesiunea Pocăiţilor din Furnes, dacă Dumnezeu ar fi scăpat-o de groaza de a fi rămas însărcinată. Deoarece ruga i se-mplinise, era aproape sigur că se va duce. Joris nu mai avu răbdare. Vru să plece, s-o regăsească, s-o vadă, fie şi de departe şi atât de moartă pentru el sub vălul şi veşmântul de călugăriţă. Ce importanţă avea! Voia s-o vadă şi să fie văzut! Tot. trecutul putea să reînvie, privirile lor să se cufunde una într-alta, vieţile lor să se-mpletească iar şi să-şi ia din nou împreună zborul, care nu se va mai sfârşi niciodată.

Procesiunea avea loc anual, în ultima săptămână a lunii iulie, din anul 1650, când o instituiseră călugării capucini. În biserica lor, un soldat originar din Lorena, numit Mamaert, care avea garnizoana la Furnes, furase o ostie consacrată, în complicitate cu unul din camarazii săi. Arse apoi azima sfântă în speranţa de a putea cu ajutorul acestei cenuşi să deschidă orice fel de broască şi să devină invulnerabil în timp de război. Dar nu se putu feri de loviturile lui Dumnezeu. Fu prins şi ars de viu împreună cu complicele lui, ea pedeapsă pentru sacrilegiul săvârşit, care se complicase cu manevre misterioase, declarate de judecători manifestări de satanism şi de magie.

Pentru ispăşirea păcatului, capucinii fondară această procesiune a pocăinţei şi însărcinară cu organizarea ei Confreria Socialite. De atunci, a avut loc în fiecare an.

Nimic nu s-a schimbat de-a lungul vremurilor. A rămas acelaşi ceremonial. Alcătuirea scenelor şi a grupurilor, găurile cagulelor unde se încadrează ochii generaţiilor succesive, textul – un poem întreg versificat într-o limbă flamandă aspră şi colţuroasă, text ce se declamă pe străzi şi trece din gură în gură, clin secol în secol, toate au rămas aceleaşi. Joris nu văzuse niciodată această procesiune extraordinară, în care vechea Flandră îşi arată puritatea şi continuitatea.

Ajunse în ajun în micul orăşel mort din capătul de A'est al ţării. Venise acolo mai ales pentru Godelieve.

179

aşa cum îţi pui viaţa în joc şi-ţi rişti pentru ultima oară viitorul la voia întâmplării. Totuşi decorul îl captivă şi-i desprinse o clipă gândurile de propria-i soartă.

Totul se unifica într-o armonie de melancolii; chiar şi hotelul la care trăsese avea firma „La nobila roză", firmă regală şi nostalgică a unui han de altă dată. În rama ferestrei lui deschise se încadra un peisaj secular: naosul fără clopotniţă, dar cu boltă înaltă a bisericii Sainte-Walburge şi turnul de lemn octogonal care se subţia în formă de campanilă. Între aceste două monumente evolua un stol imens de corbi înghesuiţi, foarte apropiaţi unul de altul, aproape atingându-se. Nu încetau să zboare de la biserică la turnul de lemn, aşezându-se doar pentru o clipă, pentru a porni din nou. Masa lor se clătina ca un frunziş în vânt. Era un flux şi un reflux neîncetat, un val negru în aurul înserării, care se refăcea la nesfârşit, îşi rotea voluta, se sculpta în întuneric. Acest du-te-vino avea ceva inexorabil şi fatidic. S-ar fi spus că era un zbor de gânduri josnice, înconjurând biserica şi turnul, unde ar fi

vrut să intre dar nu aveau să pătrundă niciodată.

Joris căzu în visare, se văzu pe sine însuşi în această alegorie şi ceea ce ar fi trebuit să fie.

El, în turnul lui din Bruges, îşi deschisese sufletul roiului negru, dorinţelor funeste, voluptăţilor. Toţi aceşti corbi care înconjurau turnurile de aici, el îi purta în sine, cu fâlfâiri de aripi, cu ţipătul remuşcării, cu acel du-te-vino al eternei nesiguranţe. Ce lecţie îi dădeau în clipa asta biserica şi turnul de lemn, unde corbii nu croncăneau decât afară!

Joris ieşi, rătăci prin oraş, ajunse la Sainte-Walburge printr-o mică esplanadă, cu pâlcuri de câte cinci arbori bătrâni, care era tot atât de tăcută şi tristă ca Beghinajul. Nu ajungea până acolo niciun zgomot. Peisajul era cenuşiu şi umed, ca un veşnic sfârşit de toamnă, ca şi cum acolo ar fi fost totdeauna noiembrie. Frunzele păreau că abia se pot ţine pe crengi şi, galbene, fiindcă înalta biserică îşi arunca umbra asupra lor, se pregăteau de plecare. Lăcaşul sfânt îşi profila masa greoaie, primitivă; se vedeau porţi înfundate, treceri întunecoase, zidării ferecate cu lacăte barbare, care nu mai fuseseră deschise

180

de secole şi care duceau spre vreo criptă necunoscută, sau spre temniţe subterane. Înaltele ferestre ogivale aveau vitralii verzui. Erau parcă ochiuri de apă pe care nimic nu le mai făcea să se încreţească sau să tremure. Un miros de mucegai stăruia în aer. Pete mari, roz şi verzui, un tatuaj veninos, o întreagă gamă de culori iscată de părăginire şi de ploaie acopereau pereţii exteriori ai bisericii. Poate că se aflase cândva un cimitir în această iarbă, împăienjenind-o cu semnele descompunerii care dăinuiau aici; chimia morţii trecuse în pietre…

Sila de viaţă plutea în aer.

Borluut pătrunse în biserica aproape năpădită de

întuneric. Se simţea acelaşi miros de mucegai. Madone cu faţa înnegrită se pierdeau în penumbra firidelor. S-ar fi zis că trăiseră ou adevărat şi fuseseră îmbălsămate din timpuri foarte vechi. De-acolo venea mirosul acesta de mumie, de-a lungul naosului. C'câteva luminări ardeau însângerând întunericul ici-colo în capele, unde bariere închideau intrarea şi unde se-ngrămădeau broderii cu fir de aur, statui, anunţuri şi alte accesorii ale procesiunii…

Deodată, Borluut zări pe unul din culoare crucile care trebuiau să servească pocăiţilor a doua zi. Erau cu sutele, rezemate de pereţi, adunate şi grupate după dimensiuni şi greutate. Unele erau din lemn nedat la rindea, ca tăiate din topor şi vopsite grosolan cu gălbui; celelalte mai mici se-nşirau negre şi netede. Crucile mari aveau înălţimea şi greutatea unui arbore. Borluut încercă zadarnic să ridice vreuna. Totuşi, a doua zi din toate părţile Flandrei aveau să vină pocăiţi care le vor socoti mai puţin grele decât greşelile lor şi vor fi în stare să le poarte de-a lungul străzilor, în picioarele goale şi şiroind de sudoare sub cagulă. Astfel, fiecare va alege câte o cruce pe măsura păcatului său.

Joris se gândea la Godelieve. O şi vedea istovită sub povara, voit prea grea, o povară dublă, pentru că înţelegea să poarte păcatul „lor", păcatul iubirii pe care-l săvârşiseră amândoi.

Pe care din aceste cruci o va alege?

Joris se-nfioră, se sperie de toate crucile îngrămădite în întuneric, în picioare sati culcate. Pentru ele era aju

nul procesiunii dramatice, priveghiul. S-ar fi spus că un cimitir se pornise la drum şi ajunsese până acolo! Crucile acelea se asemănau cu crucile de toate felurile dintr-un cimitir: se hotărâseră să-şi părăsească morţii, care sunt oamenii vii de ieri, pentru a aparţine puţin celor vii,

care sunt morţii de mâine. Numai în seara aceasta erau libere, departe de mulţime, şi se odihneau.

Copieşit de prea multe gânduri funebre, Borluut ieşi repede din biserică, căutând zgomot, trecători, alte imagini. Ajunse în piaţa împodobită ou câteva piese frumoase de arhitectură. Avea aproape înfăţişarea unui colţ din Bruges, mai mic şi mai sărăcăcios, totuşi destul de pitoresc cu faţada unui vechi castel feudal şi Primăria, cu galeria ajurată şi colonade zvelte. În faţă, se afla vechea clopotniţă a unei biserici cu atât mai impresionante cu cât era neterminată. Ah, frumuseţea turnurilor întrerupte, a căror înălţare o continuai în vis şi pe care fiecare le termina lăuntric în felul său!

Din păcate, în centrul pieţii era instalat un bâlci, cu barăci, pânze pictate, dughene pline de mărgele şi alte giuvaieruri ieftine, unde mugeau orgi şi instrumente de alamă. Ce anomalie absurdă, admisă de autorităţi, să se amestece această chermesă cu procesiunea iar farsele măscăricilor cu drama sacră a Patimilor. Oare nu se cădea ca pocăiţii să apară într-un spaţiu gol şi tăcut? Borluut fu şi aici jignit de prostul gust modern care nu poate să armonizeze nimic. îşi puse în gând să vadă defilând cortegiul în altă parte, în vreo stradă depărtată, liniştită şi unde puţina iarbă crescută între pietrele caldarâmului. să aline picioarele goale ale Godelievei.

Duminică la ora patru procesiunea, se puse în mişcare. Clopotele băteau rar în clopotniţele parohiilor. Larma mulţimii se auzea deasupra oraşului ca vuietul apelor la deschiderea unei ecluze.

Borluut aştepta la o răspântie lăturalnică. Din loc în loc, doar câţiva oameni se opriseră, în reculegere.

Cât despre el, era cuprins de o mare emoţie, de o teamă nervoasă care-l împiedica să stea liniştit şi care din când în când îi sfâşia şi-i zdrobea inima ca o fiară

misterioasă, captivă în coşul pieptului.

182

Şi iată venise clipa care trebuia să vină. Totul soseşte foarte repede, afară de fericire! O va revedea pe Gadelieve fără-ndoială foarte schimbată şi atât de diferită sub scufia care-i ascundea părul, ca şi cum ar fi devenit altă femeie. Presupunând că va putea s-o descopere şi că ea avea să-i remarce prezenţa, cum s-o ia înapoi, s-o smulgă din voluptatea pocăinţei, s-o dezlege de Crucea care-i răstignea braţele?

Joris nu spera nimic, gândind că venise acolo, fără ndoială, numai să se convingă că nu se mai putea îndrepta nimic.

Un strigăt de aur sfâşie văzduhul; micile vâltori ale mulţimii vesteau că procesiunea se apropie.

Crainici în costume din evul mediu, purtând veste scurte şi glugi pe cap, suflau din trompete ascuţite. Imediat după ei apărură îngerii, viziune liniştitoare, în rochii trandafirii şi sinilii, cu aripi smălţate. Apoi fetiţe cu zulufi, purtând pancarte, inscripţii, embleme. Urmară scene din Vechiul Testament: jertfa lui Abraham, Moise în pustiu, cei opt profeţi, David şi cele trei pedepse pe care le primise: războiul, foametea şi ciuma, urmate de căinţa sa.

Pocăiţii care-şi asumaseră acest rol se achitară de el conştiincios şi cu râvnă. Nu erau actori plătiţi, ci confraţi ai asociaţiei Socialite, credincioşi şi zeloşi, care pentru iertarea păcatelor şi slăvirea bisericii acceptau să participe la procesiunea seculară. Costumele erau grosolane şi bălţate. Bărbile false acopereau feţele înroşite şi schimonosite de o sulemeneală groasă.

Marea originalitate a acestei procesiuni din Furnes constă în aceea că personajele nu se mulţumesc numai să defileze, ci şi vorbesc. Nu e prin urmare doar un cortegiu costumat, un şir de tablouri vivante, un Mister tăcut... Se

desfăşoară autentica dramă divină, mai puţin teatrală decât verosimilă, o întreagă pantomimă realistă, o declamaţie violentă şi sinceră. Profeţii trec şi anunţă cu adevărat viitorul. Îngerii au voci asexuate, cheamă sau cântă cu glăscioarele încă neformate şi unduitoare ca flamurile.

Iluzia este desăvârşită.

183

Când păstorii şi magii înaintară, şi unii şi aiţii se îndreptau într-adevăr către iesle; convinşi, îşi vorbeau cu glas tare, se strigau unul pe altul, începeau să stea de vorbă după textul străvechi, viersuit de multă vreme de vreun călugăr, şi pe care-l recitau din memorie.

Văzduhul se umplu de murmurele şi vaietele lor, o întreagă melopee aspră a alexandrinilor flamanzi, şi mai guturali, când sunt rostiţi de vocile oamenilor din popor.

În scena „Iisus în mijlocul doctorilor", versurile răsunară deosebit de veridic. Cei doisprezece doctori, bătrâni cu barba căruntă, cu feţele încruntate, se înfierbântau, gesticulau şi ţipau. Caracterul fiecăruia se preciza, se diferenţia. Al treilea doctor apăru neliniştit dar şi împăciuitor. Declamă cu emfază:

Oraţia lui Iuda nu poate ¡fi împlinită Până ce nu bine cel ce trebuie să vină.

Al zecelea doctor se arătă trufaş:

Ce nu văd eu, cine va vedea vreodată? Cine, în afară de mine, ghiceşte?

Alte păreri răsunară sub cerul liber. Versurile se înşiruiau, se ciocneau, vocile se amestecau. Se auzi zgomotul unei dezbateri aprinse, care se transformă ourând în ceartă. Toţi perorau cu gesturi mari, se-nflăcărau. Deodată vorbi Iisus, un copil blând, îmbrăcat într-o tunică de in şi în care avea părul blond ca grâul Flandrei:

Dumnezeu vă dă a-nţelege şi jvoi rămâneţi surzi!

Ce vă învaţă oare David şi Isaia?

Slava Domnului izbăveşte sufletele care sângerează.

Multă vreme se auzi şopotitul glasului cristalin. Doctorii replicau, tăgăduiau, aduceau argumente, îşi proclamau ştiinţa drept precisă şi fără greş. Iisus continua. Deşi se depărtase, vocea clară mai răsuna alături de vocile de bas profund ale doctorilor cu care se împletea ca un afluent micuţ.

La anumite intervale, între grupele de personaje apărură, purtate pe braţe sau duse în căruţe, sculpturi de lemn sau picturi în stilul artei primitive, reprezentând Staulul sau vreun episod al vieţii lui Iisus Cristos. Opere barbare! Erau mâzgălite în culori stridente unde roşul

semăna cu sângele. S-ar fi zis că însăşi mulţimea modelase aceste imagini de o credinţă naivă dar miraculoasă, ca şi cum ar fi fost cioplite din lemnul crucii.

Joris asculta, privea la procesiunea aceasta stranie, care crea o atât de extraordinară dare înapoi a timpului, spulbera orice impresie a prezentului şi identităţii lui moderne, şi-l făcea contemporan cu veacurile de credinţă ale trecutului îndepărtat.

Se tulbură, nu mai fu stăpân pe sine, se lăsă în voia gesturilor şi vocilor cortegiului. Mai ales când apăru grupul eu Intrarea lui Iisus în Ierusalim, o întreagă teorie triumfală şi diafană, cu fiicele din Betfaghe îmbrăcate în văluri de muselină, mângâind aerul cu ramuri de palmier şi psalmondiind osanale! Parcă ploua cu crenguţe înflorite în această primăvară imaterială. Totul era alb şi verde. Se părea că înaintează o grădină. Apostolii mergeau pe două rânduri, mulţumind mulţimii cu voci răsunătoare, vestinduli-l pe Christos. Acesta sosi, înconjurat de copii şi fecioare, călare pe asinul legendar. Un chip pur, aureolat! Unde-l

găsiseră pe figurantul vizionar, care-şi închipuia fără-ndoială că e Iisus, aşa cum. apărea în faţa tuturor, cu o figură ca un chivot. Era oare un om din popor cel ce avea frumuseţea aceasta delicată, gânditoare şi stilizată?

Părea că o lumină ardea înăuntrul lui ca într-o candelă. Ţinea două degete ridicate în semn de binecuvântare şi, timp de mai multe ore, cât a durat procesiunea, nu şi-a modificat gestul. Făcuse acest legământ de mucenic, spunea, în jurul lui Joris, mulţimea care-l cunoştea bine. Era un om pios din oraş şi care, din cauza sfinţeniei sale, avea mereu pe chip o lumină ca un nimb.

Alte părţi din săptămâna patimilor. Cina cea de taină, Grădina de măslini erau reprezentate prin figurile de lemn sculptat, ai căror purtători se răriseră însă, însoţiţi neîncetat de pocăiţi, de îngeri, de călugări novici, care toţi declamau, proroceau, suflau în cornuri vestind întâmplările ce vor urma.

Trecură femei cu braţele goale, cu pieptul la vedere, ca nişte curtezane, ţinând fiecare în mâini giuvaieruri enorme. Pe o inscripţie dusă de un pocăit scria: Femei purtând podoabele Mariei Magdalena.

185

Joris fu impresionat de tulburătoarea idee, o idee de baladă şi de imagine populară.

De altfel, toate simbolurile care figurau acolo evocau astfel, rezumau viguros, constituiau o prescurtare sau o alegorie, atestau simţul flamand de înţelegere a vieţii şi a lucrurilor.

Drumul crucii – scena esenţială a procesiunii, se pregătea şi ea prin embleme vestitoare; se perindară îngeri şi pocăiţi purtând lămpaşul, vasul lui Pilat, pânza Veronicăi, un burete, o clepsidră, vălul sfâşiat al templului, un ciocan, trei cuie, o cunună de spini. Îţi trecea pe

dinainte toată recuzita calvarului, instrumentele de tortură, semnele figurative, mult mai tragice prin apariţia lor separată, ca şi cum semnificau numai arabescul unui destin pe care-l fixau şi ale cărui vestigii rămâneau.

Deodată izbucni o larmă teribilă. Cornurile răsunară mai tare, amestecate cu strigăte de nerăbdare şi de furie. Soldaţi romani în mantale de un roşu-aprins tropăiau, încercuind parcă ceva. Fulgeră lancea lui Longhin, sutaşul. Urmară evrei cu suliţe şi alte arme; apoi călăii cu scări şi torţe. Cortegiul zgomotos se încurcă în mers. Se auziră mustrări mânioase. Toţi începură să vocifereze. Textul căpătă accente furioase, vorbele se înfierbântau, deveneau sălbatice. Se iscă un vacarm de voci şi instrumente. Christos trecu încovoiat sub greutatea crucii. Căzu. Vociferările se-nteţiră. O furie despre care ai fi crezut că e reală îi cuprinse pe spectatori. Câţiva se repeziră, îl îmbrânciră pe Christos, îl obligară să-şi ia din nou crucea şi, ajutat de Simon Cirenianul, să-şi urmeze drumul calvarului. Fiul Domnului păli şi-l trecură sudorile unei autentice agonii. Cel care-l întruchipa pe Christos purtându-şi crucea nu mai era acelaşi cu omul care avusese rolul lui Christos intrând în Ierusalim, dar îi semăna, deşi mai slab şi mai puţin tânăr. Aveai un motiv în plus să fii mişcat văzându-l pe acest Christos atât de asemănător cu celălalt, cum se schimbase de repede şi cât era de îmbătrânit. Se clătină şi păru gata să cadă a treia oară. Vacarmul reîncepu şi nu mai cunoscu margini. O furie nebună îi cuprinse pe soldaţii romani şi pe evrei. Toţi răcneau cunoscutele cuvinte de batjocură. În acelaşi timp, instrumentele parcă înnebuniseră. S-ar fi zis că o furtună

sufla prin cornuri. Hârâitoare de lemn scrâşniră ca şi cum ar fi sfărâmat oseminte. Se auzi hămăitul vechilor cornuri cu care păstorii îşi adunau turmele. Prin portavoce

se lansară apeluri lugubre. Din trompetă curgea oţet pentru a îmbiba buretele.

În acest moment, călăii intervenirăşi-l îmbrânciră pe Iisus.

Pe marginea trotuarelor, femeile din popor plângeau.

Joris fu mişcat de violenţa neascunsă şi de sinceritatea spectacolului. Aproape că uitase de Godelieve şi că venise aici în pelerinaj numai ca s-o revadă, fie numai şi un singur minut, în această procesiune unde pocăiţii, mergând în urma lui Iisus, poartă şi ei cruci.

lată-i că apar, fantome îndoliate, plini de umilinţă, spectre care au numai ochii luminoşi. Era tragic: un lung convoi de umbre. De data aceasta se făcu o linişte deplină „Niciun zgomot., niciun strigăt! O linişte cu atât mai sinistră din cauza culorii ei negre. Există liniştea albă din atelierele beghinelor, blândă şi dulce. Aici se făcuse o tăcere neagră care îngrozeşte, lunecoasă ca apa, plină de primejdii ca noaptea. Mai întâi nu se vedea decât o amestecătură de cruci, ce păreau toate braţele ridicate ale crucilor dintr-un cimitir. Fiecare cruce îşi avea mortul ei.

Sute de pocăiţi şi pocăite mergeau desculţi pe caldarâmul bolovănos, neavând sub veşmântul de aba, ce-i făcea pe toţi anonimi şi asemănători, nimic altceva decât privirea care să amintească de fiinţa umană. Ochii le străluceau, scăpărând prin găurile cagulelor. Semănau cu emanaţiile arzânde ale unei mlaştini de păcate. Se puteau observa numai câteva feţe neacoperite, ale pocăiţilor aparţinând diferitelor ordine religioase. Le era cu neputinţă să îmbrace abaua şi cagula peste rasa călugărească sau peste colţurile scufiei de maică de care n-aveau voie să se despartă niciodată. De altfel, pocăinţa lor fiind publică era cu atât mai lămuritoare şi ispăşitoare.

Joris întreba din ochi, sfredelea, cerceta înfrigurat această masă confuză, aproape uniformă din cauza

hainelor negre şi a crucilor. Privirile sale zburau, zburătăceau, piguleau prin cortegiu, oprindu-se pe fiecare faţă neacoperită. Nu-i ajungeau ochii pentru această căutare.

187

v, a „aii”.

I se păru atunci că privirile sale se înmulţeau, deveneau ochii nenumăraţi ai unei mulţimi, ca să cuprindă totul deodată şi s-o găsească pe Godelieve. Oare nu mai exista între ei acel fluid care ar fi trebuit să-i facă să se recunoască, să se presimtă de la distanţă, să se atragă?

Deodată Joris se-nfioră. Da! Godelieve se afla acolo. Dar cât era de schimbată, de palidă! Nu mai semăna deloc cu cea dinainte! Mergea în ultimele rânduri, la oarecare depărtare, din cauza unui pocăit care avea nevoie de mai mult spaţiu în jurul pelerinajului său ostentativ, ducând o cruce enormă sub povara căreia se clătina şi pe care o căra ca şi cum ar fi fost o aripă de moară!

Godelieve mergea în urma lui la fel de istovită, purtând o cruce mai mică, dar pe care o alesese prea grea. N-o făcuse oare pentru a răscumpăra un păcat îndoit, greutatea ce-ar fi avut-o păcatul ei dacă ar fi rodit până la capăt?

Joris, când o văzu, se gândi la legământ, la motivul legământului. Godelieve umbla în picioarele goale, hotărâtă, deşi încovoiată, ca şi cum ar fi vrut să meargă astfel până la propriul ei mormânt a cărui cruce o purta de pe acum. Într-adevăr, cât era de schimbată! Oare din cauza veşmintelor de beghină, a scufiei care-i strângea astfel părul încât i-l acoperea în întregime? Lui Joris îi veniră lacrimi în ochi gândindu-se la şuviţele de culoarea mierei. Să fi fost urmările triste ale unei vieţi în care Godelieve se aruncase numaidecât după catastrofă şi pentru care nu avea nicio vocaţie?

Joris speră „înaintă, îşi iţi capul: încă puţin şi ar fi întins braţele, ar fi riscat orice, ar fi pătruns în rândurile cortegiului de fantome pentru a o scoate de-acolo, pentru a o smulge cu forţa de pe crucea pe care se răstignise singură.

Godelieve îl zări. Întoarse numaidecât capul. Ai fi spus că văzuse un demon. Faţa i se răvăşi. Închise ochii, apoi rămase cu pleoapele căzute, semănând cu o moartă. Între timp, trecuse de el. Chipul ei palid strălucise o clipă, ca luna pe mare. Apoi valul de oameni îl făcu să dispară» alte valuri urmară. Joris continuă s-o caute în îmbulzeală. Mai păstra o fărâmă de speranţă. îl recunoscuse. Acum stătea pe gânduri, o năpădeau poate amintirile.

simţea din nou ispita de altă dată, vechile îmbrăţişări, sărutările lungi, dragostea lor de neuitat. Puteau lua totul de la început. Ar fi fugit cu ea oriunde, chiar la capătul lumii.

O strigă: „Godelieve!” „Godelieve!” ca şi cum ar fi vrut s-o scoată de sub puterea lui Dumnezeu, s-o învăluie cu dragostea lui ca-ntr-o vrajă, iar numele ei să însemne un cuvânt sacru, o formulă puternică de magie.

Fremătând, porni s-o mai găsească încă o dată într-un alt punct al oraşului, căci procesiunea urma un lung itinerar, prelungea timp de două ore drama jucată în mers, în care se mima şi se declama acelaşi text, se repetau aceleaşi scene. Joris ajunse din nou cortegiul. Văzu iar totul: profeţii, Abraham, ieslea, episoadele colorate ale drumului crucii – pe care mişcările celor ce purtau figurile sculptate le făceau să pară vii – cearta doctorilor, Intrarea în Ierusalim, Calvarul. Imagine confuză, coşmar de strigăte şi de fum. Joris nu mai desluşea nimic. O aştepta pe Godelieve.

Ea apăru, mai obosită şi mai palidă, tot cu ochii închişi, nemaivoind să-l revadă. Acum ţinea crucea drept în

faţa ei, lipită de corp; în felul acesta arăta că-şi ridicase metereze să-i apere trupul.

În aceeaşi clipă, un înger care mergea înaintea stindardului confreriei strigă cu glasul Judecăţii de Apoi o lungă melopee:

Oameni, nu vă-nverşunaţi în greşeală
Căci vai! timpul fuge, timpul pe care-l trăiţi!
Oameni destul, rugaţi-vă şi izbăviţi-vă…

Era ca o prevestire dincolo de viaţă, un cântec revărsat de pe ţărmul eternităţii, avertismentul morţii care se află pe drum. Joris îl auzi, simţi cum se veştejeşte iubirea lui nefericită, cum îi moare în suflet…

În acelaşi timp începu un spectacol paradiziac care-l făcu să se ruşineze. Era procesiunea religioasă ce o urma pe cea a pocăiţilor; prima dată n-o văzuse-Văluri albe fluturau înfiorate, feerie a zorilor după furtună şi după cagulele noptatice. Fecioare, membre ale congregaţiilor, copii de cor în haine roşii, preoţi în mantii albe, tivite cu purpură şi cusute cu fir de aur, care străluceau ca nişte vitralii… – în văzduh ningea cu petale de trandafir, cu ghirlande de cântece în care se deosebea solfegiul sopranelor, glasul plin al diaconilor desluşind slovele în cartea de cântări bisericeşti. Şi baldachinul apăru în mijlocul purtătorilor de facle şi de cădelniţe care-şi legănau urnele de argint într-un clinchet de lănţişoare. Toţi cei de faţă căzură în genunchi împăcaţi, uniţi de valurile de fum albastru al tămâii.

Joris nu-şi mai aparţinea. Îngenunche şi el, se rugă, slăvi, se pierdu în subjugarea mulţimii şi fu pătruns un minut de toată credinţa veche a Flanarei, uitând-o pe Godelieve.

Abia seara când se-ntoarse în camera sa de hotel, pregătindu-se de plecare, se simţi în fine singur şi copleşit de-o tristeţe de moarte. Imaginile cortegiului de pocăiţi îi

reveniră în minte. El nu va avea parte nici măcar de pânza Veronicăi. Destinul său nu mai putea fi schimbat. N-o recucerise pe Godelieve. Nicio mângâiere* nu-l mai aştepta. Cariera îi era zdrobită. Va trebui să se întoarcă în căminul lui posomorât. Va trăi de-acum. Înainte între regretul de a fi pierdut-o pe Godelieve şi. teama ce i-o inspira Barbe. În acea clipă, în cadrul ferestrei deschise, revăzu nenumăraţi corbi zburând între1 biserică şi clopotniţă, între clopotniţă şi biserică, stol legănat, flux şi reflux de aripi, val negru care se rostogoleşte asupra lui însuşi, coteşte apoi în aer şi o ia mereu de la capăt. Nu era aceasta oare pentru el imaginea viitorului? Un du-te-vino de gânduri negre între două fericiri care-i închiseseră porţile.

CAPITOLUL VI

În clopotniţă, Borluut regăsi un refugiu, un loc dev visare şi de uitare. Avu din nou, de fiecare dată când urca, senzaţia de a-şi lăsa necazurile în urmă, de a sedesprinde de sine, de a părăsi viaţa. Vraja continua să aibă putere asupra lui. Nici nu apuca bine să suie scara

190

Întortocheată şi se liniştea deodată. În întunericul opac nu mai vedea nimic din rănile lui lăuntrice. Vântul bătea din larg, cobora în întâmpinarea sa, îl primea, îi mângâia obrazul, îl redeştepta la viaţă nouă în care tot restul se risipea ca un coşmar.

Acum, în fiecare zi se izola în turn unde petrecea ore nesfârşite, chiar când nu era vremea canionului. Turnul era adevărata lui casă, locul exilului său voluntar. Ce noroc avusese că nu i se suprimase şi funcţia de clopotar! Ar fi murit dacă ar fi trebuit să trăiască tot timpul între oameni. Era atât de deosebit de ei! Se obişnuise prea mult să privească lucrurile de pe o treaptă mai înaltă decât ei şi aşa cum trebuie să le priveşti din perspectiva Eternităţii.

Ce-şi închipuise când a vrut să întroneze domnia. Frumuseţii? Într-un fel, oraşul îl izgonise pentru îndrăzneala pe care o avusese de a pretinde să-i impună idealul său şi de a nu gândi ca toţi ceilalţi. Astăzi a rămas singur.

Dar simţi în această izolare un soi de beţie, o voluptate sumbră. Oare turnul nu era şi el singur deasupra caselor? Turnul era mai mare decât ele, se avântase mult mai sus pentru a cuceri văzduhul. Urcând, şi Borluut se înălţa la fel de sus, devenea el însuşi turnul şi se înconjura de zidurile acestuia ca şi cum şi-ar fi pus o armură pe măsura lui. Singuratece bucurii ale mândriei care se ridică deasupra oraşului şi priveşte în depărtare!

Se-ntorcea toamna, toamna care în Flandra e vremea ceţurilor. Borluut se bucură. Acest lucru îl izola şi mai mult în turn, noi perdele se ţeseau în jurul lui, ascunzându-i viaţa pe care începea s-o urască. Departe, doar natura veşnică, cu aspectul ei monoton de câmpii, copaci şi cer îl mai atrăgea şi putea să comunice cu ei. Cât despre oraşul împrăştiat de poalele turnului, nu mai voia să-l vadă. Suferise prea mult acolo. De altfel nu-l mai recunoştea, căci începuse să fie denaturat de false arhitecturi, de inovaţiile moderne şi de păcatul deşertăciunii care creştea în el.

Bruges-ul devenise prada altora. îl părăsise, ca şi Godelieve!

Din fericire, negurile toamnei târzii cădeau peste toate aceste iubirii stinse. Borluut se refugiase într-o dublă

Izolare. Temniţei de piatră i se adăugă şi temniţa de ceaţă.

Nu mai fu decât prizonierul orizontului.

Totul se contopi într-o abdicare a fiinţei lui, o contopire apatică şi resemnată. Turmele de oi, des

întâlnite pe câmpii, păreau şi ele ca o scamă de ceaţă ceva mai deasă într-un anumit loc, şi care avea să se risipească. Chiar şi soarele păli, luă culoarea cositorului şi dispăru în văluri diafane. Iar oraşul învăluit în abur se aepărtă, se micşoră, se decoloră şi încetă să mai existe. Rămăseseră din el câteva fuioare de fum care se înălţau din acoperişuri invizibile şi se pierdeau în ceaţă ca nişte afluenţi supuşi.

Borluut luă parte la estomparea unanimă. Negurile toamnei şi trâmbele de fum îl năpădiră şi pe el, în timp ce contempla din înălţimea clopotniţei jocurile acestea tăcute. Totul se şterse, se înceţoşa şi pieri în sufletul lui.

Abia dacă pe câmpiile cenuşii se întrezăreau morile, cruci negre, alungind parcă negura care dădea înapoi, se retrăgea, înfricoşată. Borluut îşi plimba din nou privirea din moară în moară, număra crucile. Ele îi aminteau crucile văzute la procesiunea pocăiţilor. Nu erau oare aceleaşi, acum risipite pe câmpie? Împânzeau toată regiunea, ajungând până la Furnes, care se ghicea departe în vest, aproape de marea tivind mereu orizontul cu licărirea ei.

Borluut căută Furnes şi Dixmude; chipul Godelievei îi reveni în faţă, răzbătu prin ceţuri…

Şi totuşi toamna era pe sfârşite. Morile se şterseră şi ele şi se contopiră cu negurile. Amintirile trezite de crucile negre dispărură ca oricare altele. În tot acest timp Borluut trăi lipsit de vlagă, în umbră, fără regrete ca şi fără speranţe, singur, ore întregi, în camera de sticlă a turnului. Sufletul i se asemuia cu anotimpul. Clopotarul nu mai cântă decât melodii pale, arii în surdină, note albe de culoarea ceţii, sunete incolore, ca şi cum clopotele ar fi fost de vată şi se scămoşau într-o cădere lentă de fulgi, de lână scărmănată, într-o împrăştiere de puf a periuţei unui copil scump pe care nu l-ai avut!

CAPITOLUL VII

Ceea ce prevăzuse Borluut se întâmplă. Numai conducerea lui menţinuse o unitate, o disciplină. Pornise să împlinească acea minune a esteticii unui oraş. Imediat după ce fu demis, începu sacrilegiul artei. Înlocuitorul lui, un arhitect obscur şi incult, deveni un instrument docil al capriciilor consilierilor municipali.

Borluut simţi că se sfârşise cu visul său. Frumuseţea Bruges-ului, aşa cum o concepuse el, unică şi armonioasă, era sortită pieirii. Zilnic stridenţele se înmulţeau, ca şi profanările, anacronismele şi vandalismele.

Oraşul se supuse.

Moda restaurărilor deveni generală, dar deloc în sensul în care le inaugurase Borluut. Greşelii de a neglija şi a lăsa să se deterioreze faţadele vechi îi urmă greşeala – nu mai puţin gravă, de a le înnoi prea mult, de a face reparaţii, modificări şi ornamentări, pe scurt de a schimba totul. În realitate, se reconstruia. Se făceau clădiri noi, parodii ale trecutului, un facsimil al vechilor arhitecturi, cum se poate vedea la expoziţii reconstituirea unor clădiri vechi, din beton şi pânză vopsită. Se ivi gustul pentru tot ce e neted, luminos şi curat. Se cereau cărămizi roz şi foarte noi, cercevele de stejar de culoare deschisă, sculpturi cu linii ferme şi clare. Nu mai era nevoie de acele feţe nedesluşite – capete de îngeri, de călugări, de demoni – care abia ies la iveală, intrate în ziduri de-a lungul secolelor; nu mai era nevoie de praful negru, patina aspră a vremii, sau de ornamente delicate ca un fel de macerare a pietrelor. Cetăţenii voiau locuinţe nou-nouţe. Manie barbară, cum e cea de a răzui, revopsi şi lăcui vechile picturi.

În acelaşi timp dispărură monumente neobişnuite, de pe urma cărora proprietarii înţeleseră să tragă profituri mari; cartiere pitoreşti fură modificate. Aspectul unui oraş

se schimbă atât de repede! Se dărâmă şi apoi se reconstruieşte: se astupară cursuri de apă, se instalară tramvaie. Ah! oroarea acestui zgomot, a fluierăturilor şi a hurducăturilor, desfigurând deodată nobleţea tăcerii!

Profanare totală! Sălbăticie utilitară a timpurilor moderne! Fără-ndoială, că şi aici se vor crea drumuri drepte, căi de comunicaţie mai scurte. Şi mai ales, dacă proiectul portului la mare se va înfăptui, va fi şi mai rău. Se ştia după planul prezentat că poarta Ostende va dispărea, clădire şi turn atât de decorative, minunată cataramă de pietre străvechi, care închidea centura forturilor. Avea să fie sacrificată pentru aliniere spre noile rade.

În 1862 şi 1863 fusese doborât astfel turnul Sfânta Chaterine. Apoi acela de la Bouverie, singurele supravieţuitoare ale celor nouă turnuri care în trecut stăteau de pază, anunţau chiar de la intrare domnia artei. Acum venise sfârşitul. Şi Borluut îşi zicea: „Oraşul trecutului este în agonie, oraşul pe care eu l-am făurit. Frumoasele sale ziduri vor cădea. Aşa cum a fost, doar eu îl păstrez şi îl port în inima mea. Din el nu voi rămâne în curând decât. eu!”

Borluut jeli oraşul şi pe sine însuşi.

Căci alte dureri îl rodeau. Barbe nu înceta să cârtească; uneori devenea chiar violentă. N-o vedea decât foarte puţin, la masă. îşi făurise o viaţă a ei cu totul diferită de a sa. Se instalase la un etaj a 1 casei, etajul doi, pe care-l acapară în întregime ca să fie singură şi liberă. Din când în când, avea capriciul de a ieşi în oraş, unde făcea drumuri nesfârşite şi nu se-ntorcea decât noaptea târziu. Alteori se închidea la ea, avea lungi perioade de apatie care sfârşeau de obicei prin crize de plâns cu sughiţuri.

Joris nu-i putea fi de folos, simţindu-se atât de

departe de ea! Şi-apoi, nu mai aveau nimic comun. De când descoperise trădarea, nu mai fusese niciodată a lui. O cuprindea parcă teama şi o repulsie fizică când Joris se apropia de ea. I se părea că de acum înainte, cedându-i, ar fi comis un adulter, ca şi cum soţul ei i-ar fi aparţinut mai mult Godelievei. Orice legătură trupească între ei încetase.

Borluut se resemnă la acest soi de văduvie, la reluarea fără ieşire a acestui celibat. Cum de nu izbutise să pună capăt unei asemenea situaţii? îşi recapitulă cauzele: multă vreme, în pofida crizelor, certurilor şi scenelor, nu se putuse împiedica să se simtă legat de Barbe, de corpul ei dorit, de buzele ei prea roşii; mai târziu, după toate supărările şi insultele care-l obosiseră şi-l îndepărtaseră, ar fi putut s-o părăsească, dar niciodată Barbe, catolică şi pătimaşă din fire, n-ar fi consimţit să divorţeze (de altfel, el n-ar fi găsit niciun motiv legal); şi mai târziu, când o iubise pe Godelieve şi se ivise ocazia de-a rupe cu tot trecutul, de a-şi distruge căminul pentru a-şi construi altul nou, altundeva, îl reţinuse oraşul, opera de înfrumuseţare a Bruges-ului, perfecţionarea poemului său de piatră. Regretul de a fi abandonat cetatea, tot aşa de stăruitor ca o mustrare de cuget, l-ar fi urmat pretutindeni; în fine, vitregit şi liber din acest punct de vedere, gata să plece oriunde n-o putuse recâştiga pe Godelieve, care între timp se dăruise Domnului şi Eternităţii.

În felul acesta soarta uneltise fără încetare împotriva lui. Niciodată nu fusese stăpân pe evenimente şi pe propria-i voinţă. Acum i se părea inutil s-o mai părăsească pe Barbe. Încotro s-ar îndrepta, dacă nu spre o şi mai mare singurătate? Nu se simţea în stare s-o ia de la capăt. Era obosit. îşi greşise drumul în viaţă şi nimic nu mai putea fi îndreptat.

Aici, cel puţin, îi rămânea turnul care-i oferea un refugiu neprecupeţit. Mai mult ca oricând urca scara

întunecată, şedea în camera de sticlă, rătăcea prin podurile tăcute, prin dormitoarele clopotelor – clopote sincere, totdeauna treze, confidente sigure, prietene alinătoare.

Numai clopotul desfrâului îl înfierbântă din nou. Aproape că-l uitase. Dar el îl pândea. Luă cu asalt lunga-i abstinenţă-Ispita sânilor revăzuţi, cu sfârcurile lor împietrite în metal, ca o dorinţă veşnică! Şi cea a coapselor sprintene, arcuite sub sărutare. Fu obsedat de toată nebunia patimii. Cerceta în bronz orgia cu toate amănuntele ei. Luă parte la ele. Trăi într-un desfrâu imobil, îşi aminti de vechea emoţie, când clopotul obscen îi revelase iubirea lui senzuală pentru Barbe. Cât visase la trupul ei încă necunoscut privind sub clopot, ea şi cum ar fi privit sub fusta fetei! Clopot plin de voluptate care era rochia Barbei! îşi distrusese viaţa pentru rochia rece a Barbei, dură ca bronzul şi care şi ea nu oferea decât aparenţa pasiunii, un simulacru îngheţat de plăceri ce nu se împlineau. Ah, ce vrăjitorie era acest clopot al desfrâului! Cel puţin acum, a doua oară, Joris nu se mai lăsă înşelat. Îi fusese frică de el când o iubise pe Godelieve. Şi chiar o împiedicase să se apropie de clopot în ziua când urcase cu el în turn. Acum, cinci nu mai era iubit de nimeni, aparţinu tuturor femeilor gravate în bronz. Toate i se dăruiau. Trăi în mijlocul unui vârtej de guri şi de sini-Aplecându-se pentru a vedea mai bine, obrazul lui se apropie de metalul îngheţat, care îi dădu senzaţia unei arsuri, ca şi cum ar fi simţit că-l ating buze de foc. Cunoscu astfel toate păcatele.

În acel timp, când cobora din turn, i se întâmpla să rătăcească multă vreme prin oraş până noaptea târziu. O dorinţă senzuală îl întărâta; scenele obscene ale clopotului îl însoţeau, se realizau în imagini mărite şi vii. Întârzia hoinărind pe străduţele rău famate care duceau spre

periferie. Pândea o întâlnire neaşteptată, o fereastră luminată, pe care o femeie dornică de dragoste ar deschide-o poate – tot ceea ce se face la douăzeci de ani, la primul, zbucium al sevei! Urmărea pelerine, spera îmbrăţişări anonime, clipa de satisfacere a simţurilor care închide în ea toate uitările…

CAPITOLUL VIII

Tot izolându-se şi refugiindu-se în turn. Borluut nu se mai simţi atras decât de moarte.

De la înălţimea clopotniţei, oraşul îi părea mai mort, adică mai frumos. Trecătorii aveau contururi nedesluşite. Zgomotul înceta să se mai audă până sus. Piaţa mare se subţia, cenuşie şi goală. Canalele se odihneau; apele lor nu curgeau nicăieri; nu se vedea pe ele nicio barcă; inutile, şi ele i se păreau postume. De-a lungul cheiurilor, casele erau închise. S-ar fi zis că în fiecare din ele se găsea câte un mort.

Impresie pe de-a-ntregul funebră! Borluut simţea o mare bucurie. Aşa ar fi voit el să arate Bruges. Odinioară nu se apucase să restaureze, să eternizeze toate vechile clădiri, decât cu conştiinţa şi fericirea de a sculpta propriul său mormânt. Chiar şi funcţia de clopotar a dorit-o şi a obţinut-o pentru a celebra mai bine moartea oraşului şi a o vesti în cele patru zări. Şi acum, când cânta, plimbându-şi mâinile pe claviatură, avea impresia de-a culege flori, de-a le smulge cu mare greutate de pe tulpini rezistente, încăpăţânate totuşi şi să nu se-ntrerupă din strânsul lor, pustiind răzoarele de clopote, ca apoi să scuture petalele din coşurile pline, buchete de sunet, ghirlande de fier, şi să le arunce peste sicriul oraşului.

Nu trebuia oare oraşul să arate astfel? Frumuseţea Bruges-ului era moartea. Din înălţimea turnului, Borluut îl vedea cu desăvârşire neînsufleţit. Nu mai voia să coboare.

Îl iubea aşa mai mult şi pentru totdeauna. Se simţi de acum înainte cuprins de o frenezie, de o ultimă voluptate. Urcând tot mereu deasupra vieţii, începu un joc cu moartea. Iată primejdia când te înalţi prea sus! Aerul irespirabil al înălţimilor! Pedeapsa pentru dispreţul faţă de viaţă! Fără îndoială că din această cauză şi printr-un avertisment sigur al instinctului, crezuse, când i s-au încredinţat cheile clopotniţei în ziua victoriei, că a luat în mână cheia propriului său mormânt.

De acum înainte, când se întorcea de la turn, avea impresia că iese din moarte. Ce chin să fii iar în viaţă! Urâţenia chipurilor omeneşti! Potrivnicia întâlnirilor! Prostia şi viciile ce se dau în vileag!

Clopotarul rătăcea din ce în ce mai descumpănit. Nu ştia unde să se ducă, nemaiavând nimic de făcut, incapabil de a se decide sau de a vrea ceva. Se plictisea când îşi relua viaţa, ca şi Lazăr care, înviat clin morţi, se simţea prea amorţit să-şi lepede giulgiul. I se împleticeau paşii. Se poticnea de trotuar ca şi cum ar fi umblat prin hârtoapele unui cimitir. Deoarece într-adevăr, coborând din turn, continua să meargă pe tărâmul morţii.

CAPITOLUL IX

Deodată oraşul îşi arboră drapelele. Sosiseră telegrame din capitală anunţând că în Cameră s-a adoptat în sfârşit proiectul Bruges-port-la-mare. Deci nu mai exista nicio speranţă de a fi respins sau amânat. Se votaseră milioanele necesare. Opera de distrugere putea să înceapă.

Imediat bucuria străbătu străzile. Domnea un aer de sărbătoare şi de duminică, răspândit de mulţimea care se veselea inconştient, fericită că domnia frumuseţii lua sfârşit.

Trebuia ca satisfacţia să fie publică şi să se aducă mulţumiri Puterii printr-o demonstraţie impunătoare. Se

afişă imediat un anunţ semnat de primar şi de consilierii municipali prin care în acea seară toate societăţile din oraş erau convocate să formeze un vast cortegiu cu muzică şi torţe, în timp ce populaţia era rugată să arboreze drapele şi lampioane.

Ora întâlnirii în Piaţa Mare era fixată pentru opt seara.

Borluut fu anunţat că va fi de serviciu începând de la aceeaşi oră. Clopotul triumfului aflat la etajul de mai jos al turnului va bate tot timpul, nu-şi va înceta niciun moment cavalcada eroică. Şi canionul trebuia să se facă auzit, iar concertul să ţină cât va dura defilarea. Borluut fu indignat la început, apoi îl cuprinse o mâhnire profundă; era deci învins; toate eforturile depuse, lunga sa campanie nu putuseră împiedica nimic; în Parlament, unde se aflau oameni cu vederi înguste, nimeni nu luase cuvântul în numele artei; interesul electoral avusese prioritate, şi faptul era împlinit. Bruges îşi renegase în cele din urmă gloria de oraş mort. Şi acum i se cereau lui – care era atât de copleşit – cântece, bucurie, o comunicare cu oarba veselie ele pe străzi. Clopotarul se gândi la început să refuze, să demisioneze mai bine imediat, decât să urce în clopotniţă şi să se istovească ore întregi în faţa claviaturii, ca să obţină de la nobilele sale clopote sunete vioaie de circumstanţă, în timp ce, ca şi ele, ar avea sufletul cernit.

Dar îi fu teamă de reproşurile Barbei, de descumpănirea ce va urma, când nu va mai avea refugiul turnului şi dormitoarele clopotelor pentru a-şi amorţi puţin suferinţa.

La ora fixată sui deci în clopotniţă. Era prima oară când se urca seara. Paznicul Halelor îi dădu o lanternă, după care începu să suie treptele. Senzaţia era mult mai ciudată decât cea din timpul zilei. Cu lumina zilei era atât de obişnuit încât urca aproape maşinal, dus parcă de un

uşor vârtej pe scara întortocheată. Acum, întunericul nopţii, suprapus întunericului din turn, făcea să domnească o beznă îngrozitoare. Nu se mai zărea, când urcai spre vârf, lumina albă a aerului intrat prin ferestruicile zidului sau prin vreo crăpătură a peretelui. Borluut se poticni, trebui să se ajute ţinându-se de frânghia netedă care servea de rampă şi atârna puţin moale, înfăşurată pe stâlpii de susţinere ca un şarpe în jurul unui copac. Lumina lanternei împroşca pereţii. Credeai că vezi ici, colo pete de sânge. Vietăţi care trăiau în întuneric fugeau din calea lui, confundând această lumină cu fulgerul care intrase în turn şi îi orbea. Domnea întreaga nesiguranţă a clar-obscurului. Clopotarul îşi vedea umbra cum i-o ia înainte, ca apoi imediat să-şi schimbe locul, să fie în urma lui, să urce pe pereţi, să se sfarme de plafonul concav. Umbra înnebunise. Dar el însuşi urca scara ca de obicei?

Se trezi la realitate. Pe când se apropia de platformă, pe scară năvăli, ca apele într-o ecluză, vuietul mulţimii din piaţă. Clopotarul îşi aminti că o larmă asemănătoare auzise după concursul public pe care-l câştigase. În acea zi impusese mulţimii simţămintele sale. O făcuse să înţeleagă arta, melancolia, trecutul, eroismul. O transformase! Trăise în sufletul ei. Acum urma ca mulţimea să trăiască în el, să-i impună la rândul ei ceea ce alţii îi insuflaseră, adică ignoranţa, trivialitatea şi cruzimea.

Piaţa Mare era plină de oameni. Cortegiul se organizase şi urma să se pună în mişcare. Talmeş-balmeş de instrumente muzicale, de artificii, de facle, de steaguri. Se-nşiruiau coruri, cercuri sportive, asociaţii politice, liga Port-la-mare. Toţi membrii societăţilor aveau câte o de coraţie, o cocardă sau o brasardă şi fiecare grup câte o emblemă colectivă-Se manifestau fanteziile cele mai bizare. Membrii cercului Sfântul Cristofor purtau pălării

luminoase, fiecare din ele reprezentând o literă cu scopul de a alcătui o cronogramă a sărbătorii. Cei de la societăţile de gimnastică erau îmbrăcaţi în maiouri urâte ca nişte costume de baie, aveau bastoane, pe care le ţineau sus, asemenea unor arme ridicole şi mergeau la pas. Urma cercul bicicliştilor, cu biciclete ornamentate cu lanterne veneţiene, câteva din ele fiind transformate în vapoare, pentru ca prin această alegorie să se simbolizeze viitoarele nave care vor aduce prosperitatea portului. Ieşea la iveală toată vulgaritatea, imaginaţia mediocră a vulgului.

Clopotarul simţi o mâhnire profundă acolo, în înaltul turnului-Aşadar aici ajunsese oraşul mort! O chermesă pângărea cimitirul. Ce ziceau nobilele lebede? Borluut îşi închipui că n-a mai rămas niciuna pe apele de plumb ale canalelor. Fugiseră fără îndoială, refugiindu-se la marginea oraşului, pentru a nu şti ce se petrece, pentru a salva puţina linişte, pentru a plânge în inima nuferilor.

Deodată, aplecat pentru ultima oară ca să vadă şi să se sature de această jalnică privelişte, Borluut fu izbit de o anomalie şi mai necuviincioasă şi simţi o durere mai personală. Desluşi Gilda arcaşilor Sfântului Sebastian, reprezentată de un număr destul de mare de membri, care batjocorea astfel adevăratul ei stindard, medaliile şi însemnele purtate de către regele tirului, tot trecutul ei de cinci secole, prin această saturnală ridicolă. Şi oricum, Gilda se împotrivise multă vreme proiectului Bruges-port-la-mare. În plus, Borluut mai era încă Şeful ei; şi ar fi fost decent să nu-l dezavueze în mod public, dovedindu-i lipsă de respect. Şi vechea asociaţie abdica la rândul ei, renega trecutul oraşului şi adera la noul ideal înjositor.

Borluut primi astfel ultima lovitură. De-acum înainte, era absolut singur. Numai voi să mai vadă, nici să mai audă ceva din lucrurile vulgare care se petreceau acolo jos.

Se repezi să cânte îşi afundă mâinile în claviatură ca

în valurile mării. Începu. Clopotul triumfului porni să bată. El deschidea drumul. Spinteca aerul. Apoi toată flotila notelor carbonului. îl urmă, se aşează la rând şi zbură în vânt şi spre stele.

Clopotarul cânta cu frenezie pentru a nu mai auzi nimic din ce se petrecea pe stradă; strânse în muzica sa toate clopotele, de la cele mai mari, care în mod obişnuit nu intervin decât pentru a accentua o melodie, aşa cum morile dau contur câmpiei, până la cele mai mici, cele infime, copilăroase, al căror ciripit de vrăbii stârnea un nor de zgomot, un concert asurzitor din care nu se mai înţelegea nimic. Orchestră vastă, unison final. Clopotniţa vibra, pârâia, ca şi cum toate clopotele deşteptate dintr-un somn secular deciseseră să fugă în altă parte, să-şi părăsească grinzile, monotonele lor dormitoare şi se şi porniseră a se rostogoli pe scara turnului. Clopotarul era ca scos din minţi. Lovea cu mâinile şi picioarele claviatura, se atârna de tijele de fier care ridică limbile, făcea să bată clopotele până la paroxism şi trăia astfel în focul bătăliei dusă de huietul său, împotriva larmei de jos.

Istovit, trebui să se întrerupă câteva minute între două partituri. Strigătele din piaţă se auziră din nou, vuietul ca de ape şi stridenta nebunie a fanfarei. Cortegiul îşi continua marşul zgomotos, purtându-şi zorzoanele, prostiile, şarpele lui colorat, funebra-i veselie de arlechin, pe labirintul întunecos al străzilor. Larma ţinu mai multe ore. Clopotarul nu înceta să cânte, resemnat, luând el – cel dintâi – în derâdere ironia sorţii de a bate clopotele, de a umple oraşul cu arii voioase, în timp ce, în adâncurile fiinţei sale, visul îi murea în chinuri chiar în clipa aceea. Se gândi la actorii care, de multe ori, sunt. obligaţi să-i înveselească pe spectatori în ziua când le-a murit copilul!

Când se-ntoarse acasă, noaptea târziu, Borluut se trezi în plină dramă. Nimeni nu se culcase. Servitoarele, în

că, speriate şi tremurând, alergau ca nebunele. În vestibul se puteau vedea pe jos pietre, moloz, cioburi de sticlă. îi povestiră că, după cortegiu, anumite grupuri de oameni continuaseră să circule prin oraş. îi auzeau cum vin, intonând cântece flamande, înfierbântaţi şi puţin băuţi. Unu”.

din grupuri, trecând prin faţa casei, începu să vocifereze, să fluiere, preferând mii de injurii şi blesteme. Se striga cu voce tare „Jos cu Borluut”. Mulţi dintre ei erau disciplinaţi; fără-ndoială că premeditaseră totul, îndeplinind un ordin. Odată cu strigătele se auzi un zgomot strident, zăngănitul tuturor geamurilor care se spărgeau, cădeau la pământ, se făceau ţăndări. O droaie de pietre zburaseră în acelaşi timp şi, trecând prin ferestre, loviseră obiecte şi oglinzi de prin odăi, semănând cioburi în toată casa.

Borluut privi înlemnit în jur. S-ar fi zis că trecuse prăpădul. Casa părea prefăcută în ruine.

Bănui imediat că era o răzbunare de-a lui Farazyn, care, de când cu refuzul Godelievei şi mai ales din cauza opoziţiei la proiectul Port-la-mare al cărui promotor fusese, nu încetase să-i poarte o ură înverşunată şi nestinsă. A fost uşor, de data asta, să asmuţă contra lui un grup oarecare de inşi, înfăţişându-l ca pe un inamic public, ca pe cetăţeanul răuvoitor care fusese cât pe ce să zădărnicească proiectul, a cărui votare triumfală se sărbătorea în acea zi.

Barbe apăru ca o furtună în capul scării. Joris, pentru a evita o scenă în faţa servitorilor, intră într-un salon de la parter. Peste tot. pe jos erau pietre şi cioburi de sticlă. Se aruncaseră până şi gunoaie. Barbe intră, livid㠠. Gura sa prea roşie arăta ca o rană, ca şi cum fusese izbită de o piatră în obraz şi sângera. Era despletită, cu părul pe spate ca o claie.

— Vezi ce ni se-ntâmplă iarăşi. E vina ta. Te-ai purtot ca un nebun!

Joris înţelese în ce stare era, că avea nervii zdruncinaţi, şi prevedea cumplita furie ce avea să se dezlănţuie. Reuşi să se stăpânească şi încercă să evite ciocnirea, să ajungă la uşă pentru a pleca. Ea, şi mai iritată de calmul lui, care nu era decât indiferenţă şi dispreţ, alergă şi-l apucă de braţ, strigându-i în faţă:

— M-am săturat! Am să te omor!

Joris mai auzise aceste cuvinte groaznice. Scârbit, se smulse din mâinile ei şi o respinse, îmbrâncind-o. Atunci ea îşi ieşi din minţi, urlă. Toate insultele reîncepură, ca o ploaie de pietre. S-ar fi zis că voia să-l lapideze cu adevărat acum cu cuvintele ei, după ce mulţimea, condamnându-l în contumacie, îl lapidase cu pietre printr-un simulacru de execuţie.

Joris se duse în camera lui. Pretutindeni domnea acelaşi aer de devastare. Proiectilele intraseră pe toate ferestrele. Îşi aminti de un spectacol asemănător pe care îl privise demult, în încăperea unde se certase cu soţia lui când aceasta descoperise trădarea Godelievei şi spărsese tot aşa oglinda şi mobilele, încăpere în care n-au mai intrat şi care rămăsese neschimbată, cum se păstrează camerele morţilor… Toate odăile erau astăzi la fel cu aceea. Boala se dovedea parcă molipsitoare. Una le contaminase pe celelalte. Întreaga casă căzuse pradă morţii, Borluut voia şi el să piară. I se părea că înţelesese ordinea lucrurilor. îşi dădu seama că luase hotărârea numaidecât, fără să aştepte.

Moartea însăşi îi făcuse semn, îl căutase la el acasă, îl întâmpinaseră pietrele, pietrele ucigaşe. Mulţimea îl condamnase, în sfârşit, la moarte! Era gata, se va preda, mâine, în zori. Nu mai voia să vadă în lumina soarelui locuinţa sa profanată, ca năruită, oglinzile despicate care

parcă-şi trimiteau una alteia, din cameră în cameră, prevestirea cea rea; nici s-o mai întâlnească pe Barbe, care întrecuse măsura răutăţilor şi-a nebuniei, potopindu-l de astă dată cu cele mai mari jigniri şi ameninţări.

Deodată auzi, deasupra capului, la etajul de sus, cum se trag valize, se golesc dulapuri, încep din nou proiectele sau simulacrele ele plecare, cum se-ntâmpla după fiecare. scenă.

Joris, ascultând prin tavan aceste zgomote, se porni să umble de colo colo prin cameră, se-nfierbântă şi se pomeni vorbind cu glas tare: „Eu voi pleca primul şi într-o călătorie de unde nu te mai întorci niciodată. Sunt la capătul puterilor. M-am săturat. Mâine va veni altă zi îngrozitoare; o nouă scenă cu Barbe; sau fuga ei de-acasă, fără să ştie unde, ca o nebună; şi locuinţa asta răvăşită, plină de pietre şi murdării; şi neplăcerile, formalităţile cu poliţia şi cu darea în judecată; şi, în jur, hohotele sălbatice de râs ale oraşului când va afla cele petrecu I r.

Nu! nu mă simt în stare să mai trăiesc această zi, cu niciun preţ! Voi muri înainte!”

Joris cugetă după ce se linişti cu totul. Se miră chiar că luase atât de repede şi limpede această hotărâre. Probabil că dospea în el de multă vreme. În ultimele săptămâni îl încântau prea mult semnele morţii, când urca în turn. Era ca o iniţiere, ca un presentiment, ca o umbră care-l învăluia, apropiindu-l de ţinta supremă-Acum va ajunge până acolo. Ce pace neaşteptată coborî asupra lui din clipa când se hotărî! Ai dinainte destinul pe care l-ai ales. Eşti de pe acum ceea ce vei deveni.

Joris intră în seninătatea morţii. îşi recapitulă viaţa, îşi aminti de lucruri depărtate, de întâmplări din copilărie, de mângâierile mamei, câteva amănunte. Acelea pe care le revezi într-o străfulgerare în clipa când mori şi care rezumă toate zilele ce le-ai trăit. Se gândi de asemenea la

Godelieve, unicul răsărit de soare cu geana lui de lumină trandafirie; retrăi frumoasele începuturi, căsătoria lor tainică din biserică.

Biserica! Revăzu deodată chipul Domnului! Dumnezeu îi apăru, deveni interlocutorul, martorul aproape judecătorul său. Joris se apără. Credea în Dumnezeu. Dar într-un Dumnezeu sublim, nu cel al oamenilor simpli» care-i împiedică să se omoare, pentru că ar face-o fără discernământ, ci un Dumnezeu întruchipând suprema Inteligenţă care îl va înţelege. îl adoră, se umili, regăsi câteva rugăciuni de mult uitate, mozaic cam împrăştiat, pe care-l reaşează.

Din nou se gândi la Godelieve. Era momentul să distrugă scrisorile ei, ultimă amintire, relicve scumpe, plic înmiresmat al alinării păstrat până acum. Le reciti, evocă trecutul, cunoscu gustul amar pe care ţi-l lasă sărutările iubirii pierdute, mirosul fantomatic al florilor uscate, drojdia lacrimilor, toată tristeţea ce se desprinde din vechile scrisori cu cerneala lor spălăcită, de parcă ar vrea şi ea să se întoarcă în neant. Apoi le rupse şi le aruncă în foc.

Acum nimic nu-l mai lega de viaţă.

Şi pentru că voia să moară, voia să evite orice scandal. Dorea o moarte invizibilă, asemenea unei dispariţii. Dacă s-ar putea să nu i se găsească trupul neînsufleţit! Oare turnul nu era locul cel mai bun? înţelese acum de ce, când i se dăduse cheia în seara concursului, avusese senzaţia că ia în mână cheia propriului său mormânt. Sufletul lui ştia de-atunci. Inima i se-nfioră din cauza acestui semn care-i deschisese drumul fără de întoarcere. Din acel minut, fără-ndoială, soarta-i fusese pecetluită. Turnul devenea, cu anticipaţie, un mormânt unde trebuia să petreacă un număr de zile înaintea veşnicului repaus. Aşadar să moară acolo, mai întâi. Şi-

apoi într-un fel curat... Să nu curgă sânge; nici armă de foc, nici cuţit. Ştreangul îşi face treaba în linişte şi e mai sigur. Joris căută o frâng-hie, o cercetă cu sânge rece, o încercă să vadă cât e de rezistentă, pe urmă o puse în buzunar ca să înlăture, a doua zi dimineaţă, posibilitatea unei şovăieli sau o nouă luptă lăuntrică. Şi, hotărât, aşteptă ivirea zorilor, liniştit şi puternic, simţind că într-o oarecare măsură începuse să fie răzbunat, lăsând Barbei şi oraşului povara mustrărilor de cuget; era mai ales fericit să moară în turn, ceea ce avea să prelungească în viitor gestul de învinuire printr-o umbră mai întunecată – într-adevăr umbra unui mormânt – aruncată peste piaţa cenuşie.

CAPITOLUL X

Zorile se iviră, şovăiră, apoi luminară cerul verzui şi trist. Cum se crăpă de ziuă, Borluut ieşi din casă, pe furiş, pentru a nu fi auzit, nici împiedicat, ferm hotărât să săvârşească ce-şi pusese în gând. Turnul îi apăru imediat în faţă, turn neînduplecat, care se vedea la capătul tuturor străzilor. Clopotniţa îl aştepta; îl chema. Borluut nu căută nicio scăpare. Apucă pe drumul cel mai drept. O Iu l pe chei, apoi trecu peste un pod. Bruges-ul dormea. Totul era deşert, şters, tăcut, înfrigurat încă după m» iji îi ploioasă. Melancolia unei cetăţi pustii, în zorii zilei I Tt făcea să te gândeşti la o epidemie de care toată lumea a fugit. Te făcea să te gândeşti la moarte.

Borluut îşi urmă drumul. Nimic nu-i mai trezea interesul, nici măcar oraşul pe care-l iubise cu o dragoste nemărginită. îl străbătu cu totul nepăsător, cum treci printr-un ţinut pe care-l părăseşti pentru totdeauna. Nu privi nimic, nici faţadele, nici turnurile, nici oglinda apei, nici vechile acoperişuri parcă nedespărţite unele de altele.

Nu e straniu că te poţi desprinde aşa de repede de toate? Cât de zadarnică îţi pare viaţa când se apropie

moartea!

Ajuns la clopotniţă, intră în turn odată cu zorile, tot aşa de palid ca şi ele. Scara se-nfioră. Lumina coborî în întâmpinare omului care urca. Şi fu ca o ciocnire! Ultima luptă a întunericului cu lumina zilei! Borluut suia. Cu fiecare treaptă, părea că părăseşte câte puţin viaţa, că intră tot mai mult în moarte. Nu se mai gândea la nimic, nici la Barbe, nici la oraş, nici chiar la el însuşi. Nu se mai gândea decât la act.

Cu toate acestea, urcuşul i se păru lung. Domnea un frig aspru. Mirosul de mucegai al zidurilor se simţea din ce în ce mai tare. Avea impresia că se află într-un cimitir. Se auzeau zgomote, zboruri oarbe care se izbeau de tavan. Şi în acelaşi timp o alunecare umedă de vieţuitoare care rătăcesc numai noaptea şi care se adăposteau repede în câte o gaură întunecată. O întreagă viaţă ascunsă care mişuna, se târa, zbura, dând târcoale în jurul lui Borluut, ca şi cum mirosea de pe acum a mort.

Frica îi încreţi pielea, ca o atingere vie. îi tremura carnea, dar gândul îi rămânea neclintit şi calm. Instinctul se deşteptă, protestă, se tocmi – mai curând pe ocolite, fără să pună în balanţă evenimentele petrecute, nici vreun motiv decisiv. Puterea lui este să nu discute decât faptele materiale pe care trebuie să le îndeplineşti sau nu, dar toate acestea numai din motive fizice. Viclenie abilă a instinctului care-l face pe disperat să ezite pe marginea canalului, de teama apei reci şi care aici sugera oroarea trecerilor vâscoase vestitoare ale înfruptării din cadavru.

Borluut se cutremură. Avu clipa lui de slăbiciune, sudoarea agoniei din grădina măslinilor. Se opri înspăimân

tat. Dar scara se încolăcea repede, neiertătoare, fără popas, trăgându-l de îndată în spiralele ei scurte. Borluut continuă la fel de hotărât, dar tremurând din tot trupul.

Încă puţin şi s-ar fi poticnit. Cu toată marea sa obişnuinţă de a urca scările, lucru pe care-l făcea aproape maşinal, ca şi cum ar fi mers pe drum drept, trebui de data asta să se ţină de frânghia care slujea de rampă şi se-ncolăcea în jurul stâlpilor de susţinere, ca un şarpe în jurul unui arbore. Şarpele ispitei! Frânghia, într-adevăr, îl putea ispiti din nou, presupunând că ar fi şovăit. Oare nu o alesese el ca instrument al morţii? Acum, ţinându-se de frânghie, era ca şi cum s-ar fi prins din nou de ideea sa, părăsită o clipă, dar reluată repede. Mâinile îi slăbiră, se desfăcură…

— Ele respingeau groaznicul contact-… Dar scara îl atrăgea într-un vârtej rapid; întunericul se-ndesea. Trebuia, orice-ar fi fost, să se ţină de rampă. Frânghia îi apăru din nou, cu realitatea ei de neînlăturat…

Borluut îşi redobândi sângele rece, urcă spre împlinire. Acum nu frânghia îl ajuta, nu ea îl purta; el o apucase parcă, s-o ducă, s-o tragă până în vârf.

Ajunse în camera de sticlă, aruncă o privire distrată pe claviatura nemişcată şi neînsufleţită, pe orologiul minuscul fixat pe perete, lăsând să se audă tic-tacul lui umil şi regulat, în acord cu vastul cadran. Ce altceva fusese el în turn decât această mică bătaie a unui puls omenesc? Abia dacă-i aruncă o privire. Ochii săi se şi uitau în altă parte.

Deodată îl fulgeră o iluminare subită, găsind în fine detaliul actului la care nu voia să se gândească decât în ultima clipă… Se întâmplă în timp ce se-ndrepta spre clopote, spre marile clopote, pe care voia să le revadă şi să le spună pe nume în dormitoarele lor, să le mângâie cu mâna în semn de rămas bun, pe ele care-i purtaseră o prietenie adevărată şi-i fuseseră izvor de mângâiere şi statornice lăcaşuri de veci pentru durerile sale.

Dacă unul din ele i-ar fi mormântul? Da! va alege unul din marile clopote în interiorul lor exista un inel

tocmai la fund unde se agaţă limba. Acolo va fixa frânghia, foarte din scurt; astfel va dispărea cu totul în prăpastia întunecată, unde nimeni nu-l va descoperi vreme îndelungată sau poate niciodată. Simţea o mare fericire la gândul că va sfârşi în adâncul unuia din aceste clopote pe care le iubise atâta.

Dar pe care să-l aleagă? Clopotele mari se aflau la ultimul etaj, pe platforma unde se ajungea pe o scăriţă, cea din urmă, – o scăriţă de numai treisprezece trepte. Se gândi la această cifră faditică, în momentul când fu gata să urce. Dar de astă dată nu mai ezită şi intră hotărât în numărul care adăposteşte moartea. Se grăbea. Zări marile clopote cum ieşeau la iveală veşnic neliniştite. Se auzea un freamăt fără contenire. Revăzu clopotul desfrâului. îl privi ca pe propria sa spovedanie. Pentru Borluut fusese păcatul clopotelor şi păcatul vieţii. Ascultându-l, apucase pe calea pierzaniei. Cedase ispitei simţurilor, capcanei întinsă de femeie… A iubit trupul ei în loc să iubească numai oraşul. Şi pentru că şi-a trădat idealul, nu-l va vedea împlinit nici în clipa când avea să moară. Se gândi la sfârşitul plin de extaz al lui Van Huile: „Au sunat”. El nu va vedea realizată frumuseţea Bruges-ului, pentru că n-a urmărit acest ţel în mocl exclusiv. Vina o purta clopotul obscen, care-l obsedase întotdeauna. Chiar şi în acest moment îl chema. Tot mai voia să-l ispitească şi încă la fapta cea mai rea: frânghia este ca o amantă, ea îţi dăruie moartea cu voluptate; să moară deci în rochia de bronz, amestecându-se cu antica orgie…

Borluut fu cuprins de silă şi se-ndepărtă.

Clopotul impunător care suna orele se oferea, puţin mai departe, imens şi întunecos, hău mut în stare să-l înghită cu totul. Simţi că acesta este capătul drumului şi-şi grăbi pregătirile, calm şi cu gândul la Dumnezeu; lucră repede şi sârguincios, călău al propriei sale făpturi.

Şi intră în clopot ca flacăra în stingător.

În acea zi, a doua zi şi toate zilele următoare canionul se auzi neîncetat; jocul automat al imnurilor şi al orelor începu iar şi iar, tot concertul aerian îşi lua mereu zborul, împodobea cu ghirlandele melancoliei inimile nobile, vechile acoperişuri ţuguiate, gâtul alb al lebedelor, fără ca nimeni din oraşul ingrat să simtă că de acum încolo în clopote sălăşluia un suflet de om.

Sfârşit